

AİLE ARABULUCULUĞU SERİSİ

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ali Yeşilirmak

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Dr. Öğr. Üyesi Gülnihal Ahter Yakacak

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Petek

Arş. Gör. Abdülmecit Güldağı

 İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ UYGULAMA
VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

 İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ

Aile Arabuluculuğu Serisi

Editörler

Prof. Dr. Ali Yeşilırmak

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Dr. Öğr. Üyesi Gülnihal Ahter Yakacak

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Petek

Arş. Gör. Abdülmecit Güldağı

Aile Arabuluculuğu Serisi

Editörler:

Prof. Dr. Ali Yeşilirmak
Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı
Dr. Öğr. Üyesi Gülnihal Ahter Yakacak
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Petek
Arş. Gör. Abdülmecit Güldağı

ISBN 978-625-8592-22-1
1. Baskı İstanbul - 2026

İHÜ Yayınları 170

Genel Yayın Yönetmeni Savaş Cihangir Tali
Yayın Yönetmeni Ayşenur Alper
Tasarım İHÜ Yayınları
Kapak Uygulama İHÜ Yayınları
Mizanpaj Uygulama Muhammed Muttaki Topcu
Baskı&Cilt Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Sertifika No: 51796

Aile arabuluculuğu serisi / editörler Ali Yeşilirmak, Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu, Ömer Faruk Kafalı, Gülnihal Ahter Yakacak, Ömer Faruk Petek, Abdülmecit Güldağı. -- Birinci basım. -- İstanbul : İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, 2026.

248 s. ; 24 sm. -- (İHÜ Yayınları ; 170.).

ISBN 978-625-8592-22-1.

1. Aile hukuku_Türkiye. 2. Evlilik hukuku_Türkiye. 3. Aile mahkemeleri_Türkiye.

KKX540

346.5610

297.09587

© Bu eserin tüm yayın hakları, İbn Haldun Üniversitesi'ne aittir. Eleştirel makale ve dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında, bu kitabın tamamı veya bir kısmı, yayıncının izni olmadan yayınlanamaz.

İbn Haldun Üniversitesi Yayınları bir İbn Haldun Üniversitesi departmanıdır.

Ordu Cd. No:3, 34480 Başakşehir/İstanbul
yayinevi@ihu.edu.tr | press@ihu.edu.tr

Aile Arabuluculuğu Serisi

İbn Haldun Üniversitesi
Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi

Editörler:

Prof. Dr. Ali Yeşilirmak

*İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medenî Usûl Hukuku ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

*İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı*

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

*İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medenî Usûl Hukuku ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı*

Dr. Öğr. Üyesi Gülnihal Ahter Yakacak

*İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı*

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Petek

*İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medenî Hukuk Anabilim Dalı*

Arş. Gör. Abdülmecit Güldağı

*İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı*

İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz	7
Aile Arabuluculuğu Serisi I Aile Arabuluculuğunda Psikososyal Dinamikler ve Çocuk Merkezli Yaklaşımlar <i>Prof. Dr. Abbas Türnüklü</i>	11
Aile Arabuluculuğu Serisi II Mukayeseli Hukukta Aile Arabuluculuğu <i>Av. Arb. Nihal Özen Coşkun</i>	57
Aile Arabuluculuğu Serisi III Aile Arabuluculuğuna Elverişli Alanlar <i>Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal</i>	97
Aile Arabuluculuğu Serisi IV Aile Arabuluculuğunda Muhtemel Riskler <i>Av. Arb. Nur Özden</i>	143
Aile Arabuluculuğu Serisi V Aile Arabuluculuğunda Mal Rejiminin Tasfiyesi <i>Av. Arb. Neriman Uygur</i>	169
Aile Arabuluculuğu Serisi VI Aile İçi Şiddet ve Aile Arabuluculuğu <i>Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler</i>	211

Önsöz

Aile uyuşmazlıkları, hukukun insan hayatına en derin ve en kırıl-
gan noktalardan temas ettiği bir alanda ortaya çıkmaktadır. Zira bu-
rada mesele, çoğu zaman yalnızca bir hakkın tespiti, bir talebin karşı-
lanması veya bir anlaşmazlığın sona erdirilmesi değildir. Aile ilişkileri;
geçmişin izlerini, ortak emeği, karşılıklı beklentileri, güven duygusu-
nu ve kimi zaman biriken kırgınlıkları bünyesinde barındıran; çoğu
durumda çocukların geleceğini de doğrudan etkileyen hassas bir iliş-
kiler zeminidir. Bu nedenle, aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların çö-
zümünde kullanılan her yöntem, insan ilişkilerinin bu kırılğan doku-
sunu gözetmek zorundadır. Aile arabuluculuğu da tam bu noktada,
yalnızca yargı süreçlerinin yükünü hafifleten veya uyuşmazlıkları daha
kisa sürede sonuçlandıran teknik bir imkân olarak değil; bilakis taraf-
ların birbirini yeniden duyabildiği, iradelerini daha sağlıklı biçimde
ortaya koyabildiği ve özellikle çocukların üstün yararının merkeze alı-
nabildiği insani bir çözüm zemini olarak düşünölmelidir.

İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve
Araştırma Merkezi, kuruluşundan itibaren alternatif uyuşmazlık çö-
züm yöntemlerinin gelişimine katkı sunmayı, bu alandaki akademik
birikimi uygulamanın tecrübesiyle buluşturmayı ve arabuluculuk
kültürünün daha nitelikli bir zeminde tartışılmasına imkân sağlamayı
amaçlamaktadır. Aile arabuluculuğu ise bu amaçlar içinde önemli bir
yere sahiptir. Çünkü aile uyuşmazlıkları, tarafların yalnızca bugün-
kü hukuki durumlarını değil, bundan sonraki hayatlarını, ebeveynlik
ilişkilerini, çocuklarla kurulacak bağları ve aile çevresinin bütünü-
nü etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Bu alanda geliştirilecek her yakla-
şımın, hukuki doğruluğun yanı sıra psikolojik, sosyal ve etik duyarlı-
lığı da gözetilen bütüncül bir bakış açısına dayanması gerekmektedir.

Elinizdeki eser, “Aile Arabuluculuğu Serisi” kapsamında gerçekleştirilen webinar oturumlarının yazılı hâle getirilmiş ve her bir bölümünün ilgili yazarları tarafından gözden geçirilerek kitap bölümü formatına kavuşturulmuş hâlidir. Seride yapılan tartışmalar, akademik bilgi, uygulama deneyimi ve farklı disiplinlerin katkısıyla oluşan ortak bir düşünme çabasını yansıtmaktadır. Her bir oturum, aile arabuluculuğuna ilişkin belli bir meseleyi merkeze almakla birlikte, bu meseleleri dar bir teknik çerçevede değil; insan ilişkilerinin, çocuk haklarının, taraf güvenliğinin ve adalete erişimin gerektirdiği genişlik içinde ele almaktadır.

Serinin ilk bölümünde, aile arabuluculuğunun psikososyal dinamikleri ve çocuk merkezli yaklaşımlar ele alınmakta; boşanma veya ayrılık sonrasında ebeveynlik sorumluluğunun devam ettiği ve sürecin çocuğun üstün yararı gözetilerek yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Mukayeseli hukuka ayrılan bölümde, farklı hukuk sistemlerinde aile arabuluculuğuna ilişkin benimsenen modeller ve güvenceler incelenerek Türkiye’deki tartışmalar için karşılaştırmalı bir zemin sunulmaktadır. Aile arabuluculuğuna elverişli alanlar ve muhtemel riskler başlıklarında ise bu yöntemin hangi uyuşmazlıklarda işlevsel olabileceği, buna karşılık güç dengesizliği, ekonomik bağımlılık, psikolojik baskı ve taraf güvenliği gibi durumlarda ne tür sınırlar taşıdığı değerlendirilmektedir. Mal rejiminin tasfiyesine ilişkin bölüm, aile arabuluculuğunun malvarlığı uyuşmazlıkları bakımından hukuki ve ekonomik sonuçlarını görünür kılarken; aile içi şiddet ve aile arabuluculuğu başlığı, şiddet veya baskının bulunduğu hâllerde arabuluculuk sürecinin etik, güvenlik ve koruma ilkeleri çerçevesinde ayrıca ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Böylece eser, aile arabuluculuğunu hem imkânları hem de sınırlarıyla değerlendiren dengeli bir tartışma alanı açmaktadır.

Merkezimizin tüm akademik ve kurumsal çalışmalarında olduğu gibi, “Aile Arabuluculuğu Serisi”nin hayata geçirilmesi ve

geliştirilmesi sürecinde de vizyonu, desteği ve teşvikiyle bizlere yol gösteren İbn Haldun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Atilla Arkan'a gönülden şükranlarımızı sunarız. Söz konusu çalışmanın ortaya çıkmasında bilgi, tecrübe ve emekleriyle katkı sunan konuşmacılarımız Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal'a, Prof. Dr. Abbas Türnüklü'ye, Av. Arb. Nihal Özen Coşkun'a, Av. Arb. Nur Özden'e, Av. Arb. Neriman Uygur'a, Av. Arb. Cansev Turan'a ve Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler'e içten teşekkür ederiz. Merkezimizin kurucusu olarak akademik vizyonunu, birikimini ve değerli desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Prof. Dr. Ali Yeşilirmak'a teşekkür ederiz. Oturumların yürütülmesinde ve serinin akademik bütünlüğünün korunmasında emek harcayan moderatörlerimize, İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin faaliyetlerine destek veren tüm araştırmacılarımıza, değerli öğrencilerimize, üniversite yönetimimize; ayrıca yayına hazırlık sürecinde emeği geçen İHÜ Yayınevi Müdürü Savaş Cihangir Tali'ye, Ayşenur Alper'e ve tüm İHÜ Yayınevi ekibine gönülden teşekkürlerimizi sunarız. Bu tür çalışmalar, ancak ortak bir dikkat, sabır ve kurumsal sahiplenme ile kalıcı bir yayının niteliği kazanabilmektedir.

Aile Arabuluculuğu Serisi'nin, aile arabuluculuğu alanında yürütülen akademik tartışmalara ve uygulama arayışlarına mütevazı fakat kalıcı bir katkı sunmasını temenni ediyoruz. Bu eserin hukukçular, arabulucular, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve politika yapıcılar için yeni sorulara kapı aralayan; aile uyuşmazlıklarının daha insani, daha güvenli ve daha adil biçimde ele alınmasına katkı sağlayan bir kaynak olmasını diliyoruz.

Mayıs 2026, İstanbul

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

İbn Haldun Üniversitesi

Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi

Aile Arabuluculuğu Serisi I

Aile Arabuluculuğunda Psikososyal Dinamikler ve Çocuk Merkezli Yaklaşımlar

4 Eylül 2025

Moderatör: Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu
İbn Haldun Üniversitesi
Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürü

Konuşmacı: Prof. Dr. Abbas Türnüklü
Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Açılış

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Saygıdeğer katılımcılar, kıymetli meslektaşlarım, öncelikle hepimizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Sözü kıymetli hocama bırakmadan önce, çok kısaca Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezimizden bahsetmek istiyorum. İbn Haldun Üniversitesi bünyesinde faaliyete geçen Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezimiz, ulusal ve uluslararası düzeyde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini geliştirmeyi, akademik araştırmaları uygulamayla buluşturmaya, özellikle de arabuluculuk kültürünü yaygınlaştırmayı ve toplumsal barışa katkı sağlamayı hedeflemektedir. Arabuluculuk, yalnızca uyuşmazlıkların mahkeme dışı yollarla çözülmesini sağlayan teknik bir yöntem değil; tarafların birbirini yeniden duyabildiği, iletişimin onarıldığı ve ilişkilerin mümkün olduğu ölçüde korunabildiği insan merkezli bir çözüm zeminidir. Bu yönüyle arabuluculuk, hukuki ihtilafların giderilmesinin ötesinde, toplumsal ilişkilerde güvenin, diyalog kültürünün ve uzlaşma iradesinin güçlenmesine hizmet etmektedir.

Merkezimiz, arabuluculuğu yalnızca bir uyuşmazlık çözüm mekanizması olarak değil, aynı zamanda toplumsal barışın inşasına katkı sunan bir kültür ve yaklaşım biçimi olarak ele almaktadır. Zira her uyuşmazlığın arka planında çoğu zaman kırılmış ilişkiler, kesintiye uğramış iletişim ve zedelenmiş güven duygusu bulunmaktadır. Arabuluculuk ise taraflara, çatışmanın sert dili yerine müzakerenin, karşılıklı anlayışın ve ortak çözüm arayışının imkânını sunmaktadır.

Elbette arabuluculuğun bu işlevini hakkıyla yerine getirebilmesi, arabulucunun sahip olduğu niteliklerle doğrudan bağlantılıdır. Arabulucu, yalnızca usulü yöneten tarafsız bir üçüncü kişi değil; aynı zamanda sürecin güvenilirliğini, dengesini ve insani hassasiyetini taşıyan temel aktördür. Bu nedenle arabulucunun tarafsızlık, bağımsızlık, gizlilik, özen, sabır, etkin dinleme, empati ve güçlü iletişim becerilerine sahip olması büyük önem taşımaktadır.

Bunun yanında etik bakış, arabuluculuk sürecinin omurgasını oluşturmaktadır. Taraflar arasındaki güç dengesizliklerinin gözetilmesi, iradelerin serbestçe oluşmasının sağlanması, mahremiyetin korunması ve sürecin herhangi bir baskı aracına dönüşmemesi, ancak güçlü bir etik duyarlılıkla mümkündür. Bu nedenle arabuluculukta başarı, yalnızca uyuşmazlığın çözüme kavuşmasıyla değil; çözümün adil, gönüllü, saydam ve insan onuruna uygun bir süreç içinde ortaya çıkmasıyla ölçülmelidir.

Bugünkü konuşmacımız olan hocamızın da katkılarıyla, geçmişte aile arabuluculuğu konusunda bazı önemli faaliyetler gerçekleştirmiştik. Ancak bugün gerçekleştireceğimiz program, merkezimizin “Aile Arabuluculuğu” serisinin ilki olacak. Bu seriyle hedefimiz aile arabuluculuğunun farklı boyutlarını disiplinler arası bir perspektifle ele almak, akademiyle uygulamayı bir araya getirmek ve çocuk merkezli bir anlayışın güçlenmesine katkı sunmaktır.

Bugünkü ilk buluşmamızda aile arabuluculuğunun psikososyal dinamikleri ve çocuk merkezli yaklaşımlarını tartışacağız. Bu bağlamda çok değerli konuğum Prof. Dr. Abbas Türnüklü hocamızla birlikte olacağız. Hocamız, arabuluculuk alanındaki çalışmalarıyla akademik çevreler ve uygulayıcılar tarafından yakından tanınmaktadır. Ben çok kısaca ifade edeceğim. Hocamın psikoloji, çatışma çözümü ve arabuluculuk alanlarında uzun yıllara dayanan çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca aile arabuluculuğu alanının öncü isimlerinden biridir. Hocamız aile arabuluculuğunda ebeveynler arası iletişimin

yeniden yapılandırılması ve çocukların üstün yararının gözetilmesi konularında bize kıymetli katkılar sunacaktır. Şimdiden bu programa katılmayı kabul ettiği için teşekkür ediyorum. Hocamıza ayrıca özel bir teşekkür borçlu olduğumuzu da ifade etmek isterim. Biz UÇAM'da her zorlandığımızda, farklı bir disiplinden destek almak istediğimizde, kendisi sağ olsun her zaman imdadımıza koştı. Bu arada şunu da hatırlatmış olalım izleyicilerimiz, hocama sorular yöneltmek isterlerse, YouTube üzerinden yazdıkları takdirde ben hocama sunumunun akabinde bu soruları iletmiş olacağım. Şimdi sözü kendisine bırakacağım. Buyurunuz Sayın Hocam.

Aile Arabuluculuğunda Psikososyal Dinamikler ve Çocuk Merkezli Yaklaşımlar

Prof. Dr. Abbas Türnüklü*

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Teşekkür ederim. Öncelikle kendimi kısaca tanıtmak istiyorum. Ben Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalında öğretim üyesiyim. Benim çalışmalarım 2000 yılından beri arabuluculuk, akran arabuluculuğu, aile arabuluculuğu, çatışma çözümü, müzakere üzerinedir. Uzun yıllardır bu çalışmalarını sürdürüyoruz, ama daha çok çocuklar ile olan çalışmalarımı ön plana çıkmiş bulunmaktayım. Ancak son dönemde, aile arabuluculuğu konusunda çalışmalar yapmaktayım.

Bugün size aile arabuluculuğunda psikososyal dinamikler ve çocuk merkezli yaklaşımlar başlıklı bir konuşma yapmayı hedeflemekteyim. Sürece TÜİK istatistikleriyle başlamak istiyorum. Boşanan çiftlerin sayısına, yıllara göre bakmamız gerektiğini düşünüyorum. TÜİK her sene haber bülteni yayımlamakta ve evlilik ile boşanma oranlarına ilişkin istatistiksel bilgiler vermektedir. Yıllara göre istatistiklere baktığımızda, evlenen kişilerin oranları, yıllar içerisinde çok küçük aralıklarla azalmaktadır. 2014 yılında, “599.704” çift evlenirken 2024’te bu sayı “569.983”e düşmüştür. Bundan 10 sene daha geriye gidersek 2004 yıllarına, evlenen çift sayısının “600.000”in

* Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü Anabilim Dalı.

üzerinde olduğunu görmekteyiz. Ama boşanan çift sayısına baktığımızda ise 2014'te "130.913" iken 2024'te "188.963"e yükselmiştir. Evlenen kişilerin sayısı kısmen aynı kalmakta, nüfus artmakta, ama boşanan çiftlerin sayısı hızla artmaktadır. Boşanan yetişkin bireylerin tercihlerine, seçimlerine, iradelerine şerh konulabilir mi? İnsanlar özgür iradeleriyle, evliliklerini sonlandırmak isteyebilirler. Ama beni ilgilendiren esas konu ise boşanan insanlardan çok, bir psikolog olarak, velayete verilen çocuklardır. Bu çocukların ebeveynleri boşanmalarına karşın yine de "anılı-babalı" büyütölmeleridir. 2024 yılında "188.963" çift boşanmış iken; "186.536" çocuk da velayete verilmiştir. Aslında çift sayılarıyla velayete verilen çocuk sayıları, kısmen birbirine yakın görölmektedir.

Bizim odak noktamız yetişkin bireylerin yaşamlarına ilişkin seçimlerinden öte, bu çocukların nasıl yetiştirileceğidir. Geleceğin yetişkinlerinin nasıl büyütöleceğidir. 2024 yılında yaklaşık 569 bin çift evlenirken, 188 bin çift boşanmıştır. Evlenme ve boşanma oranlarına bakıldığında, yaklaşık 3'e 1'dir, yani üç çift evlenirken, bir çift de boşanmıştır. Ama Ege sahillerine doğru baktığımızda Antalya, İzmir, Aydın, Muğla, Çanakkale, bu oran 3'e 1'den 2'ye 1'e kadar düşmektedir. Yani iki çift evlenirken, bir çift evliliğine son vermektedir. Bu nedenle, Türkiye'de boşanma, velayete verilen çocukların yetiştirilmesi ve evliliklerin sürdürölmesi ciddi bir toplumsal konu hâline gelmiştir. Ayrıca insanların çocuk yapma olasılıkları da yıllara göre düşmektedir. Bu yüzden birçok politika yapıcı; evlilik, aile, çocuk oranları gibi konuları öne çıkarmaktadır. İlaveten 2025 yılı Cumhurbaşkanlığı tarafından aile yılı olarak ilan edilmiştir. 2024-2028 yılları arasında ise tüm kamu kurumlarından aile ve evlilik ile ilgili özgün çalışmaların yapılması beklenmektedir.

Burada velayete verilen çocukların, kime verildiği konusunu öne çıkarmak istiyorum. Dikkat ederseniz hiç değişmeyen bir oran mevcut. Bu oran, velayetin yıllar içinde değişmeyen bir biçimde %75'inin

anneye verilmesidir. Geriye kalan %25 ise babaya verilmektedir. Ortak velayet ya da ortak fiziksel velayet ise neredeyse yok durumundadır. Bu oranlar yıllar içinde hiç değişmiyor. Dolayısıyla evliliklerin çözülmesi durumunda, boşanma sonrası çocuklar ya analı ya da babalı büyümektedir. Ancak bir çocuğun sağlıklı büyüebilmesi için hem analı hem de babalı büyümesi gerekmektedir. Boşanma sonrası karı-kocalık kimliği geride bırakılırken, anne-baba kimliğinden ve sorumluluklarından birisi de geride bırakılmaktadır. Bu durum çocukların genel iyi oluşu, psikolojik sağlığı, olumlu davranış repertuarının gelişimi ve okul başarısı açısından çok sayıda güçlüğün yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle odaklanılması gereken konu, yetişkin bireylerin boşanıp boşanmayacağı değil; boşanma sonrası müşterek çocukların nasıl büyütüleceğidir. Ancak hem politika yapıcılar hem de uygulayıcılar müşterek çocukların nasıl büyütüleceği yerine, daha çok mal bölüşümü, nafaka ya da yetişkin bireylerin nasıl boşanacağı üzerine odaklanmaktadır. Aksine devleti ilgilendiren esas konu, yetişkin bireylerin iradî olarak evlilik ilişkilerini nasıl devam ettirecekleri değil, boşanma sonrası, müşterek çocuklarını nasıl büyütecekleridir. İnsanların evliliklerini nasıl sürdüreceğini tartıştığımız kadar, müşterek çocuklarını boşanma sonrası nasıl büyüteceklerini müzakere etmemiz gerekmektedir. 2024 yılı istatistiklerine göre, eşler ve çocuklar birlikte değerlendirildiğinde, boşanma sürecinden 564.462 kişi doğrudan etkilenmiştir. 188 bin eş, anne, kadın, 188 bin eş, baba, erkek, 186 bin çocuk doğrudan etkilenmiştir. Bir de büyükanneleri, büyükbabaları, kardeşleri kattığımızda, aslında her sene 1 milyondan fazla kişi doğrudan “boşanma travmasıyla” karşı karşıya kalmaktadır. Boşanma, yaşamın içerisinde belki de ölümden sonraki en önemli travmalardan bir tanesidir. Kişiler evliliklerini inşa ediyorlar, büyük duygusal, sosyal ve maddi yatırım yapıyorlar. Sonra bir anda, bütün yaşam planları alt üst oluyor. Bu kararın kaçınılmaz sonucu olarak hem çocuklar hem anne hem baba hem büyükanne, büyükbaba, dayı, amca, kardeş herkes bir şekilde doğrudan ya da dolaylı etkilenmektedir.

Adli istatistiklere göre 2021 yılında hukuk mahkemelerinde açılan boşanma davalarının %50,1'i anlaşmalı, %47,5'i ise çekişmeli olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de kişilerin anlaşmalı boşanma tarzını daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Türkiye genelinde bu oranların yıllar içinde artmış olduğu da söylenebilir. Anlaşmalı ve çekişmeli boşanma oranlarına bakıldığında neredeyse yarı yarıya olduğu, hatta anlaşmalı boşanmanın daha fazla tercih edildiği de söylenebilir. Ancak çocukların velayetine bakıldığında ise ortalama %75 anneye, %25 babaya verildiği görülmektedir. Bu durumda, boşanma türü ile velayet türü birlikte değerlendirildiğinde, bir uyumsuzluk söz konusudur. Bu durumda anlaşmalı boşanmaları, çekişmeli boşanma tercihlerinden ayıran temel özellik nedir? Anlaşmalı boşananlar, gerçekten anlaşmalı mı boşanıyorlar yoksa ayrılıkta mı anlaşılıyorlar? Anlaşmalı boşanmanın gerçekten uzlaşmaya ve anlaşmaya dayalı olması söz konusu olsaydı, boşanma sonrası "ortak velayet" oranlarının da anlaşmalı boşanma oranlarına benzer olurdu. Bu durumda kişiler anlaşmalı boşanırken, neden çocukların velayetini hâlâ ya anneye ya da babaya bırakılması, önemli bir tartışma konusudur. Batı dünyasında tek velayetin tercih edildiği durumlarda, ebeveynlerin neden "tek velayeti" tercih ettiklerini sorgulanmaktadır. Çünkü velayet konusu ile ebeveynlik, diğer bir ifade ile "bakım verme" konusu birlikte ele alınmaktadır. Çocukların doğası, annenin ve babanın birlikte "bakım vermesi" durumunda, sağlıklı büyümeye daha uygundur. Kişiler tek velayeti tercih ettiğinde, bakım verme ve ebeveynlik süreci de teke düşmektedir. Dolayısıyla çocukların doğasına uyumsuz bir tercih söz konusu olmaktadır. Bu nedenle tek velayet, batı dünyasında tartışmalı bir konudur ve tercih edildiği durumlarda eşlerin gerekçeleri ciddi anlamda incelenmektedir. Çünkü boşanma sürecinde, sona eren kimlik "eş kimliğidir", "ebeveyn kimliği" değildir. Evlilikte olduğu gibi, boşanma sonrasında da velayet ve ebeveynlik, ortak olarak sürdürülmek durumundadır. Ortak çocuk, ortak velayet ve ortak ebeveynlik yoluyla büyütülmelidir.

Bu nedenle, Türkiye’de boşanma sürecinde kişilerin neden tek velayeti ve tek ebeveynliği tercih ettikleri, incelenmesi gereken bir toplumsal, psikolojik ve hukuki konudur. Velayet konusu görünürde hukuki olarak tartışılmasına karşın, özde ebeveynlik ve çocuğa bakım verme konusudur. Bu anlamda da gelişim psikolojisi alanından beslenmelidir. Velayeti alan, ebeveynliği de üzerine alıyor ve sorumluluklarını yerine getirmeyi vaat etmektedir. Odağa çocuğun üstün yararını ve psikolojik sağlığını koyduğumuzda, çocuğun doğası, psikolojik sağlığı, genel iyi oluşu, davranış repertuarı ve okul başarısı, tek velayete ve tek ebeveyne mi uygun, yoksa ortak velayete ve ortak ebeveynliğe mi uygun müzakere edilmesi gereken bir konudur. Boşanma sürecinde çocuğun velayetine karar verirken, hukuk yoluyla, çocukların nasıl yetiştirileceğine de karar verilmektedir. Bu karar, psikoloji biliminin bulgularına genel anlamda ters düşmektedir. Son yıllarda, Türkiye’de neredeyse her üç evlilikten birisi boşanma ile sonuçlanmaktadır. Hatta kıyı illerde bu oran her iki evlilikten birisi boşanma ile sonuçlanıyor şeklindedir. Bu nedenle gelecekte evliliklerin nasıl sonlandığı, sadece hukuki bir konu değil, aynı zamanda gelecek nesillerin nasıl yetiştirileceğine ilişkin önemli bir toplumsal konu olarak karşımıza çıkacaktır. Bu nedenle evliliklerin çözülmesi ve boşanma konusu eşler açısından bakıldığında hukuki bir konu gibi görünmesine karşın, çocuklar ve onların ebeveynleri açısından oldukça psikolojik bir konudur ve gelişim psikolojisinin bulgularına dayanmak zorundadır. Bu nedenle de insanların boşanma kararlarına değil, müşterek çocuklarını, boşanma sonrası nasıl yetiştireceklerine odaklanılmalıdır.

Boşanma sürecine sadece hukuk penceresinden mi bakılacağı, yoksa gelecek nesillerin, nasıl yetiştirileceği açısından mı bakılacağı önemli bir müzakere konusudur. Evliliklerin sonlandırılma biçimi, aynı zamanda boşanma sonrası ebeveynlik ilişkisini de doğrudan belirlemektedir. Boşanma sonrası velayeti alan yetişkin kişinin, tek başına bir çocuğu büyütebilme gücüne ve yeterliğine sahip olup

olmadığı önemli konudur. İlâveten çocuğun doğasının tek ebeveynli büyümeye uygun olup olmadığı da önemli bir konudur. Çocuğun cinsiyet rollerinin gelişimi, ahlak gelişimi, sosyal duygusal gelişimi ve bilişsel gelişimi, tek ebeveyn ile büyümeye ne ölçüde uygun olduğu önemli bir konudur. Bu nedenle boşanma konusu sadece hukuki bir süreç olarak değil aynı zamanda sonuçları itibariyle psikolojik bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Boşanma sürecinden etkilenen, en az boşanan çift sayısı kadar, çocuk olduğu da düşünüldüğünde, konuya çocukların üstün yararı, psikolojik sağlığı, genel iyi oluşu ve okul başarısı üzerinden de bakmamız gerekmektedir. Çünkü çoğu okulda, gelecekte tek ebeveynli çocukların sayısı belki de ebeveynleri birlikte olan çocukların sayısını geçecektir.

Bu nedenle, boşanma konusuna ilişkin “referans noktamızı” değiştirmemiz gerekmektedir. Boşanma sürecinde odağa çocuğu koyacak isek, konuya sadece hukuki değil, aynı zamanda psikolojik bir süreç olarak bakmalıyız. Malın nasıl dağıtılacağı ya da bölüşüleceği, nafakanın nasıl olacağı hukuki konular. Ancak konuya çocuk üzerinden bakıldığında velayet konusu, ebeveynlik konusu ile birlikte değerlendirilmelidir. Velayet ve ebeveynlik bir sayfanın iki yüzü gibidir. Sayfanın bir yüzü velayet ise, diğer yüzü de ebeveynliktir. Velayet ve ebeveynlik birlikte ele alınması gereken bir konudur. Bu nedenle de tek velayet çocukların doğasına uygun değildir. Çocukların hem anne hem de babaları ile büyümeleri ve eş zamanlı olarak iki ebeveyninden bakım alma hakkı olduğu için “ortak velayet” ve “ortak ebeveynlik” kural, tek velayet ve tek ebeveynlik ise istisna olmalıdır.

Evliliklerde boşanma ve ayrılık günümüz koşullarında toplumsal yaşamın doğal ve kaçınılmaz bir parçasıdır. Günümüzde 60 yaş orta yaş olarak görülmektedir. 20-30 yaş bandında evlenen gençlerin, 90-100 yaşına kadar uzunca bir ömürleri olacağı tahmin edilmektedir. Kişiler uzun yaşamları sürecinde evliliklerine ilişkin bazı iradî kararlar alabilir ve evlilik ilişkilerini bitirme ya da yeni bir evlilik

ilişkisi kurmaya karar verebilirler. Ancak konuya çocuğun perspektifinden baktığımızda, kişiler ister hayatlarını birlikte sürdürsünler, ister ayrılınsınlar, müşterek çocuklarına ilişkin sorumluluklarından ve yükümlülüklerinden imtina edemezler. Bu sorumlulukları ve görevleri eş zamanlı olarak yerine getirmek durumundadırlar. Burada esas konu yetişkinlerin uzun dönemli romantik ilişkisi değil, ebeveynlik ilişkisi, annelik-babalık ilişkisi ve gelecek nesillerin sağlıklı büyütülmesidir. Yasa yapıcılar ve araştırmacılar artık boşanmanın kendisine değil, boşanma sonrası sürece ve özellikle de boşanmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi, azaltılması ve dönüştürmesi üzerine odaklanmalıdırlar. Konuya uzun dönemde baktığımızda, gelecek 30 yıl içinde belki de her iki çocuktan birisi boşanmış aile çocuğu olacaktır.

Bu nedenle boşanma konusuna, sadece hukuk penceresinden değil aynı zamanda çocuk gelişimi, çocukların akıl sağlığı, psikolojik iyi oluşu, genel iyi oluşu ve okul başarısı ve kariyeri açısından da bakılmalıdır. Süreç “çekirdek” aileden, “çift çekirdek” aileye geçiş olarak değerlendirilmelidir. Evlilikler bitecektir, ama aile baki kalacaktır. Bu nedenle evliliklerin kurulması kadar, sonlanması da normal bir süreç olarak görülmeli ve boşanma süreci aile arabuluculuğunun rehberliğinde ve kolaylaştırıcılığında, bir dönüşüm süreci olarak yönetilmelidir. Boşanmış aileler de bir ailedir. Boşanma, aileyi ortadan kaldırmaz. Çekirdek ailede nasıl ortak-simetrik ebeveynlik varsa, ortak velayet varsa, çekirdek aileden çift çekirdek aileye geçerken de ortak simetrik ebeveynliği ve ortak velayeti var etmek amaç olmalıdır. Boşanma kararı, karı-kocalığı, eş kimliğini ve görevlerini sonlandırır. Boşanma eşler arasındaki romantik ilişkiyi bitirir, aileyi ve ebeveynlik rollerini ve sorumluluklarını bitirmez. Bu nedenle evliliklerden yani çekirdek aileden, boşanma sonrası çift çekirdek aile nasıl geçileceği önemli bir konudur. Bu geçiş süreci, dövüşerek ve çekişerek değil, aksine dönüşerek gerçekleştirilmelidir. Bu dönüşüm de ancak aile arabuluculuğunun kolaylaştırıcılığında mümkündür. Çekişmeli

ve evrakta anlaşma ile gerçekleştirilmiş boşanma süreçlerinde genellikle az ya da çok eşler arasında kavga ve çekişme hakim olmaktadır. Çekişerek ve kavga ile gerçekleştirilen rekabetçi boşanmalardan sonra farklı evlerde yaşayan anne ve baba, ortak çocuklarını iş birliği içinde büyütme gücünü yitirecektir. Bu nedenle evliliklerden boşanmaya geçiş konusu, üzerinde dikkatle durulması gereken toplumsal bir konudur. Boşanma ve ayrılık sürecinde, romantik ilişki, diğer bir ifade ile yakın ilişki sonlandırılmakta ve evlilik bitirilmektedir. Anne-babalık ise devam etmektedir. Ancak kişiler eş kimliğini sonlandırırken, sıklıkla ebeveyn kimliğini de sonlandırmakta ya da çalışamaz hale getirmektedirler. Evliliklerde çocuk var ise hem aile kimliği hem de ebeveynlik kimliği dönüşerek sürdürülmelidir.

Çocukların ya annelerinin ya da babalarının evinde, tek ebeveynli olarak büyümesi, onların doğasına ve özüne gelişim psikolojisi açısından uygun değildir. Çocuk, doğası gereği hem annesinden hem de babasından, eş zamanlı olarak bakım görerek büyümelidir. Bu bağlamda da boşanma süreci, “aile arabuluculuğu” ekseninde bir dönüşüm süreci olarak incelenmeli ve yeniden yapılandırılmalıdır. Boşanma evliliği sadece hukuki olarak bitirir. İki yetişkin evliliklerini sonlandırarak aynı evde yaşamayı değil, farklı evlerde yaşamayı tercih ederler. Eşler dolayısıyla yeniden farklı yetişkin kişiler ile romantik ilişki kurabilirler. Bu süreç yetişkinlerin iradi kararıdır ve şerh konamaz. Ancak, annelik ve babalık kimliklerinden ve sorumluluklarından boşanma yoluyla vazgeçmek söz konusu olamaz. Müşterek çocuk doğduktan sonra annelik ve babalık sorumluluğundan hukuki bir gerekçe olmaksızın, imtina etmek söz konusu değildir. Bu nedenle de boşanma sonrası evliliklerin sonlanmasına karşın, kişilerin anneliği ve babalığı sağlıklı bir şekilde nasıl yapılandıracakları üzerine konuşulmalıdır.

Boşanma sonrası aile kurumu anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkiler üzerinden yaşamaya devam edecektir. Dolayısıyla çekirdek aile sona erecektir, ancak çift çekirdek aile var olmaya hâlâ devam

edecektir. Belki evlilik bitecektir. Ama anne, baba, dede, babaanne, anneanne, dayı, amca, teyze, hala vb. gibi roller ve kimlikler sürmeye devam edecektir. Evliliklerde çocuk var ise, boşanmış ailelerde, ilişkiler üzerinden yine bir aile olarak kalmaya ve sürmeye devam edecektir. Buna karşın, evlilikler kavga ederek ve çekişerek sonlandırılır ise eşler arasındaki çekişme ve kavga sadece eş kimliğini değil aynı zamanda ebeveyn kimliğini de velayeti almamış ebeveyn için zamanla erozyona uğratmaktadır. Boşanan çiftler, diğer bir ifade ile anneler ve babalar birbirlerini incitirken ve zarar verirken, aynı zamanda müşterek çocuklarını da olumsuz yönde etkilemektedirler. Bu nedenle boşanma süreci bir “geçiş” olarak görülüp, boşanan çiftleri uzlaştırarak, eş kimliklerini sona erdirerek, ama ebeveyn kimliklerini güçlendirerek gerçekleştirilmelidir. Boşanmaya ilişkin en temel tartışılması gereken konu, bu kimlik dönüşümüdür. Çiftlerin, evliliklerini bitirirken yani romantik ilişkiyi sonlandırırken, ebeveyn kimliğinin yani anneliğin, babalığın güçlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda aile arabuluculuğunun esas konusu, müşterek çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesini sağlamak için ebeveynlerin zihinsel dönüşümüne katkı sunmaktır.

Boşanma oranlarının neredeyse yarısından çoğu anlaşmalı boşanma olarak gerçekleşmektedir. Ancak ortak velayete bakıldığında ise neredeyse yok durumundadır. Bu durumda çiftler, hem duygusal hem de düşünsel olarak, anlaşıp uzlaşıyorlar mı? Yoksa sadece hızlı ve kolay boşanabilmek için evrak üzerinde mi anlaşılıyorlar? Bu üzerinde akıl yürütülmesi gereken bir sorudur. Anlaşmalı boşanmanın yanı sıra, “**ortak velayet ve ortak ebeveynlik de**” söz konusu olur ise, çiftlerin boşanma sürecinde gerçekten anlaşmalı olarak boşandıkları söylenebilir. Boşanma sürecinde çiftler, doğrudan çekişmek yerine, dolaylı olarak çekişmeyi ya da mesafeli bir ilişkinin inşasını tercih ediyorlar. Dolayısıyla da boşanma sürecinde, müşterek çocuk olduğu için eşler çok kavga etmiyorlar olabilir ama hâlâ bir uzlaşma ve kalbi bir anlaşma söz konusu olmayabilir. Boşanma sürecinde, çiftler

uzlaştırılmaz, anlaşılırılmaz ve aralarındaki anlaşmazlıklar dönüştürülmez ise, boşanma sonrasında müşterek çocuklarının üstün yararı için hem ortak ebeveynlik yapıları hem de iş yükünü paylaşmaları söz konusu olmaz. Dolayısıyla kişiler arası çatışmalar, boşanma sonrası da devam edecektir. Boşanma sonrası ebeveynler arası anlaşmazlıklar devam ederse bu anlaşmazlıkların gölgesinde çocuk ne kadar sağlıklı büyüyebilir? Bir sistem olarak çekişmeli boşanma ile yıllarca, anne ve babalar birbirleri ile kavga ettirilerek çocukların yaşamına olumsuz etkide bulunmaktadır. Bu nedenle boşanma sürecinin, nasıl gerçekleştirildiği, boşanma sonrası ebeveyn etkileşimlerini, çocukların ortak ebeveynlik yapılarak büyütülmesini, çocukların uyumunu, iyi oluşunu ve çocukların psikolojik sağlığını doğrudan etkilemektedir. Çocuklar anne babası kavga ederken, anlaşmazlık yaşarken, bu olumsuz etkileşimlerin gölgesinde büyürken, psikolojik sağlıkları, genel iyi oluşları, davranışları ve okul başarıları ne ölçüde iyi olabilir? Bu nedenle boşanma süreci yeniden düzenlenmeli ve çocukların yararına bir sistem geliştirilmelidir.

Boşanmanın toplumdaki olağanlığına rağmen deneyimleyenler için boşanma ve ayrılık bir krizdir. Acı verici bir durumdur. Kişiyi özgü bir süreçtir. Hayattaki en stresli olaylardan biridir, dolayısıyla boşanma sonrası ebeveynlerin ve çocukların psikolojik desteğe gereksinimi doğmaktadır. Kişiler bu kayıp stresiyle başa çıkmakta güçlük yaşamaktadırlar. Toplumsal normlar, boşanan çiftlere çok olumlu bakmamaktadır. Evliliklerde, boşanma ve ayrılık sıklıkla olumsuz bir deneyim olarak görülmekte olduğu için kişiler sorunlarını daha çok bireysel yaşamakta ve sosyal destek almakta güçlük çekmektedirler. Ebeveynlerin, hayatlarını doğrudan etkileyen bu travmanın içerisinde, ilaveten annelik babalık yapacak olmaları süreci daha da güçleştirmekte ve çocukların da doğrudan etkilenmesi söz konusu olmaktadır. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, ebeveynler iş birliği yapmak yerine birbirleriyle çekişmeye ve kavga etmeye de devam etmeyi tercih edebilmektedirler.

Çekişmeli boşanmalar aracılığıyla, sistem boşanma sürecini yıkıcılıktan yapıcılığa dönüştürmek ve olumsuz etkilerin, hem ebeveynler hem de çocuklar üzerindeki etkilerini yumuşatmak ve iyileştirmek yerine, çoğu zaman artırabilmektedir. Zaman zaman boşanmadan sonra belki eşlerden bir tanesi rahatlama ve zafer duyguları hissedebilir. Bu duyguların yanı sıra çoğu zaman yakın bağların kopması, kayıp hissi, ihanet, reddedilme, başarısızlık, keder, öfke ve suçluluk gibi yoğun duygular da ortaya çıkmaktadır. Ebeveynler bu duygularının gölgesinde, müşterek çocuklarını analı babalı büyütme zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla da çocuklar ortak ebeveynlikle değil aksine ya analı ya babalı, tek ebeveyn ile büyümek durumunda kalmaktadırlar. Bu durumda biz boşanmaya mı odaklanalım? Boşanma sonrası ebeveynlerin “birlikte ebeveynlik” yapıp yapamayacaklarına mı? Birlikte ebeveynlik yapmaksızın çocuk sağlıklı büyür mü? Çocuk dediğimiz bir kişi değil ki. Artık her sene 180 binden fazla çocuk velayete verilmektedir. On yılda, 20 yılda, 30 yılda, bu rakamların nerelere varacağına, toplumun nasıl bir dönüşüme maruz kaldığını görmek durumundayız. Bu durum aslında bir toplumsal dönüşüm projesidir. Türk aile yapısının geçirdiği bu dönüşüme paralel olarak, devletin de gelecek nesillerin nasıl yetiştirileceğine ilişkin bir projeksiyonu olmak durumundadır. Büyük resme, diğer bir ifade ile büyük Türk Milletine, gelecek 40 yıllık bir dönemine baktığımızda, aile yapısının ve gelecek nesillerin nasıl bir kültürel dönüşüme maruz kalarak ulaşacağı değişimi görmek gerekmektedir.

Çekişmeli boşanma sonrası çoğu çocuk, annesi babası birbirleriyle çekişirken, kimi zaman da kavga ederken büyümektedir. Bu çocuklar, sıklıkla psikolojik yardıma gereksinim duymakta, düşük psikolojik iyi oluş göstermekte, suça dahil olmakta, yakın ilişki kurma ve sürdürmede güçlük çekmekte, okul içi davranış sorunu yaşamakta, psikolojik uyum sorunu yaşamakta, düşük öz saygı ve kişiler arası ilişkilerde güçlük yaşamaktadırlar. Boşanma sürecine çocukları referans alarak bakıldığında, görülecektir ki etkileri itibariyle, boşanma

sadece hukuki değil ama aynı zamanda temelde psikolojik bir süreçtir. Bu nedenle, çocuk gelişimi ya da gelişim psikolojisinin lensiyle de konuya bakılması gerekmektedir. Özde odak, eşlerin boşanması ya da birbirlerinden ayrılması değildir, aksine çocuklardır. Yetişkinler iradî olarak boşanmayı ve birbirlerinden ayrılmayı tercih edebilirler. Bu onların yaşamlarına ilişkin özgür iradeleri ile aldıkları kişisel karardır. Bu karara ilişkin yorum yapmak yerine, kişilerin nasıl boşandıklarına bakılmalıdır. Çiftlerin ayrılık ve hukuki boşanma süreçlerinin niteliği, onların boşanma sonrası annelik, babalık ve müşterek çocuklarına bakım verme kalitelerini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve sabote edebilmektedir. Bu nedenle sistemin eşlerin ayrılıkları yerine, müşterek çocuklarını nasıl büyütecekleri ve nitelikli ebeveynlik ve birlikte ebeveynlik yapabilme yeterliklerine odaklanması gerekmektedir.

Çekişmeli boşanmış ailelerde yetişen birçok çocuğun düşük sosyo-ekonomik düzeye, daha düşük iş statüsüne, daha az eğitim alma, düşük psikolojik iyi oluş, daha fazla davranış sorunu, yüksek boşanma riski, artan tek ebeveyn olma riski, fiziksel sağlıkta düşüş ve büyük olasılıkla boşanmayla sonuçlanan bir evliliğe sahip olma olasılıkları da vurgulanmaktadır. Çekişmeli boşanmalardan bahsediyoruz ama zannetmeyin ki anlaşmalı boşanmalar, gerçekten anlaşmalı olarak gerçekleştirilmiştir. İnsanların büyük bir çoğunluğu lanet olsun anlaşması yapmaktadırlar. Kolayca boşanabilmek için sadece evrak üzerinde anlaşmalı boşanma yapıyorlar. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal anlamda bir anlaşmadan bahsetmek çoğu çift için söz konusu değildir. Çiftler kalbi olarak entelektüel olarak bir uzlaşma ve dönüşüm olmaksızın boşandıkları için müşterek çocuklarını beraber büyütemiyorlar, birbirleri ile iş birliği yapmak yerine rekabete girmeyi tercih ediyorlar. Tüm bu olumsuzlukların nedeni, boşanma sürecinde, dönüşerek boşanmak yerine çekişerek boşanmanın tercih edilmesidir. Kişiler, evliliklerini geride bırakırken, ebeveynliklerini de geride bıraktıkları için müşterek çocuklarını iş birliği içinde büyütme

sürecinde başarısız olmaktadır. Bu süreçte referans noktam, çiftlerin boşanma sonrası ortak velayet ve ortak ebeveynlik yapabilme kapasiteleridir. Boşanma süreci ister anlaşmalı ister çekişmeli olsun, “ortak velayet ve ortak ebeveynlik” yoksa, çekişmeli bir boşanmadır. Anlaşmalı ve çekişmeli boşanmalardan birisi doğrudan çekişmeli, diğeri dolaylı çekişmeli olarak gerçekleşmektedir. O nedenle eğer bir boşanma süreci gerçekleştirilecekse bunun yöntemi ve sonuçları itibariyle ortak ebeveynliğe ve ortak velayete yol açıyorsa, sonuçları çocuk için olumlu olmaktadır. Boşanma süreci ortak ebeveynliğe ve ortak velayete yol açmıyorsa, bu çocuklar için ciddi bir problemdir ve gelecek nesillerin hayatına olumsuz ve yıkıcı etkileri olacaktır.

Ailelerin çözülmesi ve evliliklerin dağılması, tüm dünyada son yıllarda ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm toplumlarda evliliklerin dağılması sorunu ile sıklıkla karşılaşmaktadır. 1980’li yıllarda Amerika’da her iki çiftten biri boşanırken, şimdi bu oran %75’lere çıkmıştır. Biz de 2026 yılı itibariyle bu oranın her üç evlilikten birinin boşanma ile sonuçlanması düzeyinde olduğunu görmekteyiz. Batının 40 sene önce yaşadıklarını ülkemizde bugün yaşıyoruz. 40 sene sonra bizim toplumumuzun geçireceği değişim ciddiyetle ilgilenilmesi gereken bir toplumsal sorundur. Okullarımızda bazı sınıflarımızda 1-2 öğrenci boşanmış aile çocuğuyken, şimdi bazı okullarda sınıfın neredeyse yarısı boşanmış çiftlerin çocuklarından oluşmaktadır. Dolayısıyla gelecek nesillerin genellikle boşanmış aile çocuklarından oluşacağı düşünüldüğünde, bu çocukların ruh sağlığını, iyi oluşunu, psikolojik sağlığını, okul başarısını, eğitimini tartışmak zorundayız. Çünkü boşanmanın şekli, müşterek çocukların da nasıl büyütüleceğini belirlemektedir.

Boşanma süreci, eşleri birbirleriyle rekabet ettirmeden, düşmanlaştırmadan diğeri bir ifade ile arabuluculuk masasında, iş birlikli ve yapıcı yolları kullanılarak yönetilmelidir. Bu süreçte çiftlerin, bozuk olan ilişkileri, etkileşim ve müzakere kaliteleri dönüştürülmeli

ve onarılmalıdır. Amaç evliliği bitirirken, ebeveynliği sürdürecektik kadar nitelikli etkileşim kalitesine sahip olmalarını sağlamaktır. Böylece çiftler, evliliklerini sonlandırırken, müşterek çocuklarını büyütme sürecinde yaşayabilecekleri anlaşmazlıkları ve sorunları yönetecek kadar nitelikli ilişki, etkileşim ve müzakere kalitesine sahip olarak boşanma sürecini tamamlamalıdır.

Anlaşmalı boşanma, evrak üzerinden anlaşma olarak değil, arabuluculuk masasında, aile arabulucusunun liderliğinde ve kolaylaştırıcılığında, çiftlere, ortak sorunlarını ve anlaşmazlık konularını müzakere ettirerek, iradi kararlar aldırarak, uzlaştırılarak, sağlıklı etkileşim kurdurarak, müşterek çocuklarını nasıl büyüteceklerine ilişkin uzlaştırılarak gerçekleştirilmelidir. Boşanma, eğer çocuk var ise bir son değil, aksine bir “dönüşüm” süreci olmalıdır. Kişiler, iki kimliklerinden birisi olan “eş” kimliğini geride bırakırken, “ebeveyn” kimliğini gelecekte de sürdürmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla boşanma gerçek anlamda bir kopuş değil, bir dönüşüm süreci olmalıdır. Çiftler boşanırken bu dönüşümü gerçekleştiremezlerse, ister mahkeme kapılarına yıllarca çekişmeli sürsün, ister evrakta anlaşmalı olsun, müşterek çocuklarını birlikte büyütmede ve iş birliği yapmakta, iş yükünü bölüşmede başarısız olmakta ve iş yükünün büyük bölümü velayeti alan kişiye yıkılmaktadır. Bu yük, %75 oranında annenin omuzlarında kalmaktadır. Eğer eşler birlikte çocuklarını büyütüyorlarsa, çocukların genel iyi oluşu ve psikolojik sağlığı bu süreçten çok olumsuz etkilenmektedir. Boşanma ve ayrılık sürecini birbirleriyle rekabet ederek karşılıklı kusur arayışı içerisinde suçlamalar, olumsuz yüklemeler ve etkileşimler, yıkıcı ve saldırgan duygular ile yöneten kişilerin, boşanma sonrası müşterek çocukları büyütürken birlikte ebeveynlik yapmaları, iş birliği yapmaları ve dayanışmaları güçtür. Bizim esas amacımız, ebeveynleri boşanma sonrası “birlikte ebeveynlik” yaptırarak müşterek çocuklarını iş birliği içerisinde büyütmelerini sağlamaktır.

Boşanan eşlerin, evlilikleri sona erer, ama annelik ve babalık yani ebeveyn kimlikleri, sorumlulukları ve görevleri sona ermez. Bundan kaçamazlar. Hukuki olarak bunu nasıl gerçekleştireceklerini “ebeveynlik planları” üzerinden planlamak zorundadırlar. Mahkemenin, evliliklerini ve karı koca kimliklerini, yasal olarak bitirmek isteyen çiftlere, şu soruyu sorması gerekmektedir. Müşterek çocuğunuzu, hukuki olarak ayrılmanıza rağmen birlikte nasıl büyüteceksiniz? Müşterek çocuğun psikolojik sağlığını, genel iyi oluşunu, olumlu davranışlarını, okul başarısını, referans alarak, yıllarca nasıl iş birliği yapacağınızı, iş yükünü bölüşeceğinizi ve birlikte bakım verebileceğinizi gösteren, gelişimsel bir “**Ebeveynlik Planı**” arabuluculuk masasından geliştirdikten sonra boşanılmalıdır. Anlaşmalı boşanma protokolünün kapsamlı ve gelişimsel bir “**Ebeveynlik Planı**”nı içermesi gerekmektedir. Aksi takdirde boşanmadan en fazla olumsuz etkilenen, annenin (velayetinin %75’i) üzerine, bir de çocukların yükü bindirilerek, hem kadınların hem de çocukların süreçten olumsuz etkilenmesi, sistem aracılığıyla yapılandırılmaktadır.

Türkiye’de boşanmaların %50’si ilk on yılda gerçekleşmektedir. Boşanmaların yarısında çocuklar, en fazla 10 yaşında olmaktadır. Dolayısıyla çocuklar 24-25 yaşına kadar hem annelerine hem de babalarına gereksinim duyarken, sadece tek bir ebeveyninin rehberliğinde, süpervizyonunda ve bakım vermesinde büyümek durumunda kalmaktadırlar. Diğer ebeveyn, velayeti alan ebeveynin izin verdiği ölçüde sisteme dahil edilmektedir. Ancak çocuklar büyürken hem anne hem de babaya ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla uzun yıllar iş birliği yapacak anne ve baba birbirleriyle çekiştirilerek ve rekabet ettirilerek değil uzlaştırılarak, anlaşılabilir olarak, iş birliği yaptırılarak ve dönüştürülerek ayrılmalı ve boşanmaları sağlanmalıdır. Evliliklerde boşanma ve ayrılık, çekirdek aileden çift çekirdek aileye geçiştir. Bir son değildir. Bu nedenle evliliklerde çocuk var ise eşlere “**Ebeveynlik Planı**” hazırlatılarak, boşanma sonrası birlikte ebeveynlik yapmalarını kısmen simetrik ebeveynlik yapabilmeleri garanti altına alındıktan

sonra boşanma gerçekleştirilmelidir. Çiftler çocuklarından değil, birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Boşanma sürecinde uzlaşma, anlaşma olmaz ise, müzakere kaliteleri dönüşmez ise, çocukları yıkıcı ebeveyn etkileşimlerinin ve çatışmalarının gölgesinde büyütme durumunda kalmaktadırlar.

Dolayısıyla boşanma sisteminin, karı-koca kimliğini bitirirken, anne-babalığı diğer bir ifade ile ebeveyn kimliğini ve sorumluluklarını güçlendiren, teşvik eden, motive eden, kolaylaştıran bir sistem olması gerekmektedir. Boşanırken çocuk var ise, çiftlerin müşterek çocuklarını nasıl birlikte, iş birliği içinde, ortak ebeveynlik yaparak büyüteceklerine ilişkin uzlaşma ve anlaşma “ebeveynlik planı” hazırlanarak sağlanmalıdır. Ebeveynlik planlarının hazırlanması, birçok batı ülkesinde boşanma sürecinin standart bir prosedürü haline gelmiştir. Türkiye’de bunun adı “kişisel ilişki” düzenlemesidir. Boşanma sonrası bir anne ve baba, müşterek çocuğuyla kişisel ilişki kurmaz, annelik ya da babalık diğer bir ifade ile ebeveynlik yapar. Anne ya da baba ebeveynlik yaparken, müşterek çocuğuna bakım verirken, onunla bağ kurar. Çocuğun anne ve babasıyla kişisel ilişkiye değil anne ve baba rollerini ve sorumluluklarını yerine getirecek ebeveyne gereksinimi var. O zaman nasıl annelik ve babalık yapılacağını, anne ile babanın nasıl iş birliği yaparak müşterek çocuğunu onlarca yıl büyüteceğini, “ebeveynlik planı” üzerinden planlaması gerekiyor. Ebeveynlik Planları, uzun süre uyum sağlanacak bir yaşam planı olduğu için arabuluculuk masasında müzakere edilerek, üzerine derinlemesine düşünülerek alınan iradi kararlarla hazırlanmalıdır. Ebeveynlerin uzun süre müşterek çocuklarını nasıl büyüteceklerine karar verecekleri için her türlü detayı müzakere ederek uygulanabilir kararlar almalıdırlar. Ebeveynlik planları gelişimsel ve kapsamlı olmalıdır. Çocukların geçtikleri gelişim dönemleri okul bağlamında düşünüldüğü takdirde, okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite düzeyinde farklı nitelikte gereksinimleri vardır. Bu bağlamda da ebeveynlik sıklığı ve kalitesi, çocuğun gelişim düzeyine ve cinsiyetine göre

farklılaşacaktır. Bu nedenle ebeveynlik planında yer alan kararlar ebeveynlerin birlikte müzakere ederek iş birliğini ve birlikte çalışmayı destekleyen kararlar olmalıdır. Ancak çiftler çekişmeli ya da kavga ederek ayrılırlar ise boşanma sonrası müşterek çocuklarını büyütürken güçlük yaşayacaklardır ve iş birliği yapmayacaklardır. Dolayısıyla bütün iş yükü, velayeti alan ebeveyne yıkılacaktır.

Ebeveynlik Planı

Neden ebeveynlik planı geliştirilmelidir? Boşanma sonrası ebeveynleri müşterek çocuklarını büyütürken, “birlikte ebeveynlik” yaptırabilmek için bir plan oluşturulması gerekmektedir. Ebeveynlik planları boşanma sonrası, birlikte ebeveynlik yapabilmek için geliştirilen resmi planlardır. Çok sayıda Batı ülkesinde boşanma sonrası ebeveynlik planı uygulaması bulunmaktadır. Batı toplumlarında boşanan çiftlere, yirmi, otuz sayfalık bir çerçeve metin veriyorlar. Bu metin, bir boşanma protokolü olarak, arabuluculuk masasında, aile arabulucusunun liderliğinde ve kolaylaştırıcılığında, boşanan çiftlere ortak sorunlarını müzakere yaptırılarak, uzlaştırılarak iradi kararlar aldırılarak doldurtulmalıdır. Karar alma ve müzakere süreci, aile arabulucuları tarafından kolaylaştırılmakta ve sürece liderlik yapılmaktadır. Boşanma sürecinde, ebeveynlik planı konusu hem hukukçuların hem de aile danışmanlarının uzmanlık alanını içeren melez bir konudur. Bu yönüyle ne tam bir hukuk ne tam bir aile danışmanlığı alanıdır. Hukukçu arabulucuların, psikoloji, çocuk gelişimi, çocuğun sosyal duygusal gelişimini, ahlak gelişimi, bilişsel gelişim ve okul hayatı gibi konuları bilmeleri gerekmektedir. Boşanma sürecinde devleti ilgilendiren esas konu, mal bölüşümü ya da nafaka ve para konusundan öte öncelikle çocukların nasıl iş birliği içinde birlikte ebeveynlik yapılarak büyütüleceği olmalıdır. Burada esas dert, çocuğun nasıl büyütüleceğidir. Ancak boşanma sürecinde çoğu ebeveyn öncelikle enerjisini mal bölüşümüne ve nafaka konusuna ayırmaktadır. Mal bölüşümü ve nafaka konusunda birbirinden uzaklaşan

ve rekabet içinde araları bozulan ebeveynler, müşterek çocuklarını büyütürken iş birliği yapamaz hale gelmektedirler. Bu nedenle aile arabulucularının esas görevi, birbirleriyle yakın ilişkisini sonlandıran anne babaya, 10 sene, 15 sene ayrılık sürecinde, yaşadıkları olumsuzluklara rağmen iş birliği yapabilecekleri düzeyde, bir güven ve ilişki kalitesi kazandırmaktadır.

Bu bağlamda “ebeveynlik planı”, boşanma sonrası her iki ebeveynin de annelik ve babalık sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirebilmelerini garanti altına almak için geliştirilmektedir. Çiftler bozulan ilişkileri ve etkileşim kaliteleri onarılmadan, hukuki olarak ayrıldıklarında, velayet %75 anneye verilmekte, baba ise ziyaretçi konumuna düşmektedir. Baba müşterek çocuğa ebeveynlik yapmak ve ona bakım vermek yerine, evladını kendine ayrılan kısa sürelerde ziyaret eder duruma gelmektedir. Ancak çocuğun ziyaretçi bir babaya değil, ona babalık yapan ve bakım veren, sürekli yanında duran bir ebeveyn gereksinimi bulunmaktadır. Çocuk babasıyla kuracağı sağlıklı bağı ve güvenli bağlanmayı, ziyaret saatlerinde kuramamaktadır. Çoğu baba, çocuklarıyla görüşmelerini AVM’lerde ya da parklarda gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla boşanma sonrası tek velayet kuralı, ortak velayet istisna olduğu için çocukların tamamı tek ebeveynle büyümek durumunda kalmaktadır. Ancak tek ebeveyn yaklaşımı, çocuk gelişimine ve psikoloji bilimine uygun bir model değildir. Çocuk annesinin ve babasının rehberliğinde, denetiminde ve süpervizyonu ile büyümektedir. Bu nedenle de tek velayet yerine, ortak velayet ya da ortak fiziksel velayet kuralı, tek velayetin ise istisna olması gerekmektedir. Burada esas konu çocuk gelişimi ve çocuğun gelişimsel ihtiyaçları, çocuğun psikolojik sağlığı, genel iyi oluşu ve okul hayatıdır.

Evliliklerin sonlandırılması ve boşanma sadece hukuki değil ama aynı zamanda psikolojik bir süreçtir. Dolayısıyla boşanma aileyi bitirmiyor. Boşanma sadece karı-kocalığı, evliliği bitirir. Romantik ilişkiyi bitirir. Ancak aile hâlâ devam ediyor, tek çekirdekli aileden

çift çekirdekli aileye yönelik bir dönüşüm gerçekleşmektedir. Anne-babalık hâlâ devam ediyor. Yıllarca sürecek anne-babalık sorumluluğunu ve yükümlülüğünü biz hukuki olarak garanti altına almak zorundayız. Ebeveynlik planının esas görevi anne babalık sorumluluklarını ve birlikte ebeveynliği garanti altına almaktır. Velayeti almayan anne ya da baba ebeveyn kimliğini yerine getirmedeğinde, tüm sorumluluk velayeti alan ebeveynin omuzlarına yıkılmaktadır. Sıklıkla bu ebeveyn “anne” olmaktadır. Hem ekonomik sorunlarla mücadele eden hem de ebeveynlik yapmak zorunda kalan anne çok güçlükler çekmektedir. Hatta çoğu zaman babanın olumsuz ve yıkıcı davranışlarıyla da yüzleşmek durumunda kalmaktadır. Boşanma oranlarının çok arttığı günümüzde, velayet verilen çocuk sayıları da çok artmıştır. Bu sorun ulusal düzeyde ciddi sonuçları olan bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle boşanma süreçlerinin çocukların üstün yararı açısından yeniden düzenlenmesine gereksinim bulunmaktadır.

Dolayısıyla boşanmaya, sadece hukuki bir süreç olarak değil, hibrit, melez bir alan olarak bakılmalıdır. Bu hibrit alanda çocuk merkeze konulmalıdır. Çocuğun ruh sağlığını, psikolojik sağlığını, genel iyi oluşunu, okul başarısını, odağa koyarak, bütün bu süreci anne ve babanın nasıl yönetecekleri, hukuki olarak garanti altına alınmalıdır. Dolayısıyla aile arabuluculuğu sadece hukuk bilgisiyle yapılamaz. Psikoloji bilgisi, özellikle gelişim psikolojisi bilgisine gereksinim bulunmaktadır.

Burada esas konu, çocuğun nasıl, iş birliği içinde “ortak ebeveynlik” yapılarak büyütüleceğidir. Çocukların hem annelerinden hem babalarından eş zamanlı yararlanabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de tek velayetin alternatifi olarak “ortak velayet” konusu hatta biraz daha ileri giderek “ortak fiziksel velayet” konusu tartışılmaktadır. Ortak fiziksel velayet oranları İskandinav ülkelerinde %20’ye çıkmıştır. Amerika’da biraz daha az %5, %10 civarlarındadır. İngiltere’de ve batı toplumlarında oranlar benzerdir. Ancak İskandinav ülkelerinde

oranlar çok daha fazladır. Ebeveynler kendi evlerinde müşterek çocuklarına bakım vermektedirler. Çocukların, en azından yılın %30'unda, geceli olarak her iki ebeveyninden de bakım görmesi garanti altına alınmaktadır. Velayeti alan ve almayan ebeveynler, çocuklarına bakım verirken, onlarla sık ve kaliteli temas kurmakta, etkileşime girmekte hem ebeveynliğini yaşamakta hem de yaşatmaktadırlar. Ebeveynler bakım verirken çocuklarının ihtiyaçlarıyla doğrudan yüzleşmektedirler. Dolayısıyla ebeveynlik birlikte yapılacaksa velayet, “ortak velayet”, ya da “ortak fiziksel velayet” olmalıdır. Ziyaretçi anne baba kimliğinin ötesine geçilmelidir, bakım verme ve birlikte ebeveynlik odağa yerleştirilmelidir. Artık insanlar çok sayıda çocuk yapmıyorlar. Bir çocuk yapıyorsun, onu da sağlıklı büyütmen lazım. Sağlıklı çocuk, anne ve baba kimlikleriyle sıcak, bağlı, güvenli bağlanmayla gerçekleşir. Bizim hukuki olarak bu süreci garanti altına almamız gerekmektedir. Hukuki olarak bu insanlara boşanma sonrası annelik babalık yaptırmamız gerekmektedir. Ancak bizim sistemimiz “birlikte ebeveynlik” yapılarak, iş birliği içinde çocuklara birlikte bakım verilmesini desteklemek yerine, daha farklı konulara çok fazla değer vermektedir.

Boşanma sürecinde, çocukların üstün yararı için ebeveynleri bağlayıcı, bir ebeveynlik planının hazırlanmasına gereksinim bulunmaktadır. Ebeveynlik planını, çocukların meslek sahibi olunca ya kadar gereksinim duyacağı bakım verme sürecini içerecek şekilde kapsamlı olmalıdır. Ebeveynlik planı, çocukların farklı gelişimsel dönemlerden geçerken gereksinimlerin kim tarafından, ne şekilde ve nerede karşılanacağına yönelik bağlayıcı hukuki kararları içermelidir. Bu kararların uygulanma olasılığını artırmak için arabuluculuk masasında, müzakere edilmeli ve uzlaşarak alınmalıdır.

Gelişimsel ebeveynlik planı, müşterek çocukların okul öncesinden başlayarak, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite eğitimlerini içermelidir. İlaveten sağlık giderleri ve bakım verme süreçleri, velayeti almayan ebeveyni ile iletişim, okul içi ve dışı etkinlikler, büyükanne

büyükbaba ile iletişim, taşınma, yolculuk, ebeveyn davranışları, çocukların ekonomik desteği, çocukların başkaları tarafından bakımı, ev içi kurallar ve disiplin, özel gereksinimi olan çocukların bakımı gibi konuları içermelidir. Ebeveynlik planına aykırılık hali, anlaşmazlıklar, kriz anında değişen ihtiyaçlara ilişkin revizyonları barındırması gibi konular da planın içinde yer almalıdır. Ebeveynlik planında odak, ebeveynler ve gereksinimleri yerine, müşterek çocuk ve gereksinimleri olmalıdır. Her aileye standart bir ebeveynlik planı uygulanamayacağı için her ailenin özgün koşullarına uygun bir butik plan arabuluculuk masasında müzakere edilerek geliştirilmelidir. Boşanan ve dağılan her bir aile için standart ve zorunlu bir ebeveynlik planı uygulanamaz. Çünkü her ailenin dinamiği ve koşulları kendine özgüdür. Bu nedenle konfeksiyon tarzı standart bir ebeveynlik planı yerine boşanma hukuki olarak gerçekleşmeden önce, her boşanan çiftte, onların çocuklarına ve gelişimsel özelliklerine uygun özel bir ebeveynlik planı arabuluculuk masasında iş birliği içinde hazırlanması gerekmektedir.

Aile Arabuluculuğu

Aile arabuluculuğu ailenin çözülüşüne ve dağılışını takiben, aile uyumsuzluklarının yapıcı çözümüne yönelik kabul edilmiş, alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, çekişmeli boşanmanın alternatifidir. Aile arabuluculuğu, mahkeme kapılarında yıllarca kavgaya etmenin alternatifidir. Aile arabulucusu tarafsız üçüncü bir kişidir. Bu kimliğiyle, anlaşmazlığa düşmüş eşleri, ortak ve bireysel çıkarlarına ulaşabilmeleri için karşılıklı yapıcı müzakerelere ve diyaloga girmelerini kolaylaştırır. Her iki tarafın da yararına kararlar alınmasına liderlik yapar. Bu bağlamda arabulucunun görevi eşleri, boşanmalarını yüz yüze yapıcı müzakerelerle iradi kararlar alarak yönetmelerini sağlamaktır. Boşanma sürecinde hazırlanacak “anlaşmalı boşanma protokolünün” arabuluculuk masasında yapıcı müzakereler ile hazırlanması sağlanmalıdır. Protokol hazırlama sürecinde seanslar

boyunca, anne ve baba, ebeveynlik planına ait konuları yüz yüze müzakere ederek karar almalıdırlar. Aile arabulucularının liderliğinde ve kolaylaştırıcılığında gerçekleştirilecek müzakereler, sadece tarafların kararlarının niteliğini değil aynı zamanda etkileşim kalitelerini de dönüştürecektir.

Aile arabuluculuğunun odağı, çocukların üstün yararı ve ebeveynlerin müşterek çocuklarını, birlikte nasıl büyüteceklerinin planlanması olmalıdır. Bu nedenle aile arabuluculuğu kapsamı itibari ile ticari arabuluculuktan farklılaşmaktadır. Dolayısıyla psikoloji biliminin bulguları ile harmanlanmış bir hukuki yaklaşımı içermesi gerekmektedir. Bu nedenle sadece hukuk bilimiyle değil aynı zamanda, sosyal psikoloji, klinik psikoloji, psikolojik danışma, aile danışmanlığı gibi alanlara ait bilgi ve becerileri kapsayacak bir hibrit alan olarak görülmelidir. Çünkü odak, çocuk olunca hem çocukların hem de bakım veren anne-babanın psikolojik sağlığı ve genel iyi oluşu öne çıkmaktadır.

Boşanma sonrası süreçte, müşterek çocuğun sağlıklı büyütülebilmesi için “birlikte ebeveynlik” yaklaşımı, ebeveynlik sürecine hakim olmalıdır. Çekirdek aileden çift çekirdek aileye geçiş sürecinde hem annenin evi hem de babanın evi çocuklar için bakım verilen mekanlar haline dönüştürülmelidir. Böylece çocuklar hem annesinden hem de babasından birlikte bakım görme, doğrudan temas ve etkileşime girme, uzun süre bir arada geceli zaman geçirme şansı elde etmelidir. Ebeveynler farklı evlerde yaşıyor olmalarına karşın anne ve baba kimliklerinden, sorumluluklarından ve görevlerinden vazgeçmemelidir. Çocuklar için esas konu hem annesi hem de babası ile doğrudan sık ve nitelikli temas kurarak, etkileşime geçerek ve bakım hizmeti alarak büyümeğdir.

Bu nedenle aile arabuluculuğu yoluyla boşanan çiftler arabuluculuk masasında uzlaştırılarak farklı evlerde yaşamalarına rağmen yine de müşterek çocuklarını sağlıklı bir şekilde nasıl büyütecekleri

konusunda uzlaşmalı ve iş birliği yaparak bu sorumluluğu yerine getirecek olgunlukta bir dönüşüm sağladıktan sonra boşanma gerçekleştirilmelidir. Buradaki kritik konu, boşanma gibi olumsuz bir sürecin, birlikte ebeveynlik yapılabilecek bir olgunluğa yönelik nasıl dönüştürüleceğidir. Bunun için ebeveynlerin hem zihinsel süreçleri hem de birbirlerine ilişkin duyguları dönüştürülmelidir. Böylece boşanma sonrası iş birliği yapabilecek kadar yapıcı diyalog kurabilir hâle gelmelidirler.

Anne ve baba müşterek çocuklarının nasıl büyütüleceği konusunda farklı bakış açılarına sahip olurlar ise çocuğun sağlıklı bir büyüme sürecine maruz kalması güçtür. Çekirdek aileden, çift çekirdek aileye geçişte, farklı evlerde, farklı bir yaşam stili, kurallar ve disiplin söz konusu olduğunda, ebeveynlikte simetri olmayacağı için tutarsız bir ebeveynlik sürecine maruz kalan çocuk olumsuz etkilenecektir. Anne ile baba aynı söylem, aynı retorik, aynı düşünme stili ve disiplin ile çocuğa yaklaşırlarsa çocuk sağlıklı büyüme şansı elde edecektir.

Ortak Ebeveynlik

Boşanma sonrası ebeveynlerin birbirleriyle iyi iletişim kurabilmeleri, çocukları ile birlikleyken uyumlu etkileşime girebilmeleri, uzlaşarak kararlar alabilmeleri, etkili ortak ebeveynliğin temel boyutlarıdır. Etkili ortak ebeveynler çocuklarla ilgili sorunlarda birlik ve bütünlük gösterir, birbirlerine destek olurlar, tutarlı ve öngörülebilir kural ve standartlar belirler. Annenin evinde de babanın evinde de kural ve standartlar benzer olmalıdır. Anne ve babanın evlerinde, disiplin ve kurallar konusunda benzerlik olmaz ise farklı ebeveyn tutumlarına maruz kalan çocukların, sağlıklı davranış örüntüsü geliştirmeleri güçtür.

Bu nedenle boşanma sürecinde, ebeveynler arabuluculuk masasında, müşterek çocuklarını nasıl büyütecekleri konusunda psiko-eğitim almalıdırlar. Çiftler belki çocuk yaparken ya da evlenirken

eğitim almıyorlar ama boşanırken kesinlikle almalıdırlar. Önerilen bu eğitimin amacı, ebeveynleri boşanma sonrası süreçte “birlikte ebeveynlik” yapabilir hale en azından bilişsel düzeyde getirme arzusudur. Gelecek nesillerin sağlıklı büyüebilmesi için eşler ayrılmaya karar verdiklerinde, müşterek çocuklarını nasıl yetiştirecekleri konusunda eğitim alarak dönüşüm geçirmelidirler.

Etkili birlikte ebeveynlik, çocuğun yetiştirilmesine ilişkin eşler arasındaki anlaşmayı, bu anlaşmaların yürütülmesindeki iş birliğini ve müşterek çocuğun yetiştirilmesinde karşılıklı destek ve taahhüdü içermektedir. Ebeveynlerin vereceği destek ve taahhüdün “hukuki” bir metin haline getirilmesi ve mahkemece onanması gerekmektedir. Boşanma sonrası çocuk tek bir ebeveynle sağlıklı büyümeyebilir. Baba ihtiyacının ya da anne ihtiyacının, her iki taraftan destek alınarak karşılanması gerekmektedir. Boşanma sürecinde evlilik bitirilirken, birlikte ebeveynlik ise garanti altına alınarak hukuki boşanma gerçekleştirilmelidir.

Boşanma sürecinde eşlerin temel görevi, sona erecek olan “eş” ilişkisiyle, devam edecek olan “ebeveyn”, ilişkisini birbirinden ayırmaktır. Ancak çoğu çift bunu ayıramamaktadır. Eş ilişkisi ile ebeveyn ilişkisi birlikte değerlendirilmekte ve birisi biterken, diğeri de bitirilmektedir. Birçok çift eşi ile boşanırken, müşterek çocuğundan da fiili olarak uzaklaşmaktadır. Çocukların eş zamanlı olarak hem annesini hem de babasını yaşayamaması, gelecek nesillerin hayatını ciddi düzeyde gelişimsel açıdan sıkıntıya sokmaktadır.

Boşanma ve ayrılık sürecine bakıldığında eşler genellikle üç temel konuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlar “çocuklar ve ebeveynlik,” “finansal destek ile bakım giderleri” ve “ev ile maddi varlıkların bölüşümü”dür. Eşler en çok ev ve maddi varlıkların bölüşümü konusunda rekabet ederek, zaman ve enerji harcamaktadırlar. Çünkü biten bir ilişkide herkes birbiriyle maddi temelde rekabet etmekte ve çekişmektedir. Her iki eş de daha fazla mal elde etmek ve kaynak

elde etmek istemektedir. Bu süreçteki rekabet ve çekişme, aralarındaki ilişkiyi ve etkileşim kalitesini erozyona uğratıp kirlettiği için kişilerin gözü müşterek çocuklarının üstün yararını ve psikolojik sağlığını hem kısa süreli hem de uzun süreli olarak görmekte güçlük çekmektedir. Bozulan ilişkilerin ve etkileşimlerin gölgesinde, müşterek çocukların büyümesi sürecinde iş birliği yapmak güçleşmektedir.

Bu nedenle aile arabuluculuğundaki temel odak, mal bölüşümünden önce, “çocukların nasıl büyütüleceği” olmalıdır. Bu süreçte bir karar verilmesi gerekiyor: çocuk merkezli bir arabuluculuk mu yoksa mal bölüşümü merkezli bir arabuluculuk mu? Çekişme ve çatışma etkileşimlerinin gölgesinde, anne ve babanın zihni kirlendiğinde, anne ve babanın duyguları kirlendiğinde, bulanıklaştığında, boşanma sonrası müşterek çocuklar büyütülürken, iş birliği yapmak ve iş yükünü paylaşmak ve bölüşmek güçleşmektedir. Dolayısıyla çocukların ortak velayeti ve sağlıklı büyütülmesi ile boşanma sonrası, ortak ebeveynlik konularına yeterince odaklanılmamaktadır.

Soru ve Cevaplar

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum kıymetli hocam. Sizi her zamanki gibi büyük bir keyifle ve notlar alarak dinledim. Çünkü gerçekten çok öğretici bir konuşmaydı. Aldığım notlar çerçevesinde bir-iki kısa ekleme yapıp, size bazı sorular yöneltmek istiyorum. Hem de bu arada size birazcık nefeslenme fırsatı da verebilmek istiyorum.

Hocam siz de ifade ettiniz. Çekişmeli boşanma davalarında, dava süreçlerinde çiftler mevcut durumdakinden belki daha yüksek bir çatışma sürecine giriyorlar. İlişkinin dinamikleri daha da gergin bir hâle geliyor ve ayrıca Türkiye'deki boşanma davalarının, çekişmeli hâllerde oldukça uzun sürebildiğini biliyoruz. Nitekim 2024 yılında, TMK m. 166/4'te yer alan "boşanma davasının reddi kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmesi" şartına ilişkin düzenleme Anayasa Mahkemesinin gündemine gelmişti. Mahkeme, üç yıllık bekleme süresini iptal ederken ayrıca dava sürelerinin uzunluğuna da kısmen değinmiştir. Boşanma davalarında yazılı yargılama usulü uygulandığından, davanın reddi sonucuna kısa sürede ulaşılmasının çoğu zaman mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Gerçekten bu davaların niteliği, önemi ve tarafların kişisel statüsü ile aile hayatı üzerindeki doğrudan etkileri dikkate alındığında, yargılama çoğu zaman kapsamlı bir delil değerlendirmesini, tarafların iddia ve savunmalarının ayrıntılı biçimde incelenmesini ve özellikle çocukların durumunun titizlikle ele alınmasını gerektirmektedir. Medyada da son zamanlarda haberler görüyoruz. Bazılarında evlilikten daha uzun süren yargılama süreçleri görüyoruz.

Ben tabii bunlara bir hukukçu perspektifinden bakıyorum; ancak sizin psikolojik açıdan değerlendirmelerinizin ne olduğunu sormak isterim. Bu ilişkideki çatışmanın, gerginliğin derinleşmesi çocuk açısından aslında nasıl bir süreç? Evet, boşanma sonrasında velayet de düzenlenebilmektedir; ancak yargılama süreci boyunca çocuk ve aile yapısı açısından

belirsizliklerin bulunduğu ve çatışmanın daha da arttığı bir dönem yaşanmaktadır. Bu noktada arabuluculuğun hızlı biçimde devreye girmesinin ne tür etkiler doğurabileceğini sormak isterim. Ayrıca bu süreçlerde acaba bir psikolojik destek de gerekir mi? Psikolojik destek hizmetlerinin maliyetleri oldukça yüksek; bu nedenle bunun kamusal bir yükümlülük olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini sormak isterim. Buyrunuz sayın hocam.

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Özellikle çekişmeli boşanma sürecinde, çiftler yıllarca kavga ediyorlar, iki seneden sekiz, on seneye kadar devam eden çekişmeli boşanmalara şahit olmak mümkün. Eğer evlilikte müşterek çocuk varsa, çocuk uzun süren bu çekişmelerin ve kavganın gölgesinde büyüyor. Boşanma sürecinde sıklıkla unutulmuş temel konu “çocukların büyümesi” olmaktadır. Kusur temelli boşanma sürecinde, kadın erkeğin kusurlarını, erkek de kadının kusurlarını, kamusal alana açıyor. Herkes birbirlerinin eksiklerini ve kusurlarını kamusal alanda öğrenmekte ve olumsuz etkileriyle karşılıklı yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar. Günün sonunda boşanma süreci çiftlerin arasındaki halihazırda azalmış saygının ve sevginin, komple sona ermesini hatta daha da olumsuz ve yıkıcı duyguların ve düşüncelerin filizlenmesine vesile olabilmektedir. Birbirine saygı ve sevgi duymayan, hatta olumsuz duygu ve düşünceye sahip olan iki eşten birisi, müşterek çocuğun velayetini alırsa, diğerine babalık ya da annelik yaptırır mı? Bakış açısı, yoğun ve yıkıcı duygular ve olumsuz düşüncelere karartılmış ve velayeti almış bir ebeveyn, müşterek çocuğu diğer ebeveyne dost mu yapar yoksa düşman mı? Çekişmeli boşanmalarda sıkça karşılaşılan en önemli durum “ebeveyne yabancılaşma” olgusudur. Ebeveyne yabancılaşma, Türkiye’de oldukça yaygın bir olgudur. Ebeveyne yabancılaşma olgusu sıkça göz ardı edilen bir konudur. Bir kişi boşandığı eski eşinden nefret ediyorsa, kendi nefretine, kendi önyargısına, kendi düşmanlık duygularına ve olumsuz düşüncelerine sıkça birlikte

yaşadığı müşterek çocuğu da ortak ediyor. Bu süreçte en çok çocuk olumsuz etkilenmektedir. İlaveten velayeti almamış ebeveyn de çocuğu ile sık ve nitelikli temas kuramadığı ve evladına bakım veremediği için olumsuz etkilenmektedir. Öte yandan, tüm iş yükü ve bakım verme süreci de velayeti almış ebeveyne kaldığı için o da olumsuz etkilenmektedir. Bu nedenle boşanma süreci, eşleri birbirine düşman etmeden uzlaşma içinde, yapıcı ve iş birliğine dayalı müzakereler ile arabuluculuk masasında sonlandırılmalıdır.

Son yıllarda hem evliliklerin oranları hem de çocuk yapma oranları azalmaktadır. İlaveten boşanan çift sayısı da artmaktadır. Bu nedenle boşanmaların, çekişmeli değil, anlaşmalı olması ve uzlaşma içinde dönüşerek gerçekleştirilmesi çok önemlidir. Evlilikler ve çocuk sayıları arttırılamıyorsa, var olan çocukların psikolojik sağlığına, genel iyi oluşuna ve okul başarılarına daha fazla özen gösterilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda boşanma sonrası çocukların daha az etkilenmesi için çaba harcanmasına gereksinim bulunmaktadır. Bu bağlamda, gelecek nesillerin gerçekten sıkıntıda olduğu aşikârdır.

Bu nedenle, bir hibrit alan olarak “aile arabuluculuğu” hem hukuk hem psikoloji alanından beslenerek, çocuk merkezli olarak geliştirilmelidir. Çiftler, aile arabuluculuğu ile, çekirdek aileden çift çekirdek aileye geçerken, bu geçişin dövüşerek ve çekişerek değil, dönüşerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü, boşanma sonrası, karı-koca kimlikleri biten çiftler, anne-baba kimlikleri ile müşterek çocuklarını birlikte büyüteceklerdir. Bu nedenle anne-baba kimlikleri üzerinden doğrudan temas edecek ve etkileşim kuracak kalitede bir dönüşüm sağlanarak boşanmanın arabuluculuk masasında gerçekleştirilmesi önemlidir.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum kıymetli hocam. Kıymetli üstadımız İhsan Berkhan bize YouTube üzerinden soru sormuşlar. Öncelikle kendisine teşekkür etmiş olayım. Arabuluculuk alanında uzunca bir

zamandır çalışmaları ile tanınmaktadır. Ben de aslında benzer bir soruyu yöneltmek istiyordum.

Dönüştürücü bir arabuluculuk sürecinden bahsettiniz. Sadece hukukçular değil, psikologlar, hatta aile danışmanlarının da katılımı ile bir eş arabuluculuk heyeti ile bir arabuluculuk mu öngörüyorsunuz?

Ben de şunu sormak istedim hocam size. Sizi kapsamlı bir şekilde dinledikten sonra şunu düşündüm. Evet, biz arabuluculuğun diğer alanlarında da iletişim becerilerinden yararlanıyoruz. Eğitimlerde bunları anlatıyoruz. Ama biz bunları ne kadar anlatırsak anlatalım, sizler kadar uzman olabilmemiz, hele boşanma gibi insanların zaten psikolojik olarak çok çok hassas olduğu bir süreçte gereksinimlerini anlayabilmemiz, hele bir de çocuk varsa onun gereksinimlerini tespit edebilmemiz, tek başına biraz zor. Bu nedenle ben de üstadımızın yönelttiği soruya benzer bir soru sormayı düşünüyordum. Acaba burada bir iş birliği mi olmalı? Evet, hukukçular yer alsınlar, mutlaka yer almalılar. Evet, onlar da bir psikoloji eğitimi alsın, iletişim eğitimi alsın. Ancak dediğiniz gibi alanın uzmanı bir kişinin de süreçte yer alması gerekli midir? Ne dersiniz hocam?

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Aile arabuluculuğu süreci, sadece iletişim becerileri, soru sorma, dinleme, yansıtma gibi mikro becerilerin kullanımından ibaret değildir. İlaveten hem ebeveynlerin hem de çocukların psikolojik sağlığı, genel iyi oluşu ve diğer psikolojik sorunları da dikkate alınmalıdır. Ebeveynlerin ve çocukların, boşanma sürecinden nasıl etkilendikleri dikkate alınarak, boşanma sonrası süreçte tüm aile üyelerinin psikolojik sağlığı ve genel iyi oluşu önemsenmek durumundadır. Ebeveynlerin hem kendileri için hem de müşterek çocuklarını büyütürken, psikolojik sağlıkları ve genel iyi oluşları önemsenmek durumundadır. Çocuk gelişimi, gelişim psikolojisi, her bir gelişim dönemini geçerken, çocuğun sosyal duygusal gelişimi, ahlaki gelişimi, bilişsel gelişimi, akademik süreci gibi çok sayıda konu hakkında özen gösterilmek durumundadır. Dolayısıyla dönüştürücü arabuluculuk yoluyla, hem

ebeveynlerin güçlendirilmesi, doğru karar verebilmeleri hem de diğer eş ile empati kurarak onun da yararına ve iyiliğine karar alabilir şekilde boşanmanın gerçekleştirilmesi çok önemlidir.

Eş arabuluculuk mu, birlikte arabuluculuk mu? Bu sorunun yanıtı vermem doğru olmaz. Ancak boşanma sürecinin genel anlamda öncelikle “hukuki” olması ve hukuktan beslenmesi gerekmektedir. Öte yandan boşanma sürecinde çocukların üstün yararı için ebeveynler arası ilişkinin yönetimi ise psikolojik bir konudur. Bu nedenle iş birliğini öne çıkarmak ve tematik olarak birlikte çalışmalarını vurgulamak daha doğru olur.

Boşanma sürecinde üç temel alanı vurgulamıştık. *Mal bölüşümü, nafaka konusu ve velayet ile çocuğa bakım verme*. Mal bölüşümü ve nafaka gibi konular, hukukçuların konusu. Ancak konu velayet ve çocuk bakımı olduğunda ise, psikoloji biliminin lensi ile konuya bakılması gerektiği için bu konuda psikolojiden yararlanılması gerekmektedir. Günün sonunda ister velayet ister kişisel ilişki kurulması konusu müzakere edilsin, odak çocuğun birlikte nasıl büyütüleceği, ebeveynlik kalitesi ve çocuğun üstün yararı olmaktadır. Bu konular ise psikolojinin konuları. Ancak alınan kararlar ise Türk Medeni Kanunu’na uygun olması gerekmekte. Bu nedenle de hukuk ve psikoloji bilimine ilişkin bir iş birliğini vurgulamak konuya daha iyi ve doğru açılım getirecektir.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Hocam, ben de hukukçu ve arabulucu olarak şunu rahatlıkla söyleyebilirim. Yani ben yine de süreç içerisinde yer alırsam, bu konuda bir eğitim de alsam, söylediğiniz istisnai yüksek lisans, doktora çalışmaları dışında, bir uzmanın desteğine kesinlikle ihtiyaç duyacağımı düşünüyorum ve hatta beni de daha güvende ve daha iyi ilerleyecek şekilde destekleyeceğini düşünüyorum. Dediğiniz gibi bu, eş arabuluculuk modeli şeklinde olabilir; uzman desteği biçiminde olabilir ya da özellikle velayetin planlanması aşamasında uzmanların

sürece katılımı sağlanabilir. Ancak bana göre bunlar birlikte yürütülmesi gereken alanlardır.

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Yeliz hocam, biz arabuluculuğa “**unvan**” olarak bakıyoruz, “**beceri**” olarak bakmıyoruz; tartışma burada çıkmaktadır. Arabuluculuk bir “unvan” değil, bir “beceridir” ve farklı arabuluculuk türleri bulunmaktadır. Örneğin terapötik arabuluculuk, dönüştürücü arabuluculuk, çıkar temelli arabuluculuk vb. Boşanma sürecinde, mal bölüşümü, nafaka ve finans gibi konular hukukçu arabulucuların yapması gereken konular, ancak ebeveynler arası ilişkiler ve müşterek çocuğun nasıl büyüüleceği konuları ise aile danışmanlarının yapacağı bir arabuluculuk durumunda daha iyi olacaktır. Ancak alınan kararlar yine de bir hukukçunun rehberliğinde, yazıya dökülmesi gerekmektedir. Bu nedenle de “aile arabuluculuğunu” avukatların ve aile danışmanların birlikte çalışması gereken melez bir alan olarak görmekteyim.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Hocam bence bu genel olarak zaten disiplinler arası çalışma ve iş birliklerine çok sıcak bakmamamızdan kaynaklanıyor. Hukuk alanında dahi farklı uzmanlıklara ve desteklere ihtiyaç duyuyoruz; nitekim arabuluculuk sürecinde de arabulucunun uzman desteği alabileceğini kabul ediyoruz. En azından burada da bir uzmandan destek alınmasında ben açıkçası çok büyük yarar olduğunu düşünüyorum. Bir de şunu sormak istedim.

Çocuk merkezli bir arabuluculuk sürecinden söz ediyoruz. Bu yaklaşımın odağında çocuk bulunmaktadır. Sadece velayet meselesi değil, onun psikolojik olarak iyi olmasını istiyoruz. Peki, bu süreç içerisinde çocukların görüşlerinin daha görünür ve dikkate alınır hâle getirilmesi gerekiyor mu? Onların fikirleri, görüşleri de alınmalı mı? Yoksa süreç, çocuğu tamamen dışarıda bırakarak yalnızca ebeveynlerle yapılan görüşmeler üzerinden mi yürütülmelidir? Bunu da şundan sormak istedim. Eğer ondan

da bir, en azından belirli bir yaşı'n üzerindeyse bir görüş alacaksak mesele, benim onu alma noktasındaki yetkinliğim de ne olabilir diye kendimi ayrıca sorguladım.

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Şimdi çocuktan görüş alalım ama hangi yaştaki çocuktan? Şimdi irade ve gerçeklik algısı önemli bir konu. Müşterek çocuklar on-on bir yaşına kadar olan süreçte devam eden doğrudan ya da dolaylı çekişmeli boşanma sürecinde, birlikte yaşadığı ebeveyn tarafından manipüle edilmiş olabilir mi? Burada özellikle çekişmeli boşanma durumlarında ebeveyn yabancılaşıma konusu oldukça önemlidir. Aralarında şiddetli çatışmalar olan çiftlerde çocuğa bakım veren ve birlikte yaşayan ebeveyn içindeki olumsuz duygulara ve düşüncelere müşterek çocuğu da ortak etmeyi tercih edebilir. Dolayısıyla çocuk ebeveynlerinin yıkıcı çatışma etkileşimlerinin gölgesinde büyürken, bir ebeveyni tarafından diğer ebeveynine karşı manipüle edilebilmektedir. Burada hiçbir ebeveyni suçlamak istemiyorum. Yanlış olan, eşleri birbirine düşman ederek, kusur temelli uzun süren, yıkıcı etkileşimlerin eşlik ettiği boşanma sürecidir. Burada çekişmeli boşanma sürecinden en çok yaralanan ve aynı zamanda çocuğa bakım vermek durumunda kalan ebeveyn zaman zaman ebeveyni yabancılaştırıcı stratejileri kullanmayı tercih edebilmektedir. Bu bağlamda çocuğun iradesine hangi koşullarda ve hangi yaşlarda kulak vermek gerekir, sorusunu sormak gerekmektedir. Ebeveyn yabancılaştırmanın olduğu durumlarda çocuğun iradesi bir ebeveynin iradesinin gölgesinde şekillenebilmektedir. Bu nedenle de çocukların görüşlerine hangi durumlarda ve hangi yaşlarda kulak verileceği aile danışmanlarının ve diğer uzmanların rehberliğinde tercih edilmesi gereken bir konudur.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Hocam, aslında tam da söylediğiniz noktadan hareketle aklıma takılan hususlardan biri buydu. Ebeveynlik çok zor bir süreç. Hepimizin hayatı açısından böyledir; ben birçok yetkinlik ve beceri

konusunda eğitim almış olsam da ebeveynlik konusunda herhangi bir eğitim almış değilim. Merak edenler kitaplardan bilgi edinmeye çalışıyor, gelişim psikolojisine ilişkin kaynaklar okuyor ve çeşitli videolar izliyor. Ancak bu kaynakların ne ölçüde yararlı olduğu veya bunları hazırlayan kişilerin uzmanlık düzeyi konusunda her zaman sağlıklı değerlendirme yapmak mümkün olmayabiliyor. Süreç çoğu zaman deneme-yanılma yöntemiyle ilerlemektedir.

Acaba boşanma süreci söz konusu olmasa bile, ebeveynlik okulu veya benzeri bilgilendirme programları hamilelik döneminden itibaren başlatılabilir mi? Yahut belki nasıl ki evlenmek için çeşitli testler veriyoruz, uygunluğa bakıyoruz. Belki o süreçlerde olabilir. Acaba böyle bir ebeveynlik eğitimi sürecine de ihtiyacımız var mı? Benim bildiğim kadarıyla zorunlu bir süreç olmasa da bunu destekleyen ülkeler vardır en azından. Ücretsiz olarak bunu sağlayan özellikle İskandinav ülkeleri, İngiltere örneği var. Bir şekilde bu eğitimler belki daha yararlı olabilir. Çünkü anlattıklarınızı dinlerken aklıma bir husus geldi. Sadece aslında boşanmış ebeveynlerde bu sorunlar yok. Mevcut ilişkiler devam ederken bile bazen neyi, nasıl doğru yapacağımızı bilemiyoruz. Elbette evrensel ve herkes için geçerli tek bir doğru bulunmamaktadır; ancak bu konuda temel düzeyde bilgi sahibi olmamız gerekmez mi? Bu kadar önemli bir meselede görüşünüzü almak istedim.

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Çocuk sahibi olma sürecinde “Ebeveynlik Okulu” kesinlikle gerekmektedir. Son yıllarda, herkes çocuk konusunu tartışıyor. TÜİK istatistiklerinde, evliliklerin azaldığına, çocuk sayılarının azaldığına ancak boşanmaların arttığına ilişkin istatistikler sunulmaktadır. Bu bağlamda çocuk sayılarının azalmasına paralel olarak, boşanmalar sonucu velayete verilen çocuk sayıları da artmaktadır. Bir yandan evli çiftlere çocuk yapma konusunda teşvik yapılmasının yanında, ilave-ten boşanma süreçlerinden, var olan çocukların daha az etkilenmesi için de çalışmaların yapılmasına gereksinim bulunmaktadır. Burada

çocuk sayısının niceliksel yönü kadar niteliksel yönü de çok önemlidir. Bu nedenle ortak velayetin istisna, tek velayetin ise kural olduğu ülkemizde; ebeveynleri boşanmış yüz binlerce çocuğun nasıl büyütüldüğü konusu da müzakere edilmelidir.

Bu bağlamda ebeveynlik konusu özel bir önem taşımaktadır. İnsanlar annelik babalık becerilerini, sıklıkla kök ailelerinde, çocukluklarında maruz kaldıkları ebeveyn davranışlarını modelleyerek geliştirmektedirler. Çocukların, bilişsel, fiziksel ve sosyal-duygusal gelişimi ile ebeveynlik davranışlarına ilişkin son 40 yıl ciddi akademik yayınlar yapılmış ve teoriler geliştirilmiştir. Gelişim psikolojisi alanında geliştirilen bu teoriler ve güncel araştırma sonuçları çerçevesinde yapılandırılmış, “ebeveynlik okulu” gibi topluma katkı sunacak çalışmalara gereksinim bulunmaktadır. İnsanların kendi annesinden babasından gördükleri davranış örüntülerini, kendi çocuklarına transfer etmelerinin yerine konulabilecek, alternatif bilgi ve becerinin yeni anne ve baba adaylarına kazandırılmasına gereksinim bulunmaktadır. Daha sağlıklı nesilleri yetiştirmemiz gerekmektedir. Dünyayla rekabetimiz yetiştirdiğimiz nitelikli nesillerle olacaktır.

Sadece çocuk sayısını vurgulamak yeterli değildir. İlaveten mevcut çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi konusunda da çalışılması gerekmektedir. Bu nedenle özellikle hamilelik sürecini de içerecek şekilde ilk beş yılı kapsayan çocuk gelişimi ve ebeveyn davranışları ve birlikte ebeveynlik konusunda halka yaygın eğitim verilmesine ciddi gereksinim bulunmaktadır. Boşanmaların %35’e yakını ilk beş yıl gerçekleşmektedir. Bu nedenle hamilelikle başlayan süreçte ilk beş yıl çok değerli bir süreçtir.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Biz hukukçuların uzmanlığı olmayan konular bunlar ama toplumsal olarak da bilgi eksikliği söz konusu. Belki bu süreçlerdeki güçlükler de boşanma sayılarının artmasına yol açan faktörler arasında yer alıyordur. Ebeveynlik sürecinde özellikle ilk dönemlerde hangi

kaynakların takip edilmesi, hangi yöntemlerin benimsenmesi ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği her zaman açık biçimde bilinmemektedir. Bu süreçte birçok ebeveyn, çevresindeki kişilere danışarak; “Ne okudunuz?”, “Nereden öğrendiniz?” “Nasıl bir yol izlediniz?” gibi sorular üzerinden bilgi edinmeye çalışmaktadır.

Bazı ebeveynler bu süreci daha doğal ve kendiliğinden yönetebilirken, birçok ebeveynin daha fazla bilgiye, rehberliğe ve güvenilir yönlendirmeye ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Zira bu alanda her zaman sistematik, erişilebilir ve güvenilir bir destek mekanizması bulunmamaktadır. Başvurulabilecek temel kaynakların, izlenebilecek yöntemlerin ve ebeveynlerin karşılaştıkları güçlükler karşısında nasıl hareket edebileceklerinin açık biçimde ortaya konulması önem taşımaktadır.

Bu belirsizlik ve destek eksikliği, aile içi ilişkilerde gerilimi artırabilmekte; bazı durumlarda evlilik ilişkisini ve boşanma süreçlerini etkileyen faktörlerden biri hâline gelebilmektedir. Özellikle doğum sonrası ilk aylar, ebeveynler bakımından yoğun stres, kaygı ve uyum güçlükleri içerebilen hassas bir dönemdir. Bu nedenle bu süreçte ek destek mekanizmalarına, uzman rehberliğine ve güvenilir bilgilendirme kanallarına ciddi ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır.

En azından temel bir yol haritasının bulunması, ebeveynlerin daha dengeli, bilinçli ve sağlıklı kararlar almasına katkı sağlayabilir. Bu tür rehberlik mekanizmaları, yalnızca bireysel ebeveynlik deneyimini kolaylaştırmakla kalmaz; aile içi iletişimin güçlenmesine, çatışmaların azalmasına ve aile bütünlüğünün korunmasına da hizmet edebilir. Siz neler eklemek istersiniz hocam?

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Yeliz Hocam konuya şöyle bakalım. Hamileliğin son altı ayı. Kadının bedenindeki hormonal değişime paralel olarak, duygu ve düşüncelerindeki değişimi düşünün. Çocuğun doğum sürecini, ilk altı

ayı, sonra ikinci altı ayı ve üçüncü yılı birlikte düşünelim. Bu süreçte annedeki değişimi, babanın bu sürece katılımını ve hem evlilik ilişkisini hem de birlikte ebeveynlik ilişkisini birlikte müzakere ettiğimizde, sürecin önemi ve kritikliği daha net anlaşılacaktır. Bu süreç doğru yönetildiğinde, hem çocuklar daha sağlıklı büyüyecek hem de eşlerin “evlilik ilişkisi” yanında, ebeveynlik ilişkisi de sağlıklı yürüyecektir. Bu bağlamda hamilelik ve devam eden beş yılı içeren hem çocuklardaki gelişimi ve değişimi hem de eşlerin evlilik ve ebeveynlik ilişkilerindeki değişimi içeren kapsayıcı psiko-eğitim programlarına gereksinim olduğu açıktır. Neden bu iddiada bulunuyorum? Çünkü boşanmaların %35'e yakını bu ilk beş yılda gerçekleşmektedir. Bu nedenle “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” üzerinden topluma yaygın eğitim verilmesine acil gereksinim bulunmaktadır. Evli çiftler, hamilelikle başlayan üç yıllık dönemde yalnız bırakıldığında, sorunlarla başa çıkmakta güçlük çektikleri için boşanma oranları da hızla artmaktadır. Bu süreçten en çok çocuklar olumsuz etkilenmektedir.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Bu alanda, akademik ve mesleki birikimini toplumsal fayda ekseninde değerlendiren uzmanların katkısına önemli ölçüde ihtiyaç duyulmakta, özellikle aile araboluculuğu gibi insan ilişkilerinin en hassas alanlarına temas eden konularda, yalnızca teknik bilginin yanı sıra etik duyarlılığa, sahaya hâkimiyete ve çözüm odaklı bir bakış açısına sahip uzmanların rehberliği büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan, konuya ilişkin çalışmalarınızın ve geliştirdiğiniz yaklaşımın alana önemli bir katkı sunduğunu tekrar ifade etmek gerekir.

Elbette devletin bu konuda çeşitli yükümlülükleri bulunduğunu ve bunların yerine getirilmesi gerektiğini savunuyoruz. Ancak bu ihtiyacın bilimsel temellerinin ortaya konulması ve görünür hâle getirilmesi de ilgili bilim dallarının önemli görevlerinden biridir. Ben bir kısmını sizinle öğrendiğimi çok açık bir şekilde itiraf edebilirim. Bu tip çalışmalara da bizim daha çok ihtiyacımız var.

Kıymetli meslektaşımız İhsan Berkhan bir ufak eklemede bulunmuş. Uzman kişiler kapsamına alarak bunu hukuki temeline dokunmadan kuvvetlendirebiliriz. Güzel bir öneri demiş. Size teşekkürde bulunmuş. Ama üstadım bir soru daha sormuş hocam. *Demiş ki, çocuğun gelişim sürecine göre aslında bir ebeveyn planından bahsediyoruz. Acaba tek bir planla ilerlemek değil de süreç içerisinde birden fazla arabuluculuk sürecine de ihtiyacımız olabilir mi gelişim süreci yaş ilerlemeyle bağlantılı olarak?*

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Evlilik, aile ve boşanma sürecinde, eğer çocuk var ise arabuluculuğa, başlayıp, biten bir süreç olarak bakmayalım. Öncelikle her evli çift, ilişkilerini sağlıklı sürdürmek istiyor ise yoğun anlaşmazlık durumlarının sağlıklı müzakere edebilmeleri için arabuluculuğa ihtiyacı olduğunu söyleyebiliriz. Eşler aralarındaki anlaşmazlıklarını yapıcı olarak yönetemez ve her iki tarafın yararına sağlıklı müzakere edemez ise zamanla ilişkilerde ve etkileşimlerde kopmalar gerçekleşmektedir. Anlaşmazlıklar değil ama daha çok birbirinden düşünsel, duygusal ve fiziksel temastaki kopuşlar, uzaklaşmalar çiftlerin evliliklerinde erozyona vesile olabilmektedir. Bu nedenle eşlerin belirli aralıklarla aralarındaki ciddi anlaşmazlıkları bir aile arabulucusunun kolaylaştırıcılığında yüz yüze müzakere etmesi, ilişkilerin dinamiğini ve doğasını olumlu yönde etkileyecektir. Benzer şekilde, çocukları olan çiftlerin, boşanmaları durumunda ise, boşanma sonrası yine yaşadıkları ciddi anlaşmazlıkları hem anne ve babanın yararına hem de çocukların üstün yararı, genel iyi oluşu ve psikolojik sağlığı açısından yine bir aile arabulucusunun liderliğinde müzakere etmeleri yararlı olacaktır. Çözülemeyen anlaşmazlıklar zamanla ilişkilerdeki duygusal ve düşünsel kopuşlara vesile olabilmektedir. Çocukların üstün yararı açısından boşanma sonrası süreçte de ebeveynler yaşadıkları anlaşmazlıkları çözemediklerinde “yıkıcı ve olumsuz yolları” denemek yerine yine, aile arabuluculuğunu bir seçenek olarak düşünebilirler.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Hocam, bu hususun doğrudan uzmanlık alanınızın sınırları içinde yer almadığının farkındayım; ancak konuya ilişkin genel bir değerlendirme yapmak isterim. Türkiye’de kamu otoritesinin aile arabuluculuğuna yönelik ilgisinin yeni olmadığı, aksine uzun süredir bu alanda belirli bir yönelim bulunduğu söylenebilir. Nitekim arabuluculuk kurumunun gelişim süreci de büyük ölçüde kamusal politika tercihleri ve Adalet Bakanlığı öncülüğünde yürütölen çalışmalar çerçevesinde şekillenmiştir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, arabuluculuğun hukuk sistemimize dâhil edilmesi, özellikle ilk dönemlerde ciddi tartışmalara ve eleştirilere konu olmuştur. Arabuluculuğun hukuk devleti ilkesi, yargıya erişim hakkı ve hak arama özgürlüğü bakımından sakıncalar doğurabileceği ileri sürölmüştü. Oysa karşılaştırmalı hukuk ve uluslararası uygulamalar incelendiğinde, arabuluculuğun birçok hukuk sisteminde yerleşik bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul edildiği ve özellikle Avrupa Birliği düzeyinde de teşvik edildiği görölmektedir. Ancak vurgulamak gerekir ki, aile arabuluculuğu çok daha hassas bir zeminde ele alınmalıdır. Aile arabuluculuğunun hayata geçirilmesi, yalnızca mevzuat değişikliğiyle sınırlı görölemez; özel eğitim, etik ilke, uzmanlık, denetim ve destek mekanizmalarını içeren kapsamlı bir hazırlık sürecini gerektirir. Türkiye’de diğer uyuşmazlık alanlarında arabuluculuk uygulamaları denenmiş olmakla birlikte, dava şartı arabuluculuk sistemi yürürlüğe girene kadar arabuluculuğun beklenen ölçüde yaygınlaşmadığı görölmüştür. Bu durumun arka planında, bir yandan geleneksel yargı merkezli uyuşmazlık çözüm anlayışı, diğer yandan yeni kurumlara karşı duyulan çekingenlik ve değişime uyum sürecinin zaman alması bulunmaktadır. Ancak başlangıçtaki eleştirilere rağmen, bugün arabuluculuk alanında gerek mevzuat gerek uygulama gerekse akademik çalışmalar bakımından önemli bir birikim oluştuğu da açıktır. Bununla birlikte şunu da ifade etmek gerekir özellikle etik kuralara uyum sağlanmayan süreçlerle karşılaşılması sayı yaygınlaşsa da

güncel ve önemli bir tartışma konusudur. Aile arabuluculuğuna ilişkin tartışmaların, arabuluculuğun genel gelişim sürecinden bağımsız değerlendirilmemesi gerekir. Aile uyumsuzluklarının kendine özgü niteliği sebebiyle, bu alanda atılacak her adımın daha dikkatli, çok disiplinli ve etik duyarlılığı yüksek bir yaklaşımla tasarlanması zorunludur. Sürecin daha disiplinler arası bir yaklaşımla yürütülmesi ve farklı uzmanlık alanlarının bir araya gelerek katkı sunması gerektiğini düşünüyorum.

Siz bu konuyu uzun yıllardır çalıştığımız için bazı hususların toplumda daha yaygın kabul gördüğünü düşünebilirsiniz; ancak bu yaklaşıma hâlen mesafeli duran önemli bir kesim bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Sizin değerlendirmelerinizden, aile arabuluculuğunun genel olarak olumlu sonuçlar doğurabileceği kanaatine ulaşıyorum. Ayrıca özellikle vurguladığımız bir hususu da oldukça önemli buldum. Başarı ölçütü yalnızca tarafların anlaşmaya ulaşması değildir. En azından böyle bir sürecin yürütülmesinin dahi aile içi iletişimin gelişmesine katkı sağlayabileceğini ifade ettiniz. O nedenle bu hususlarda son değerlendirmenizi almak istiyorum, hocam. Bu sürecin nasıl yürütülmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Adım adım mı yürüteceğiz? Önce belki denemelerle mi yürüteceğiz? Yoksa başlangıçta isteğe bağlı bir model mi uygulanmalı, yoksa zorunlu bir sistem mi öngörülmelidir? Siz nasıl öngörüyorsunuz?

Prof. Dr. Abbas Türnüklü

Bizim sistemimizde “anlaşmalı boşanma” yaklaşımı var. İrade olarak kadın ve erkek boşanmak istediklerinde, bir avukata giderek ya da doğrudan kendileri de hazırlayarak bir anlaşmalı boşanma protokolü geliştirebilirler. Bunun için çiftlerin avukata bile ihtiyacı yok. Anlaşmalı boşanma protokolünü düzenliyorsun ve mahkemeye sunuyorsun. Bizim önerimiz, “anlaşmalı boşanma protokolü” geliştirme sürecini “arabuluculuk” yoluyla, arabuluculuk hizmetiyle, arabuluculuk desteği alarak yapılmasıdır. Diğer bir ifade ile aile arabuluculuğunun zorunlu olması yerine, önce uygulamada yer alan

“anlaşmalı boşanma” sürecine dahil edilmesi ve bir süre uygulanması ve teşvik edilmesidir. Nihayetinde aile arabuluculuğunun sonunda da bir “protokol” oluşturup mahkemeye sunulması söz konusu olacaktır. Aile arabuluculuğunun uygulandığı birçok ülkede, sistem tarafından hazırlanmış matbu metinler, arabuluculuk yoluyla müzakere edilerek doldurulmaktadır. Alınan kararlar tarafların iradi kararları olup, aile arabulucusunun liderliğinde ve kolaylaştırıcılığında alınmaktadır. Türkiye’de 2021 adli istatistiklerinde tüm boşanmaların %51’inin anlaşmalı boşanma olarak gerçekleştiği ifade edilmektedir. Öncelikle anlaşmalı boşanma sürecinde geliştirilen boşanma protokollerinin, aile arabulucusu aracılığıyla ve arabuluculuk masasında müzakere edilerek hazırlanması daha uygun olacaktır. Sistemin kurulması, mevcut sistemin daha da iyileştirilmesi yoluyla yapılmasının uygun olacağı düşüncesindeyim. Anlaşmalı boşanma protokollerinin hazırlanma sürecinin, aile arabulucusunun liderliğinde ve kolaylaştırıcılığında yüz yüze müzakereler yoluyla uzlaşarak alınan kararlarla hazırlanması uygun olacaktır. Zaman içinde anlaşmalı boşanmayı tercih edenler, aile arabuluculuğu sisteminden yararlanmaya başladığında, bir tekamül süreci söz konusu olacağı için sistem de eksiklikleri giderilerek daha iyi hale getirilecektir.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ederim kıymetli hocam. Bu vesileyle, programın gerçekleştirilmesine katkı sağlayan Gülnihal Ahter Yakacak Hocam’a ve Abdülmecit Güldağı’na teşekkür ediyorum, izleyicilerimize iyi geceler diliyorum.

Aile Arabuluculuğu Serisi II

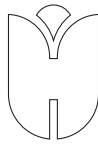
Mukayeseli Hukukta Aile Arabuluculuğu

16 Eylöl 2025

Moderatör: Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu
İbn Haldun Üniversitesi
Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürü

Konuşmacı: Av. Arb. Nihal Özen Coşkun LL.M.
İstanbul Barosu

Açılış

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Saygıdeğer katılımcılar, kıymetli meslektaşlarım ve değerli izleyiciler, İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin düzenlediği Aile Arabuluculuğu Serisi'nin ikinci etkinliği olan "Mukayeseli Hukukta Aile Arabuluculuğu" programına hepimiz hoş geldiniz. Aile arabuluculuğu yalnızca bireyler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde değil, aslında toplumsal barışın güçlendirilmesinde çok önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle farklı hukuk sistemlerindeki uygulamaları mukayeseli olarak ele almak bize de teorik ve pratik açıdan değerli katkılar sunacaktır. Bugünkü programımızda aile arabuluculuğunun mukayeseli hukuk perspektifinden sunduğu imkânları ve karşılaşılan zorlukları ve belki de Türk Hukukuna neleri uygulayabileceğimizi değerlendireceğiz.

Bu bağlamda bugün bizlerle çok kıymetli bir meslektaşım Avukat Arabulucu Nihal Coşkun Hanımefendi olacak. Kendisinin bu alanda yayımlanmış bir kitabı ve çeşitli makaleleri bulunmaktadır. Bizimle değerli bilgi ve tecrübelerini paylaşacak. Etkinliğimizin hem akademik alanda hem de uygulamaya yönelik çalışmalarda yeni tartışmalara kapı aralamasını ve değerli katılımcılar için faydalı olmasını diliyorum. Sözü konuşmacımızda bırakmadan önce kısaca hatırlatmak istiyorum. Eğer sorularınız olursa konuşmacımıza yönlendirmek üzere bize *YouTube* üzerinden yazabilirsiniz. Buyurunuz Nihal Hanım, hoş geldiniz.

Mukayeseli Hukukta Aile Arabuluculuğu

Av. Arb. Nihal Özen Coşkun LL.M.*

Hoş bulduk Yeliz Hocam. Çok teşekkür ederim bu programda bana da yer verdiğiniz için. Konu tabii çok hassas. Bu alanda da benim de çok ilgimi çeken bir konu olmuştı. "Aile Arabuluculuğu" başlıklı yüksek lisans tezimde de bu konuya yer vermiştim. Kitap olarak da yayımlamıştım. Ve hâlâ da bu alanda çalışıyorum. Çok da mutlu oluyorum çalıştıkça yeni şeyler öğrendikçe. İnsan psikolojisine de çok artı etki yapan çalışmalar var yapılmış bu alanda. Hepimiz öğrenmeye devam ediyoruz. Umarım bugünkü programda da karşılaştırmalı hukuktan da biraz bir şeyler öğrenmiş olalım. Çok teşekkür ediyorum. Öncelikle yine İbn Haldun Üniversitesi'ne çok değerli hocalarına, şu an burada bulunan toplantımızı izleyen kıymetli katılımcılara, her birine ayrı ayrı tekrar çok teşekkür ediyorum.

Bugün karşılaştırmalı hukukta aile arabuluculuğunu inceleyeceğiz. Bundan önce ben biraz aile arabuluculuğuna böyle birkaç cümleyle giriş de yapmak istiyorum. Eşler arasında evlilik birliğinin sona ermesi, ebeveyn ilişkisini sona erdirmiyor bildiğimiz gibi. Boşanmaların yarattığı karmaşık durumlara çözüm bulmak için en etkili yol aslında taraflar arasındaki iletişim ve müzakereyi sağlamaktır. Aileyi değerlendirme biçimimiz, aynı zamanda aile arabulucusu olarak rolümüzü ve müdahalemizi de etkilemektedir. Bir arabulucu olarak temel inançlarımız nelerdir? Çatışma anlayışımız nedir? Ayrılık ve

* Av. Arb., İstanbul Barosu.

boşanma konusundaki anlayışımız nedir? Ayrılmadan önce ve sonra anne ve babanın rolünü nasıl algılıyoruz?

Boşanma sonrası çocukların her türlü psikolojik çöküntüyle karşı karşıya kalabilecekleri ve bu aşamada farklı yaş grubundaki çocukların göstereceği farklı tepkiler ve yaşayacağı psikolojik travmalar hakkında ne biliyoruz? Ayrılık ve boşanma mutlu bir evliliğin penceresinden bambaşka görünüyor ama mutsuz bir evliliğin penceresinden bakıldığında da çok ayrı bir anlam taşımaktadır. Evliliğiniz sizin için nasıl bir anlam taşıyor? Eş olarak sorunlarınızı anlayabiliyor musunuz? Eşinizi anlamak ve çözüm bulmak amacıyla dinlediğinize inanıyor musunuz? Çözüm bulmanın ve çözümün bir parçası olmanın size getireceği sorumluluğu taşımak istiyor musunuz? En önemlisi sorunu tanımlayabiliyor musunuz? Sorun algınız nedir? Kendinizin farkında mısınız? Sorun evliliğinizin sorunu mu? Kişisel bir sorunu mu? Çözüm algınız nedir? Aile arbuluculuğu sürecinde her yapacağımız müdahale bir vizyona ve analize dayanmaktadır.

Bu sorulara vereceğimiz cevaplar, aldığımız kararlar bazen bilinçli ancak çoğu zaman da mekanik ve kendiliğinden bağlı olduğumuz temel inançlara ve değerlere göre ortaya çıkmaktadır. En önemli sorulardan biri şu ki birbirimizi gerçekten dinliyor muyuz? Dinleme konusunda bu konunun uzmanları çeşitli türler tanımlıyorlar. Kapsamlı dinleme, empatik dinleme, eleştirel dinleme, takdirle dinleme gibi. Tabi aile arbuluculuğunda arbulucunun en önemli konusu bunların hepsini aynı anda ve birbirinin içinden geçerek yapabilmektir. Çatışmayı anlamak, insan psikolojisi üzerindeki etkilerini fark etmek, yargısız farkındalıkla süreci yönetebilmek, yaptıklarımız ve yapmadıklarımızla insanların hayatında olumlu ya da olumsuz etki yaratabildiğimizin bilincinde olmak, herhangi bir şeye verilen veya atfedilen anlama göre kişilerin duygu ve davranışlarında görülen olumlu ya da olumsuz değişimin ilişkileri nasıl değiştirdiğinin farkında olmak büyük önem taşımaktadır. Aile arbuluculuğu bu yıkıcı süreçlerde

tarafların gelecekteki belirsizliğine ışık tutmaya çalışarak onların belirsizlikten duyduğu kaygı ve endişelerini başarılı bir şekilde yönetmelerine destek vermeyi hedeflemektedir.

Aile arabuluculuğunun dünya genelinde uygulanmasını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen uluslararası sözleşmeler birkaç ana ekseninde toplanmaktadır. Bunlar, insan hakları, çocuğun yüksek yararı, aile uyumsuzluklarında iş birliği, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin teşviki gibi kavramların etrafında şekillenmektedir. Sözleşmelerimize bakmamız gerekirse bu anlamda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 21 Ocak 1998 tarihli R (98) 1 sayılı Aile Arabuluculuğu Hakkında Tavsiye Kararı var. Bu tavsiye kararının amacı aile uyumsuzluklarını tüm aile üyelerinin menfaatlerini koruyacak şekilde karşılıklı anlaşmaya dayalı bir süreçte çözmek ve aile arabuluculuğunun Avrupa Konseyi'ne üye olan ülkelerde kabulü, uygulanması, yaygınlaştırılması ve geliştirilmesidir.

Tavsiye kararında aile arabuluculuğuna ilişkin ilkeler belirlenmiş, arabuluculuğun uygulama alanına yer verilmiş ve devletlerin aile arabuluculuğuna başvurabilecek konuları serbestçe belirleyebileceği belirtilmiştir. Avrupa Konseyi R (98) 1 sayılı Karar'da kural olarak aile arabuluculuğunun zorunlu olmaması gerektiğini ifade etmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 2002 tarihli 10 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkında bir tavsiye kararı var. Bu tavsiye kararında arabuluculuğun tanımı, uygulamanın kapsamı, arabuluculuğun teşekkülü, arabuluculuk süreci, arabulucuların eğitimi ve sorumluluğu, arabuluculukta varılan anlaşmalar, arabuluculuk ile ilgili bilgiler ve uluslararası hususlar mevcut. Medeni hukukta ve ticaret hukukunda Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan uyuşmazlık çözümüne ilişkin alternatif usuller üzerine bir yeşil kitap da mevcut. Amaç hem arabuluculuğu teşvik hem de üye devletler yanında üye olmayan devletlerin de bu konuda iç hukuklarında düzenleme yapabilmelerinin sağlanmasıdır. Yeşil kitap arabuluculuğu ihtiyaca en

iyi şekilde cevap veren bir yöntem olarak tanıtıyor ve arabuluculuğa taraf iradesi ile başvurunun teşvik edilmesi, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi sürecinin zamanaşımı ve hak düşürücü süreler etkisi, verilen rızanın geçerliliği, sözleşmenin icra edilebilirliği, sözleşmenin gizliliği, sürecin sonunda imzalanan anlaşmaların geçerliliği, arabulucuların eğitimi, yeterliliği, sorumluluğu gibi kurallar söz konusu yeşil kitap kapsamındadır.

Bir başka tavsiye kararı Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 1639 sayılı Aile Arabuluculuğu ve Cinsiyet Eşitliği başlıklı tavsiye kararıdır. Aile arabuluculuğunda cinsiyet eşitliğinin güvence altına alınması gerektiği, hiçbir cinsiyetin dezavantajlı duruma getirilmemesi gerektiği, gerektiğinde çocuğun da dinlenilebilmesi gerektiği, özellikle arabuluculuğun birinci amacının taraflar arasında iletişim kopukluğunun giderilmesi olduğu vurgulanmış ve arabuluculuğu oluşturan unsurlar açıklanmıştır.

Aile arabuluculuğu ile hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğa ilişkin tavsiye kararlarının daha iyi uygulanmasına ilişkin rehberimiz var. Rehberin birinci maddesinde, bu CEPEJ ilkeleri dediğimiz, rehberin birinci maddesinde arabuluculuğun kullanılabilirliği, bu kapsamda üye devletlerin bu konudaki projeleri desteklemesi, gizlilik, çocuğun üstün yararı ve uluslararası arabuluculuk konularına değiniliyor. Rehberin ikinci maddesinde zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerden bahsediliyor. Üçüncü maddede ise farkındalık, halkın bilinçlenmesi, kullanıcıların farkındalığı konuları açıklanıyor. Aile arabuluculuğu bakımından dikkat çeken en önemli madde çocuğun yüksek yararına yapılan vurgudur. Yalnız çocuğun yüksek yararının tanınmasına ilişkin kriterler ulusal mevzuata göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle aile arabuluculuğuna dahil olan üye devletler ve diğer organların çocukların arabuluculuk sürecine katılma olasılığı da dahil olmak üzere çocuğun yüksek yararına hizmet edecek ortak değerlendirme kriterleri oluşturmak için birlikte çalışmaları

tavsiye edilmektedir. Aile arabuluculuğu bakımından dikkat çeken diğer madde uluslararası arabuluculuktur. Devletler uluslararası arabuluculuğun yüksek maliyetini göz önünde bulundurarak video ve telefon konferansı gibi yüz yüze görüşmelerin yapılamadığı yerlerde telekonferans ve video konferansın kullanılmasını teşvik etmektedir.

Bir başka yönerge Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönleri Hakkında 21 Mayıs 2008 tarihli 2008/52 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesi'dir. Bu yönergenin amacı arabuluculukla yargı işlemleri arasında dengeli bir ilişki sağlayarak uyuşmazlıkların dostane çözümünü teşvik etmektir.

Yönerge aile hukuku sınır ötesi uyuşmazlıklarında arabuluculuk için bir model olarak görülmektedir. Sınır ötesi uyuşmazlıklarda arabuluculuktan elde edilecek yararlar açık olmakla birlikte uluslararası düzeyde arabuluculuğun teşvik edilmesi ve uygulanması için kurumsal kapasitede uzun zamandır bir eksiklik bulunmaktadır. Yönergenin 8. madde hükmünün üye devletlerin bu hükümleri iç hukuk sistemlerinde de uygulamalarının engellenmemesiyle birlikte sınır ötesi uyuşmazlıklarda arabuluculuk için uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Ve bir arabulucu yoluyla uyuşmazlığın çözümü konusunda dostane bir anlaşmaya varmaya çalıştıkları süreçler için uygulanması işaret edilmiştir.

Ayrıca yönergenin 7. maddesinin 1. fıkrasında da çocuğun üstün yararının ve bireyin fiziksel veya psikolojik bütünlüğünün korunmasının söz konusu olması hallerinin gizlilik ilkesinin istisnasını teşkil edeceği belirtilmiştir. Özellikle alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının esnek olmasının sınır ötesi uyuşmazlıkları için daha uygun bir süreç olduğunu belirtiyor ve Avrupa Parlamentosu'nun Uluslararası Ebeveyn Çocuk Kaçırma Arabuluculuğu çalışmalarına işaret ediyor. Son olarak tüm üye devletlerde tarafların aile meseleleri gibi kanunla öngörülen belirli uyuşmazlıklarda bilgilendirme toplantılarına katılımı zorunlu kılınmıştır. Arabuluculuğun özellikle çocuk velayeti,

kişisel ilişki hakları ve çocuk kaçırma davalarına ilişkin davalarda yapıcı bir atmosfer yaratabileceği, dostane çözümlerin muhtemelen uzun ömürlü olacağı ve çocuğun birinci ikametgahına ziyaret düzenlemelerine veya çocuğun bakımıyla ilgili anlaşmalar içinde bu yöntemin çocuğun yüksek yararına olacağı belirtilmiştir.

Komisyon tavsiyesine göre arabuluculuğun kapsamı da mümkün olduğunca genişletilmelidir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuğun Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi de mevcut. Bu sözleşmenin esas konusu çocuğun korunması ve refahıdır. 13. maddeye göre arabulucular adli bir merci önünde çocukları ilgilendiren davaları önlemek için çocuğun korunmasına ve refahına özel bir önem vermelidir ve arabuluculuk sürecinde ebeveynleri ve ebeveynlik sorumluluğuna sahip olan diğer kişileri çocuğun ihtiyaçlarını ve görüşlerini dikkate almaya ve çocuklarla ilgili düzenlemeler yapılırken bu ihtiyaçları ve görüşleri hesaba katmaya ve teşvik etmeye sorumludur. Bu sebeple aile arabulucuları ulusal standartlar ve gereklilikler çerçevesinde ek bir eğitim görmeli, arabuluculuk mesleğinin bu hassas alanında değerlendirilmeli ve akredite edilmelidir. Ayrıca bu süreçte çocuğun görüşünü almak da önem arz etmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesine göre çocuğun kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkının çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gereken özen gösterilmek suretiyle tanınması gerektiği ifade ediliyor.

Üçüncü maddede çocuğu ilgilendiren tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararı birinci husustur ve her olayın özelliğine göre ele alınmalıdır. Bu süreçte çocuğun da görüşü alınır ve süreç sonunda yapılacak anlaşmalar çocuğun üstün yararına da uygun olmalıdır. Çocuğun yüksek yararının sağlanması, çocuğa katılım hakkı tanıma, çocuğu bilgilendirici, çocuk odaklı, çocuk dahil arabuluculuk uygulamalarının geliştirilmesiyle sağlanabilir. Burada çocuklar bu toplantılara katılmalı mı, katılmamalı mı? Çocuklar bu süreci nasıl kaldırabilir,

kaldırabilir mi, kaldıramaz mı? Birçok tartışma yapılıyor. Ama okuduğum bütün uluslararası yayınlarda şuraya vurgu yapılıyor. Biz burada çocuğun dediğini yapmaya çalışmıyoruz. Çocuğun duygusunu anlamaya çalışıyoruz. Buradaki en önemli nokta bu. Biz çocuğa sormuyoruz ne yapacağımızı. Bundan sonra ne olacağını da onun dediğine göre yapmayacağız. Ama biz çocuğun duygusunu anlamak zorundayız. Tamamen esas nokta burası.

Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine İlişkin 25 Ekim 1980 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin 7. maddesine göre taraf devletlerin merkezi makamları doğrudan ve dolaylı olarak yetkili makamlar nezdinde girişimde bulunarak sorunun dostane bir şekilde çözümlenmesi için gerekli önlemleri almalı ve aldırmalıdır. Sözleşme, mutata meskeni hukuka aykırı bir şekilde değişen 16 yaşından küçük olan çocuğun eski mutata meskenine ivedilikle iadesini sağlamayı hedeflemekte ve bu konuda düzenleme yapmaktadır. 1980 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin amacı, çocuğu mutata meskeninin adli ya da idari makamlarının koruma hakkı veya koruma hakkını kapsayan velayet hakkına veya kişisel ilişki kurma hakkına ilişkin kararlarının iade davasında doğrudan tanınarak kararların tenfizi söz konusu olmaksızın çocuğun derhal iadesinin sağlanması, sözleşme nitelik olarak bir adli yardım sözleşmesi olarak kabul edilmesi nedeniyle uluslararası iş birliğinin ve çocuğun mutata meskene iadesinin hızlı bir şekilde sağlanmasının gerekliliği nedeniyle arabuluculuk yöntemi hem sözleşmenin amacına hem de çocuğun yüksek yararına uygun görülmüştür. Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı'nın hazırladığı 1980 tarihli çocuk kaçırma sözleşmesini tamamlayan iki sözleşme daha mevcut. Bunlardan biri 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Sözleşme, diğeri ise 2003 tarihli Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Sözleşme'dir.

Avrupa Konseyi Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Sözleşme, çocukla kişisel ilişki kurulması hakkının fiilen uygulanması ve

kişisel ilişki kurmak için tayin edilmiş olan sürenin sonunda çocuğun tekrar iade edilmesinin güvence altına alınmasına yöneliktir. Bu tabii yine bir adli yardım sözleşmesidir. Çocuğun kişisel ilişkisi için tayin edilen süre sonunda iade edilmemesi durumunda izlenecek yol sözleşmede düzenlenmediğinden Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmeler özellikle 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine İlişkin Lahey Sözleşmesi uygulama alanı bulacak burada. Kişisel ilişki kararlarının uygulanabilmesi için bu kararların tenfizi gerekmektedir. Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme, 1961 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin bir revizyonu mahiyetindedir. Önceki sözleşmeyi ilga etmemiştir. Onun yerine geçmiştir. Amaç çocuğun şahıs varlığı ve mal varlığının korunması konusunda aile arabuluculuğunu veya diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini teşvik etmektir. Şimdi bu sözleşmelere bağlı olarak ülkeler iç hukuklarında aile arabuluculuğunu nasıl düzenlemişler? Bunlara baktığımızda önce Almanya'dan başlamak istiyorum.

Almanya'da Arabuluculuk ve Diğer Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Teşvikine Dair Kanun 2012 yılında kabul edilmiştir. Kanunun birinci bölümünde Alman hukukunda arabuluculuk düzenlenmiştir. Kanunda arabuluculuğun tanımı, sürecin nasıl yürüyeceği, arabulucunun görevleri, arabulucunun açıklama yapma zorunluluğu, arabulucunun görev sınırlarının nasıl olacağı, arabulucunun sır saklama yükümlülüğü, arabuluculuk sürecinin başlangıcı, arabulucuların eğitimi, sertifikasyonlarının nasıl olacağı, mevzuat oluşturma yetkisi, bilimsel araştırma projeleri, değerlendirmeler ve geçici hükümler düzenlenmiştir.

Arabuluculuğa dair bazı düzenlemeler Alman Medeni Usul Kanunu'nda da mevcut. Ancak, kanundaki aile hukukuna ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Aile Davaları ve Çekişmesiz Yargı

İşleri Muhakeme Usulü Kanunu kabul edilmiştir 2009 yılında. Aile hukukuna ilişkin davalarda Aile Davaları ve Çekişmesiz Yargı İşleri Muhakeme Usulü Kanunu hükümleri yürürlüktedir. Arabuluculuk, Alman hukukunda mahkeme bağlantılı arabuluculuk ve mahkeme dışı arabuluculuk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Uzlaşma ve mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü bu Kanun'un 36. maddesinde ve 36A maddesinde düzenlenmiştir. Maddelere göre mahkeme bireye ve ilgili tüm taraflara arabuluculuk veya mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü için başka bir yöntem önerebilir. Şiddete karşı koruma konularında şiddetten etkilenen kişinin menfaatleri korunur. İlgili taraflar arabuluculuk veya mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü için başka bir prosedür uygulamaya karar verirse mahkeme yargılamayı erteler. Ayrıca mahkeme tarafların ücretsiz bir bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına katılmalarını emredebilir. Mahkeme mazeretsiz olarak bilgilendirme toplantısına katılmayan taraf için yargılama giderlerine de hükmedebilir. 36A maddesinin 1. fıkrasında mahkeme tarafından veya yargılamanın taraflarınca arabuluculuğun veya diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin tavsiye edilebileceği düzenlenmiştir. 2. fıkrasında arabuluculuğa veya diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerine karar verilmesi durumunda mahkemenin görülmekte olan yargılamayı durduracağı hüküm altına alınmıştır. 36A maddesinde düzenlenen arabuluculuk faaliyetinde 112. ve 121. maddelerdeki durumlarda arabuluculuğun uygulanmayacağı vurgulanmıştır. 121. maddede sayılanlar eşlerin boşanması, yani boşanma kararı arabuluculuğa uygun değildir, evliliğin iptali, taraflar arasında evlilik bağının varlığının veya yokluğunun tespiti arabuluculuk yoluyla çözümlenemez. 112. maddede arabuluculuğun hangi alanlarda uygulanmadığı sayılmaktadır.

Sayılan hususlara tek tek bakmamız gerekirse 231. Maddesinin 1. fıkrasına göre nafaka konularında, bu hangi kişiler arasındaki nafaka kanundan kaynaklı hısımlık esasına dayalı nafaka sağlama yükümlülüğü, evlilik veya evlilik dışı birliktelikle kurulan yasal bakım

yükümlülüğü, Alman Medeni Kanunu'nun 1615 L ve M bentleri gereğince, doğum nedeniyle anne babanın nafaka talebi ve annenin cenaze masraflarında arabuluculuk uygulanmıyor. 269. maddenin 1. fıkrasının 8. ve 9. bentlerinde de uygulanmıyor. Nedir bunlar? Anne ve babanın reşit olmayan çocukları için kanuni bakım yükümlülüğü, eşler arasında kanuni bakım yükümlülüğü. 261. maddenin 1. fıkrasında, 269. maddenin 1. fıkrasının 10. bendinde mal rejimine ilişkin davalar söz konusuysa ve bu davaların içine eğer 3. kişiler de dahil olarsa o zaman yine arabuluculuk uygulanmıyor. 266/1'de düzenlenmiş olan konular nişanlı veya eski nişanlı kişiler arasında nişanın sona ermesiyle ilgili olarak ve Alman Medeni Kanunu'nun 1298 ve 1299. Maddelerinde, bu kişilerle 3. kişiler arasında doğan alacaklarda uygulanmıyor. Evlilikten doğan taleplerde, yani yine bu kişiler arasındaki taleplerde, evli veya eski evli kişiler arasında veya bu kişilerle ana-babaları arasında ayrılık, boşanma veya evliliğin iptali ile ilgili alacaklarda, ebeveyn ve çocuk ilişkisinden kaynaklanan davalarda, kişisel ilişki haklarından kaynaklanan davalarda da arabuluculuk yapılamayacaktır. Aile arabuluculuğu faaliyetini gerçekleştirmek amacıyla Almanya'da 1992 yılında Aile Arabuluculuğu Federal Çalışma Topluluğu kurulmuştur. Aile arabuluculuğunun temel ilkeleri uygulanması, işte bu konuda gerekli eğitimler nasıl verilmelidir, bu çalışmalarını sürdürüyor bu kurum. Bu bağlamda aile hukuku bakımından evlilik ve evlilik sonrasına ilişkin uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin kurallar, aile arabuluculuğu federal çalışma topluluğu tarafından hazırlanan bir yönergede de düzenlenmektedir. Kurum, aile arabulucularının eğitimini düzenlemenin yanında sertifikalı aile arabulucusu unvanını da vermektedir. Ayrıca, yüksek lisans düzeyinde de eğitimler, Aile Arabuluculuğu Federal Çalışma Topluluğu Yönergesi'nin birinci kısmında aile arabuluculuğu faaliyetinin isteğe bağlı olarak uygulanabileceği düzenlenmiştir. Aile arabuluculuğu ayrılma ve boşanma konularında, çocuk ve mali konularda her yerde sunuluyor ve disiplinler arası eş arabuluculuk şeklinde yapılmaktadır.

İsviçre'ye baktığımızda ise İsviçre'de milletlerarası uyuşmazlıklarının çözümü için, çok ya da iki taraflı anlaşmalarla belirli durumlarda arabuluculuğa müracaat edilmesini teşvik eden anlaşmalar haricinde, arabuluculuk konusunda herhangi bir sözleşme bulunmamaktadır. İsviçre'nin imza attığı herhangi bir sözleşme yok. Diğer taraftan kanun koyucu İsviçre'de 2011 tarihinde yürürlüğe giren İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nda çeşitli düzenlemeler getirmiştir. İsviçre hukukunda arabuluculuk konusunda ayrı bir arabuluculuk kanunu da yok. İsviçre hukukunda arabuluculuğa ilişkin olarak İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nun 213. ve 218. maddeleri arasında hükümler mevcuttur. Arabuluculuk zorunlu değil İsviçre'de ihtiyari olarak uygulanıyor. Arabuluculuğa müracaat etme konusunda da herhangi bir zorunluluk da bulunmuyor. 215. maddede bu belirtiliyor. İsviçre'de en çok aile meselelerinde kullanılıyor. Ancak aile arabuluculuğu için uyuşmazlık eğer uluslararası ise o zaman bir zorunluluk söz konusudur. Federal Yüksek Mahkeme çocuk hukukuyla ilgili olan konularda zorunlu arabuluculuğu kabul ediyor ve bunu mümkün görüyor. Çocuk hakları konusunda taraflar gerekli finansal imkânlarla sahip değilse, arabuluculuğu mahkeme önermişse taraflar ücretsiz arabuluculuk hakkına sahip olabiliyorlar. Aile arabuluculuğu yine bir avukat bir psikolog tarafından eş arabuluculuk şeklinde yürütülüyor İsviçre'de.

Fransa'ya geldiğimizde arabuluculuğa ilişkin genel hükümler Medeni Kanun'un 255. maddesi ve ebeveyn yetkisi başlıklı 373. maddede yer almaktadır. Fransız Medeni Kanunu'nda hâkim boşanma davasında eşlere arabuluculuk önerebilir ve onaylarını alarak bir aile arabulucusu atayabilir. Ayrıca hâkim, arabuluculuk sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için tarafları bilgilendirecek ve ilk toplantının yapılmasına yönelik onlara emir verebilecektir. 373. maddeye göre, taraflar arasında velayete ilişkin konularda anlaşmazlık varsa hâkim onları uzlaştırmaya çalışır fakat aynı maddenin ikinci fıkrasına göre tarafların görüşünü de alarak anlaşmaları için bir aile

arabulucusu da atayabilir. Ancak, taraflar arasında şiddet söz konusu ise o zaman böyle bir atama olmuyor, böyle bir zorlama olmuyor. Şiddet konusu dışında arabulucuya gitmeye zorlayabilir. Ancak hâkimin bu zorlama kararına karşılık bir yaptırım yoktur. Yani bu karara karşı kanun yolu kapalıdır. Aile mahkemesinde görülmekte olan uyuşmazlık esnasında arabulucuya gitme konusunda anlaşan tarafların bir aile arabulucusu önünde yapacakları görüşme sayısı ortalama 6 ile 8 olabilir. Ondan fazla bir toplantı yapılamıyor ve toplam sürede 6 ayı geçemeyecektir. Taraflar aile arabuluculuğu süreci sonunda anlaşmaya varıyorlarsa durumu bir tutanakla tespit ediyorlar ve mahkemenin onayına sunuyorlar Fransa'da. Bu şekilde taraflar vardıkları anlaşmanın icrai etkiye kavuşmasını da sağlıyorlar.

Aile mahkemesi hâkimi varılan anlaşma üzerinde sınırlı bir inceleme olanağına sahiptir. Hâkimin yapacağı inceleme özellikle tarafların anlaşmaya özgür iradeleriyle varıp varmadıkları noktasında toplanmaktadır. Aile arabulucularının eğitimi Fransa'da çok büyük özellik arz ediyor. Aile arabulucularının devlet aile arabuluculuğu diploması alması gerekiyor. Toplam eğitim süresi 500-600 saat oluyor. Eğitim konuları tabii bir temel eğitimden sonra üzerine aile hukuku, medeni hukuk, çocuk hakları, psikoloji, sosyoloji, pedagojik yaklaşımlar, çatışma çözümü teknikleri, iletişim, müzakere gibi bir sürü geniş eğitimden geçiyorlar. Sonra süpervizyon alıyorlar. Aynı zamanda canlı dosya incelemeleri ve birlikte çalışmalar yapıyor ve her yıl mutlaka yenilemeler yapıyor. Bunu özellikle söylemek istedim çünkü aile arabulucularının bu düzeyde eğitim alması gereken başka bir ülke yok. Biraz Almanya'da var, bir de Fransa'da var. Aynı yüksek lisans yapmadan bu iş yapılamıyor Fransa'da.

İtalya'ya baktığımızda İtalya hukuk sisteminde arabuluculuk üç şekilde görülmektedir. Bunlardan ilki gönüllü arabuluculuk, ikincisi yargısal, üçüncüsü ise zorunlu arabuluculuk. Bu ülkede aile hukukunda arabuluculuğa ilişkin düzenlemelerin ilki İtalyan Medeni

Kanunudur. Mahkemenin yargılamanın başlangıcında tarafların onayıyla bir arabuluculuk süreci önerme yetkisi vardır. Hâkimin aile arabuluculuğuna karar vermesi durumunda tam ve geçici tedbirler ertelenmektedir. Burada amaç uzmanların yardımıyla eşlerin özellikle çocuğun ahlaki ve maddi çıkarlarının korunmasıdır. Hâkim ayrılık ve ayrılık davalarında eşleri uzlaştırabilmek için taraflarla birlikte veya ayrı ayrı görüşme hakkına sahiptir. Buradaki eğitim süreci de yine temel eğitimin üzerine inşa edilmekte; uzmanlık eğitimi, sertifikasyon ve süpervizyon aşamalarıyla devam etmektedir.

Hollanda'ya baktığımız zaman modern anlamda arabuluculuk 80'lerin sonlarına doğru Hollanda'ya gelmiştir. Hollanda'da da mahkeme temelli arabuluculuk ve özel arabuluculuk olmak üzere iki çeşit arabuluculuk mevcuttur. Mahkeme temelli arabuluculukta mahkeme resmi bir arabulucu atıyor ve çözülmesi gereken bütün sorunların bir listesini veriyor. Arabulucu burada mahkemenin bir temsilcisi görevi görüyor ve o soruları da cevaplıyor. Arabuluculuk bu aşamada gizli değil. Ondan sonra mahkemeye bir rapor veriyor ve taraflar ile arabulucu arasında aynı zamanda bir arabuluculuk sözleşmesi de bulunmuyor. Taraflar eğer arabuluculuğa gitmek istemezlerse mahkemede onları herhangi bir şekilde zorlayamıyor. Hollanda'da bir diğer arabuluculuk türü de özel arabuluculuktur. Bu özel arabuluculuk aile konferansı şeklinde yapılıyor. Bu konferanslar 2002 yılından bu yana yürütülüyor. Konferans ailede bu problemle ilgili olan herkesin dahil olabileceği bir süreç. Üç bölümden oluşuyor. İlk olarak koordinatör tarafları tanıtıyor, gündemi belirliyor. Sonra sosyal hizmet uzmanları ve diğer uzmanlar gerekli tavsiyelerde bulunuyor ve daha sonra taraflar kendi aralarında bir anlaşmaya varmak için yalnız bırakılıyorlar bir tutanak hazırlıyorlar ve bir plan hazırlıyorlar bunu mahkemeye sunuyorlar. Hollanda'da 2005 yılından bu yana aile mahkemesi hâkimlerine tarafları arabulucuya yönlendirme yetkisi verilmiştir. Bu yetkinin sınırları da "Boşanma Sonrası Devam Eden Ebeveynlik Kanunu" adlı kanunla çizilmiştir. Bu kanun gereğince eşler boşanırken

ebeveynlik görevlerini nasıl yerine getirebilecekleriyle ilgili olarak bir ebeveynlik planı hazırlayıp mahkemeye sunuyorlar. Bunu da boşanma davasını yapmadan önce, boşanma davasına geçilmeden önce hazırlıyorlar ve bu ebeveynlik planları çok geniş kapsamlı. Hollanda'da evli olarak, kayıtlı olarak yani resmi sicile kayıtlı olarak veya hiçbir yere kayıtlı olmadan birlikte yaşayan eşler için de ebeveynlik planı zorunludur. Mutlaka ebeveynlik planı yapılmak zorundadır. Hollanda'daki eğitim de yine temel bir arabuluculuk eğitiminin üzerine verilen biraz önce geniş kapsamlı olarak saydığımız bütün konular bunların içinde de görünmek şartıyla yaklaşık 300 saatlik bir eğitimden sonra süpervizyon ve deneyim ispatından sonra sertifikasyonla tamamlanıyor.

Japonya'ya baktığımızda burada aile uzlaştırması var. "Chötei" aile uzlaştırması kurumu tarihsel olarak da Japonya'da çok uzun zamandır uygulanıyor. Özellikle çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak uygulanan bir sistem. Fiziksel velayet, kişisel ilişki ve nafaka gibi konular Japonya'da tarafların anlaşmasıyla belirlenebiliyor. Eşler bir anlaşmaya varamıyorlarsa o zaman aile arabulucusu mahkeme kararıyla karar verilmesi için süreci yönlendiriyor. Japonya'da çeşitli boşanma mekanizmaları var. Bu mekanizmalardan bir tanesi idari boşanmadır. Bu adli sicile bir belge teslim edilerek yapılmaktadır. Mahkemelerin müdahalesi veya idari düzenleme olmadığı için buradaki anlaşmalı boşanma çok özelleştirilmiş bir boşanma. İkinci yaygın tür Japonya'da arabuluculuk yoluyla boşanmadır. Dünyada bir tek Japonya'da var bu. "Chötei rikon" denilen bu türde yerel aile mahkemelerinde aile arabuluculuğu hizmeti sunuluyor ve arabuluculuğun başarısız olması durumunda, mahkemede uygun görüyorsa, her iki tarafın menfaatleri de gözetilerek bir boşanma kararı yine verilebiliyor mahkeme tarafından. Aile mahkemesi kararıyla boşanma son derece nadir Japonya'da ve boşanma konusunda anlaşamayan eşler için dava öncesi aile mahkemesinde arabuluculuk zorunludur. Boşanan çiftler arasında çocuk ziyareti ve nafaka konularında

anlaşmazlıklar genellikle boşanma uzlaştırmısından ayrılarak ele alınıyor. Yani boşanma konusu ayrı ele alınıyor. Nafaka ve çocuk ziyareti konusu ayrı ele alınıyor. Sonuç olarak çocuk velayeti uyuşmazlıkları neredeyse tamamen aile mahkemesi yargıçlarının takdiriyle ve çocuğun yüksek yararını koruma amacıyla müfettişler ve arabulucular ile mahkemenin yardımıyla çözülmektedir.

Şimdi ortak hukuk sistemlerinde önce Amerika'ya bakacağız. ABD'nin Kaliforniya eyaletinde arabuluculuk, Kaliforniya yasalarına ve bu yasaların yorumlanmasıyla çıkan içtihatlarla tabi. Süreç gizli. Arabuluculuk süreci içinde yapılan beyanlar, teklifler her iki taraf da arabuluculuk gizliliği ayrıcalığından feragat etmedikçe duruşmalarda delil olarak kullanılmıyor. Çocuğun velayetiyle ilgili herhangi bir talebin mahkemeye verilmesinden önce mahkeme tarafından sağlanan bir arabuluculuk hizmetine sahip aile mahkemesi tarafından arabuluculuk uygulanıyor. Çocukların velayeti ve çocuklarla kişisel ilişki tesisleriyle ilgili bir ayrılık anlaşması veya mahkeme kararı yerine esnek ayrıntılı bir ebeveynlik planına sahip olma fikri de 1987'den itibaren Washington eyaletinde kabul edilmiştir. Öte yandan Amerika'da bütün bu Eyaletler, iştirak nafakasını hesaplamak için özel programlar kullanıyorlar. Bu programlar eyaletten eyalete farklılık gösteriyor ancak bunların çoğu ebeveyn gelirin bir kısmını iştirak nafakasına ayırıyor. ABD'nin tüm eyaletlerinde 1988 ve 1984'te yürürlüğe giren federal mevzuatın bir sonucu olarak iştirak nafakası programları benimseniyor. Burada benim kendi şahsi bir tecrübem de var. Gerçekten bu programlar çok başarılı olarak uygulanıyor. Ve 1 lira bile şaşmıyor ve o kişinin bu nafakayı ödemekten geri durması asla mümkün olmuyor. Çünkü siz nafakayı alan kişi olarak hiçbir zaman bizdeki gibi bir icra yoluna başvurmak zorunda kalmıyorsunuz. Bu paralar otomatik olarak kesiliyor ve sizin hesabınıza otomatik olarak yatıyor. Güncel olarak da eğer maaşınızda ve güncel gelirlerinizde bir artış varsa bunlar bu otomatik programla tekrar güncellenerek o kadar para otomatik olarak tekrar nafaka olarak kesiliyor.

Florida'da aile hukuku uyuşmazlıklarını çözmek için özel bir arabuluculuk mevcut. Florida Yüksek Mahkemesi özellikle aile arabulucularını onaylıyor. Florida yasalarına kamu politikasına aykırı olmayan arabuluculuk anlaşmaları genel olarak kabul ediliyor. Florida mahkemelerinin bir boşanma davasında veya çocukların dahil olduğu bir davada tarafları arabuluculuğa yönlendirme yetkisi vardır. Arabuluculuk mahkeme öncesi zorunludur ve mahkemede bu arabuluculuğu emredebilir. Eğer bir şiddet olayı söz konusuysa şiddet içeren bir davanın alternatif uyuşmazlık çözümü için uygun olup olmadığını anlayabilmek için de arabuluculuk öncesi tarama programları var. Psikologlar da aile arabuluculuğu sürecinde özellikle velayet davalarında arabuluculuk sürecine dahil oluyorlar. Boşanma davalarında tabii arabuluculuk işlemleri zorunlu değildir. Taraflardan biri boşanma davası açtıktan sonra mahkeme taraflardan birinin talebini kendiliğinden inceler ve bir vaka yönetim planı hazırlar. Bir velayet dilekçesine veya ziyaret haklarına veya her ikisine birden itiraz ediliyorsa o zaman arabuluculuk zorunlu olarak uygulanıyor. Anlaşma olmazsa eğer taraflar yargılamaya devam ediyor. Ancak tabii burada mahkeme yine kısa süreli velayet konusunda da tavsiyede bulunmaya yetkilidir. Eğer şiddet varsa, yakın partner şiddeti varsa kadınların özellikle mekik arabuluculuğu uygulamalarına izin veriliyor. Anlaşmasının çocukların haklarına en iyi şekilde nasıl hizmet edeceği konusunda da görüşmeler yapma hakkına sahip.

Massachusetts'ta arabuluculuk süreci yeni aileler kurma süreci olarak değerlendiriliyor. Ve taraflar avukat tavsiyesi olsun olmasın arabulucuyla mutlaka görüşüyorlar. Arabulucuların çoğu her bir tarafta tarafların imzası için, resmi bir anlaşma hazırlamaları için bir avukat tutmalarını öneriyor. Ancak bu avukatla çalışmak zorunda değil. Anlaşma imzalandıktan sonra taraflar boşanmada belirtilen prosedürü takip ediyorlar. Arabulucuların bizdeki gibi tanıklık yapması ve belge sunması mecbur tutulmuyor. Minnesota'ya baktığımızda çoğunlukla erken vaka yönetimi modeli altında çalışılmaktadır. Boşanma için

ilk savunmanın sunulmasından sonra mahkeme bir ilk vaka yönetimi konferansı düzenliyor. Bu sürece katılma gönüllü tamamen. İlk vaka yönetimi konferansı taraflarca verilen bir karar. Tarafsız ön değerlendirme ailelerin mahkeme sisteminde mümkün olduğunca verimli ve adil bir şekilde tutmayı amaçlıyor. İki tür tarafsız ön değerlendirme var. Sosyal erken tarafsız ön değerlendirme bir de finansal erken tarafsız ön değerlendirme. Sosyal erken tarafsız ön değerlendirmede taraflar ve avukatları ve kendi pozisyonlarını dinlemek için bir araya gelen iki değerlendirici artık bu uzmanlar olabilir, arabulucu olabilir. Bunlar bir ekip halinde süreci yönetiyorlar. Ve eğer bir sonuca varılmışsa bu bir tavsiye olarak da çözüm seçeneği olarak da sunuluyor. Finansal erken ön değerlendirmede de tarafların mülk paylaşımı, bakım ve destek konularıyla ilgili geri bildirimler ve olası çözüm seçenekleri sunuluyor.

Sonuç olarak bu değerlendiriciler taraflar onaylamadıkça herhangi bir anlaşmanın detaylarını mahkemeye sunmuyorlar. Sadece anlaşıp anlaşmadıklarını mahkemeye bildiriyorlar. Bu anlaşmalar tabii imzalanması halinde geçerlidir. Gizli bir süreçtir bu. Taraflarca da imzalanıyor. Gene eğitimler Avrupa'nın birçok ülkesinde de olduğu gibi bir temel eğitim üzerine bir sertifikasyon ve süpervizyonla tamamlanan ve her yıl yenileme eğitimi gereken bir eğitim şeklinde veriliyor.

İngiltere'de 25 yıldır tabii çok uzun süredir çok iyi yapılandırılmış bir sistem var. Özel bir tanımı yok aile arabuluculuğunun. Bu alandaki tek tanım "Aile Usul Kuralları 2010" ve "Çocuk ve Aileler Kanunu 2014"te var. 2014 Çocuklar ve Aileler Kanunu 10. maddede bir kişinin mahkeme emri almak için belirli türde başvurularda bulunmadan önce bir arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına katılması isteniyor. Başvuruya cevap verecek kişinin bu bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına katılması özellikle bekleniyor. Mahkemenin aile arabuluculuğunu ve diğer seçenekleri değerlendirmek için bir değerlendirme ve bilgilendirme toplantısına katılmak da

dahil olmak üzere mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü girişiminde bulunması için davaları erteleme yetkisi var. Yazı işleri müdürlüğü taraflar, yargıç, mahkeme danışma ve destek hizmeti temsilcisi duruşmaya girmeden önce yarım saatlik bir toplantı ayarlanıyor İngiltere’de. Daha çok mahkeme içi uzlaştırmaya benziyor İngiltere’deki sistem. İngiltere ve Galler’deki başka mahkemelerde de uygulanıyor. Daha çok velayet ve kişisel ilişki meseleleri için uygun görülmüştür ilk zamanlarda. Aile arabuluculuğu İngiltere’de ilk olarak arabuluculuğun en iyi uygulamayı teşvik etmek ve yüksek kalitede aile arabuluculuğu hizmeti sunmak için ve aile arabuluculuğuna güvenle ulaşabilmelerini sağlamak için Aile Arabuluculuğu Konseyi kurulmuştur. Bu konseyin 5 tane ayrı üyesi var. Arabulucular Koleji, Hukuk Topluluğu, bu üyeler bunlar, Ulusal Aile Arabuluculuğu, Aile Hukukunda İlk Çözüm bu kuruluşun 5 tane üyesi. Konsey aynı zamanda aile arabulucularına yönelik uygulama kurallarını da belirlemiş ve yayınlamıştır. Konsey tarafından uygulanan rehber yine ayrı bir düzenleme İngiltere’de. İngiltere’de de yine temel eğitimin üzerine yapılan özellikle aile arabuluculuğuyla ilgili yapılacak kapsamlı eğitim ve sonrasında yine süpervizyon ve akreditasyon şeklinde devam ediyor aile arabulucularının eğitimi.

Kanada’da Boşanma Kanunu ile Aile Arabuluculuğu, boşanma ve ayrılığın ayrılmaz bir parçasıdır. Federal arabuluculuk 1969’da boşanma arabuluculuğuyla başlamıştır. Kanada Anayasası’nın 26. maddesine göre; evlilik ve boşanma alanında mevzuatla ilgili olarak tek yargı yetkisi federasyona aittir. Ama yine de eyaletler kendi kurallarını da ayrıca uygulayabiliyorlar. Eşlerin boşanmadan önce bir yıl ayrı yaşamaları halinde evliliğin sona ermesi için bir karine artık kabul edilmiş durumdadır. Boşanma evliliğin bozulmasından kimin sorumlu olduğu ilkesine de bağlı değil. Yani kusur aranmamaktadır boşanmalarda. 1980’lerde yasama organı Kanada Boşanma Kanunu’nun Çocuk Velayeti ve Nafaka konularında dostane bir çözüme varmak için tarafları boşanma davalarında arabuluculuk yapmaya teşvik eden

hükümlere kavuşmuştur. Ancak taraflar boşanma şartları üzerinde anlaşma yolu olarak arabuluculuğu tercih etme kararında tamamen serbestler. Boşanma davasına başlamak isteyen veya boşanma davasında davalı olan bir eşin hukuk müşaviri, çocuğun velayeti ve nafaka konusunda mutlaka tarafları bilgilendirmekle yükümlüdür. Kendi müvekkilini bilgilendirmekle yükümlü. Aynı zamanda davacı ve davalı olacak tarafın hukuk müşaviri bu görüşmelerin eşlerin de bir arada bulunduğu toplantılarda görüşülüp görüşülmeyeceği, bunun nasıl olacağı konusunda da bilgilendirmekle yükümlüdür. Tarafların bilgi sahibi olması çok önemli. Bunun aynı zamanda avukatlar tarafından da belgelenmesi gerekiyor bu bilgilendirmenin yapıldığının. Boşanma davasında arabuluculuğa başlayıp başlamama kararı tamamen tarafların sorumluluğunda ve yetkisindedir. Ayrıca ihtilaf konusu meselelerde dostane bir çözüme varmamaları veya konuyu yeniden davaya yönlendiren bir anlaşma olmaksızın arabuluculuğu sona erdirmeleri de yine tarafların iradesindedir. Federal yasa düzenlemeleri de bu süreçlerde taraflara yol göstericidir. Ontario Çocuk Hukuku Reform Yasası mahkemeye, çocuğun velayeti, çocukla kişisel ilişki konularını çözmek için tarafların rızasıyla arabuluculuk başlatılmasına karar verme yetkisi vermektedir. Ontario Aile Hukuku Yasası'na göre, çocuk ve eş nafakası ve medeni mal rejimi ile ilgili ihtilafların dostane çözümü için arabuluculuk kullanılabilir. Bu anlamda mahkeme bağlantılı arabuluculuk programları uygulanmaktadır. Arabuluculuk görüşmesine ilk katılım sadece bir kere için emredici.

Mahkeme bağlantılı arabuluculuk da çoğu eyalette mevcut. Mahkeme tarafların talebiyle herhangi bir konuda arabuluculuk yapmak üzere taraflarca seçilen bir kişiyi arabulucu olarak atar. Ontario'da aile arabuluculuğu alanında öncü olan Ontario Aile Arabuluculuğu Derneği bulunmaktadır. British Kolombiya'da da aile uyuşmazlıklarının arabuluculuk yöntemiyle çözümüne yönelik olarak Aile Hukuku Kanunu ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan bir tüzük mevcut. Kanada'da bizim ebeveynlik planı olarak bazı toplantılarda,

sempozyumlarda, seminerlerde özellikle anlattığımız yaklaşık 30-40 sayfaya varan ebeveynlik planları çok güzel yapılandırılmış durumda ve aile ve uzlaştırma mahkemeleri Ontario Şubesi tarafından hazırlanmış bir kılavuz ve bir şablon söz konusudur. Ebeveynler müzakereye dahil olmak üzere çeşitli aile arabuluculuğu çözüm süreçleri yoluyla anlaşmazlıklarını mahkeme dışında çözmeye ve bu şekilde tanımlanan ebeveynlik planları yapmaya teşvik ediliyorlar. Kanada'da profesyonellerin ebeveynlerin ebeveynlik planlarına yardımcı olmak için Aile ve Uzlaştırma Mahkemeleri Birliği Ontario'nun bir şubesi tarafından üstlenildi bu ebeveynlik planlarının ve şablonun ve kılavuzun yapılması. Sadece çok fazla ırksal ve etnik çeşitlilik olduğu için Kanada'da bu açıdan yakın tarihte güncellendi. Ebeveynlik planı kılavuzu şablonu birbiriyle bağlantılı olarak kullanılıyor. Kılavuz iyi bir eş-ebeveyn iletişimini nasıl daha iyi yapabiliriz bunu amaçlıyor. Şablon, olası ilke beyanları, alternatif ebeveynlik zaman çizelgeleri ve çocuklarla ilgili iletişim ve sosyal medya kullanımı gibi konuları düzenleyen hükümler de dahil olmak üzere belirli maddeler için öneriler sunmaktadır. Çok geniş kapsamlı. Ebeveynlik planı her iki ebeveynin de ayrılık ve boşanmadan sonra çocuklarını nasıl yetiştirecekleri ve aralarında nasıl anlaşacakları, önlerine çıkan herhangi bir özel durumda hangi yolu izleyeceklerine ilişkin yazılı bir belge. Ebeveynlerin gönüllü olarak yaptıkları bir plan ve onlara bundan sonraki hayatlarında da önlerinde daha öngörülebilir bir şey olduğu için hem daha iyi bir ferahlama alanı sağlıyor. Kanada'da aile arabuluculuğu eğitimi eyalet bazında verilmektedir. Aynı şekilde temel eğitimin üzerine aile arabuluculuğu eğitimi eklenmekte, bu süreç süpervizyon ile desteklenmektedir. Ayrıca sertifikasyon ve akreditasyon mekanizmaları da bulunmaktadır.

Avustralya'da hukuk usulü yargıcın daha çok tarafsız bir hakem gibi hareket ettiği klasik İngiliz usulüne benziyor. Arabuluculuk özel arabulucular tarafından yönetiliyor. Özel arabuluculuk için her iki tarafın da arabuluculuğu kabul etmesi gerekiyor ve bir anlaşma

yapmaları gerekiyor bunun için. 2011 tarihli Sivil Uyuşmazlıkların Çözümü Yasası'ndan bu yana federal düzeyde taraflar yasal işlemleri başarılı bir şekilde başlatmadan önce genellikle alternatif uyuşmazlık çözümlerini denemelidir ve en azından bir arabuluculuk girişiminde mutlaka bulunmalıdır. Hukuki işlemler sırasında mahkeme çoğu zaman yalnızca tarafların rızasıyla anlaşmazlığı veya anlaşmazlığın bir kısmını arabulucuya havale edebilir. Mahkemenin yönlendirdiği arabuluculukta süreç mahkeme personeli veya özel olarak eğitilmiş kayıt memurları veya hâkimler tarafından yürütülür. Mahkeme tabanlı arabulucular daha çok yargıç benzeri bir şekilde hareket ediyorlar. Taraflara sadece sınırlı bir rol veriliyor. Arabulucular, arabuluculuk sürecinde sanki yargılamanın hâkimleriymiş gibi davranmaktadırlar.

Laik ve kusura dayalı boşanma kavramı 1857'de İngiltere'de Evlilik Nedenleri Yasası'yla tanıtılıp kolonilerin ve ardından Avustralya devletlerinin yasasına giriyor. 1859 tarihli Evlilik Nedenleri Yasası boşanmanın verilebileceği ağırlıklı olarak kusura dayalı 14 tane gerekeceyi göstermektedir. Ocak 1976'da da yürürlüğe giren mevzuat, kusursuz boşanmayı getirmiştir ve mahkemeye bağlı uzlaştırma ve danışmanlıkla tamamlanan uzman bir aile mahkemesinin kurulmasıyla, uyuşmazlık çözümüne bütünsel bir yaklaşım benimsenmiştir. Kanunun en belirgin özelliği kusursuz boşanmanın getirilmiş olmasıdır. Yaklaşım boşanmanın yargılama kurumundan bağımsız olarak verilmesine izin vermiştir. Taraflar eğer 12 ay birbirinden ayrı kalmıyorsa evliliğin geri dönülmez şekilde bozulduğu bir karinedir. Bir çocukla ilgili olarak belirli bir ebeveynlik kararı verilip verilmeyeceğine karar verilirken bu mahkeme çocuğun yüksek yararını en önemli husus olarak görerek ona göre davranmalıdır. Avustralya'da arabuluculuk genellikle kolaylaştırıcı arabuluculuk olarak uygulanıyor. Aile mahkemesine ebeveynlik kararı başvurusunda bulunmadan önce uzman bir aile anlaşmazlık çözümü uygulayıcısı, ilk kez bir kere görüşme yapar. Bu görüşme zorunludur. Mahkemeye başvuru yapılmadan önce bir anlaşmazlığı olan tüm kişilerin bu anlaşmazlığı aile uyuşmazlık

çözümüyle çözmek için gerçek bir çaba gösterdiğini öngörmektedir. Bu çabanın gösterilmesi gerektiğini kendi de bilmek istemektedir. Bu ön işlem prosedürü ebeveynlik davaları ve mali davalar için zorunludur. Ebeveynlik davalarında başvuru sahibi bir aile uyuşmazlık çözümü uzmanı sertifikası ibraz etmedikçe mahkeme davaya bakmayı bile reddedebilir. Yine Avustralya'da da eğitim bir temel eğitim üzerine aile arabuluculuğu kapsamında bir eğitim ve süpervizyon ve akreditasyon şeklinde devam ediyor. Aile arabuluculuğuna ilişkin istatistik verilerine baktığımızda ise, 2004 yılı Ottawa Üniversitesi aile hukuku reformu raporuna göre arabuluculukla sonuçlanan aile uyuşmazlıklarında başarı oranı %68 olarak gösterilmektedir. Taraf memnuniyeti ise %81. Çocuk velayeti ve nafaka gibi davalarda arabuluculuk sonrası daha az yeniden dava açıldığı gözlemlenmiştir. 2024 tarihli Harvard Uyuşmazlık Çözümü İncelemesi dergisinde de yine başarı oranının %70-75 oranında olduğu gözlemleniyor. 2024 Avrupa Medya Monitör Verilerine göre aile arabuluculuğuyla çözülen davaların oranı Almanya'da %64, Hollanda'da %71, İtalya'da ise %57 olarak kaydedilmiştir. 2024 Avustralya Aile Hukuku raporuna göre de aile arabuluculuğuna katılan çiftlerin mahkemeye gitmeden %74 oranında anlaşmaya vardığını gösteriyor. Ve Yeni Zelanda'da da bu oran %69 olarak rapor edilmiştir.

2024 tarihli Boşanma Arabuluculuğunda Duygusal Sonuçlar başlıklı bir Harvard Üniversitesi çalışması var. Burada da bireylerin %68'inde anksiyete düzeyinde düşüş görüldüğü ve %57'sinde de öfke yönetiminde daha iyi oldukları izlenmiştir. Ottawa Üniversitesi'nin 2024 Arabuluculuk Psikolojisi Raporu'nda da bu arabuluculuk, aile arabuluculuğu yöntemine başvuran çiftlerin %78'inin kararlarda söz sahibi olduklarını hissettiklerini belirtmiştir. 2024 Avrupa Aile Arabuluculuğu Derneği verilerine göre de arabuluculuk süreci geçirmiş çiftlerin %63'ü boşanma sonrası daha uyumlu bir ebeveynlik ilişkisi sürdürmüştür.

Bizdeki durum nasıl? Türk hukukunda nasıl olabilir? Türk hukukunda henüz dava şartı aile arabuluculuğu yok hepimizin bildiği gibi. HUAK 13. maddeye göre taraflar gerek dava açılmadan önce gerekse dava açıldıktan sonra arabulucuya başvurabilirler.

Mahkeme davanın görülmesi sırasında tarafları arabulucuya bilgilendirerek teşvik edebilir. HUAK yönetmeliğinin 15. maddesinde mahkeme tarafları arabulucuya gitmeye teşvik edebilir. 17. maddede de dava açıldıktan sonra eğer taraflar arabulucuya gitmeyi kabul ediyorsa, kendileri karar verebiliyorlarsa 30 gün süreyle mahkemeye ara veriliyor. Eğer yine de anlaşmamışlar ve arabuluculuğa devam etmek istiyorlarsa bir kereye has olmak üzere 30 gün daha uzatılabilir aile arabuluculuğu süreci. Henüz bizde dava şartı olarak başlamamış olsa da aile arabuluculuğu, HUAK 1. madde aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığını ifade etmektedir. 18. maddenin 3. fıkrasında da tarafların anlaşmış olması halinde icra edilebilirlik şerhi verilmesinde arabuluculuğa elverişli olan aile hukukunun ilgili konularında incelemenin duruşmalı olarak yapılabileceği de hükme bağlanmıştır. Aynı zamanda aile hukuku uyuşmazlıklarında Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 7. maddesinde de hâkimin ön inceleme aşamasında tarafları sulh ve arabuluculuğa teşvik edeceği hükme bağlanmıştır. Türk aile hukukunda arabuluculuğa elverişli olmayan davalar: boşanma, evliliğin butlanı, soy bağıyla ilgili davalar, vesayet, velayetin kaldırılması, boşanmanın ve evliliğin iptali, kişisel ilişki tesisi. Bizim hukukumuzda şu anda bu konulara ilişkin olarak arabuluculuk uygulanmamaktadır. Arabuluculuğa elverişli olan davalarımız ise nişanın bozulmasından doğan davalar, maddi manevi tazminat, hediyelerin geri verilmesi, mal rejimi tasfiyesinden doğan talepler, boşanmanın kesinleşmesinden sonra ileri sürülebilen tazminat talepleri, eşler arasındaki nafaka talepleri, ziynet eşyası alacağı davaları, eşya alacağı davaları bu alanda arabuluculuğa elverişli olan davalarımız.

Evliliğin genel hükümleri bakımından arabuluculukta 185 ve 201. maddelerde hâkimin müdahalesini isteyebiliyoruz. Ve bu alanda arabuluculuk mümkündür. Hâkim tarafları sulh ve arabuluculuğa teşvik edebilir ve eğer burada taraflar anlaşma sağlamışsa bunda da, hüküm fıkrasına koyarak karar verebilir. Boşanma ve sonuçlarına ilişkin olarak ise özel boşanma sebepleri olan; zina, hayata kast, pek kötü muamele, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, akıl sağlığı sebeplerine dayalı olarak açılan davalarda, boşanma kararının inşai etki yaratması nedeniyle arabuluculuğa elverişli değildir. 166. Maddedeki genel boşanma sebepleri, evliliğin temelinden sarsılması, eşlerin anlaşması ve ortak hayatın kurulamaması, de aile arabuluculuğuna uygun değildir. Doktrinde de tartışıldığı üzere, özel boşanma sebeplerinin kaldırılmasının ve bunun yerine anlaşmalı boşanma ve ayrı yaşamaya dayalı boşanma sebeplerine yer verilmesinin daha isabetli olacağı ifade ediliyor. Kusur ilkesinden vazgeçilmesi ve evliliğin sarsılması sebebinin merkeze alınması yönündeki yaklaşımın daha isabetli olacağı belirtilmektedir. Zaten Batı Avrupa'da birçok ülkede kusur ilkesinden vazgeçilmiş durumda. Bu arada çocuk menfaatlerinin tabii özel olarak korumaya alınması, boşanmanın sonuçlarının da adil bir şekilde düzenlenmesi ve özellikle nafakaların ve nafakanın tahsili aşamasında devletin mağduriyetleri giderici tedbirler alması gerektiği de doktrinde tartışılıyor. Tarafların eğer bir yıl sürmüş evliliği varsa onların anlaşarak boşanması mümkün 166.3'e göre. Anlaşmalı boşanmada protokollerin yapılması sırasında arabuluculuk yapılabilir. Bu protokolün hazırlanması aşamasında taraflar arabulucularla çalışabilirler.

Protokolün içeriğinde maddi manevi tazminat, yoksulluk nafakası gibi konuların özellikle hükme bağlanması tabii ki mümkün olabilir. Boşanma protokolüne boşanma davasının ferî olan hususlarla ferî olmayan hususlarda bu protokollere eklenebilir. En çok karşımıza çıkanlar kanundan ve sözleşmeden doğan kişisel mallar, mehir senedinden doğan alacaklar ve altın alacağından doğan alacak talepleri.

Yapılan protokoller kendine özgü bir aile hukuku sözleşmesidir. Mahkemenin uygun bulmasıyla da mahkeme kararının içeriğini oluşturmaktadır. Bu protokoller sulh ile ilişkilendirilmeye çalışılıyor ama sulh anlaşmasıyla söz konusu protokoller oldukça farklı. Sulh anlaşması tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda yapılabilir ve aynı zamanda eğer bir irade bozukluğu varsa ortadan kaldırılabilir anlaşmalardır. Ancak protokolle yapılan ve mahkeme kararına derç edildiyse bu protokol artık ortadan kaldırılamaz ve kesin hüküm niteliğini taşıyacak mahkeme karar verdikten sonra.

Çocukların velayeti ve kişisel ilişki konularında tabii çocuğun üstün yararına göre mahkeme karar vermek zorunda olduğu için biz protokolü ne şekilde hazırlarsak hazırlayalım yine de mahkemenin burada çocuğun üstün yararına göre uygun gördüğü kararı vermesi mümkün. O nedenle mahkeme sizin anlaştığınız şartlarla bağlı değildir. Sonuç olarak anlaşmalı boşanma protokolleri bir arabuluculuk anlaşması yoluyla da hazırlanabilir. Boşanma hükmünün içeriğini oluşturur ve kesin hüküm haline getirilir. Arabulucular bu protokollerin hazırlanması sürecinde çalışabilirler ve uzman arabulucular, uzman aile arabulucuları taraflara bu anlamda destek verebilir. 166.4'e göre fiili ayrılık sebebine dayalı boşanmalar kusura dayanmayan boşanmalardır. Burada ret ile sonuçlanan bir önceki boşanma davasında daha az, daha fazla veya hiç kusursuz olma durumları gözetilmeden bir dava açılıyor ve davayı açan eşin fiili ayrılık süresince ortak hayatın kurulmadığını ispat etmesi gerekiyor.

Burada da İsviçre ve Almanya hukukunda böyle bir dayanak dava aranmıyor. Madde hükmü zaten şu an itibariyle; eskiden 3 yıldır bekleme süresi artık 1 yıla indirildi. Boşanmanın ferî sonuçları bakımından yoksulluk ve iştirak nafakası hususunda ise nafakanın kaldırılması, azaltılması, arttırılması ve artış oranının belirlenmesinde arabuluculuk yapılabilir. Tedbir nafakası biliyorsunuz hâkimin taleple bağlı olmadığı bir alan. Özellikle re'sen gözetmesi gereken bir alan

ama tedbir nafakasının kaldırılması, azaltılması, arttırılması ve artış oranının belirlenmesinde yine arabuluculuk mümkün olabilir. Velayet ve kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili konularda biraz önce de değindiğimiz gibi arabuluculuk anlaşması yapamıyoruz. Tarafların anlaşmış olması çünkü hâkimi bağlamıyor. Hâkimi bağlayan çocuğun üstün yararıdır. Ancak Fransız Medeni Kanunu'nda 373. maddede biraz önce de bahsettik. Taraflar arasında velayete ilişkin konularda bir anlaşmazlık varsa özellikle aile arabulucusu atanıyor. Hani birçok yerde kişisel ilişki ve velayet konusunda kamu düzeninden olduğu için arabuluculuk uygulanamaz deniliyor ama Fransa'da özellikle aile arabulucusuna gönderiliyor taraflar. Norveç'te de ebeveynler %10 ve %15 oranında sadece velayet davalarını mahkemede görüyor. Çoğunlukla kendi aralarında arabulucu yöntemiyle anlaşılıyorlar. Maddi manevi tazminat bakımından tabi ki ve boşanmanın gerçekleşmesinden sonraki bir yıl içinde açılan manevi tazminatlarda da arabuluculuğa gidilebilmelidir. Soy bağı arabuluculuğa uygun değil. Anlaşma sadece soy bağı ilgili konular arabuluculuğa uygun değil ama annenin bu süreçte yaptığı masraflar, dava sürecinde ve doğum sürecinde vesaire, ilgili açacağı davalarda arabulucular çalışabilirler. Anlaşmalı boşanma protokollerindeki yükümlülüklerden doğan davalar oluyor. Bu davalarda da meslektaşlarımızın çok iyi bildiği gibi taraflar arabuluculuğa gidebilir, orada anlaşma sağlayabilir. Eşya ve ziynet alacağı davalarında, eşlerin mal rejimi tasfiyesi ve miras tasfiyesinde, tenkis davasında, miras ortaklığında, miras sözleşmesinde ve mirasta denkleştirmede arabuluculuk uygulanabilir. Bizim Türk hukukunda aile arabuluculuğu iyi tasarlanmış ve özel eğitimlerden geçmiş uzman arabulucu, hukukçu arabulucular tarafından inşai davaya ihtiyaç duyulmayan her alanda arabuluculuğun uygulanabileceğini görüyoruz. Bütün bunlara baktığımız zaman. Taraflar bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına yönlendirilebilir. Eğer bir zorunluluk olacaksa tarafların bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına yönlendirilmesi aşamasında bir zorunluluk öngörülebilir.

Bu yönlendirilmiş gönüllülük modelidir ve mahkeme tarafları bilinçli olarak arabuluculuğa yönlendirir. Ancak süreç içinde tarafların o süreç içinde kalmaları için onlara baskı uygulamaz. Taraflar tamamen serbesttir. Benim bugün çok hızlı bir şekilde ve bazı yerleri de hızlı hızlı atlayarak anlatabileceklerim bu şekilde. Yeliz Hocam çok teşekkür ederim.

Soru ve Cevaplar

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Ben de çok teşekkür ederim hocam. Oldukça kapsamlı bir konuyu aslında geniş bir çerçeveye anlattınız. Tabii müsaadeniz olursa bir iki soru yöneltmek istiyorum hocam. *Mukayeseli hukuk örnekleri ve farklı arabuluculuk modelleri çerçevesinde kapsamlı bir değerlendirme sundunuz. Türk hukukunda aile arabuluculuğu uygulamaya geçirecek olursa, size göre bu modellerden hangisi benimsenmelidir?*

Av. Arb. Nihal Coşkun

Teşekkür ederim hocam sorunuz için. Aslında, terapötik arabuluculuk, kolaylaştırıcı arabuluculuk, değerlendirici arabuluculuk, öyküsel arabuluculuk gibi birçok model var dünya üzerinde uygulanan. Ama aile arabuluculuğu çok özel bir alan olduğu için, bu alanda hangi modeli uygulayacağız diye keskin ayrımlar yapamayız. Burada aile arabulucusunun özellikle artık bilgelik düzeyinde uygulayabileceği bir arabuluculuk bu. Neuroplastisite de açıklanan şey şu, insanlar sürekli tekrar ettikleri şeyleri, sürekli bir konu üzerinde araŝtırıp inceleme yaptıkları şeyleri, devamlı tekrar edip bunun içinde yoğrulduklarında beyin yapıları da ona göre geliŝiyor.

Bu alanda çalışan insanların uzun süreçler içinde bu eğitimi almış olmaları gerekiyor. Bu eğitimin uygulamalarını yapmış olmaları gerekiyor ve insanları o kadar artık iyi tahlil edebilir hale gelmeleri gerekiyor ki bu arabuluculuk sürecinde onları anlayabilsinler. Hem kişisel olarak hem olayları anlayabilsinler hem psikolojik olarak onları yönetebilsinler yönlendirebilsinler. Zaten doğru bir arabuluculuk uygulanabilmesi için de dünyanın birçok yerinde disiplinler arası eş arabuluculuk yapılıyor. Bana göre aslında biz bu süreçte biraz da terapötik arabuluculuk yapıyoruz yani. Aslında boşanma çok üzüntülü ve çok büyük travmalar yaratan bir alan. Çünkü her zaman anlaşmalı boşanmalar mümkün olmuyor. Bazen çocuklar işin içinde oluyor,

çocuklar çok küçük oluyor. Hamileyken boşanan insanlar var veya çok büyük çocuklar oluyor. Büyük çocuklar babayla büyük problem yaşıyor olabiliyorlar ev içinde.

Yani insanların birbirine karşı davranışlarını ve bu sürecin içinde en iyi sonucu anlayabilecek bir arabulucunun bütün bu modellerin hepsini çok iyi bilmesi, medeni hukuku, özel hukuku çok iyi bilmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesela bir meslektaşlarımız farklı farklı alanlarda çalışırken farklı noktalara dikkatlerini verdikleri için mesela bir ceza hukukçusu daha çok şiddeti gözlemlediği için bir toplantıda belki uygulanan şiddeti daha kolay algılayacaktır. Ama bu bir hukuki süreç olduğu için, bu bir uzlaştırmadan farklı, bu bir medeni hukuk süreci, bir arabuluculuk süreci, özel hukuk süreci. O nedenle de burada daha çok terapötik arabuluculuk ve dönüştürücü arabuluculuk, biraz da kişilerin beyin yapılarının, algı yapılarının, bakış açılarının yönetilebilir ve değiştirilebilir olmasını sağlamak için arabulucunun bu bütün arabuluculuk modellerini deneyimlemiş ve hazmetmiş, hemhal olmuş olması lazım.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Anladığım kadarıyla aile arabuluculuğu desteklediğiniz bir model hocam. Peki sizce Türkiye’de aile arabuluculuğunun yaygınlaştırılması için, hangi adımların atılması gerekmektedir? Bu adımların sırası ne olabilir? Aile mahkemeleriyle entegre bir yapı içerisinde mi ilerlenmelidir, yoksa öncelikle eğitim standartlarının geliştirilmesi mi gerekmektedir? Sizin önerileriniz nelerdir?

Av. Arb. Nihal Coşkun

Tabii şimdi dünya örneklerine baktığımız zaman öncelikle tarafların bir iyi bir eğitimden geçtiğini görüyoruz. Biz özel hukukta yıllarca çalışmış, ömrünü bu işin içinde geçirmiş insanlar olabiliriz ama arabuluculuk avukat bakış açısından çok farklı. Bu nedenle arabulucuların özellikle hukukçuların çünkü bu hukuki bir süreç hukukçu

arabulucuların çok geniş bir eğitimden geçirilmesi gerekiyor birincisi bu ve psikoloji ve sosyoloji ağırlıklı bir eğitimden geçirilmesi gerekiyor. Aynı zamanda bizim aslında arabuluculuk kanunumuzda şu anda biraz önce de bahsettiğimiz maddelerimize göre aile arabuluculuğu uygulanabilir. Mahkeme tarafları yönlendirebilir. Duruşmalardan önce taraflar arabulucuya yine gidebilir. Ve eğer mahkeme sürecinde arabulucuya gitmek isterlerse yine de mahkeme duruşmaları erteleyebilir. Bu aşamada taraflar bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına alınmalıdır.

Bilgilendirme, değerlendirme toplantısında en azından aile arabuluculuğuyla ilgili o sürecin kendilerine kazandırabileceği şeylerin neler olabileceğini öğrenmeleri açısından önemli. Çünkü herkes çok farkında olarak boşanma süreçlerine girmiyor. Boşanma sürecine geliyor ama nasıl boşanacağım? Dava nasıl yürüyecek? Bundan sonraki aşamada çocukların durumu ne olacak, çocukların bakımı nasıl olacak, işte kişisel ilişki nasıl olacak gibi konular çok detaylandırılması gereken konular ve eşlerin birlikte bundan sonrası için bir kaygı ve endişe duymamaları için ve çocukların da aynı zamanda bundan sonra gelişecek süreçte neler yaşayacaklarını biraz öngörebilmeleri için bu bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına gelmesi ebeveynlerin çok önemli. Belki bu süreçte ebeveynlik planlarının yapılması, bu ebeveynlik planlarının nasıl olması gerektiğinin de öğretilmesi ve bu süreçlerin içine dahil edilmesi çok önemli olabilir. Aslında dünyada medeni usul kanunlarına ve medeni kanunlarına hüküm koyarak bu süreçleri yönlendiriyorlar.

Bazen de Almanya'daki gibi özel kanunlar yapılıyor bunlarla ilgili. Bizim kanunumuzdaki maddeler şu aşamada belli şeylere izin veriyor ama bundan sonraki aşamada ben tarafların öncelikle bilgilendirme ve değerlendirme toplantısına yönlendirildikten sonra eğer orada arabuluculuğa devam etmek istiyorlarsa yine tarafların eş arabuluculukla arabulucuların eş arabuluculuk süreci yöneterek orada

ebeveynlik planları yapıldıktan sonra özellikle çocukların korunması açısından bu sürecin bu şekilde devam ettirilerek mahkeme önünde karar verilerek, planların karara derç edilerek tarafların sağlıklı bir şekilde, başarılı bir şekilde boşanabilmelerini daha değerli buluyorum.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum hocam. Bir de şunu sormak istiyorum tezinizde de yer verdiğiniz, eş arabuluculuk modeli kapsamında, hukukçu bir uzmanla birlikte psikososyal destek uzmanının veya psikoloğun görev aldığı bir model sizce Türkiye açısından uygulanabilir midir? Ya da böyle bir modelin geliştirilmesini değerlendirmeli miyiz?

Av. Arb. Nihal Coşkun

Bunu tabii düşünmeliyiz. Bizde şu anki yapılan tanımla eş arabulucular, her iki arabulucu, her ikisi de arabulucu ve birbirine farklı yani süreç içinde farklı yönlelere bakabilme ve dikkat edebilme yetilerini geliştirmiş kişilerle yapılan arabuluculuktan bahsediyoruz biz Türkiye’de eş arabuluculuk dediğimiz zaman. Ama disiplinler arası eş arabuluculuk yapılmalı. Yani hiçbir zaman biz ne kadar psikoloji öğrensek de ne kadar sosyoloji öğrensek de, biz avukatız, biz hukukçuyuz. Hiçbir zaman bir psikolog, bir psikiyatrist kadar işi anlayamayız ve anlıyoruz desek de bu çok büyük hadsizlik olur. Zaten bunu yapamayız. Ve biz sadece bu aşamada eğer eksik bir şey yaparsak kendimize zarar vermiyoruz. Yani itibarımızı kaybetmek bir tarafa dursun, taraflara zarar veriyoruz. Taraflara yararlı olacağız derken belki onlara doğru açıdan bakacakları bir vizyon veremediğimiz için doğru açıdan bakacakları bir fikir veremediğimiz veya iyi yönlendiremediğimiz zaman onlara zarar veriyoruz ve böyle bir hakkımız yok.

Bu yüzden de mutlaka ben eş arabuluculukların disiplinler arası eş arabuluculuğu önemsiyorum. Mutlaka psikologlar olmalı, sosyal çalışmacılar olmalı. Zaten dünya örnekleri de bu şekilde. Hiçbir zaman sadece avukatlarla, sadece arabulucularla yürütülecek bir süreç

değil. Ben kendi adıma, kendi fikrimi söylemem gerekirse böyle bir şey mutlaka psikologların katılımıyla yürütülebilecek bir süreç olmalı. Ama taraflar anlaşabiliyorlar. Taraflar ne yaptıklarını biliyorlar. Veya işte bir yerine 2-3 avukatla çalışıyorlar. Ne bileyim avukat sadece aile hukuku uzmanı değil, diyelim ki aynı zamanda işte mirası biliyor, işte mal rejimi tasfiyesini biliyor, şirketleri biliyor, şirket tasfiyelerini biliyor. Böyle meslektaşlarımız var, çalışıyoruz beraber. Ve eğer sadece konu paraysa hiçbir problem yok. Sadece bu konularda uzman kişilerle de protokoller hazırlanıp ilerlenebilir. Ama çocuk söz konusuysa mesela özellikle bir makalede bundan bahsetmiştik. Özel gereksinimi olan çocuklar var mesela. Yani onların boşanmadan sonra durumlarının ne olacağı, nasıl parasal olarak eğer ebeveyn güçlü değilse bundan sonraki hayatlarının nasıl olacağı yani bunlar çok da dosyalarda gördüğümüz şeyler benim de şahsen de hani gördüğüm dosyaların içinde var. O nedenle, bu iş sadece hani ben işte 40 yıllık avukatım zaten görmediğim dava kalmadı işte 30 yıldır aile davalarında çalışıyorum ben ne kadar çok şey biliyorum gibi bir haddimiz olamaz onun için ben özellikle kendi hesabıma yani söylemem gerekirse ne kadar bilirsek bilelim öğrenmeye devam etmek zorundayız çünkü hukuk çok canlı bir alan her an başka şey olabiliyor. Şiddet çok önemli bir konu mesela bu alanda. Şiddeti algılayabilmek çok önemli yani şiddet sadece insanın kolunun bacağına kırılması işte tokat yemesi, dayak yemesi, insanların öldürülmesi şeklinde olmuyor ki. İyi bir şeylerin olmayışı da bir şiddettir. Evlilik içinde sadece kötü şeylerin olması eşittir, şiddet değildir. İyi şeylerin olmaması da bir şiddettir. O nedenle insanlar ortada hiçbir sebep yok. Her şey çok güzel görünüyor ama belki de gerçekten hiç iyi bir şey olmuyor.

Veya insanlar şiddete uğruyor, bunu ifade edemiyor. Uzun süremasada konuşmadan oturan insanlar oluyor, Yeliz Hocam mesela. Konuşuyoruz. O kadar üzgün, o kadar derin acıları var ki konuşamıyorlar. Ve biz bir an geliyor, bu olayın içinde ne kadar ilerlediğinize de

bağlı bir konu. Kişisel özelliklerin de buna uygun olması lazım mesela. Çok cezada çalışmış meslektaşlarımız mesela biraz daha tabii davranışsal olarak gergin yaklaşabiliyorlar konulara. Çok sabırlı olmak gerekiyor. Cümlelerinizi çok iyi seçmeniz gerekiyor. Bazen çok az konuşmanız hatta hiç konuşmamanız da gerekiyor. O kişi konuşuyor diye her şeyi söylüyor demek değil. Uyuşmazlık çok görünen bir şey ama çatışma görünmeyen bir şey. Yani dışarıda evet bir tane tokat yiyor. Bir tane tokat yemiş gibi görünüyor. Veya işte başka bir şiddet. Çok örneği var maalesef. Dışarıda sadece böyle görünüyor. Ama içeride bu niye oldu? Esas çözülmesi gereken şey bu. Çatışmanın ne olduğu. Çok derindeki sebebin ne olduğu. Onun için hani ilk başlarken dedik ya kendinizin farkında mısınız? Gerçekten insanların psikopatolojileri, kişilik sorunları, akıl sağlığı, böyle çok da görünen bir şey değil. Onun için bunların riskini sadece arbulucular alamazlar hocam.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum hocam. Hem kapsamlı sunumunuzla hem de tüm sorularımızı ayrıntılı şekilde yanıtlayarak bizlere oldukça önemli katkılar sundunuz. Gerçekten bu alanda oldukça kapsamlı ve yol gösterici çalışmalarınız da bulunuyor. İzleyicilerimize de hatırlatmış olalım; konu hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler, kitabınızdan ve çalışmalarınızdan yararlanabilirler.

Bu arada tam kapanış konuşmasına geçecekken bir sorumuz daha geldi. Hocam, size yöneltilen soruda öncelikle değerli paylaşımlarınız için teşekkür edilmiş. Soruyu yönelten meslektaşımız, psikolog ve avukat kimliğiyle arbuluculuk alanında çalışmaya başladığını ifade ediyor.

Kendisi şu hususu sormuş: Aile danışmanlığı sistemi ile aile arbuluculuğu arasındaki iş birliğini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu iki mekanizmanın birlikte işlemesi bakımından süreci nasıl yorumlayabiliriz?

Av. Arb. Nihal Coşkun

Aile danışmanlığı sistemi ile mahkeme yani arabuluculuk mahkeme yönlendirmeli olarak yapılabilir. Benim aslında biraz önce söylediklerimi ek olarak onu da söylemiş olayım. Türkiye’de mahkeme yönlendirmeli olarak uygulanması, yani ihtiyari olarak taraflar kendi aralarında anlaşıp bir protokol yapar, bunu mahkemeye onaylatır, o ayrı bir konu ama eğer bir zorunluluk olacaksa mahkeme yönlendirmeli olarak yapılması daha uygun görünüyor Türk hukuku açısından. Burada da mahkeme yönlendirmesi yapılyorken tabii yine uzman kişilerden yararlanılması, aile danışmanlarının da mahkemeye entegre olarak çalışması. Aynı psikologların ve arabulucuların da mahkemeye entegre olarak çalışmasını daha faydalı ve uygulanabilir görüyorum. Zaten birçok dünya örneğinde de sosyal çalışmacılar, mahkeme danışmanları, aile danışmanları da mahkeme içinde hizmet veriyorlar. Bazen çünkü her zaman da psikolog her zaman da psikiyatrist desteğine ihtiyaç olmayabilir ama mahkeme ile entegre çalışmaları gerektiğini düşünüyorum. İncelemelerimden edindiğim izlenim bu.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Gerçekten son derece ufuk açıcı ve kapsamlı bir değerlendirme oldu. Eğer eklemek istediğiniz başka bir husus yoksa, etkinliğimizi takip eden tüm izleyicilerimize de teşekkürlerimizi sunarak programımızı yavaş yavaş sonlandırmak isterim. Aile arabuluculuğu alanında farkındalığın artmasına ve bu konudaki akademik ve uygulamaya yönelik çalışmaların gelişmesine bu etkinlik serisinin katkı sağlamasını temenni ediyorum. Ayrıca şunu da ifade etmek isterim ki, umarım önümüzdeki etkinliklerde hem değerli izleyicilerimizle hem de sizinle yeniden bir araya gelme fırsatı buluruz. İnşallah bu seri kapsamında ortaya çıkan bilgi ve birikimi ilerleyen süreçte ortak bir yayına da dönüştürme imkânı elde ederiz. Katılımınız, katkılarınız ve değerli paylaşımlarınız için tekrar çok teşekkür ediyorum, sizlere ve tüm izleyicilerimize iyi akşamlar diliyorum.

Av. Arb. Nihal Coşkun

Evet çok teşekkür ederim hocam. Ben de sizlere tekrar tekrar çok teşekkür ediyorum. Gerçekten çok hassas bir konu. İçinde çalışınca da o kadar üzüntülü bir konu. Bazen de tabii bir yönü de var ki insanlara yardım edebiliyor olmanın bir huzuru da var. Ben burada tabii çok şeyi hızlı hızlı da geçmek zorunda kaldık. Biraz da böyle çok sert ders anlatımı gibi oluyor. Biraz böyle hızlı anlatabilmek adına çok da interaktif olamıyor. Ama eğer bir eksigimiz, bir hatamız olduysa da izleyicilerimiz kusura bakmasınlar. Bundan sonraki yayınlarımızda da eğer mümkün olursa başka aile arabuluculuğunun çok fazla değişkeni var. O konularla da yine birlikte oluruz. Çok teşekkür ediyorum İbn Haldun Üniversitesi'ne ve sizlere. Beni de davet ettiniz. Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Biz de çok teşekkür ediyoruz ve izleyicilerimize iyi akşamlar diliyoruz hocam.

Aile Arabuluculuğu Serisi III

Aile Arabuluculuğuna Elverişli Alanlar

13 Ekim 2025

Moderatör: Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu
İbn Haldun Üniversitesi
Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürü

Konuşmacı: Prof. Dr. şebnem Akipek Öcal
TED Üniversitesi
İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

Açılış

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Saygıdeğer hocalarım, değerli meslektaşlarım ve kıymetli katılımcılarımız, İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen Aile Arabuluculuğu Serisi'nin bugün üçüncü etkinliğinde bir araya gelmiş bulunmaktayız. İbn Haldun Üniversitesi olarak uyuşmazlık çözümünün yalnızca bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal barışın ve insani iletişimin bir parçası olduğuna inanıyoruz. Bu etkinlik serisi de tam olarak bu inançla tasarlandı. Bugün hem hukuk biliminin hem de toplumsal yaşamın merkezinde yer alan bir konuyu, "Aile Arabuluculuğuna Elverişli Alanlar" başlığı altında, alanın en saygın isimlerinden biriyle birlikte ele almanın mutluluğunu yaşıyoruz. Aile arabuluculuğu yalnızca uyuşmazlıkların çözümüne hizmet eden bir yöntem değil; aynı zamanda aile birliğini, karşılıklı saygıyı ve iletişimi güçlendiren bir kültürün parçası. Günümüzde boşanma, velayet, mal rejimi ve ebeveyn sorumluluğu gibi karmaşık ve duygusal yoğunluğu yüksek alanlarda arabuluculuk sürecinin insani boyutu da giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu noktada aile arabuluculuğuna getirdiği yenilikçi yaklaşımı, akademik birikimi ve aile ilişkilerinin dinamiklerine bütüncül bakış açısıyla tanıdığımız Prof. Dr. şebnem Akipek Öcal hocamızı ağırılıyor olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. Hocamız bugün aile hukukunun sınırları içerisinde arabuluculuğun nerelerde işlevsel olabileceğini, hangi alanlarda koruyucu, destekleyici ve sürdürülebilir bir çözüm modeli sunduğunu bizlerle paylaşacak. Kıymetli katkıları için Prof. Dr. şebnem Akipek Öcal hocamıza

şimdiden teşekkür ediyorum ve bizleri çevrim içi olarak takip eden tüm değerli izleyicilerimize de teşekkür ediyorum. Verimli ve ufuk açıcı bir oturum olmasını diliyorum. Hocama söz vereceğim ama hemen ufak hatırlatmak istiyorum.

Bizi izleyen sevgili izleyicilerimiz eğer dilerlerse hocama yöneltmek istedikleri soruları olursa YouTube üzerinden bize yönlendirebilirler. Ben de hocamın konuşmasının akabinde kendisine soruları yönlendirmiş olacağım. Hoş geldiniz Sayın Hocam.

Aile Arabuluculuğuna Elverişli Alanlar

Prof. Dr. şebnem Akipek Öcal*

Hoş bulduk Yeliz hocam. Çok teşekkür ediyorum. Hem İbn Haldun Üniversitesi'ne hem merkezimize çok çok teşekkür ediyorum. Sizin şahsınızda bütün arkadaşlarımıza da kolaylıklar diliyorum. Bu yayını hazırlayabilmek için arka planda çalışan tüm arkadaşlarımıza da kolaylıklar diliyorum. Onlara da ayrıca teşekkür ediyorum. Çok kıymetli meslektaşlarımızı, katılımcılarımızı da saygıyla selamlıyorum.

Evet, arabuluculuk aslında ülkemizde, sizin de çok yakından takip ettiğiniz ve uğraştığınız gibi Yeliz hocam, çok büyük bir ivme kazandı. Aslında belki de 2012 yılında Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun çıkmasıyla birlikte yasal boyutu tamamlanmış olan bir süreç arabuluculuk. 2013 yılında bu kanunun da yürürlüğe girmesiyle birlikte ülkemizde yavaş yavaş da olsa 2018 yılına kadar tanınmaya başladı. Ama 2018 yılında, aslında tam da sizin alanınız iş hukukundan kaynaklı birçok uyuşmazlık bakımından dava şartı arabuluculuk uygulamasının gelmesiyle birlikte arabuluculuğa olan ilgi ve arabuluculuğun kullanımı bir anda çığ gibi büyüdü. Akabinde hepimizin bildiği gibi şu anda günümüzde aslında sekiz farklı alanda dava şartı arabuluculuk uygulamaları halen sürüyor.

Bunların içinde özellikle ticaret hukuku, tüketici hukuku, kira uyuşmazlıkları, ortaklığın giderilmesi gibi çok önemli, günümüzde çok çok karşımıza çıkan konuların yanında, hepimizin belki yaşadığı

* Prof. Dr., TED Üniversitesi, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi.

kat mülkiyeti, komşuluk ilişkileri gibi birçok farklı alanda dava şartı arabuluculuk uygulaması var. Son günlerde de en çok tartışılan, son belki bir yıldır diyebilirim, en çok tartışılan konulardan bir tanesi aile arabuluculuğu. Aile arabuluculuğu dava şartı haline gelsin mi, gelmesin mi? Gelirse kapsamı ne olsun? Bu şekilde bir soru soruluyor ve bu soru işte bizler tarafından da, birçoğumuz tarafından da özellikle bu alanda çalışan medeni hukukçular, medeni usul hukukçuları başta olmak üzere bütün hukukçular tarafından tartışılıyor. Uygulamacıların da yine aynı şekilde tartıştığı bir konu. Bu konuda öncelikle belki şunun altını çizmek lazım: Arabuluculuk özü itibarıyla ihtiyari bir müessesedir. Aslında Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na baktığımızda bu kanunun temelini ihtiyari arabuluculuk olduğunu görüyoruz. Yani ne demek ihtiyari arabuluculuk? Belki de arabuluculuğun bünyesi ihtiyari arabuluculuğa aslında daha uygun. Neden? Çünkü o uyuşmazlığın tarafları birlikte karar verip birlikte isterlerse arabuluculuğa başvuruyorlar ve birlikte başvurdukları için de hem müzakere etmeleri daha kolay oluyor hem bir masa etrafında toplanmaları daha kolay oluyor hem de belki de anlaşmaları bir anlamda daha kolay oluyor. Aslında işin özü ihtiyari ve kanuna baktığımızda kanun ne diyor? Üzerinde tasarruf edilebilecek her tür konuda arabuluculuk yapılabilir. Bakın hiçbir sınırlama yapmıyor aslında. Özel hukuk uyuşmazlıkları içinde üzerinde tasarruf edebileceği tarafların tasarrufunda olan her tür konunun ihtiyari arabuluculuğa elverişli olduğunu söylüyor kanun. Şimdi bu çok geniş bir çerçevede dikkat ederseniz, her türlü özel hukuk uyuşmazlıkları içinde çok geniş bir çerçevede.

Tabii ki bu çerçevenin içine üzerinde tasarruf edilebilecek aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar da giriyor kuşkusuz ki. Yani bizim belki kaçırdığımız nokta o aslında. Şu anda da biz ihtiyari olarak, başka bir ifadeyle dava şartı kapsamına alınsın alınmasın, şu anda da aile hukukundaki birçok uyuşmazlığı, ama tırnak içinde söylüyorum tekrar, “üzerinde tasarruf edebileceğimiz” birçok uyuşmazlığı

arabuluculuk yoluyla çözebiliriz. Bu çok önemli bir şey, çünkü toplumda dava şartı haline getirilmezse aile arabuluculuğu uygulanmaz diye yanlış bir inanış oluştu. Bu programı vesile bulup öncelikle bunu düzeltmek istiyorum. Böyle bir şey yok. Biz şu anda da ihtiyari olarak, aile arabuluculuğu kapsamında birçok uyuşmazlığı çözebiliriz. Aile arabuluculuğu denince daha çok kimler karşımıza çıkıyor? Evli olan çiftler, kadın ve erkek karşımıza çıkıyor özellikle. Ama birazdan değineceğim, mesela nişanlılık döneminde de birçok farklı durum karşımıza gelebilir.

Belki boşandıktan sonra da bazı durumlar karşımıza gelebilir. Birazdan bunlara değinmeye çalışacağım. Ama sonuç itibariyle daha ziyade kadın ve erkek arasındaki uyuşmazlıkların, üzerinde her ikisinin de tasarruf edebileceği bir konu olmak kaydıyla, şu anda da ihtiyari olarak aile arabuluculuğuna yansımaya ve çözüm bulunmasına herhangi bir engel yok. Öncelikle bunun altını çizmek istiyorum. Bu bence çok önemli bir şey. Şimdi farklı farklı konuları aile arabuluculuğu kapsamında değerlendirmeden önce ilk olarak neden aile arabuluculuğu sorusunu cevaplamak istiyorum. Ne işe yarar? İyi midir? Kötü müdür? Şu anda ihtiyari arabuluculuğa zaten hâlihazırda uygun olan konular nelerdir? Arabuluculuk dava şartı haline gelirse hangi konular dava şartına elverişlidir? Bu sıralamayla belki biraz sohbet ederek konuyu açmaya çalışacağım.

Öncelikle neden aile arabuluculuğu, neye yarar, neden gereklidir, gerekli midir veya faydalı mıdır? Bu anlamda ilk söylenecek şey, biz özellikle bizim ülkemizde ve birçok farklı ülkede de aslında aile hukuku dediğimizde, evlilik dediğimizde, daha ziyade kadını ve erkeği anlıyoruz ama aynı zamanda aileleri de anlıyoruz. Yani sadece kadınla erkekle sınırlı kalmıyor birçok şey. Ben hep öğrencilerime onu söylerim. Adliyeye gittiğinizde aile mahkemelerini bulmak çok kolaydır. Neden? Koridoru en kalabalık olan mahkemelerdir. Hatta önlerinde en çok bağıriş çağrışın olduğu mahkemelerdir. En çok belki

kavgaların, itişlerin, kakışların olduğu mahkemeler hep aile mahkemeleridir. Neden? Kadın ve erkek boşanacaktır ama hem kadının ailesinin birçok ferdi hem erkeğin ailesinin birçok ferdi oradadır ve adeta aileler arası bir karmaşaya dönüşmüştür olay. Hatta bir mücadeleye dönüşmüştür belki de. Dolayısıyla aile hukuku aslında sadece kadını ve erkeği ilgilendirmiyor. Geniş aileyi de ilgilendiriyor, birçok kişiyi de ilgilendiriyor ve birçok kişinin de belki buna müdahil olmasına, davaların belki de bu yüzden biraz uzamasına ya da çekişmelerin artmasına yol açıyor. Bir kere bu çok önemli bir faktör. Daha önemli bir faktör var. Eğer bir de çocuk varsa, çocuk, çocuğun korunması, çocuğun üstün yararı bunlar son derece önemli kavramlar. Oysaki anne baba boşanma söz konusu olduğunda, aile içinde bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda çocuğu tamamen unutabiliyorlar. Hatta birbirlerine karşı çocuğu dava sürecinde bir silah olarak kullanabiliyorlar. Çocuğun üzerinden pazarlıklar yapılabiliyor. İşte bunlar da aslında aile hukukundaki bazı uyuşmazlıkların bu şekilde silahlar çekilmiş, dava açılmış, davada herkes en olmadık şeyleri iddia ediyor şeklinde değil, daha uygar bir şekilde bir masaya oturarak anlaşmalarını gerektiriyor. Burada biz bir taraftan da çocuğu korumaya çalışıyoruz.

Aile içindeki çatışmaları azaltmaya çalışıyoruz. Çok daha önemli bir şey var. Dava açıldığı noktada ve dava sürecine girildiği noktada özellikle de mal paylaşımı, tazminat aşamalarında büyük tartışmalar çıkıyor. Hiç önem vermediğiniz bir adet toplu iğne mal paylaşımı sırasında çok önemli hale gelebiliyor. Bir adet toplu iğne için biz her şeyi yakıp yıkabiliyoruz. Bunların ne yazık ki çok örneklerini görüyoruz. Ben de otuz altı yılımı bitirdim meslek hayatında ne yazık ki çok örneklerini gördüm. İşte bu nedenle bunlar ne kadar engellenirse o kadar aslında hem geniş ailenin hem çocuğun hem kamunun menfaati korunacaktır. Bir taraftan da kimin menfaati korunacaktır: Kadının ve erkeğin menfaati korunacaktır. Çok önemli bir başka şey dava sürecinde birbiriyle konuşamaz hale geliyor taraflar. Neden? Çünkü

dava sürecinde öyle dilekçeler yazılıyor ki hani siz de bilirsiniz mutlaka çok görmüşsünüzdür. Taraflar artık birbirinin yüzüne bakamaz hale geliyor.

Ne yazık ki bir kısmı doğru bir kısmı yanlış belki bir kısmı fazla abartılı belki birbirini kötileyen, en özel hayatlarını herkesin gözü önüne seren, gerçekten başkasıyla belki asla konuşmayacağınız kapalı kapılar ardındaki şeylerin açığa çıktığı bir süreç oluyor. Bu da sonuçta kadının ve erkeğin belki de ilerleyen zamanda bir daha asla görüşmemesini, asla konuşmamasını getiriyor. Bu neye yol açıyor? Özellikle çocuk veya birden fazla çocuk varsa ortada. Bu çocuklar okula gidecekler, bu çocuklar mezun olacaklar, mezuniyet törenleri olacak, okul gösterileri olacak. Bu çocukların üniversiteye girişi olacak, mezuniyeti olacak, evlenmesi olacak, belki çocuğu olacak, yani bütün bu saydığım olaylar nedir aslında? Anne babanın bir arada olmasını gerektiren olaylardır. Bir düğün düşünün, bir nikah düşünün; anne gelmiş baba gelmemiş, baba gelmiş anne gelmemiş, o varsa ben orada olmam tavrı. Bu çocuk için ne kadar büyük bir travma, zaten çocukluğunda böyle bir travma yaşamış, şimdi evlenirken biri annesi biri babası kimden vazgeçsin, kimi istemesin?

Son derece acı şeyler. Daha da vahim olabilir. Çocuk hastalanabilir. Çocuğun hastalığı için annenin babanın beraber hareket etmesi, belki de çocuğun başında birlikte beklemesi gerekebilir. Allah korusun tabii ki. Ama sonuç itibariyle bunlar ne yazık ki çok karşılaştığımız durumlar. İşte bu sebeple aile arabuluculuğu uygulanırsa, en azından belli konuların arabuluculuk yoluyla çözümü sağlanabilirse, aslında sadece dar anlamda aile için değil, çocuklar için, geniş aile için ve hatta toplum için son derece önemli bir süreci beraberinde getirecek. Bir yanlış anlaşılma daha var burada belki söylemem gereken. Hani biz aile arabuluculuğundan bahsedince benim çevremdeki hukukçu olmayan birçok arkadaşımın da bana sorusu: Şebnem arabuluculuk ne demek? Aileyi barıştırmaya mı çalışacaksınız diyor. Aile arabuluculuğunun mahiyetini de toplumda genellikle yanlış anlıyoruz.

Tabii ki bu bir, evet barışabiliyorlarsa ne kadar güzel. Elbette ki sonuçta aileyi bozmamaktır esas. Ama arabuluculuğun amacı aileyi bir araya getirelim, kadını ve erkeği bir araya getirelim, onları barıştıralım değil, tam tersi artık uyuşmazlık çıkmış aralarında bu uyuşmazlığı nasıl barışçıl şekilde çözerizdir. Elbette boşanma aşamasına gelinmişse aile içinde bir iletişim kopukluğu yaşanıyor demektir. Arabuluculuk sayesinde bu iletişim kopukluğu giderilirse tabii bir taraftan barışma olanakları da doğabilir. Ancak arabulucunun buradaki görevi barıştırmak değil, tam tersi uyuşmazlığın barışçıl bir şekilde çözümüne destek olmaktır. Bunun da özellikle altını çizmek istiyorum. Çünkü arabuluculuk sözcüğü, sözcük olarak tarafları bir araya getirecekler, barıştıracaklar gibi bir intiba oluşturuyor. Değil tabii ki. Ancak doğal sonuç olarak barışılırlarsa ki nitekim bu da oluyor, sorun zaten çözülür. Ben aile arabuluculuğuna ihtiyari olarak başvuran bir kısım çiftlerin aile arabuluculuğu sürecinde masaya bir kere daha oturup bir kere daha birbirlerinin yüzüne bakıp konuşmaya başladıklarında barıştıklarını çevremde arabuluculuk yapan birçok arkadaşımın çok güzel örnekleriyle duydum. Ama tabii ki amacımız çiftleri barıştırmak değil. Arabuluculuğun manası bu değil, tam tersi arabuluculuğun manası bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olmasıdır. Biz ne yapmaya çalışıyoruz? Uyuşmazlığı çözmeye çalışıyoruz. Bütün bunları kısaca açıklamak istedim.

Tabii ki aile arabuluculuğunun önemi sadece bu söylediklerimden ibaret değil. Ama sonuç itibarıyla bunun da çok büyük etkisi olduğunun bilhassa çocuklar bakımından son derece önemli sonuçları olduğunun altını çizmek istiyorum. Şu anda aile arabuluculuğuna elverişli alanlar neler? Biz şu anda bir ihtiyari arabuluculuk yapalım istedik ve aile arabuluculuğunda bir çözüm bulmak istedik. Hangi konuları acaba çözüme kavuşturabiliriz dediğimizde önce isterseniz aile hukukunda sırayla gidelim.

Önce nişanlanma ile başlayalım. Nişanlanma çok güzel. Hani nişanlanmanın amacı nedir? Tabii evlenmek isteyen çiftler nişanlanırlar.

Sonuçta beklentimiz de evlenmektir elbette ki ama tabii ne yazık ki her nişanlılık evlilikle sonuçlanmıyor. Nişanlanmanın evlilikle sonuçlanmadığı durumda da iki farklı sonuç karşımıza çıkıyor. Bunlardan bir tanesi nişan sürecinde gerek nişanlıların gerekse de aile fertlerinin nişanlılara vermiş olduğu olağanüstü hediyelerin iade edilmesi sürecidir. Medeni Kanunumuz diyor ki nişan bozulduğunda olağanüstü hediyelerin - bakın olağan değil - olağanüstü hediyelerin iade edilmesi gerekir diyor, karşılıklı olarak. İkincisi de eğer nişanın bozulmasına nişanlılardan bir tanesi kusuruyla yol açmışsa, diğer taraf kusurlu olan nişanlıdan duruma göre maddi veya manevi tazminat isteme imkânına sahiptir.

Öyleyse bizim için nişanlanmanın bozulmasının iki temel sonucu var: bir tanesi olağanüstü hediyelerin iade süreci, bir tanesi de eğer kusurlu nişanlılardan biri nişanın bozulmasına yol açmışsa tazminat sürecidir. Her ikisi de dikkat ederseniz üzerinde rahatlıkla tasarruf edebileceğimiz konular. Dolayısıyla her ikisi de çok rahat şu anda ihtiyari arabuluculuk yoluyla çözüme kavuşturulabilecek konular. Nişanlılık belki çok kısa sürdü. Nişanlılar tabii ki hayatlarına devam etmek istiyorlar. Büyük olasılıkla bir daha evlenecekler, bir daha nişanlanacaklar belki. Bir daha böyle süreçler yaşayacaklar. Dolayısıyla bir şekilde bozulmuş, kusurlu, öyle böyle bozulmuş nişan. Ben bir an önce o nişanı arkamda bırakıp, hayatıma devam etmek isterim kuşkusuz ki. Her iki tarafın da isteği budur. Ama eğer biz dava yoluna gidersek bu davanın sonuçlanması oldukça uzun sürecek. Çok ciddi bir şekilde işte hediyelerin tek tek kanıtlanması öyle midir, olağan mıdır, olağanüstü müdür, belki bilirkişi görüşüne başvurulması vesaire yani çok ciddi bir sürecin içine gireceğiz. Bunu ister miyiz? Yani eski nişanımızla hâlâ devam ederken bir davamız varsa, devam ediyorsa... Bir taraftan da başka biriyle o arada, aradan birkaç yıl geçti, başka biriyle nişanlandım. Şimdi yeni nişanım hâlâ eski nişanıyla bir dava devam ediyor. Bunlar toplumumuzun çok sevmeyeceği şeyler aslına baktığımızda. Dolayısıyla aslında belki de burada en güzel

iş de arabuluculuk. Çok da güzel çözülebilir. Hangi hediyeler iade edilecek? Medeni Kanunumuz olağanüstü demiş. Ama belki öyle bir anlaşacaklar ki olağan hediyeleri de iade edecekler, tazminattan vazgeçecekler. Bakın arabuluculukta çok rahat kendi çözümümüzü bulabiliyoruz. Hemen şunu hatırlayalım. Arabuluculuğun özü neydi? Menfaatler üzerine kurulu olması. Bakın haklı-haksız tartışması yapmıyoruz. Her iki tarafın da menfaatini korumaya çalışıyoruz burada. Ve sonuçta kim anlaşıyor, taraflar kendileri anlaşılıyor. Bir karar mercii yok burada. Kararı kendileri veriyorlar. Anlaşmayı kendileri yapıyorlar. Dolayısıyla çok farklı şekilde anlaşabilirler. Hâkimin önüne gittiğimizde hâkim ancak olağanüstü hediyelerin iadesine karar verebilir, oysa biz anlaşırsak olağan hediyeleri de iade edeceğiz. Yöreye göre, Karadeniz yöresinde bir altın kemer olağan karşılırken Ege yöresinde bir bilezik bile olağan karşılanmayabilir. Yöreden yöreye de çok büyük farklılıklar var. Dolayısıyla belki bir araya gelip anlaşma çok daha kolay olacaktır.

Peki, maddi ve manevi tazminat, arabuluculuğa elverişli mi? Elbette ki elverişli. Ben maddi olarak ne gibi harcamalar yaptım? Belki düğün salonunu tuttuk, onun belli bir kaporasını verdik ve şu anda geri almamız çok zor, alamayacağız. Öyle bir anlaşma yapmışız. Veya gelinlik dikildi artık. Yani bunu ne yapabilirim ben? Elimde kaldı bir gelinlik veya ev kiraladık. Birkaç ayı da ödedik hadi kira sözleşmesini bir şekilde belki anlaştık kiraya verenle sona erdiriyoruz ama birkaç ayı zaten ödedik, ne olacak şimdi? Maddi zararımız var burada, öyleyse maddi tazminat gündeme gelecek. Bunun yanında başka ne olabilir? Belki düğün davetiyelerini dağıttık ve o noktada nişanlılardan birinin kusuruyla nişan bozuldu. Şimdi ben manevi olarak gerçekten tazminatı hak edecek bir zarara uğradım. Bütün konum, komşum, eşim, dostum, akrabam, herkes hatta insanlar biletlerini aldılar, başka yerlerden gelmek için düğüne. Biz son anda düğün iptal oldu dedik. Manevi tazminat için oturalım bir masada ve anlaşalım.

Tüm hediyeler, tazminatlar hepsini belki bir bütün olarak değerlendiren menfaatlerimizi de koruyacak bir anlaşmaya varabiliriz. Öyleyse bu alan gerçekten de şu anda ihtiyari arabuluculuğa çok uygun. İleride bir dava şartı arabuluculuk gelirse hiç tereddütsüz yine çok uygun olduğunu söyleyebiliriz. Yani nişanlanmada hiçbir şekilde tasarruf edemeyeceğimiz bir konu yok. Rahatlıkla gerek hediyelerin iadesi aşamasında gerek tazminat aşamasında ihtiyari arabuluculuk her zaman yapabiliriz. Dava şartı arabuluculuk kabul edilirse de bu alanın dava şartı arabuluculuğa uygun olduğunu söyleyebiliriz. Bu aşama bence çok net.

Şimdi gelelim evlilik devam ederken acaba arabuluculuk karşımıza çıkabilir mi? Çıkabilir. Orada da farklı mal rejimlerine göre farklı durumlar karşımıza çıkabilir. Mesela hiç ülkemizde seçilmiyor ama seçildiğini varsayalım: bir mal ortaklığı rejiminde, mal ortaklığı rejimi eğer seçilse mal ortaklığı rejiminin özelliği nedir? Sürekli eşlerin oy birliğiyle karar vererek malları idare etmesi gerekir ve dolayısıyla karar veremediler ne olacak? Burada da arabuluculuğa başvurulabilir mi? Elbette ki başvurulabilir. Hiçbir engel yok. İhtiyari arabuluculuğa da başvurulabilir. Aynı hususu edinilmiş mallara katılma rejimi içinde düşünebiliriz, bunu mal ayrılığı rejimi için de düşünebiliriz. Eşlerden birisi diyelim ki mallarını har vurup harman savuruyor. Biz de bu noktada çok geriliyoruz. Çok ciddi sıkıntılar var. İşte Medeni Kanunumuz burada bir çözümü öngörmüş. 199. maddesi Medeni Kanunumuzun, eşimizin bu malları üzerine tedbir koydurabiliriz, yani burada tasarruf yetkisini kısıtlayabiliriz. TMK 199. maddesi tasarruf yetkisinin kısıtlanması şerhi özellikle taşınmazlar bakımından verdirebiliriz. Ama bu bizim için son noktadır. Yani 199'a başvurduktan sonra benim evliliğim hâlâ devam ediyor demek zor. Belki başka bir toplumda olabilir ama bizim toplumumuzda ben pek görmedim açıkçası. Bu nedenle 199. madde bizim için tünelden son çıkış noktasıdır. Zaten ona başvuruyorsam artık bir boşanma davası da açtım açıyorum anlamına gelir. İşte buna başvurmak yerine biz belki de bir

arabuluculukla sorunu çözebiliriz. Ülkemizde eşler bazen kendi küçük ailelerine yönelik harcamaları yapmak yerine daha geniş aileye, kardeşlerine, annelerine, babalarına bazı masrafları yapmayı üstlenebiliyorlar. Bu da evliliğin çatırdamasına yol açıyor. Daha evlilik devam ederken, bakın hiçbir boşanma konusu yok ortada, ama sorun var. Biz arabuluculukla bir araya gelebilir miyiz? Tabii ki gelebiliriz. Buna da hiçbir engel yok.

Özellikle malların yönetimi bakımından, malların kullanımı bakımından bir anlaşmazlık yaşadığımızda arabuluculukla bir araya gelebiliriz kuşkusuz ki. Ama şimdi tabii en çok karşılaştığımız duruma gelelim. Boşanma. Acaba boşanmada hangi durumlarda biz arabuluculuğa başvurabiliriz? Hemen altını çizeyim. Bana göre dava şartı, şu aşamada, kesinlikle olmaması gerektiğini düşündüğüm, ihtiyari arabuluculuğa da hiçbir şekilde başvuramayacağımız en temel konulardan bir tanesi boşanma kuşkusuz ki. Boşanma kamu düzeninden, bir kırmızı çizgi olarak algılanmalı. Boşanmaya hâkimin karar vermesi gerekiyor. Ama burada hemen şöyle bir şeyin altını çizmekte fayda var. Boşanmamız eğer anlaşmalı boşanma olacaksa. Anlaşmalı boşanmada ne yapması gerekiyor eşlerin? Bir protokol hazırlamaları. Bu protokolde boşanmanın temel hususlarına ilişkin, tazminatlara ilişkin, ev kimde kalacak ona ilişkin, mal rejimine ilişkin, çocuklara ilişkin anlaşmaya varmaları gerekiyor.

Boşanma protokolünün hazırlanması kuşkusuz ki son derece önemli bir süreç. Bu boşanma protokolünü biz anlaşabiliyorsak çok güzel hazırlıyoruz. Zaten anlaşmalı boşanma diyoruz biz buna. Anlaşıyoruz aslında. Her ikimiz de boşanmak istiyoruz. Eşler boşanmak istiyor. Fakat boşanma protokolünü hazırlarken tazminatlara ilişkin bir hüküm koyacaklar. Anlaşamadılar. Veya mallara ilişkin bir hüküm koyacaklar. Anlaşamadılar. Yani protokolün hazırlanması safhasında sorun yaşadılar. Şimdi ne yapabiliriz? Protokolü hazırlamak için arabuluculuğa başvurabiliriz, bakın boşanma kararı demiyorum yanlış anlaşılmasın elbette ki, boşanma kararını hâkim verecektir öyle de

olmalıdır; ama protokolü hazırlarken anlaşamazsak ne olacak? Çekişmeli boşanmaya dönecek. Dolayısıyla yıllarca sürecektir. Oysa anlaşmalı boşanmada bir celsede hâkim kararıyla boşanıyoruz. Zaten önemli olan hâkimin önüne gerçekten her iki tarafın da iradesiyle, gönül rızasıyla üzerinde uyduğu protokolü götürebilmeleri. Bu protokolü götürürken de arabulucudan yardım alabilir miyiz? Tabii ki alabiliriz. Arabulucu bize ne fayda sağlayacaktır? Bizim müzakeremizi kolaylaştıracaktır. Eşler arasında çatışma çıktığında çeşitli çatışmayı önleyici yöntemler kullanarak bu çatışmanın en azından azalmasını, müzakerenin devamını sağlayacaktır. Böylelikle anlaşma protokolünün ortaya çıkmasına destek olacaktır. Tabii ki bu protokolü hazırlayacak olan arabulucu değil, tarafların anlaşması elbette ki ama tarafların iletişimini sürdürecektir olan kimdir? İşte arabulucudur. Öyleyse ihtiyari arabuluculukla protokolün hazırlanması sürecine bir destek verilebilir mi? Elbette ki verilebilir. Buna da hiçbir engel yok. Tabii ki daha sonra protokol hazırlandıktan sonra dava açılacak. O protokolle birlikte her iki eş de tabii ki hâkimin karşısına çıkacaklar. Elbette ki kararı da hâkim verecek.

Ama protokolün hazırlanması, gerçekten çevremizde çok görüyoruz, eminim sizler de görmüşsünüzdür, taraflar anlaşmalı boşanmak istiyorlar aslında ama protokolle bir yerlerde takılıyorlar, bir küçük konuda takılıyorlar, bir anda da iletişim kopuyor. Zaten boşanma aşamasında olan çiftlerin iletişiminin kopması ne yazık ki çok kolay bir şey, bir anda kopuyor iletişim ve koptuğu noktada da iş çekişmeli davaya dönüşüyor. Her iki tarafta boşanmak istiyorsa çekişmeli davayla uğraşmak çok yazık aslında. Ailenin çatırdamasına yol açıyor. Bakın sadece eşlerin değil büyük ailenin çatırdamasına yol açıyor. Her iki tarafın ailesinin birbirine düşman olmasına yol açıyor. Ve boşanma davası sürecinde de çocukların gerçekten bazı olaylarda özellikle çok hırpalanmasına yol açıyor. İşte bu nedenle anlaşmalı boşanmayı istemişler aslında. Öyleyse ne yapalım, bir araya getirelim biz eşleri. Arabuluculukta, aralarındaki iletişimi daha sağlıklı bir

şekilde sürdürmeleri, daha sağlıklı bir ortamda daha rahat konuşabilmeleri sağlanacaktır. Bu noktada arabuluculuğun çatışma çözme yöntemleri, tarafları düşünmeye sevk etmek için mesela altı şapkalı düşünme yöntemi kullanılacaktır. Dolayısıyla bu şekilde bir beyin fırtınası gerçekleşecektir. Böylece çok rahat bir şekilde protokolün hazırlanması sağlanabilir. Ama tabii ki tekrar altını çiziyorum boşanma değil.

Boşanmanın bazı sonuçları bakımından acaba biz yine arabuluculuktan yararlanabilir miyiz? Boşanmanın en temel sonuçlarından bir tanesi, kuşkusuz çocuk varsa velayet ve velayetin belirlenmesi. Velayet hakkı kime ait olacak? İşte bu benim için kırmızı çizgi. Hiçbir şekilde arabuluculuğa tabi olmaması gereken konulardan bir tanesi. Neden? Çünkü kişinin üzerinde tasarruf edebileceği bir konu değil. Hiçbir şekilde üzerine tasarruf edilebilecek bir konu değil. Bu nedenle velayet, velayetin belirlenmesi kuşkusuz hâkim kararına ihtiyaç duyar. Hemen şunun altına çizeyim. Örneğin bir anlaşmalı boşanmada bile velayete eşler karar vermişler boşanma protokolünde. Diyelim ki çocuk annede kalacak, diyelim ki çocuk babada kalacak, diyelim ki ortak velayet olacak, bu şekilde bir karar vermişler. Hâkim anlaşmalı boşanmada bile anlaşmalı boşanma protokolündeki bu maddeye uymak zorunda değil. Hatta tam tersi hâkim uymayıp araştırmak zorunda, yani burada bizim çok farklı bir boyutumuz var. Neden? Çünkü Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye'nin de taraf olduğu sözleşme ve TMK hükümlerini değerlendirdiğimizde bizim her zaman temel amacımız nedir? Çocuğun üstün yararının korunmasıdır. Anne babanın isteğinin korunması değil, çocuğun üstün yararının korunmasıdır. Bu nedenle eğer hâkim bir anlaşmalı boşanmada dahi, diyelim ki anne baba ortak velayet istemiş ama bakıyor ortak velayeti sürdürebilmeleri mümkün değil. Hâkim o zaman velayeti anneye veya babaya verebilir. Anneye veya babaya hiçbirine vermeyip çocuğu bir kuruma yerleştirmeye dahi karar verebilir hâkim gerekirse. Burada tabii ki kamu düzeninden olan çok net bir

konu söz konusu. Dolayısıyla bu arabuluculuğa elverişli değil. Ne ihtiyari arabuluculuk ne dava şartı arabuluculuk.

Dava şartı arabuluculuğa hiçbir şekilde elverişli değil kuşkusuz ki. Ama şunu yapabilir mi hâkim? Bazı ülkelerde bunun yapıldığını görüyoruz. Mahkeme temelli arabuluculuk modelinde. Benim önerim de zaten ülkemizde mahkeme temelli arabuluculuk olması yolunda. Belki çok ilerleyen yıllarda bu gerçekleşebilir, ancak hemen değil. Hâkimin tarafları önce arabuluculukla bu konuda bir görüş oluşturmaya yönlendirmesi, tabii ki o görüşüyle bağlı olmaksızın ama onların oluşturduğu görüşü de dikkate alarak karar vermesi. Olabilir mi? Elbette ki olabilir. Tarafların arasındaki iletişim tamamen kopmuş. Velayete karar verilecek. Ne isteniyor ne oluyor, nasıl anlaşabiliyorlar? Şu an için bana göre ülkemiz bakımından henüz erken bir aşamadır. Bizim için velayet kırmızı çizgi olarak görülmelidir. Şu anda bunun özellikle altını çizmek istiyorum. Velayete hâkim karar verecektir. Bu arabuluculukla anlaşılacak bir konu değildir.

Aynı şekilde bana göre çocuğa verilecek olan iştirak nafakası da yine hâkim tarafından karara bağlanmalıdır. Çünkü çok güzel anlaşlı eşler, çocuğa çok komik bir iştirak nafakası düşünüldü. Ancak çocuğun uzun vadeli ihtiyaçlarının ne olacağı düşünülemedi. Şimdi çocuğunuz iki aylık bebekken on sene sonrayı göremeyebiliriz, düşüne-meyebiliriz. Ne yazık ki biz bunu yaşıyoruz. Böyle şeylerle de karşı karşıya kalabiliyoruz ne yazık ki. İki aylık bebeğin ihtiyacı ne olacak canım ben tamam düşük nafakaya razı olayım da böyle gitsin diyebilirsiniz çok rahat bir şekilde ama bir on sene sonra bu sefer nafaka artırımları için bir daha bir daha uğraşmak gerekir. Bu durumda da sen zaten buna razı olmuştun savunmalarıyla karşı karşıya kalmak durumunda kalınabilir. İşte bu nedenle ben iştirak nafakası bakımından da açıkçası hâkimin karar vermesi gerektiğini düşünüyorum.

Bu konuları şimdi bir tarafa bırakırsak, yani bence bunlar şu anda en azından arabuluculuğa elverişli olmayan, üzerinde ihtiyari

arabuluculuk da yapamayacağımız, her halükârda dava şartı arabuluculuk bakımından da şu anda elverişli olmayan, belki ilerleyen yıllarda mahkeme temelli arabuluculuk modeliyle değerlendirilebilecek konular.

Peki, neler arabuluculuğa elverişli? O kadar çok konumuz var ki. Öncelikle tazminatlar. Boşanma sonucunda istenecek, istenebilecek maddi ve/veya manevi tazminatlar son derece arabuluculuğa elverişli, son derece arabuluculukla karar verilebilecek konular. Şu anda ihtiyari arabuluculuk zaten yapılabilir. İlerleyen zamanda da dava şartına dönüldüğünde de bir dava şartı arabuluculuk tabii ki getirilebilir. Bu tazminatlar konusunda ben arabuluculuğun gerçekten çok da faydalı olacağını düşünüyorum. Sadece yapılabilir değil, faydalı da olabilir. Süreçlerin çok kısalmasına da yol açabilir. Yani şöyle düşünelim. Henüz boşanma davası açmadık, henüz boşanmıyoruz. Ama aslında boşanmaya da karar verdik. Ama tazminat istiyor bir taraf, öbür taraf tazminat vermek istemiyor. Bir davada bu çekişmeye girersek ne kadar sürecek? Oysa biz şimdiden buna karar verip kendi aramızda anlaşırsak her şey çok daha kolaylaşmış olacak. Yapabilir miyiz? Yapabiliriz. Şu anda ihtiyari arabuluculuk yapabileceğimiz gibi dava şartı arabuluculuğa da konu olabileceğini düşünüyorum.

Benzer şekilde günümüzün en tartışmalı konularından bir tanesi yoksulluk nafakası. Çok rahat arabuluculuğa konu olabilecek konulardan bir tanesi, şu anda ihtiyari arabuluculuğa da konu olabilir, dava şartı arabuluculuk gelirse olabilir, ama hemen şunun altını çizmek istiyorum. Burada yine çok dikkat edilmesi gereken bir şey var. Şimdi biz arabuluculukta hep söylüyoruz tabii. Arabulucunun çok iyi eğitilmiş olması, arabuluculuğu iyi bilmesi, arabuluculuk yöntemlerini iyi bilmesi, gerektiğinde arabuluculuğu sona erdirebilecek yeterlilikte olması gerekir diye. Bunun hep altını çiziyoruz. Şimdi burada bunun daha da çok altını çizmek gerekiyor. Aile arabuluculuğu çok özel bir arabuluculuktur. Çok farklı bir arabuluculuktur. Çok ciddi

bir eğitimi gerektirir. Yani klasik ben aile hukukunu da çok güzel biliyorum, harika aile arabulucusu olurum gibi bir şey değil. Burada bizim gerçekten çok özenli davranmamız gerekir.

Özellikle de burada taraflardan birinin ki genellikle bu kadın oluyor, daha zayıf taraf olabileceğinin dikkate alınması gerekir. İster kadın ister erkek olsun zayıf tarafın burada arabulucu tarafından dikkatle gözlemlenmesi, gerçekten bir dava durumunda haklarını biliyor mu? Arabuluculukta menfaatini ne kadar koruyabiliyor? Koruyabiliyor mu, koruyamıyor mu? Eğer koruyamıyorsa mutlaka bir avukatla temsil edilmesi. Bunu da yapamıyorsa belki de arabuluculuk görüşmesine son verilmesi gerekir. Yani bir yoksulluk nafakasının, örneğin ne olduğunu bilmeyen bir kadın veya erkek ama bu nafakayı aslında alması gereken bir kadın veya erkek, ben bu nafakayı almayayım de-yip çıkabilir, o an için kendisinin böyle bir şeyi isteyebileceğinin dahi farkında olmayabilir.

İşte burada çok dikkatli olunması gerekiyor. Yani aile arabuluculuğuna evet, ama çok iyi yetişmiş, yetkin arabulucularla evet. Zayıf tarafın mutlaka gözetilmesi gereken bir arabuluculuk modelidir bu. İşte biz bunu iş hukukunda söylüyoruz. Sizin alanınız hocam, benim alanım tüketici hukukunda biz bunu söylüyoruz. Kira hukukunda biz bunu söylüyoruz. Yani sizin ve benim alanlarımızda biz bunun örneklerini çok görüyoruz. Ama ailede de bir o kadar önemli. Hatta belki daha önemli. Çünkü belki de kendi menfaatlerinin dahi hiç farkında olmayan bir tarafla karşı karşıya olabiliriz. Bir an önce ben bu evliliği bitireyim, anlaşalım, ne olacaksa hâkimin önüne öyle gidelim ben bir an önce kurtulayım, yoluma gideyim diyen bir tarafla da karşı karşıya olabiliriz. İşte burada çok dikkatli olunması gerekiyor. Tabii çok önemli bir kırmızı çizgi, belki bunu konuşmamızın en sonunda bir kere daha hatırlatmak isteyeceğim. Şiddetin olduğu yerde arabuluculuğun olmayacağını da unutmamamız lazım. Bu zaten Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununda biliyorsunuz açıkça düzenlenmiş ve yasaklanmış durumda.

Şiddet varsa arabuluculuk mümkün olmayacaktır. Bu da gerçekten ne yazık ki kanayan yaralardan bir tanesi, sadece bizim ülkemiz açısından değil. Dünyanın kanayan yaralarından bir tanesi ama bizde de özellikle son yıllarda giderek artan şiddet vakalarını görüyoruz. Şiddetin olduğu yerde elbette ki arabuluculuk olmayacaktır. Elbette ki şiddetin olduğu yerde o kişinin kendi menfaatlerini savunabilecek, koruyabilecek durumda olmasını beklememiz mümkün değildir. Bunun da altını tekrar çizmek istiyorum. Şimdi kaldığım yerden devam edeyim. Ne dedik? Tazminatlar çok uygun dedik. Yoksulluk nafakası çok çok uygun dedik. Hani bunlarda hiç problem yok. Çok rahat. Bakın bunlar boşanmanın aslında ferileri dediğimiz şeyler. Son derece kolay bir şekilde arabuluculuğa uygun olabilir. Öncesinde bir ihtiyari arabuluculuk yapılabilir mi? Yapılabilir. İleride dava şartı çıkarsa konu olabilir mi? Bu kapsamda tabii ki olabilir. Hiç tartışmasız bir şekilde. Hatta çok da iyi olur. Çünkü bunlar üzerinde anlaşılırsa zaten boşanmanın aslında sorunlu kısımlarının büyük bölümü törpülenmiş olacağı için akabinde davanın devam edip sonuçlanması çok daha kolay olacaktır.

Peki, bunun dışında nerede arabuluculuk olabilir? En önemlilerinden bir tanesi nedir? Mal rejimi. Mal rejiminin tasfiyesi. Şimdi bunun üzerine birazcık durmak istiyorum açıkçası. Biliyorsunuz bizim hukukumuzun özelliği aslında kanunumuzda dört farklı mal rejimi sayılmış. Edinilmiş mallara katılma rejimi, mal ayrılığı rejimi, paylaşmalı mal ayrılığı rejimi ve mal ortaklığı rejimi. Evlenecek olan çiftlere evlenmeden önce, evlilik esnasında veya evlilikten sonra mal rejimini belirleme hakkı kanunla verilmiştir. Yani ne tanınmış burada? Sınırlı bir seçme serbestisi tanınmış. Bu dört rejimden herhangi birini seçebilirsiniz. Öyle istediğimiz gibi kendi kendimize, işte borçlar hukukunda olduğu gibi, sözleşmeler hukukunda olduğu gibi istediğimizi yaratalım gibi bir şeyimiz yok. Bu dördünden birini seçebilirsiniz.

Hatta mesela edinilmiş mallara katılma rejimi içerisinde bazı edinilmiş mal kategorilerini kişisel mal haline çevirmeye de imkân

tanımış kanun koyucu. Çok güzel. Yapıyor muyuz? Yapmıyoruz. Yani çok az. Ben şöyle zaman zaman soruyorum etrafımdaki insanlara, bir kısmı hukukçu olduğu halde, hiçbirisi böyle bir seçim yapmayı akıllarından bile geçirmemişler. Burada toplumların yapısı çok büyük etken. Özellikle evlenmeden önce hadi gel mal rejimini seçelim demek herhalde evliliği unutturup, nişanın bozulması sebebine götürür bizi. Evlenme esnasında da nikâh memuruna mal rejimi sözleşmesini veren hiç görmedim. Evlendikten sonra belki o zaman da ihmal edilir, üşenilir. Bu da biliyorsak tabi, çoğumuz da bilmiyoruz zaten. Sonuç itibariyle kanun koyucu da bunu öngörmüş. Eğer eşler herhangi bir mal rejimini seçmezlerse ben bu mal rejimlerinden birini yasal mal rejimi olarak benimserim.

Yasal mal rejimi de seçim yapmayan herkese otomatik uygulanır. Neden? Çünkü her ailenin mutlaka bir mal rejimi olmak zorunda. Her karı kocanın mutlaka bir mal rejimi olmak zorunda. İşte 1 Ocak 2002'den itibaren de bizim yasal mal rejimimiz edinilmiş mallara katılma rejimi. Hani Şebnem niye bunu uzun uzun anlattın diyeceksiniz. Bunu uzun uzun anlatmamın sebebi öncelikle seçim yapmadığımızı gerçeğini kabul edelim. %99,9 Türkiye'deki bütün evli çiftlere edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulandığı gerçeğini kabul edelim. Bu rejimin de bir tasfiye rejimi olduğunu unutmayalım. Ne var ki bu rejimde malvarlığına ilişkin ayırım, evlilik süresince değil, rejimin sona ermesiyle birlikte tasfiye aşamasında yapılmaktadır. Bu nedenle rejim sona erdiğinde, hangi malların kime ait olduğu hukuki ölçütlere göre belirlenebilmektedir. Oysa 2002'den önce geçerli olan mal ayrılığı rejiminde durum böyle değildi. Çünkü bu rejimde, eşlerin malvarlıkları evlilik süresince de evlilik sona erince de birbirinden bağımsız olarak varlığını sürdürmekteydi. Yani bu rejim sonlandığında benim malım senin malın şeklinde kolayca ayrıştırabiliyorduk. Oysa burada, edinilmiş mallara katılma rejiminde, bunu yapamadığımızı görüyoruz. Bu son derece önemli. Dolayısıyla bunu yapamamak da bize neyi getiriyor? İşte bu mal rejiminin ciddi bir

şekilde tasfiye edilmesini getiriyor. Boşandık. Şimdi ne çıktı karşımıza? Mal rejiminin tasfiyesi çıktı.

Medeni Kanunumuz 1 Ocak 2002 itibariyle çok büyük bir değişiklik yaptı aslında. Bu da nedir? Eskiden boşanmayla birlikte mallar da paylaşılırdı. Zaten mal ayrılığı kolay, sadece katkı payı varsa o bulunur ve bir şekilde paylaşılır biter giderdi. Oysa edinilmiş mallara katılma rejimi yasal mal rejimi olunca kanun koyucu dedi ki boşanma bittikten sonra ancak mal tasfiyesine girilebilir. Yani edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiye edilmesi için, mal paylaşımı için dava açılmış olsa bile bu dava bekler, boşanma biter, boşanmadan sonra mal rejimi tasfiye edilir. Şimdi bu bize neyi getirdi? Bu bize çok önemli bir şey getirdi aslında. Boşanma süreci bitiyor, artık boşandık. Ama neye devam ediyoruz biz? Malları paylaşmaya devam ediyoruz. Çok büyük sıkıntı yaratıyor toplumda. Neden? Çünkü bir taraftan boşandınız ve hayatınıza devam etmek istiyorsunuz. Yani bir şekilde yeni bir hayat kurmak istiyorsunuz belki. İster yalnız bir hayat ister belki yeni bir eş seçimi yapacaksınız. Yeni bir hayat arkadaşı seçimi yapacaksınız. Ama bir taraftan eski eşinizle hâlâ mal paylaşımını gerçekleştirmeye çalışıyorsunuz ve yıllara uzayan, bazen 7-8-9 yıllara uzayan, 10 yıllara uzayan mal rejiminin tasfiyesi davalarını görüyoruz, neden? Çünkü şu gerçeği de kabul etmemiz gerekiyor. Ülkemizin enflasyonist yapısı, para değerinin çok değişken olması, taşınmaz değerlerinin çok değişken olması, hele işin içinde bir de şirket varsa, hisseler de işin içine girmişse, yani inanılmaz değişik hesaplamaları gerektiriyor bu. Çok karmaşık hesaplamaları gerektiriyor. Dolayısıyla bir bilirkişi, iki bilirkişi, üç bilirkişi uzuyor gidiyor. Her bir bilirkişide dosyanın üçer beşer, altışar ay kaldığını düşündüğümüzde dosyanın sırf bilirkişi aşamasının bile birkaç yıl sürdüğü, işte davanın bitiminin 3-4 yıla sari olduğu, ardından BAM, Yargıtay derken 5-6-7 yıllara yayılmış, mal rejiminin tasfiyesi davalarını görüyoruz.

Hele de birazcık şöyle külliyatlı malımız varsa işin rengi çok değişiyor. İşte bu nedenle aslında belki de bana göre aile hukuku içinde

arabuluculuğun en güzel yapılacağı alanlardan bir tanesi mal rejiminin tasfiyesi. Gerçekten de arabuluculuğa çok elverişli. Kişiler için son derece rahat, çünkü mal rejiminin tasfiyesinde bir aynı talebimiz yok, tam tersi bir alacak hakkı talebimiz var, şahsi talep hakkımız var. Burada çok rahat bir şekilde o mal sende kalsın bu mal bende kalsın diye, menfaatlerimizi düşünerek, çok rahat bir şekilde anlaşıp tasfiyeyi sağlayabiliriz aslında. Ama kuşkusuz arabulucuya çok büyük görev düşüyor. Eğer taraflardan biri burada zayıf tarafsa onun bir şekilde gözetilmesi gerekir. Arabulucunun kendisini avukatla temsil ettirmesi gereğini hatırlatması olabilir. Her halde bu şekilde anlaşmaya varmak her iki tarafın da lehine olacaktır.

Unutmamız gereken bir şey daha var, ziynet eşyalarımız. Biliyorsunuz hani zaman zaman ayrı davalara bile konu olan hani farklı tartışmalara konu olan Yargıtay'ın zaman zaman farklı kararlarına konu olan son zamanlardaki kararlarının değiştiği bir konu. Biliyorsunuz Yargıtay'ın eskiden direkt ziynet eşyası deyince, kadına aittir, özellikle düğünde takılan kadına aittir kararları vardı. Artık Yargıtay'ımız da böyle demiyor. Biraz daha belki bir hakça bir yol bulmaya çalıştı diyebiliriz bu noktada.

İşte kural olarak kadına takılan kadına erkeğe takılan erkeğe aittir. Ama erkeğe takılanlar içinde de kadının şahsi kullanımına ait olanlar varsa kadına aittir gibi farklı kararlarını görüyoruz son zamanlarda. Çok detayına girmeyeceğim ama tabii ki ziynet eşyalarının paylaşılması da yine arabuluculuk yoluyla yapılabilir, mahkemelerde biliyoruz ki hâkimlerimiz oturuyorlar düğün videolarını seyretmek durumunda kalıyorlar kime ne takılmış, ne olmuş, ne bitmiş, nasıl bir şey olmuş sandığa atılmışsa ne olmuş gibi. Yargıtay sandığa atılmışsa son kararlarında diyor ki kadının kullanabilecekleri ve erkeğin kullanabilecekleri kendilerine ait olup geri kalan, çeyrek altın, yarım altın gibi, bunları da yarı yarıya paylaşmak esastır şeklinde. Ama sorun arabuluculukla daha kolay çözümlenebilir. Örneğin bir tarafın ziynet talebi var, diğer tarafın öbür tarafın da diyelim ki bir tazminat talebi var.

Çok rahat bir şekilde bir araya gelip bak bunu böyle yaparsak böyle bunu böyle yaparsak böyle kendi aralarında kendi menfaatlerini çok kolay bir şekilde koruyabilirler. Dolayısıyla bunu sağlamak ben- ce en önemlisi diye düşünüyorum. Arabuluculuğun en büyük fayda- sı bu olacaktır aslında. Bu konu şu anda da kesinlikle ihtiyari arabu- luculuğa uygun.

Peki dava şartı arabuluculuk gelmeli mi? Hani son konu olarak böyle birkaç dakikada bir 7-8 dakikada izin verirseniz bunu tartışmak istiyorum. Şimdi tabi dava şartı arabuluculuk aslında birçok faydayı beraberinde getiriyor. Ama tabi benim hep söylediğim bir şey, dava şartı olması arabuluculuğun esas yapısına da çok uygun değil. Zira arabuluculuğun temeli aslında tarafların isteğiyle gerçekleşen bir sü- reç olması. Fakat bizim ülkemizde biz hep çekingenizdir. Yeni bir şeyi denemek biraz zor gelir. Yeni bir şeye atılmak biraz zor gelir. Dava şar- tı arabuluculuk ne sağladı? Arabuluculuğa duyulan çekingenliği gi- derdi. Şimdi sokakta bakıyorum özellikle sizin alanınız iş hukukunda çok faydalı oldu belki de. Sokakta hemen hemen herkes arabuluculuk deyince özellikle işçi-işveren anlaşmazlığında arabuluculuğu biliyor. Şimdi aile arabuluculuğunda da benzer bir şey söylemek istiyorum. Bakın şu anda mevcut halde biz saydığım konuların büyük çoğunlu- ğunda çok rahat ihtiyari arabuluculuk yapabilecek durumdayız. Peki, aile hukuku alanında ihtiyari arabuluculuk gelişmiş mi? Bakın 2012 yılında çıkan kanun, 2013'te tamamı yürürlüğe girdi. 2013-2025, 12 senesi bitti neredeyse. Yani bu 12 sene içerisinde ne kadar yaygınlaş- tı aile hukuku alanında ihtiyari arabuluculuk? Ne yazık ki çok yaygın- laşmadı. Çok kullanılmıyor. Hatta biraz önce söylediğim gibi yap- a-bileceğimizin bile farkında değiliz. Yani birçok hukukçu dahi ihtiyari arabuluculuğa başvurabileceğinin farkında değil. Aslında bu sadece aile hukuku değil, birçok alan için geçerli. Yani öyle bir algı oluştu ki birçok kişide dava şartı arabuluculuk varsa arabuluculuğa gidilir, dava şartı yoksa arabuluculuk nedir? Bunu hiç düşünmüyoruz bile. Oysa gidebiliriz ama gidiliyor mu gidilmiyor. İşte o nedenle aslında belki

aile hukuku alanında da dava şartı arabuluculuğun gelmesi, bizim için en azından bu alanda arabuluculuğun tanınması ve yaygınlaşması için güzel bir fırsat olabilir. Bu sürecin getirilirken çok dikkatli bir şekilde getirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Konuların sadece arabuluculuğa elverişli olması bence yeterli değil, arabuluculuğun düzgün bir şekilde işleyecek gibi getirilmesi de çok önemli. Hangi konular elverişliyse bunları sayabiliyoruz, saymaya çalıştık biraz önce ama burada önemli olan arabuluculuğun iyi bir şekilde, düzgün bir şekilde, gerçekten layıkıyla işleyebileceği bir şekilde getirilmesidir.

Bu noktada benim önerim hep mahkeme temelli arabuluculuk. Yani bir şekilde hâkimin de denetiminde olan bir sürecin olması. Tabii ki burada hâkim yönetsin gibi bir şey demiyorum. Ama hâkimin de bilgisi dâhilinde işleyen bir sürecin olması. Benim buradaki önerim açıkçası çok basit bir öneri, bir şekilde dava açmak için dilekçemizi veriyoruz, şimdi bu dilekçeyi karşı tarafa yolladığımız noktada karşı tarafta silahlar çekiliyor, çünkü biraz önce söylediğim gibi aile içi uyuşmazlıklarda dilekçeler biraz ağır oluyor biraz sert oluyor genelde. Dilekçenin gönderildiği anda o taraf da silahlarını çekecek, artık ciddi bir çatışma ortamı başlayacak. İlk dilekçenin gelmesiyle birlikte bu dilekçeyi henüz karşı tarafa yollamadan hâkimin tarafları arabuluculuğa davet etmesi, yani dilekçe görülmeyecek henüz ama bir taraf bir dilekçe vermiş ve diyelim ki boşanmak istiyor veya boşanma safhası bitmiş malları paylaşmak istiyor. Bu dilekçenin gelmesiyle birlikte hâkimin diğer tarafı ve dilekçeyi veren tarafı bir araya getirmek için çağırması ve bir arabulucu nezdinde bu tarafların dava esnasında hangi konularda biz anlaşabiliriz üzerinde müzakereye başlaması. Burada şunun altını çizmek istiyorum mesela bizim tazminat talebimiz var, bizim nafaka talebimiz var, bizim ziynet talebimiz var, o var bu var. Tazminat üzerinde anlaştık, ziynet üzerinde de anlaştık, nafaka üzerinde anlaşamadık. Olabilir mi? Olabilir. Şimdi her halükârda hâkimin önüne gidecek. Zaten hâkimin gözetimiyle ilerleyen bir süreç. Ama ne oldu? Bakın üç tane konum vardı. İki tanesinde anlaştım

ben zaten. Dolayısıyla bu iki tanesi cepte. Artık hâkimin bunlarla ayrıca uğraşmasına gerek kalmayacak. Meğerki taraflardan biri gerçekten anlaşmanın mahiyetini anlayamayacak durumda vs. Bu sefer bakın sadece arabulucuya bırakmıyoruz bunları. Hâkim de bunu denetleyecek bir taraftan. Dolayısıyla aslında son derece güzel işleyen bir süreç olacak. Ama hâkimin önüne ne gelecek, belli konular anlaşmış geldiğinde zaten hem süreç kısılacak hem hâkimin yapacağı iş kısılacak. Ama boşanmaya yine hâkim karar verecek. Çocuğun velayetine yine hâkim karar verecek. Tarafların anlaşamadıkları konulara yine hâkim karar verecek. Anlaştıkları konuları da kararına geçirerek olayı bitirmiş olacak. Yani aslında neyi sağlamış oluyoruz biz böylece? Kısmi bir anlaşmalı boşanmaya döndürmüş oluyoruz bir anlamda işi. Anlaşabildikleri konularda anlaştılar, bitti ne kadar güzel. Bir daha birbirlerinin yüzüne baktılar. Bakın aslında ileride de birbirlerinin yüzüne bakmayı kolaylaştıracak bu. Oysa bir arabuluculuk süreci olmazsa zaten silahları çekmiştik, bir daha birbirimizi görmek bile istemiyoruz. Dolayısıyla bakıldığında aslında son derece faydalı bir süreç olduğunu görüyoruz bunun. Böyle bir arabuluculuk modeli çok da güzel olabilir diye düşünüyorum. Hâkim tarafından da götürülen.

Zaman içerisinde belki kamu düzeninden dediğimiz konular da yavaş yavaş bu kapsamda değerlendirilebilir, ama şu an için bence çok erken. Hani bir boşanma, bir velayet kesinlikle kırmızı çizgi olarak bir tarafta şu anda kalmalı. Ama üzerinde çok anlaşabileceğimiz konumuz var. Bunların üzerinde anlaşmak neyi sağlayacaktır? Hem boşanma sürecinin son derece daha kolay geçmesini, kısılmasını sağlayacaktır. Hem de aslında hâkimin iş yükünü de çok ciddi şekilde azaltmış olacaktır. Ve tabii ki hâkimin kararına göre taraflar kendi menfaatlerini daha iyi koruyacaklardır. Bunun özellikle altını çizmek istiyorum. Bakın birisinin sadece yasalara bakarak karar vermesi mi? Yoksa benim menfaatimi de düşünerek tabii ki yasal düzene aykırı olmayacak şekilde kendi anlaşmamı yapabilmem mi? Tabii ki ikincisi çok daha iyi olacaktır, çok daha tercih edilen olacaktır diye düşünüyorum açıkçası.

Bizim ülkemizde bir aile arabuluculuğu modeli gelecekte ki ben geleceğini düşünüyorum, bu son derece faydalı olacaktır. Artık dünyanın birçok ülkesinde var. Bazı ülkelerde bu zorunlu bir model olarak uygulanıyor. Komşu ülkemiz Azerbaycan'da, aile arabuluculuğu zorunlu bir model olarak uygulanıyor. İngiltere'de mutlaka mahkeme önce arabuluculuğa sevk ediyor tarafları, arabuluculuğun sonucuna göre anlaşılabilen noktalarda ilerliyor mahkeme, Almanya'nın bir kısım eyaletlerinden de farklı farklı örnekler verebiliriz. Daha önce dünyayı konuştuğumuz için ben çok fazla üzerinde durmuyorum. Ama sonuç itibarıyla şöyle bir baktığımızda artık dünyanın birçok ülkesinde birçok alanda olduğu gibi aile hukuku alanında da arabuluculuğun çok yaygınlaştığını görüyoruz. Çok kullanıldığını görüyoruz. Faydalarını da görüyoruz. Özellikle süreci kısaltmak, tarafların hâlâ yüz yüze bakabiliyor olmasını sağlamak, aralarında barışçıl bir ortamı tekrar yaratmak, çocukların bu sürecin uzunluğundan etkilenmesini en aza indirmek gibi ve tabii geniş ailelerin de arasındaki çatışmayı önlemek gibi bence çok çok önemli bir işlev üstleniyor aile arabuluculuğu. Ama tekrar altını çizmek istiyorum. Mutlaka çok iyi eğitilmiş arabulucularla, çok düzgün arabuluculuk merkezlerinde ve mutlaka psikolog gözetiminde olması gereken bir süreç olduğunu düşünüyorum. Bunun çok önemli olduğuna inanıyorum. Ve tabii ki şiddet varsa hiçbir şekilde arabuluculuğun olmaması gerekiyor. Bu noktada dünyada da tartışılan bir konu var. Bazı ülkeler bunu çok güzel çözümler ama bazı ülkelerde tartışılıyor. O yüzden de şiddet nedir, şiddetin kapsamı nedir çok tartışılıyor. Biz genellikle şiddet sözcüğünü kullanınca hep fiziksel şiddet aklımıza geliyor. Ama burada tabii aile içinde bir fiziksel şiddet varsa zaten bu çok bariz bir şey. Cinsel şiddet varsa bu da yine çok bariz olabilir ama özellikle ekonomik şiddet, duygusal şiddet yani göremediğimiz belki anlayamadığımız durumları da biz şiddet olarak sayacak mıyız? Bir ekonomist arkadaşım şöyle bir cümle kurmuştu bu konuyla ilgili, birlikte konuşurken tartışırken demişti ki, Türkiye'deki ailelerin büyük

çoğunluğunda ekonomik şiddet var. Özellikle de kadın, çalışan kadınsa, erkek kadının maaşını doğrudan doğruya alıp kadına belki bir harçlık veriyor. Bu birçok ailede ne yazık ki var demişti.

Tabii bunun boyutu nedir, ne orandadır, biz bu ekonomik şiddet, arabuluculuğu engelleyecek diyebilir miyiz? Yoksa şiddeti türlerine göre mi nitelendirmek lazım? Bakın bu bile çok önemli bir konu. Çünkü Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu biliyorsunuz bir ayırım yapmıyor. Şiddet diyor, şiddet varsa diyor. Bu bir ekonomik şiddet, biz bunu acaba gerçekten arabuluculuğa bir engel olarak nitelendirecek miyiz? Böyle bir ekonomik şiddetin olması zaten bir tarafın çok zayıf olduğu ve arabuluculukta menfaatlerini koruyamayacağı anlamına mı gelir? Bakın bunlar hâlâ üzerinde düşünüp tartışmamız gereken konular. Bu nedenle ülkemizde aile arabuluculuğu gelsin, hemen ertesi gün gelsin denilemez. Evet, gelsin, mutlaka gelsin ama düşünerek ama taşınarak ama bunları değerlendirerek ama bunları sadece belki hukukçu gözüyle değil, belki bir psikolog gözüyle, belki bir sosyolog gözüyle değerlendirerek yaşamızı düzgün hazırlamamız gerekiyor.

Bu nedenle aile arabuluculuğu için mutlaka özel bir yasal zemine ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Eğer dava şartı olarak getirilecekse mutlaka bir yasal zemine ihtiyaç var. Ama bunun da birazcık daha üzerinde düşünerek taşınarak, daha dikkatli bir şekilde hazırlanması gerektiğini düşünüyorum. Kapsama alınacak olan konuların da dikkatli seçilmesi gerekir. Belki sadece belli konularla bir nevi pilot uygulama gibi başlanması, yavaş yavaş kapsamın arttırılması, ama özellikle kamu düzeninden olan, kişilerin üzerine tasarruf edemeyeceği konularında mutlaka kapsam dışı bırakılması gerektiğini düşünüyorum. Evet, ben çok konuştum biraz susayım sözü size bırakayım.

Soru ve Cevaplar

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Etağfurullah hocam. O kadar bđyđk bir keyifle dinledik ki su gibi aktı. Çok kapsamlı da anlattınız, teŖekkđr ediyorum. Ama hem izleyicilerimizden gelen bazı sorular var hem de benim tabii ki sizi her gđrdđđimde olduğu gibi kiŖisel olarak yđnlendirmek istediğim bazı sorularım var. Hocam öncelikle izleyicilerimizden gelen bazı soruları yđnlendireceđim size. Birisini aslında cevaplamıŖ olduğunuz ama belki birazcık daha açmak istersiniz. Bir izleyicimizin sorusu Ŗu:

Aile arabuluculuğunda psikoloğa ihtiyaç var mı ve bu merkezlerde mi olmalı, nasıl olmalı?

Prof. Dr. Ŗebnem Akipek cal

Bence var ve bence mutlaka merkezlerde olması gerektiğini dđŖđnđyorum. Yani burada Ŗunu da unutmayalım lđtfen. Biraz önce aile mahkemesi koridorlarından özellikle örnek verdim. Ne yazık ki boŖanma sđreci bir aileler savaŖına dđnđŖebiliyor. Allah korusun çok tehlikeli durumlar da ortaya çıkabiliyor. O yđzden aile arabuluculuğu merkezlerinde mutlaka psikolog olması gerektiği gibi gđvenliđin de sađlanmıŖ olması gerektiğini dđŖđnđyorum açıkçası. Yani biraz daha özellikli merkezler olması lazım. Ŗu anda arabuluculuğu birçok farklı merkez bđnyesinde avukat meslektaŖlarımız aynı zamanda arabulucuysa kendi bđrosunda veya kiralanana bazı yerlerde yđrđtmeye alıŖıyorlar. Aile arabuluculuğunun bu Ŗekilde yđrđmemesi gerektiğini dđŖđnđyorum. Mutlaka bir merkez olmalı, denetlenen bir merkez olmalı. Bakanlık mı denetleyecek bilemem ama merkez belli standartlara mutlaka sahip olmalı. Mutlaka kiŖilere ayrı ayrı oturabileceğimiz, ona gđre o dđzeni sağlayabileceğimiz odaların olduğu, mutlaka bir psikoloğun olduğu ve mutlaka gđvenliđin sağlandığı merkezler olmalı diye dđŖđnđyorum. Aile arabuluculuğu özel ve özellikli bir alan bunu unutmayalım lđtfen. Biraz daha özel olarak dđzenlenmesi gereken bir alan olduğuna inanıyorum.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum Sayın Hocam. Prof. Dr. Seda Özmumcu Hocamız bir katkı sağlamak istemiş.

Yetkin arabulucu ifadenize tamamen katıldığını ifade etmiş ve bu hususun önemli dikkate alınması gerektiğini ifade etmiş. Yetkin arabulucuyu biraz açmak ister misiniz Hocam?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Tabii ki. Aile arabulucusunun, arabuluculuk yöntemleri konusunda, iletişim konusunda, çatışma çözme, müzakere yöntemleri konusunda iyi yetişmiş, temel psikoloji bilgisi almış, kişilerin bir anda nasıl değişebileceklerini gözlemleyebilecek, ona göre belki erken davranıp birbirlerinden ayırabilecek veya bir araya getirebilecek, klasik arabuluculuk eğitiminin üstünde psikoloji, iletişim, çatışma çözme gibi alanlarda eğitilmiş olması gerekir. Aile arabuluculuğu yapacak arabulucu, daha uzun bir eğitim almalıdır. Bu alanda da tabii ki bir psikolog düzeyine gelemesiniz. Elbette ki bir iletişimci düzeyine gelemesiniz ama bir hukukçu olarak bu alanların başlangıç düzeyinde temel bilgi sahibi olursak, en azından hemen psikoloğa yönlendirme, psikoloğa danışma, hemen bir iletişim uzmanına belki gerekirse danışma gibi ve gerekirse iletişimi o anda kesebilme gibi becerileri kazanmak gerekir. Bence bu çok önemli. Artı tabii burada konuyu da çok iyi bilmek çok önemli. Taraflardan biri çok zayıf olabilir burada. Bir dava açıldığında sahip olabileceği çok temel bazı haklarını dahi bilmeyebilir. Şimdi biz bakın arabuluculukta menfaat temelli gidiyoruz hep. Menfaatlerden yola çıkıyoruz ama menfaatimi koruyorum derken hiç haklarımı bilmiyorum. Dava açarsam alabileceğim bir şeyin çok çok çok çok altında bir yerlere bir şeylere razı oluyorum. O zaman burada arabulucunun bu durumu bilmesi/anlaması lazım. Örneğin arabulucunun bir kere mal rejimi konusunda gerçekten çok iyi bir eğitim almış olması lazım. Boşanma, boşanmanın

sonuçları konusunda çok iyi bir eğitim almış olması lazım. Elbette ki hepimiz hukuk fakültelerinde aile hukuku eğitimi alıyoruz. Elbette ki çok da kapsamlı bir aile hukuku eğitimi alıyoruz ama aile hukuku alanında özellikle çalışmıyorsak öğrendiklerimizin bir kısmını unutabiliyoruz. Bir de yasalar değişiyor, örneğin 2002 öncesindeki mal rejimimizle 2002 sonrasındaki yasal mal rejimimiz farklı. Şimdi bunu biliyor olmamız gerekiyor kuşkusuz ki. Dolayısıyla bizim bunu iyi bilen iyi yetişmiş kişiler olmamız gerekiyor. Var olan aile hukuku eğitimimizin de tabiri caizse mutlaka aile arabulucusu olmadan önce bir cilalanması gerekiyor. Mutlaka bir üzerinden geçilmesi gerekiyor. Hele de aile hukuku alanında çalışmayan bir avukatın, bu alanda çalışmayan bir akademisyenin mutlaka bu alanın üzerinden bir kez de olsa geçmesi lazım. Çünkü gerçekten özellikle edinilmiş mallara katılma rejimi çok ağır bir rejim, zor bir rejim. Tasfiyesi çok zor bir rejim. Ve birçok farklı şeyi bilmenizi gerektiren bir rejim. Arabulucunun da bunları bilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle de zayıf tarafı korumak, gerekirse arabuluculuğu durdurabilecek derecede iyi bilmek, zayıf tarafın da bu şekilde korunmasını sağlamış olacaktır.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum hocam. Aslında bahsettiğiniz sunumunuzda da iş hukuku ve tüketici hukukunda zaten güç dengesizlikleri noktasında arabulucunun nasıl müdahale etmesi gerektiğini anlatırken dahi bazen zorlanıyoruz. Ben değerlendirici arabulucu değilim, hukuki müdahalede bulunmayacağım diyerek sanki güç dengesizliğine hiçbir müdahalede bulunması gerekmiyormuş gibi düşünebiliyor.

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Bu yöndeki uygulamaları işitiyoruz. Ben de size şimdi tam o cümleyi söyleyecektim. Ben değerlendirici değilim ki hocam, bana ne, ne yapıyorlarsa yapsınlar. Değil. Yani şunu bilmiyor bir kısım arabulucumuz. Sen gerekirse arabuluculuk sürecini tamamen durdurabilirsin.

Kapatabilirsin. Bunu bilmiyor, bunun farkında değil. Benim böyle bir yetkim yok ki diyor. Her arabuluculuk eğitiminde en çok üzerinde durulması gereken konu olduğunu düşünüyorum.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Şu anda eğitim verdiğimiz gruplardan da bizleri izleyenler var. Eğitimlerde benim açıklamakta en zorlandığım hususlardan biri de bu. Hep şunu söylüyorum: Arabulucunun elini en çok güçlendiren aşama, hazırlık aşamasıdır. Bu aşamada tarafları çok iyi tanıyabilirsiniz. Güç dengesizliği olup olmadığını, tarafın haklarını bilip bilmediğini ve müzakereye hazır olup olmadığını bu aşamada anlayabilirsiniz. Bunu tespit ettikten sonra hukuki yardım almasını önermeniz gerekir. Buna rağmen sizi dinlemiyor yardım almıyor ama ihtiyacı varsa, gerekirse süreci sonlandırmanız gerekir. Ya da toplantı sırasında fark ettiniz; başlangıçta durumun uygun olduğunu düşündünüz, ancak öngöremediğiniz bir güç dengesizliği bulunduğunu fark ettiniz. Bu durumda da gerekli müdahaleyi yapmanız gerekir. Fakat arabulucularımızı bu konuda ikna etmekte zorlanıyoruz hocam. Belki siz de eğitim modüllerinin geliştirilmesi süreçlerinde yer alıyorsunuz. Bu nedenle güç dengesizliği modülünün amacını ve içeriğini bir de sizden duymak yararlı olabilir diye düşündüm.

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Özellikle bu konuyu aslında uzun uzun yazdık. Bizim biliyorsunuz bir uzman arabuluculuğa giriş kitabımız var. Ama ne yazık ki iş hukuku uzmanlığının başına eklendi bu. Dolayısıyla biraz arada kaynadı gitti. Aslında orada bunu o kadar detaylı yazmıştık, zira son derece önemli. Zayıf tarafın olduğu yerlerde arabulucunun bu zayıf tarafın durumunu değerlendirmesi, süreci yürütebiliyor mu yürütemiyor mu bunları gözlemlemesi gerekir. Mesela bir aile arabuluculuğunda belki de arabulucunun, somut duruma bağlı olarak eşlerle öncelikle ayrı ayrı görüşmesi, bir anda bir araya almaması, ayrı ayrı görüşürken zayıf mı değil mi, şiddet var mı yok mu gözlemlemesi

zorunludur. Yani dolayısıyla burada duruma göre tabiri caizse nabza göre şerbet vermek önemlidir.

Her bir uyuşmazlık ayrı bir somut vakiadır bizim için. Her birini ayrı değerlendirmemiz lazım. Bazıları haklarını bilir, menfaatlerini bilir. Her şey çok rahat ileri sürebilecek durumdadır. Aralarında zaten uygar iletişim hiç kopmamıştır. Çok rahat bir araya alırsınız, ama bakarız taraflar aslında bu durumda değil veya bir taraf aslında belki de zorla geldi orada zorla duruyor. Benim bunu bir görmem lazım. *Uzman Arabuluculuğa Giriş* kitabımızın başında iletişimle ilgili ve müzakere, çatışma çözmeyle ilgili iki tane çok büyük bölümünüz var. O bölümleri ben de editörlük yaptığım için 4-5 kere, hatta belki daha fazla okudum üst üste. Benim de öğrendiğim o kadar çok şey oldu ki. Mesela kişilerin halinden, tavrından, yüz ifadesinden, elini koyma biçiminden aslında ne düşündüğünü, ne yaptığını, hangi halde olduğunu anlayabiliyorsunuz aslında. Ama bizim bu eğitimi almış olmamız gerekiyor. Hatta detaylı bir şekilde almış olmamız gerekiyor. Benim belki oradaki oturuşumdan aslında belki bir şeyden korktuğumu fark edecek arabulucu. Çok önemli bir bilgi.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Belki eğitimler sonrasında da bir ölçme ve değerlendirme süreci olmalı gibi geliyor hocam. Özellikle aile arabuluculuğu söz konusu olduğunda. Çünkü verdiğimiz örneklerden de hareketle, iş ve tüketici uyuşmazlıklarında bu sorunları yaşıyorsak, aile arabuluculuğu bakımından sonuçlarının çok daha ciddi olabileceğini düşünüyorum.

Bir de hocam, şunu sormak istiyorum. Siz de ifade ettiniz, ben de aynı kanaatteyim. Aslında ihtiyari arabuluculuk, arabuluculuğun esas modelini oluşturmaktadır. Tüketici uyuşmazlıklarında durumun nasıl geliştiğini tam olarak bilmiyorum; ancak iş hukukuna baktığımızda, geçersizlik iddiasıyla gündeme gelen birçok olayda tartışmaların ihtiyari arabuluculuk sürecinden kaynaklandığını görüyoruz. Acaba bunun

temelinde arabulucuların etik kurallara ilişkin bilgi eksiklikleri mi bulunmaktadır? Yoksa etik kuralların daha kapsamlı şekilde gözden geçirilmesi ve bazı başka yaptırımlarla desteklenmesi mi gerekmektedir?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Kesinlikle, kesinlikle çok doğru söylüyorsunuz. Şimdi bizim özellikle iş hukukunda, sizin alanımıza müdahale edeceğim ama söylemem gerekiyor bunu. İhtiyari arabuluculuk zannettiğimiz şey arabuluculuk değil aslında. Biz bunu özellikle iş hukukunda görüyoruz. İşçi işveren kapının dışında anlaşılıyorlar. İçeriye geliyorlar. Siz imzanızı atıyorsunuz. Arabuluculuk diyoruz. Bu arabuluculuk değil. Uyuşmazlık varsa arabuluculuk vardır. Zaten anlaşmışlarsa bir arabuluculuğa ihtiyaç yoktur. Biz ne yapıyoruz aslında? İbrayı dolanalım. Yarın öbür gün başımıza iş gelmesin. Her şeyi kitabına uygun yapalım diye arabulucuya imza attırıp bunu ilam niteliğinde belgeye dönüştürmeye çalışıyoruz aslında. Oysa biz zaten anlaşmışız. Yani bir arabuluculuk süreci yaşanmıyor burada. Bu bir ihtiyari arabuluculuk değil, dikkat edersiniz. Arabuluculuk değil bu. Biz bunu arabuluculuk zannediyoruz. Eğer aile hukukuna dönersek, iş hukukunda bile ne kadar vahim sonuçlarla karşı karşıya kaldığımız bir gerçek. Bir işçinin bile burada gerçekten alacağını sırf bu sebeple alamamış olması insanda çok ciddi vicdani yara bırakıyor. Bu insanın emeğinin karşılığı sonuç itibarıyla. Ama ailede dönüşü yok bunun, yani gerçekten o kadar büyük yaralar açılır ki orada bunun dönüşü olmaz. Bunun etkileri sadece aileye değil dediğim gibi bakın geniş aileye, çocuklara, topluma çok farklı etkileri var. Dolayısıyla eğer aile arabuluculuğu da mevcut hale dönüşürse gerçekten vahim sonuçlarla karşı karşıya kalırız. O yüzden arabulucularımızın bir kere etik değerlere çok bağlı olması gerekiyor. Arabulucularımızın eğitimi dediğimiz bu, yetkinlik dediğimiz bu aslında, arabulucularımızın gerçek arabuluculuk yapması gerekiyor. Tarafları gerçekten konuşturması, dinlemesi, anlaması gerekiyor. En önemlisi de tabii asgari ücret tariflerinin altında

iş yapmaması. Bana üç kuruş verin ben imza atayım olmaması gerekiyor. Bu da tabii dediğiniz gibi aslında ne yazık ki kanunumuzun ben- ce en büyük eksikliklerinden bir tanesi. Kanunumuz yenilensin diye biliyorsunuz çok çaba harcıyoruz ama bir türlü başaramadık bunu. Ne yazık ki disiplin hükümlerinin çok yetersiz. Disiplinde bir uyarı cezamız var, bir meslekten çıkarma cezamız var. Ortası yok. Disiplin dediğimiz bir yelpazedir aslında. Farklı farklı ceza türleri vardır. Böylece denetlemek kolaydır. Bir de denetleme makamımız kim bizim? Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Daire Başkanlığı. O kadar çok işleri var ki, o kadar az bir kadroyla. Ben onlara gerçekten hiçbir şey diyemem. Son derece saygı duyuyorum. Korkunç çalışıyorlar. Ama yetişebilmek de çok kolay bir şey değil. Mutlaka denetlemenin de ayrı bir denetim birimi kurularak ve çok ciddi bir şekilde çalışarak yapılması gerektiğini düşünüyorum. Ama öncelikle tabi yasal zeminin hazırlanması lazım. Burada disiplin çok çok önemli. Arabulucunun bunu idrak eden kişi olması çok önemli. O yüzden de herkesin aile arabulucusu olmaması çok önemli. Birazcık kapsamı genişletelim. O grubu da kırmayalım, bu grubu da kırmayalım. Ama işte sonuçta biz kırılabiliriz. O yüzden ona da dikkat etmek gerekiyor kuşkusuz.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Kıymetli hocam size yürekten katılıyorum. İş hukuku uygulaması, arabuluculuğun niteliği ve sınırları bakımından önemli bazı sorun alanlarını görünür kılmaktadır. Özellikle ihtiyari arabuluculuk adı altında yürütülen bazı uygulamalarda, gerçekte arabuluculuk sürecinden ziyade önceden sağlanmış bir anlaşmanın arabulucu huzurunda belgelendirilmesi söz konusu olabilmektedir. Oysa arabuluculuğun varlığından söz edebilmek için, belirttiğiniz üzere taraflar arasında gerçek anlamda bir uyuşmazlığın bulunması ve bu uyuşmazlığın tarafsız üçüncü kişinin kolaylaştırıcılığıyla müzakere edilmesi gerekmektedir. Tarafların arabulucuya başvurmadan önce zaten anlaşmış olduğu, arabuluculuk toplantısında esasen herhangi bir müzakere

sürecinin yürütülmediği hâllerde, yapılan işlemin arabuluculuk olarak nitelendirilmesi güçtür. Bu tür uygulamalarda arabuluculuk, uyuşmazlık çözüm yöntemi olmaktan çıkmakta; çoğu zaman mevcut anlaşmaya daha güçlü bir hukuki koruma kazandırmanın aracı hâline gelmektedir. İş hukuku bakımından bu durum özellikle önemlidir. Benzer şekilde işçinin yeterince değerlendirmedeği gerçek iradesini yansıtmayan ibarelerin de arabuluculuk anlaşma metinlerinde yer almaması gerekmektedir.

Bu noktada ciddi bir hukuki ve etik sorun ortaya çıkmaktadır. İş hukukunda işçinin korunması ilkesi, yalnızca normatif düzeyde değil, uyuşmazlık çözüm süreçlerinin tasarımında ve uygulanmasında da gözetilmesi gereken temel bir ilkedir. İşçinin ekonomik bağımlılığı, bilgi eksikliği, işini veya alacağını kaybetme kaygısı ve işveren karşısındaki yapısal güçsüzlüğü dikkate alındığında, arabuluculuk sürecinin yalnızca şeklen yürütülmesi kabul edilebilir değildir. Arabuluculuk, işçinin gerçek iradesinin ortaya çıkmasını sağlayan, bilgilendirilmiş rızaya dayanan ve taraflar arasındaki güç dengesizliğini gözetilen bir süreç olarak işletilmelidir. Aksi hâlde arabuluculuk, iş hukukunun emredici hükümlerini ve özellikle ibra kurumuna ilişkin sınırlamaları dolanmanın bir aracına dönüşme riski taşımaktadır. Bu da arabuluculuk kurumunun amaçları ile uyumlu değildir. Arabuluculuğun, özellikle iş hukuku gibi taraflar arasında yapısal eşitsizliğin bulunduğu alanlarda, salt bir imza ve belge üretme mekanizmasına indirgenmemesi gerekir. Arabuluculuk, ancak gerçek bir uyuşmazlığın bulunduğu, tarafların serbest iradeleriyle sürece katıldığı, hak ve menfaatlerini bilerek müzakere ettiği ve arabulucunun süreci etik ilkeler çerçevesinde yönettiği hâllerde anlamlıdır. Ancak son dönemde katıldığımız çeşitli toplantılarda iş hukukunda arabuluculuğun tamamen kaldırılması gerektiği noktasına kadar eleştirilerin ulaştığını da görüyoruz. Açıkçası bununla sonuçlanmasını da istemem. Etik kurallara ve mevzuata uygun bir şekilde yürütüldüğünde sağlayabileceği de katkılarda söz konusu olduğu için.

Bu tecrübeler, aile hukuku bakımından da önemli bir uyarı niteliğindedir. Aile arabuluculuğu, hiçbir şekilde salt anlaşma belgesi üretmeye yönelik bir prosedüre dönüşmemeli; tarafların, özellikle çocukların, güçsüz veya kırılgan konumdaki bireylerin korunmasını merkeze alan etik ve uzmanlaşmış bir yapı içinde ele alınmalıdır.

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Ben de ondan çok korkuyorum. Niceliği sağlayalım derken niteliği düşürmek kurumu öldürüyor. Ben ilk günden itibaren hatta çok daha öncesinden itibaren arabuluculuğa inanan, arabuluculuğu savunan doğru yapıldığında gerçekten taraflar için çok daha olumlu olduğunu, üzerinde tasarruf edebileceğimiz konular bakımında son derece olumlu olduğunu düşünen kişilerdenim. Herhalde en çok arabuluculuğunun arkasında duran kişilerden birisiyim. Ama doğru yapılırsa. İlk başından beri de bunun altını hep çizmeye çalıştım. Bu tehlikeyi görüyorsunuz ne yazık ki. İyi denetim, iyi eğitim, iyi etik değerlerin verilmesi, etik değere uymayanın da anında bir şekilde denetlenmesi. Eğer bunu sağlayabilirsek arabuluculuk gerçekten çok faydalı. Bazen o kadar güzel şeyler görüyorum, o kadar güzel örnekler yaşıyorum ki hiç çözülmeyecek bir şey pat diye arabuluculukla çözülüyor. Bakın aile hukukunda ne kadar önemli. Çocuğunuzla siz anne baba iletişimini sağlamış olacaksınız. Anne bir yerde, baba bir yerde olmayacak. Eğer gerçekten anlaşılırlarsa birçok durumda zaten o buzlar da kırılmış olacak. Dolayısıyla bir arada olmaları çok daha kolay olacak. Çok önemli bir şey bu. Ama sonuç itibariyle doğru yapılırsa, doğru olmazsa aile arabuluculuğu faydadan çok zarar getirebilir. Ama doğru olursa gerçekten çok faydalı olur. Ben çok inanıyorum faydasına.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Evet hocam, ben de aynı kanaatteyim. Bu arada hocam, gelen oldukça fazla sorumluluk var. Müsaade ettiğiniz sürece sizlere iletmeye devam etmek istiyorum.

Rüçhan Kurubaş bir soru yöneltmiş. Kendisi, arabuluculuk dışında boşanma sürecinde elverişli konular bakımından tahkimin de gündeme gelebileceği kanaatinde olduğunu ifade ediyor. Ayrıca tahkimin bazı durumlarda arabuluculuktan daha verimli sonuçlar doğurabileceğini ve arabulucunun yetkinliğine ilişkin endişelerin de tahkim mekanizmasıyla aşılabileceğini belirtiyor. Bu konudaki değerlendirmeniz nedir hocam?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Konuşuluyor aslında, dünyada da konuşulan bir şey. Bilemiyorum boşanmada tahkim ne kadar yerinde, tabii ki boşanma derken boşanma kararında değil, ama boşanmanın ferilerinde, mal rejiminin tasfiyesinde diyelim. Tahkim ne kadar doğru bir süreç olur çok emin değilim, çünkü tahkimde de sonuçta bir karar veriliyor. Bir hakemin karar vermesi yerinde olur mu? Burada bilemedim. Çok tartışılıyor. Arabuluculuk evet çünkü taraflar kendi menfaatlerini kendi koruyor. Kendi kararlarını kendileri veriyorlar ama hâkimin yerine niye hakemi koyuyorum? Bunun amacı nedir? Süreci kısaltmak mı? Ticari uyuşmazlıklarda tahkim çok faydalı. Ben tüketici hukukunda da tahkimin olabileceğini savunanlardanım. Ama ticari uyuşmazlıklar, tüketici hukuku evet, aile hukuku çok tahkime elverişli gibi gelmiyor bana. Bu benim kendi görüşüm. Ama tabii ki tartışılıyor, dünyada da tartışılıyor. Bazı ülkelerde benzeri nitelikte uygulamalar var, kuşkusuz. Bence bizim ülkemiz için bu çok erken diye düşünürüm. Öncelikle arabuluculuğu oturtabilirsek, ondan sonra belki düşünülebilir, olabilir mi? Belki olabilir. Ama ben şu anda çok sıcak baktığımı söylesem yalan olur.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Teşekkür ediyorum hocam. Onur Acar bir soru yöneltmiş. Mahkeme temelli arabuluculuk modelini kendisinin de isabetli bulunduğunu ifade etmiş. Ancak dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmeksizin arabuluculuk sürecinin başlatılmasının, davalının karşı dava açma haklarının sınırlandırılması anlamına gelebileceğini belirtmiş.

Bunun yerine, ön inceleme öncesinde ve dilekçeler teatisi safhasının sonrasında, mahkeme bünyesinde, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü çatısı altında, sosyal inceleme uzmanı desteğiyle yürütülecek bir arabuluculuk faaliyetinin çok daha güvenli olacağını ifade etmiş. Hocam, bu konudaki görüşünüz nedir?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Güzel bir yorum, bu da savunulan konulardan bir tanesi. Benim buradaki çekincem şu, dilekçe teatisi biterse eğer, dediğim gibi boşanma sürecinde özellikle mal rejimleri sürecinde dilekçelerimiz çok ağır oluyor. Artık taraflar o kadar birbirlerine bileniyorlar ki ne yazık ki ondan sonra tekrar bir masaya oturalım zor. Birbirlerine çok kötü şeyler söyleyebiliyorlar, çok kötü şekillerde ithamlarda, bir kısmı doğru bir kısmı yanlış, bulunabiliyorlar, bir şeyleri abartabiliyorlar, çok yaşıyoruz bunu, siz de biliyorsunuz. O aşamadan sonra bir daha birbirlerinin yüzüne bakıp da o kadar sözleri söyledikten sonra bir masaya oturtmak bana çok kolay değilmiş gibi geliyor. Karşı dava açma bakımından izleyicimiz haklı. Bir yasal düzenleme yapılması lazım. Süre duracak, oldu anlaşamadılar karşı dava açma hakkını böylece korumuş oluruz. Dilekçe teatisi sonrasının çok sağlıklı olacağını, en azından şu zihniyetimizle dilekçeler yazılırsa düşünüyorum. Doğruyu söyleyeyim. O yüzden benim önerim bu. Ön incelemeye geldiğimizde işler biraz daha zorlaşmış olur gibi geliyor bana.

Ama tabi bunların hepsi birer yöntem. Yani tercih yapılırken dikkat edilmesi lazım. Söylemeye çalıştığım o aslında. Burada iyi düşünmek lazım. Farklı farklı yöntemler önerilebilir. Farklı farklı yöntemler aklımıza gelebilir. Hangisi bizim ülkemize, bizim sistemimize bizim hukukumuzla, bizim genel anlayışımıza, mantığımızla daha uygun düşer, onu iyi değerlendirmek lazım. İşte bunlardan bir tanesi de gerçekten şiddet olgusu. En iyi değerlendirilmesi gereken o. Ekonomik şiddet eğer şiddet kapsamında değerlendirilirse ki aslında olması gereken bu, o zaman hiçbir şekilde arabulucuya gidemeyecek kadar

kapsamı daraltmış mı oluruz? Eğer gerçekten ekonomistlerin dedikleri doğruysa birçok ailede gerçekten özellikle kadının ama zaman zaman da erkeğin uğradığı bir ekonomik şiddet vakasıyla karşı karşıya kalabiliyoruz. Bunların hepsinin iyi değerlendirilmesi lazım. Süreç ne zaman başlayacak, nasıl başlayacak. Hâkim hangi noktalarda ne şekilde müdahale edecek? Ne kadar sürecin içinde olacak, olmayacak? Benim hepsine söyleyebileceğim birkaç cümlem var ama bunlar bir görüştür. Bunların sadece hukukçular da değil, belki sosyoloji, psikoloji, ekonomi gibi farklı disiplinlerden kişilerin de görüşleri alınmak suretiyle, iyi düşünülerek kurgulanması lazım. Belli alanlarda pilot uygulama başlatmak, birdenbire biz dava şartı aile arabuluculuğuna geçtik değil, önce belli konularla başlayalım denebilir. Farklı süreçler işletilebilir diye düşünüyorum. Ama dilekçe teatisi aşamasını biraz tehlikeli buluyorum açıkçası.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Evet hocam, ben de iletişim açısından düşündüğümde, taraflardan birinin zaten boşanma davası açacak ölçüde kızgın olduğunu varsayıyorum. Bir de karşı tarafın cevaplarını gördükten sonra bu kızgınlığın yatıştırılmasının, bir arabulucu açısından daha zor olabileceğini düşünüyorum.

Necla Toktaş da bir soru yöneltmiş hocam. Sosyoloji eğitimi almış ve sonrasında aile danışmanlığı sertifikası edinmiş bir arabulucu, yetkin arabulucu kategorisinde değerlendirilebilir mi?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Ben açıkçası hukukçu olmayan birinin arabulucu olmasını çok doğru bulmuyorum. Başka ülkelerde var deniyor. Bunun için de başka ülkeleri iyi incelemek gerekiyor. Benim bildiğim, incelediğim ülkelerden bir tanesi İngiltere. İngiltere’de herkes arabulucu olabilir, doğru. Ama herkesin arabulucu olması, aslında herkes her konuda arabulucu olabilir demek değil. O kişinin o konuda çok deneyimli,

bilgili olması, aynı zamanda temel bir hukuk eğitimi almış olması ve sadece belli bir alanda, belli bir konuda arabuluculuk yapması gibi bir durum söz konusu İngiltere’de. Ben mühendisim diyelim ki... İnşaat mühendisiyim. Elektrikle ilgili bir alanda dahi arabuluculuk yapamıyorum. Son derece sınırlı. Sadece kendi alanınızda arabuluculuk yapabiliyorsunuz. Bu düşünebilir mi bizim ülkemizde? Ben bunun henüz çok erken olduğunu düşünüyorum. En azından arabuluculuk için temel bir hukuk bilgisi olması gerektiğini düşünüyorum. Ama bir hukukçu dediğiniz eğitimleri alıp sertifikaları aldıysa tabii ki aile arabuluculuğu için son derece faydalı olacaktır bu diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Ya da belki şu olabilir mi hocam? Bir psikolog uzman olabilir demıştiniz. Uzman olarak görevli olabilir. Aile danışmanı bir arabulucuyla, evet, bir hukukçu birlikte belki yürütebilir.

Avukat Arabulucu Nihal Coşkun Hanımefendi, “Değerli hocam, mal rejimi ve miras tasfiyesine yazdığımız bilirkişi raporlarında öyle inanılmaz detaylar oluyor ki, malların tamamının arabuluculuk masasında dürüstçe ortaya konulması ve sunulması çok önemli” diye bir katkıda bulunmuş.

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Çok güzel bir katkıda bulunmuş, tabii. Bazen şunu yaşıyoruz mal rejiminin tasfiyesinde, arkadaşımız anladığım kadarıyla bilirkişilikte yapıyor, çok daha iyi bilecektir benden. Malları bilmiyorsunuz. Eşler diğer eşin malını bilmiyor. Aslında malınızı bildirme yükümlülüğünüz var kanun gereği. Bildirmiyor. Bilmiyorsunuz. Bazen boşandıktan ve mal rejimi tasfiye edildikten çok sonra bir malı olduğu ortaya çıkabiliyor eşin. Çok kolay gizlenebiliyor bazı şeyler. Özellikle de yastık altında tutulan bir kısım mallar çok kolay gizlenebiliyor. Aynı şekilde borsaya kote hisseler bilinmeyebiliyor. Şimdi bir de daha beter bir şey çıktı. Beter demeyeyim de daha zor bir şey çıktı diyeyim,

yanlış anlaşılmasın. Dijital paralar, *bitcoin*'ler çok kolay gizlenebiliyor, teknoloji ilerledikçe gizleme şansınız daha da artıyor.

Burada arabulucunun gerçekten çok özenli, çok dikkatli olması lazım. Böyle bir şey hissetti, bir mal rejimi tasfiye edilmeye çalışıldı ama taraflardan biri aslında hiç de açık değil. Hiçbir şeyini ortaya koymamaya çalışıyor. O zaman belki de gerçekten işin mahkeme sürecine gitmesi gerekiyor. Hâkimin araştırma yapması da daha kolay. Diğer tarafın verilerini elde etmek de belki bir nebze daha kolay. Örneğin hâkim işte tapu bilgilerini getirebilir.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Bir de hocam, bir kanuni düzenleme gelecekse acaba bu şekilde tasfiyeye konu olanlar bakımından da, sadece ortaya konulan mallar bakımından arabuluculuk anlaşmasının geçerli olduğu yönünde bir hükümle belki bir çözüm geliştirilebilir mi?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Olabilir. Sadece burada konuşulan mallar bakımından tasfiye yapılmış. Ama o zaman da tabii çok farklı bir boyuta götürür bizi. Kısmi tasfiye yapılmış olur, yarısı kalır. Çok zorlaşabilir. Diyorum ya, dikkatli düşünmek dediğim tam da burada. Hangisi aslında işleri kolaylaştırır, daha kabul edilebilir ve uygulanabilir olur, iyi değerlendirmek lazım. Bir yönüyle baktığımız çok güzel olan, bir yönüyle baktığınızda çok farklı boyutları olabilir. Sonuçta belki de gerçekten çok faydası olabilecek bir süreç aslında.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Evet, son bir sorumuz hocam. Sizi çok yordum ama. Zeynep Yavuz Hanımefendi sormuşlar. Arabuluculukta terapötik, öyküsel ve hümanistik gibi yaklaşımları uygun ve uygulanabilir buluyor musunuz?

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Tabii kısmen belki. Ama mesela bir hümanist yaklaşımı düşününce, sadece hümanist yaklaşımla ilerleyemeyiz elbette ki diye düşünürüm.

Bunu da iyi değerlendirmek lazım. Dediğim gibi aile arabuluculuğu modelleri her ülkede farklı farklı, dünyada tek bir model yok, bu bize neyi gösteriyor aslında? Çok çeşitli modeller var. Çoğu ülkede dava şartı yok, arabuluculuk ihtiyari. Bazı ülkelerde değerlendirici arabuluculuk var. Bazen salt tarafları bir araya getirici arabuluculuk uygulanıyor. Birkaç farklı model var. Genellikle de sadece bir araya getiriyorsunuz. Onlar zaten kendileri konuşuyorlar, anlaşılıyorlar. Son derece net, son derece basit. Çok büyük bir şey düşünmemize gerek yok. Çünkü tarafların zaten dengeleri hemen hemen var. Zaten bu hayatın içindeler, biliyorlar. Zaten arabuluculuk sürecini kolay anlıyorlar. Zaten hemen hemen hepsi daha çok avukatla temsil ediliyor vs. Yani bir sıkıntı yaşamıyoruz. Ama aile arabuluculuğu öyle değil. Bakın çok farklı boyutları var. Çok farklı değerlendirilmesi gereken kriterleri var. Ve bunların hepsinin birazcık da o ülke gerçekleri, yasal düzenlemeleri, birçok şey dikkate alınarak bir karar verilip seçim yapılması gerekiyor. Örneğin bir ticari arabuluculukta olduğu gibi taraflar kendileri süreci yönetirler diyemeyiz. Dolayısıyla aile arabuluculuğunun diğer arabuluculuk türlerine göre özellikli olduğunu bir kere kabul etmek gerekiyor. Bu kabulü eğer sağlayabilirsek, yaklaşımımız da ona göre olacaktır, herkes arabulucu olsun gibi bir yaklaşımımız olmayacaktır. Her yerde arabuluculuk yapılabilir, gibi bir yaklaşımımız olmayacaktır. Bu işin biraz daha özel olduğu, biraz daha farklı olduğu anlaşılacaktır. Aile hukukunda kişinin mahremine giriyorsunuz aslında. Kişinin ekonomisine giriyorsunuz, cüzdanına giriyorsunuz aslında. Farklı bir yere giriyorsunuz. Çok kişisel şeylere giriyorsunuz. Bakın burada kişisel verilerin korunması ne kadar önemli noktalara gidiyor. Evet, gizlilik tabii ki arabuluculukta, bütün

arabuluculuk türlerinde gizlilik ama burada biraz daha farklı bir gizlilik var. Burada belki arabuluculuk görüşmesine katılması gereken başka kişiler ortaya çıkabilir. Daha farklı kişileri de arabuluculuk görüşmesine dahil etmemiz gerekebilir. Bu sürecin iyi değerlendirilmesi gerekiyor.

Ülkemizde genel eğilim aile arabuluculuğunu destekliyor. Doğru uygulanan aile arabuluculuğu ile hem toplum menfaati hem aile menfaati hem çocuk menfaati korunabilir. Boşanma sürecindeki ferileri kolaylaştırarak boşanma sürecini kolaylaştırabiliriz. Sonrasında da malların daha hızlı daha kolay tasfiye edilmesi sağlanarak aslında kişilerin hayatlarına daha kolay devam etmelerinin sağlanabilir. Tabii ki burada gerçekten özellikle zayıfın iyi bir şekilde korunması gerektiğinin altını tekrar çiziyorum.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

Çok teşekkür ediyorum kıymetli hocam. Kapanış öncesinde eğer son eklemek istediğiniz bir husus varsa onları aldıktan sonra müsaadenizle ben de kapanışı gerçekleştireceğim.

Prof. Dr. Şebnem Akipek Öcal

Ben çok teşekkür ediyorum. Hem programınıza hem programda emeği geçen bütün arkadaşlarımıza hem de bizi dinleyen herkese ayrı ayrı çok teşekkür ediyorum. Sizinle birlikte olmak her zaman çok güzel. İnşallah başka programlarda yine birlikte oluruz. Hoşça kalın efendim.

Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu

İnşallah hocam. Ben de sizi çevrim içi de olsa görebilmekten ayrıca mutluluk duyduğumu ifade edeyim. Sizi görmek ve sizinle birlikte olmak her zaman büyük bir keyif benim için ve tekrar çok teşekkür ederim.

Değerli hocam, kıymetli izleyicilerimiz, bugün aile arabuluculuğunu hem hukuki hem de insani boyutlarıyla çok yönlü bir biçimde ele almış olduk. Sayın Prof. Dr. şebnem Akipek Öcal hocamız, aile arabuluculuğunun sınırlarını, elverişli alanlarını ve etik temellerini son derece kıymetli bir perspektifle bizlere aktardı. Özellikle yetkin arabulucu, psikolojik destek mekanizmaları ve hangi alanlarda elverişliliğin söz konusu olduğu gibi hususlarda çok önemli noktaların altını çizdi. Biz de aile arabuluculuğu alanındaki etik, bilimsel ve insan odaklı çalışmaları desteklemeye devam edeceğiz. İnşallah bu yayın serimizi de kitaba dönüştüreceğiz. Hocalarımızın da destekleriyle diyorum ve bir sonraki buluşmamızda yeniden görüşmek dileğiyle herkese iyi akşamlar diliyorum.

Aile Arbuluculuğu Serisi IV

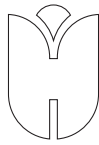
Aile Arbuluculuğunda Muhtemel Riskler

27 Ocak 2026

Moderatör: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı
İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi
Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi
Müdür Yardımcısı

Konuşmacı: Av. Arb. Nur Özden
Aile Arbuluculuğu Derneği

Aile Arabuluculuğunda Muhtemel Riskler

Av. Arb. Nur Özden*

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Değerli izleyiciler, hepimiz İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin dördüncüsünü düzenlemiş olduğu Aile Arabuluculuğu webinar serisine hoş geldiniz. Bugün Aile Arabuluculuğu Derneği'nden kıymetli avukat ve arabulucu Nur Özden Hanımefendi ile birlikteyiz. Ve bugün aile arabuluculuğunda muhtemel riskleri konuşacağız.

Öncelikle Nur Hanım'ı kısaca takdim etmek isterim. Gerçi arabuluculuk camiasında kendisini tanımayan yoktur; ancak yine de birkaç hususu paylaşmak isterim. Nur Hanım, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Güncel olarak da arabulucu bir avukattır ve aynı zamanda öğretmenlik yapmaktadır. Hukuk alanındaki çalışmalarının yanı sıra aynı zamanda Avrupa Birliği ve uluslararası ilişkiler ile psikoloji alanında lisansüstü çalışmalar yürütmüştür. Kendisi çok uzun yıllar boyunca serbest avukatlık yapmış; akabinde Ankara Sincan Organize Sanayi Bölgesi'nde bir fabrikada idari ve finans müdürlüğü yapmıştır. 2006 yılından beri ise birçok üniversitede akademisyenlik, öğretmenlik ve aktif arabuluculuk yapmaktadır. Sayın Özden 2009'dan beri akran arabuluculuğu alanında çalışmalar yürütmektedir. Bunun yanı sıra aile arabuluculuğu ve aile hukuku başta olmak üzere arabuluculuk alanında faaliyet gösteren çeşitli sivil toplum kuruluşlarında üyedir ve aktif çalışmalar gerçekleştirmektedir.

* Av. Arb., Aile Arabuluculuğu Derneği.

Bugün bizlerle aile arabuluculuğundaki muhtemel riskler konusunda konuşmasını yapacaktır ve sizlerin de sorularını cevaplandıracaktır. Ben bu kısa takdimden sonra Nur Hanım'a sözü bir soruyla vermek istiyorum.

Nur Hanım, aile arabuluculuğunu nasıl tarif edersiniz?

Av. Arb. Nur Özden

Ömer Faruk Hocam, öncelikle bu kibar tanıtımınız için teşekkür ediyorum. Aslında benim üzerinde çalıştığım akran arabuluculuğu da bağlamsal bir bakışla ele alındığında, aile arabuluculuğunun kapsamı içinde düşünülebilir. Aile arabuluculuğu denildiğinde, genellikle boşanma eşliğine gelmiş eşlerin, aralarındaki sorunları yargılamanın sert ve yıpratıcı sürecine taşımadan önce, bir uzman desteğiyle değerlendirebildikleri ve isterlerse karşılıklı bir anlaşma oluşturma imkânı sağlayan bir süreç anlaşılır. Özellikle evlilik içinde çocukların bulunduğu durumlarda, hepimizin yakından tanık olduğu üzere, çok daha hassas ve özenli adımlar atılması gerekir. Aile arabuluculuğu, aileyi mahkeme sürecinin uzun ve yıpratıcı iklimine hiç sokmadan ya da mümkün olduğunca az sokarak, bir anlaşmanın varlığının değerlendirildiği bir sistemdir. Ama taraflar arabuluculuk masasına oturdular diye anlaşmak zorunda değiller. İstedikleri zaman, istedikleri seviyede o masadan kalkabilirler ve mahkemeye de devam edebilirler. Avukatlarıyla katılabilirler. Hatta avukat tutabilme imkânları yoksa adli yardım kanalıyla ücretsiz avukatla katılabilirler.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Peki her türlü uyuşmazlık aile arabuluculuğuna elverişli mi? Yoksa bu alanda belirli birtakım kısıtlamalar olduğundan söz edebilir miyiz?

Av. Arb. Nur Özden

Hocam tabii ki. Kamu düzeni, usul hukukumuzda da son derece belirleyici bir sınırdır. Aile arabuluculuğu - literatürde bazen “boşanma arabuluculuğu” olarak da geçmektedir - bu sınırlar gözetilerek

değerlendirilmelidir. Ama zaten boşanma arabulucu önünde olmuyor. Yani bu çoğu kişinin karıştırdığı ve belki bu yüzden muhalefetin çok olduğu bir konu. Aile arabuluculuğu ya da boşanma arabuluculuğu dediğimizde taraflar arabulucuya gidiyorlar ve orada boşanıyorlar şeklinde anlaşılmalıdır. Mesela iş hukukunda taraflar bir arabulucunun önüne gidiyor, orada bir anlaşma belge imzalıyorlar ve aralarındaki problem bir daha mahkemeye gitmiyor. Aile arabuluculuğunda ise taraflar; çocukla ilgili konularda, ebeveynlik planı, nafaka ya da boşanmanın diğer ayrıntılarıyla ilgili istedikleri düzenlemeyi, istedikleri anlaşmayı hazırlayabilirler ama bu anlaşma mutlaka mahkeme önüne gidecektir. Yani bizde boşanma, arabuluculuk önünde olmuyor, olmayacak da. Kanunda böyle bir şey yok. Dolayısıyla hâkimin kontrolü ve onayı duruşmalı olarak yapılıyor. Öte yandan, aile arabuluculuğuna ilişkin özel bir kanun çıkmadan dahi, mal paylaşımına ilişkin uyuşmazlıklar hâlihazırda arabuluculuk kapsamında çözülebilir. Çünkü mal paylaşımı zaten kamu düzeninden olmayan bir konu. Ama diğer konularda yapılan arabuluculuk görüşmeleri ya da anlaşmaları mutlaka hâkimin önüne gidiyor. Aslında bu demektir ki taraflar aile ile ilgili istedikleri konuyu konuşabilirler, tartışabilirler ama zaten bu bir aile hâkiminin önüne gidecektir.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Anladım. Çok teşekkür ederim. Peki yani bir barıştırma faaliyeti gibi düşünebilir miyiz? Nasıl düşünebiliriz bunu?

Av. Arb. Nur Özden

Hocam çok teşekkür ederim. Aile arabuluculuğunu hakikaten böyle anlayan da çok kişi var. Hukukçu olsun ya da olmasın, “aile arabuluculuğu” denildiğinde tarafları yakınlaştırdığımız düşünülüyor. Yani bu olmuyor mu? Tabii ki oluyor. Yani iletişimsizlikten dolayı birbirlerinden kopuk ve uzak yaşamaya alışmış insanlar, bir iletişim kurduklarında mutlaka aralarındaki ilişki etkileniyor. Ancak aile arabuluculuğunun esas fonksiyonu tarafları

barıştırmak değildir. Barıştırmak bir yan ürün olarak çıkabilir. İnsanlar bazı konularda farkındalık kazanabilirler. Ama bizim aile arabulucusu olarak asıl hedeflediğimiz şey, tarafları küs, kavgalı ve dargın hale getirmeden boşanmalarına yardım etmek. Yani inanıyorum ki, duygusal boşanma olmadan yasal boşanma iyi gelmiyor eşlere. İşte aile arabuluculuğunda bizim eksenimiz bu. Tarafları duygusal ve psikolojik olarak yeni sürece hazırlamak; yeni pozisyonlarını kavramalarına yardımcı olmak. Eğer çocuk varsa, ebeveynlik her iki taraf için de devam edecektir. Bu ne demektir? Ömür boyu görüşmeye devam edecekler. Birbirlerinden hırsını alamamış, hâlâ birbirlerinin canını acıtmak isteyen, hesaplaşmak isteyen karı kocayı ellerinde boşanma ilamıyla ortaya bırakmak gerçekten acaba ne sağlıyor? Bizim aile arabulucusu olarak hedeflediğimiz şey, onların duygusal olarak da boşanma farkındalığı kazandırarak yasal boşanma aşamasına geçmelerine destek olmaktır.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Anladım. Kamuoyunda bazen çeşitli sivil toplum kuruluşları buna farklı sebeplerle karşı çıkıyorlar. Yani sizce burada gerçekten bir risk mi var? Aile arabuluculuğunda bir risk mi söz konusu? Neden karşı çıkıyorlar sizce?

Av. Arb. Nur Özden

Hocam, bu karşı çıkışlar konusunda ben de birçok sivil toplum kuruluşu ve bu kuruluşlara üye meslektaşlarımızla bir araya geldim. En temel endişe, az önce de değindiğimiz mesele: Arabulucu önünde bir boşanma gerçekleşeceği düşüncesi. Kapalı kapılar ardında, özellikle kadının ya da çocuğun zayıf durumda olduğu; herhangi bir destek almadan haklarını fark edemeden, haklarını koruyamadan o odadan “yenilmiş” şekilde çıkacağı ve sahipsiz kalacağı yönünde kaygılar dile getiriliyor. Halbuki az evvel konuştuğumuz gibi taraflar zaten arabulucu önünde boşanmıyorlar. Hâkim önünde bunun sözlü

teyidi zaten alınıyor. Yani bir mahkeme aşaması her şekilde var. Arabulucunun yapacağı maksimum iş bir anlaşma protokolüdür. Ve de hâkim bunun duruşma ile fiziki teyidini de alıp öyle karar veriyor. İlk olarak en önemli muhalefet sebebi arabulucunun tarafları boşadığının zannedilmesi.

İkinci bir itiraz da şu şekilde dile getiriliyor: Medeni Kanun'da zaten anlaşmalı boşanma kurumu var. Taraflar isterlerse bir protokol düzenleyerek, hatta avukatsız dahi boşanabiliyorlar. Bu durumda arabuluculuğun ayrıca zahmet, zaman ve masraf doğurduğu söyleniyor. Ben de yaklaşık kırk yıldır aile arabuluculuğuyla ve aile hukukuyla da çok yakından ilgileniyorum. Ve de aile hukukuyla ilgilenen tüm arkadaşlarımız bilir ki anlaşmalı boşanma dediğimiz süreç, sanıldığı gibi bir gül bahçesi değildir.

Orada sıkı pazarlıklar yapılır. Maalesef zayıf taraf orada da kendini acaba ne kadar ifade ediyor? Yani bu sadece arabuluculukta söz konusu olan bir risk değildir. Hatta tam tersine arabulucu önünde taraflar kendini daha iyi ifade edebilir. Arabulucu güç dengesini gözetmek zorundadır. Çünkü bu onun yükümlülüklerinden biri. Dolayısıyla avukatlarla ya da avukatsız anlaşmalı boşanma protokolü için masaya oturan taraflar daha sert pazarlıklar yapabiliyorlar. Daha kırcı, uzun, yorucu süreçler yaşayabiliyorlar. Sonrasında taraflar, "Bıktım usandım, bitsin de kurtulayım; yeter ki bu iş bir an önce sona ersin." noktasına gelebiliyor. Hatta literatürde de karşılığı olan, "lanet olsun anlaşmaları" diyebileceğimiz türde anlaşmalar bile ortaya çıkabiliyor. Öyleyse burada zaman ve para kaybından da söz etmek geçerli değil. Burada kanun çıktığı zaman muhtemelen hepimizi göreceğiz ki birtakım devlet destekleri de olacaktır.

Ayrıca yine bu sivil toplum kuruluşlarının çok üzerinde durduğu bir şey var: güvenlik sorunu. Arabuluculuk görüşmeleri sırasında bir şiddet olayı olsa bunu arabulucu nasıl önleyebilir? Hatta arabulucunun kendisi için de bir risk söz konusu diyorlar. Zaten riskli ilişkileri

olan tarafları aynı masaya oturtup kadının daha çok ezilmesine sebep olunacak deniyor. Bir kere biz tarafları aynı anda aynı masaya oturtmuyoruz ki. En başından itibaren ayrı ayrı görüşmeler yapmak mümkün hatta süreç açısından daha yararlıdır. Ben, tarafları yakından tanıdığım boşanma dosyalarında dahi anlaşmalı boşanma protokolü oluşturmak için görüşme yapacaksam, başlangıçta onları aynı masaya almam. Mutlaka taraflarla ayrı ayrı görüşüyoruz. Tarafları aynı masaya oturtmamız gerekmiyor bile.

Zaten de aile arabulucusu olarak süreci bu şekilde yürütmek durumundayız. Bu güvenlik riski aslında mahkemede daha çok yüksek. Çünkü orada iki taraf da duruşma salonunun önünde, aynı kapının önünde bekliyorlar. Üçüncü sayfa haberlerinden hepimizin bildiği üzere, duruşma beklerken yaşanan kavgalar ve yaralamalar söz konusu olabilmektedir. Bazen aileler de kavgaya dahil olabiliyor. Bu adliyenin içinde de mahkemenin dışında da olabiliyor. Mahkeme günü, olumsuz bir niyeti olan kişi için adeta bir “randevu saati” anlamına gelebilir; çünkü herhangi bir şekilde bir rahatsızlık vermek istediği kişi de o gün oraya gelecek. Halbuki aile arabuluculuğu süreci, kişisel konforu gözetilip taraflarla ayrı ayrı yapılıyor. Dolayısıyla öyle bir güvenlik riski yok bizde diyelim.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Anladım. Bir de şimdi aile arabuluculuğu dediğimiz zaman, hep sizin de işaret ettiğiniz gibi kamuoyunda doğrudan boşanma akla geliyor. Oysa Türkiye’de birçok şirket aslında aile şirketi. Şirket içi uyumsuzluklar oluyor. Kimi zaman bunlar yargıya intikal ettiği zaman çok uzun yıllar çözülemeyebiliyor. Yani bu anlamda örneğin aile şirketlerindeki uyumsuzluklarda da dikkate almak gerekmez mi? Yani buna toptan karşı çıkmak yerine, bu alanda da aslında önemli mesafe kat edebileceğini düşünmek gerekmez mi?

Av. Arb. Nur Özden

Hocam çok teşekkür ederim. Gerçekten aile arabuluculuğunun belki de en önemli uygulama alanlarından biri mal paylaşımı açısından, aile şirketlerinde yaşanan problemler. Siz de bilirsiniz, bu konuda medeni hukukçular ile ticaret hukukçuları arasında görüş farklılıkları da vardır. Aile şirketlerinde, evlenmeden önce kişisel mal niteliğinde olan paylar, evlilik içinde edinilmiş mal sayılabilecek unsurlar ya da şirket anayasası düzenlemeleri gibi pek çok hassas başlık var. Bazı aile şirketleri, boşanma hâlinde şirket paylarının mal paylaşımına dahil edilmeyeceğine ilişkin düzenlemeler yapabiliyor. Yani burada o aile şirketleri ile ilgili o kadar hassasiyet var ki bunun için ayrı bir çalışma da var.

Bir de şu örneği vermek isterim: Amerika'da, özellikle ticari ortaklıklarda ortaklığın sona erdirilmesi ya da hisselerin devri gibi konularda uyuşmazlık çıktığında ve taraflar mahkemeye başvurduğunda, bazı eyaletlerde hâkimler tarafları çift terapisine yönlendiriyor. Yani aile danışmanlığına gönderiyor. Çünkü 10-15 yıl, hatta 20 yıl aynı şirkette ortaklık yapmış insanların arasındaki ilişkiler sadece rasyonel ilişkiler olmaktan çıkıyormuş. Tıpkı eşler arasındaki ilişki gibi, duygusal boyutu olan bir hâl alabiliyormuş. Bu nedenle hâkimler, "Önce aranızdaki psikolojik ve duygusal meseleleri çözün; rasyonel olmayan alanları netleştirin, sonra hukuki probleme dönelim" yaklaşımını benimseyebiliyorlar. Bu yazıyı ilk okduğumda çok takdir etmiştim. Yani ne kadar öngörülü ve geniş görüşlü hâkimler var diye düşünmüştüm. Dolayısıyla aile şirketleri söz konusu olduğunda - zaten doğrudan aile ilişkisi içeren bir yapıdan bahsediyoruz - aile arabulucusunun rolü son derece önemli. Hem ticari yapının daha sağlıklı şekilde devam edebilmesi açısından hem de tarafların pozisyonlarını, riskleri ve fayda-zarar dengesini daha sağlıklı değerlendirebilmesi bakımından ciddi katkı sağlayabilir. Çünkü bu alanlarda da gerçekten çok büyük çatışmalar yaşanabiliyor.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Sizin bahsettiklerinizi de dikkate aldığım zaman, çoğunlukla mali konularda uyuşmazlıklar çıktığını ve aile arabuluculuğunda uyuşmazlıkların önemli bir kısmının aslında mali uyuşmazlıklar olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla burada arabuluculuğa engel bir durum çok fazla var gibi gözüküyor.

Peki siz, arabuluculara yönelik ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz? Mesela ben bir arabulucuyum; normal eğitimini almış ve lisansını almış bir arabulucu, doğrudan aile arabuluculuğu uyuşmazlıklarına girmeli midir? Yoksa öncesinde nelere dikkat etmelidir, ne gibi bir çalışma yapmalıdır?

Av. Arb. Nur Özden

Şimdi tabii ki doğrudan temel arabuluculuk eğitimi almış bir kişinin bu alana girmemesi gerekir. Hatta şunu da söyleyeyim: Sadece aile hukukunu çok iyi bilmek de yetmez. Diyelim ki hem arabulucu hem hukukçu, aile hukukunda uzman ve 20-30 yıldır bu alanda çalışıyor. Bu bile tek başına yeterli olmayabilir. Çünkü bazen uzun yılların getirdiği avukatlık refleksleri daha da keskinleşebiliyor.

Örneğin aile arabuluculuğunda şiddetle ilgili bir bölüm var. Daha doğrusu, tüm arabuluculuk türleri açısından genel olarak kanunumuz bu konuda ne söylüyor? Şiddet varsa arabuluculuk yok. Aile arabuluculuğunda da yine kanun gereği şiddet iddiasının bulunması sürecin yürütülmesine engel olacaktır. Yani arabulucu taraflardan birinin şiddete uğradığını anlıyorsa süreci durduracaktır. Hatta şöyle söyleyeyim, hâkimler önlerine gelen boşanma davasında özel bir talep yoksa bir şiddet ya da baskı olup olmadığını, bunun sebeplerini, boşanma, mal paylaşımı ya da velayetle ilgili taleplerinin arkasındaki konulara çok fazla girmiyor bile. Halbuki arabuluculuğa başvurulduğunda arabulucunun, aile ya da boşanma arabulucusunun yapması gereken ilk iş - yani taraflara bir randevu ayarlayıp oturttuktan sonra

yapacağı ilk iş - nedir? Bir arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme süreci başlatmak.

İşte düz bir arabulucunun neden bunu yapamayacağını cevabı da burada. Aile arabuluculuğunda uluslararası standartlar vardır. “Tamam, boşanmak istiyorsunuz, buyurun anlatın” diye girilmez sürece. Önce, uluslararası uzmanlar tarafından yapılandırılmış ve her kültüre göre uyarlanmış bir soru silsilesi uygulanır. Kültürel farklar burada çok önemlidir. Bu görüşmede anlamaya çalıştığımız şey şudur: Gelen kişinin iradesi ne kadar özgür? Herhangi bir baskı altında mı? Korku yaratan bir ortamdan mı geliyor? Çocuk var mı? Çocukla ilgili durum nedir? Taciz ya da rahatsız edici başka bir durum söz konusu mu? Psikolojik ya da fiziksel şiddet var mı? Varsa ne düzeyde? Taraflar bunu nasıl algılıyor? Bunu anlamak istiyoruz.

Şimdi tarafların algısı da tabii çok önemli. Mesela yıllar evvel Levent Kırca ile Oya Başar’ın bir skesinde izlemiştım: Feminist bir gazeteci, şiddet mağduru kadınlarla görüşmek ve onlara haklarını anlatmak için bir gecekondu mahallesine gidiyor. Oldukça süslü ve entelektüel cümlelerle, seyircilere çok önemli bir görev üstlendiklerini anlatıyor. Ardından, yüzü gözü morarmış, her yeri sargılı bir kadınla konuşmaya başlıyor. Adını soruyor, sonra da yüzündeki yaraları kimin yaptığını ... Kadın, bunları eşinin yaptığını söylüyor. Gazeteci, neden böyle olduğunu sorunca kadın, gündelikten kazandığı paranın tamamını vermediği için eşinin sinirlendiğini ve onu dövdüğünü anlatıyor. Gazeteci bunun üzerine, eşinin onu dövmesinin yasal olmadığını, buna “hayır” diyebileceğini söylüyor. Kadının verdiği cevap ise çarpıcı: “Ne diyorsun sen? Beni dövmeyip de elin karısını mı dövcek? Evde gül gibi karısı varken kimi dövcek?”

Daha sonra onların bir röportajını da izlemiştım. Anlattıkları hikâyenin gerçekten yaşanmış bir olaydan esinlendiğini söylüyorlardı. Nitekim hem kadınlarda hem erkeklerde benzer örneklere sıkça rastlanıyor. Özellikle kıskançlık meselelerinde - şiddet kadar uç bir

noktaya varmasa bile - birçok kişi bunu başlangıçta hayatına yönelik sınırlayıcı bir müdahale olarak görmüyor. Aksine, “Beni çok seviyor, o yüzden kiskanıyor” ya da “Ne yapayım, huyu böyle; çok sevdiği için böyle yapıyor, kendine engel olamıyor” şeklinde yorumlayabiliyor.

Bu ifadeleri gerek yer aldığımız pek çok davada gerekse gönüllü derneklerle yürüttüğümüz çalışmalarda o kadar sık duyduk ki ... Yani tarafların algısı hakikaten çok önemli.

İşte bu arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısında biz aynı uzun soru setini kullanıyoruz. Hepsi çok sakin ama çok damardan sorular, öyle söyleyeyim. Bunu hem kadına sorup notlarımızı alıyoruz, hem erkeğe soruyoruz. Yani bu, sadece daha zayıf gördüğümüz insanlara uygulanacak bir yol değil. Diyelim ki ortada bir şiddet var; failin de bir farkındalık kazanması gerekiyor. Onun da “Ben ne yaptım, bu nedir?” diye görmesi için ... Ve bunu yine suçlamadan, yargılamadan yapıyoruz. Zaten arabuluculukta biliyorsunuz, “sen doğru yapmışsın, yanlış yapmışsın” demek bir tarafa, kaşımızla gözümüzle bile böyle bir ima yok. Son derece anlayışlı, dinleyen, hiç yargılamayan sadece anlamaya çalışan bir insan durumundayız.

Dolayısıyla biz bunları yaptıktan sonra, artık o tarafların arabulucu önünde bir anlaşmalı boşanma protokolü yapmaya uygun olduğunu görürsek devam ediyoruz. Görmediğimiz anda ise bunun arabuluculuğa elverişli olmadığını değerlendiriyoruz. “Arabuluculuğa elverişli değildir” diye mahkemeye bir rapor yazıyoruz. Yani bu şiddet olayı çok önemli. Bunu anlayabilmesi için arabulucunun eğitimi olması gerekiyor tabii ki.

Aile Bakanlığı'nın 2015 tarihli raporuna göre - 2025 raporunu görmedim - şiddete uğrayan kadınların sadece %11'i kurumlara gitmiş. Yani anlatabiliyor muyum? Bu %11'in dışında kalan, yani %89 gibi bir kesim... Hadi bugün medyayla daha çok şeyden haberdar olduğunu varsayalım, yine de belki %70'i hâlâ kurumlara gitmeyen bir kesimdir. Bu %70, derdini belki de ilk defa olduğu gibi bir

arabulucuya anlatma imkânı buluyor. Bunu mahkemede hâkime anlatamaz. Neden anlatamaz? Hâkimlerimiz, özellikle aile hâkimleri, çok donanımlı, bilgili ve tecrübeliler, ama mahkemede tarafları filmlerdeki gibi uzun uzun “anlat evladım” diyerek dinlemeye vakit var mı? Yok. Dolayısıyla arabulucunun işi bir nevi filtreleme gibi. Diyelim ki arabulucuya 100 vaka geldi; bunların sadece 20’si, 40’ı arabuluculuğa elverişli olsa bile biz yine kazançlıyız. Yani o kadar aile daha az hırpalanarak, daha az birbirini kırarak bu köprüden geçmiş olacaklar diyebiliriz.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Burada sizin de işaret ettiğiniz gibi, arabulucunun dikkat etmesi gereken birçok husus var. Ciddi bir farkındalık da gerekiyor. Zannedirim bunu ancak eğitimle kazanabilir. Deddiğiniz gibi, bir yerde ekonomik şiddet var mı? Fiziksel şiddet belki daha kolay fark edilebilecek, daha rahat çıkarım yapılabilecek bir husus ama sizin de söylediğiniz gibi ekonomik ya da psikolojik şiddeti fark etme noktasında arabulucunun başlangıçta belki bir psikologdan destek almasını mı düşünmek lazım o süreç zarfında? Yoksa alacağı eğitim bunları fark etmesi açısından tamamen yeterli olur mu?

Av. Arb. Nur Özden

Hocam bu da harika bir soru. Çünkü aile arabuluculuğunun uygulanması... Hani kanun çıktı, her şey çıktı diyelim ama işte o kapıdan içeri girdikten sonra yapılacak çalışmalar ne olacak? O önemli. İlk olarak, mesela aile arabuluculuğunun zaten aile arabuluculuğu merkezlerinde yapılması konuşuluyor. Bir kanun taslağı var muhtemelen ama ben de nasıl bir şey olduğunu görmedim. Ancak kenarından konuşulduğu kadarıyla vakıfım.

Şimdi bu aile arabuluculuğu merkezlerinde hukukçuların yanı sıra sürece destek olacak aile danışmanları, çocuk psikologları bulunacak, sosyal hizmet uzmanları bulunacak. Bu kişiler aslında

hukukçu arabuluculara süreçte destek olan çalışma arkadaşları olacak. Mesela benim ayrıca bir psikoloji yüksek lisansım olduğu için - özellikle aile rehberliği, aile terapileri, aile danışmanlığı, aile sistemleri gibi konularda 2000 saatin üzerinde eğitim aldım - bulaşmadığım, girip çıkmadığım eğitim kalmadı diyeyim. Bunu yüksek lisans sırasında büyük ölçüde okulda kıymetli hocalarla yaptım. Şahsi olarak benim böyle bir desteğe ihtiyacım olmayabilir. Benim gibi hem hukuk hem psikoloji eğitimi olan birkaç meslektaşım var ama onun dışında, ciddi anlamda aile arabuluculuğu yapılan bir yerde tarafların duygu durum dağınıklıklarını, oradaki krizleri yönetmek, öfke kontrolü sağlamak ya da zor kişiliklerle başa çıkmak için böyle bir destek ekibinden yardım alınmasında fayda var. Zaten kanunun bu konudaki kısmını çok konuşulduğu için biliyorum. Bu merkezlerde, bu söylediğim vasıflarda hukukçu olmayan ama aile konusunda uzman bir ekip zaten olacak.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Anladım. Zaten Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 15. maddesinin 6. fıkrası da buna izin veriyor. Arabuluculuk faaliyetleri esnasında uzman bulundurulması mümkün ve aslında gerekli de diyebiliriz. Değil mi?

Av. Arb. Nur Özden

Evet, aile arabuluculuğunda hele çok gerekli. Mesela çocuk varsa... Çünkü hukukçu her şekilde sebep-sonuç çizgisi üzerinden gitmeye alışkın yolda çok mola vermeyi sevmiyor. “Şurada da turistik bir yer var, hazır yoldayken yarım saat oyalanayım” diye bakmıyor. Ama aile arabuluculuğu böyle turistik molalar değil, mecburi molalar içeriyor. Mesela çocuk varsa, bu iş sadece “iki haftada bir babaya gidecek, yaz tatilinde şu kadar, kış tatilinde bu kadar” gibi basit bir düzenleme değil. Fiziksel velayet ya da çocukla kişisel ilişki meselesinde aile arabuluculuğunun belki de en önemli modüllerinden biri ebeveynlik planıdır.

Bir ebeveynlik planı, çoğu zaman bir anlaşmalı boşanma protokolünden daha uzun oluyor. Diyelim ki iki sayfada ortalama bir anlaşmalı boşanma protokolünü bitirebilirsiniz. Ama bir ebeveynlik protokolü en az iki-üç sayfa. Çünkü kök ailelerle ilişkiden çocuğun sağlık ve eğitim hayatına, sosyal çevresine ve hobilerine kadar çok ayrıntılı, çok kapsamlı bir yol haritası hazırlanabiliyor. Tabii ki bu yol haritası da sabit bir metin değil; çocuk büyüdükçe değişebilecek bir yapı. En iyi ebeveynlik planları, belli dönemlerde - mesela üç ya da beş yılda bir - gözden geçirilmek üzere koşullar içerir. Dolayısıyla bütün bunları hazırlarken bir hukukçu aile arabulucusu tek başına yeterli olmayabilir. O yüzden bahsettiğimiz destek ekipleri gerçekten çok büyük katkı sağlıyor.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Peki, yani şimdi dedik ki şiddet bir risk olarak karşımıza çıkıyor ve bu riskin nasıl giderilebileceğini konuştuk. Arabulucular açısından eğitimin son derece önemli olduğunu ve bu riskin de bertaraf edilebileceğini söyledik. Bunun dışında sizin işaret edebileceğiniz başka önemli riskler var mı?

Av. Arb. Nur Özden

Şimdi burada yine birkaç risk var, çok basit. İlki - şimdiye kadar konuştuklarımızın da ışık tuttuğu bir şey - arabulucunun yetersizliği. Değil mi, en büyük mesele bu. Bir savaştan ordusu yenik dönmüş; Napolyon generale sormuş: “Söyle bakalım, ne oldu da yenildiniz?” General demiş ki: “İmparatorum, üç tane sebebi var. Bir: barut bitti.” Napolyon da “Dur,” demiş, “gerisini anlatmasan da olur.” Bizim için de aile arabulucusu yetersizse öbür risklere bakmaya gerek yok. En önemli konu bu. Peki aile arabulucuları nasıl yeterli hale getirilebilir? Çok iyi bir eğitimle.

Hocam siz de biliyorsunuz, yıllardır öğrencilerlesiniz. Lisans öğrencileri bir yana, meslek sahibi insanların yetişkin eğitimi

seviyesinden bahsedecek olursak... Biz her şeyi bilen bir milletiz. Bize uzun uzun eğitim de gerekmez; bakar, anlayıveririz. “Falanca yapıyorsa ben de yaparım” deriz. Böyle bir özgüvenimiz vardır. Bu güzel bir şey ama eğitim şart... Hem de uzun bir eğitim şart. Kaldı ki bizim hukuk fakültelerimizde iletişim ve müzakere gibi dersler yok. Dünyadaki iyi hukuk fakültelerinde ise bunlar, usul hukuku ya da medeni hukuk gibi temel ders kabul ediliyor. Hatta felsefe ve matematik dersleri var. Bir yıl matematik okuyorlar. Bu kadar iletişim ve müzakere altyapıları olduğu halde ve temel arabuluculuk sertifikalarını aldıktan sonra bile aile arabulucusu olmak istediklerinde yüzlerce saat eğitim almaları gerekiyor. Fransa’da 650 saat aile arabuluculuğu eğitimi var. Almanya’da temel eğitim 9 ay.

Şimdi buraya baktığımızda, aile arabuluculuğu gündeme geldiğinde şu söyleniyor: “Zaten sicile kayıtlı 50.000’in üzerinde arabulucumuz var. Bu kişiler uzun eğitimler aldılar, saatlerce uzmanlık eğitimlerinden geçtiler. Şimdi bir de aile arabuluculuğu için 450 saat daha eğitim kimseye cazip gelmez.” Özellikle kanun koyucular açısından böyle bir tereddüt olabiliyor. Ama işin doğrusu şu olabilir: Aile arabuluculuğu, bu alana gerçekten yetkin, bu zahmetli ve yorucu süreci göze alan kişilerin seçilmesini gerektirir. Avrupa’da yaklaşım zaten bu yönde. Aile arabuluculuğunun son derece yoğun ve yıpratıcı bir faaliyet olduğu kabul ediliyor ve “Zaman ayırabilecek, mizacı uygun, sabrı ve donanımı yeterli, eksiklerini tamamlamaya hevesli olanlar gelsin” deniliyor. Yaklaşık bir yıl sürecek bir eğitime, bu alana gönülsüz biri “Bir gün lazım olur, bende de bulunsun” diye girmez. Zaten girmemeli de. Arabulucunun yeterliliği bu yüzden çok kritik. Temel arabuluculuk eğitimlerinin ilk yıllarında müfredatta öfke kontrolü, davranış bozuklukları, iletişim ve müzakereye dair daha derin başlıklar vardı; maalesef sonradan çıkarıldı. Aile arabuluculuğu eğitiminde bunları daha da geniş şekilde vermek gerekiyor. Aile dinamikleri, farklı aile yapıları, aile modelleri... Bunların üzerinde durulması şart.

Ayrıca aile arabuluculuğu modelleri var. Bizim temel arabuluculukta gördüğümüz nedir? Genelde kolaylaştırıcı arabuluculuk ve Harvard müzakere modeli. Yani iki tane temel unsuru var mevcut uygulamalarımızın. Ama aile arabuluculuğunda bir kere temel arabuluculuk modeli dönüştürücü arabuluculuk. Yani o tarafların kendilerini ve birbirlerini tanımaları ekseninde ilerleyip bu şekilde arabulucunun tarafları güçlendirdiği daha geniş mesafede bir algı kazanmalarına yardım ettiği bir süreç. Bunun yanında terapötik arabuluculuk, anlatı (*narrative*) temelli arabuluculuk gibi destekleyici modeller de var.

Tabii bütün aile arabuluculukları da bu kadar girift ve kapsamlı modellerle yürütülmek zorunda değil. Mesela taraflar beş yıl evli kalmış, çocukları yok, sadece basit birkaç malvarlığı unsuru var ya da hiç yok. Böyle bir durumda mevcut kolaylaştırıcı arabuluculuk ve Harvard müzakere modeliyle sürece başlamak ve ilerlemek gayet mümkün. Ama daha uzun evliliklerde, özellikle çocukların olduğu durumlarda, diğer modelleri de bilen ve hangisini ne zaman kullanacağını ayırt edebilen bir arabulucu gerekir. İyi bir yemek yaparken aşçı malzemenin sırasını bilir; hangi baharatı ne kadar koyacağını, hangi malzemeye neyin uyacağını bilir. İyi arabulucu da aslında malzemeyi doğru tanıyıp, doğru zamanda ve doğru dozda bir araya getirebilen kişidir. Bunun eğitimi de 50–100 saatlik bir programla olacak bir iş değildir. Bu alana gerçekten hazır olan, bu yoğunluğu ve sorumluluğu göze alan kişilerin gelmesi gerekir.

Bir de toplumsal cinsiyet eşitsizliği meselesi var. Dünyanın her yerinde toplumsal cinsiyetle ilgili sorunlar var. Avrupa'da da var, ama daha düşük seviyede. Bizde ise gerçekten vahim boyutlarda olduğunu söylemek mümkün.

Şimdi aile arabuluculuğu eğitiminin içinde mutlaka toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili bir bölüm olması gerekiyor. Çünkü insan doğru ya da yanlış adımlarla değil, bilinçli olup olmaması üzerinden hareket ediyor. Bir şeyi ancak fark ettiğimizde onun iyi mi kötü mü

olduğunu değerlendirebiliyoruz. Oysa farkında olmadığımız pek çok şey var. Toplumsal cinsiyet eşitliği ya da eşitsizliği de tam bu tür konulardan biri. Bu farkındalık olmadan sağlıklı bir değerlendirme yapmak mümkün değil. Ayrıca aile arabuluculuğu sadece eşler ve çocuklarla sınırlı bir süreç değil. Aileler var. Hiçbir boşanma yalnızca çekirdek aile içinde yaşanmıyor. Müdahale, yönlendirme, baskı gibi unsurlar çoğu zaman geniş aile üzerinden etkili oluyor. Yani “aile ekosistemi” dediğimiz o geniş yapı, sürecin önemli bir parçası. Dolayısıyla aile arabulucusu olarak bu bütünlüğü görebildiğimiz ölçüde gerçekten faydalı olma imkânına sahip oluyoruz.

Mahkemelerde tarafların duruşma salonuna getiremediği, usuli ya da maddi sınırlamalar nedeniyle ele alınamayan pek çok konu, aile arabuluculuğu ortamında konuşulabilir ve değerlendirilebilir. Dolayısıyla en önemli mesele, aile arabulucusunun bütün bunları yapabilecek düzeyde eğitilmesidir. Buna birinci risk diyelim. İkinci mesele ise şudur: Sadece arabulucuları eğitmek yeterli olur mu? Olmaz. Az önce yemek metaforundan söz ettik; sadece aşçının iyi olması yetmez, tencerenin ve ocağın da iyi olması gerekir. Bu ne demektir? Hukuk sistemi ve hâkimler. Temel arabuluculukta daha sıradan sayılabilecek konularda, örneğin icra edilebilirlik şerhi ya da arabuluculuk sürecinin geçerli olup olmaması gibi meselelerde bile mahkeme kararlarında istikrarsız uygulamalar görülebiliyor. Aile arabuluculuğu bunu kaldırmaz. Dolayısıyla burada Adalet Akademisi'ne çok iş düşüyor. Aile hâkimlerine yönelik bir pilot uygulamayla başlanabilir. Ülkemizde belli iller seçilir, örneğin üç-beş il; oralarda da üç-beş mahkeme belirlenir. Ancak sonuçta gelinmesi gereken nokta, aile hâkimlerinin tamamının aile arabuluculuğu konusunda eğitilmesidir. Çünkü aile hâkimleri bu yaklaşımı kavradığında tutarlılık sağlanır. Hatta kanunda da buna ilişkin bir madde olabilir. Hâkimlere, derdest davalarda tarafları arabulucuya yönlendirme yetkisi tanınabilir. Avrupa'daki birçok ülkede, örneğin Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de,

hâkimler bunu zorunlu dahi tutabiliyor. Arabulucuya gitmeyi reddeden taraflara daha ağır harçlar yüklenebiliyor.

Üçüncü risk olarak şunu söyleyebilirim: Aile arabuluculuğunu yasal olarak düzenleyip ortaya salmamak gerekir. Yani özellikle başlangıç aşamasında, mahkeme temeli olmasında çok büyük fayda var. Diyelim ki dava açıldı. Dilekçe karşı tarafa tebliğ edilmeden önce hâkim dilekçeyi inceler; yazılanlara göre arabuluculuğa uygun olup olmadığını değerlendirir. Uygun görüyorsa tarafları arabuluculuğa gönderir. Arabulucu da az önce konuştuğumuz gibi arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısını yapar. Yani bir filtrasyon süreci işletilir. Mesela ceza uzlaştırmada uzlaştırma savcılarını böyle yapmıyor mu? Yani savcılığa yapılan başvuruları, şikâyetleri savcılık inceliyor. Uzlaştırmaya elverişli bir suç ise o şikâyetten sonra savcılar onu uzlaşmaya yönlendiriyor. İşte bizde de iyi işlemesi için mahkemeye açılan boşanma davalarında dilekçe karşı tarafa tebliğ edilmeden tarafların arabuluculuğa yönlendirilmeleri gerekiyor. Çünkü karşı tarafa tebliğ edildi mi düşmanlık başlıyor. Vay bana neler demiş. Daha kuvvetli, onu dediklerini çürütecek şeyleri de yazayım, ben de ona ne söylersem bir fazlası şeklinde gideyim diye bakıyor. Ama işte henüz dilekçeyi almamışken, tarafları bir araya getirmek köprüden önceki son çıkış gibi. Arabulucu tarafları orada çatışmadan, birbirlerini yaralamadan, incitmeden diğer tarafa geçirebilir. Dolayısıyla aile hâkimlerinin önünde bir aile arabulucuları listeleri olabilir. Bu liste içinden taraflar kendi seçtikleri bir aile arabulucusu ile de çalışabilirler.

Sonrasında dezavantajlı taraflar için, mesela diyelim ki kadın - genelde kadın daha güçsüz olduğu için böyle söylüyorum - barolar kanalıyla aile arabuluculuğu sürecinde talep eden tarafa yasal destek sağlanabilir. CMK desteği gibi. Dolayısıyla, aile arabuluculuğu eğitimleri barolar tarafından hizmet içi eğitim şeklinde de verilebilir. Aile arabuluculuğuyla ilgili destek olabilecek avukatlar için ayrıca bir grup oluşturulabilir. Çünkü baroda yalnızca CMK kapsamında

görevlendirilen bir avukatı doğrudan aile arabuluculuğu sürecine yönlendirmek mümkün değil. Hatta şöyle söyleyeyim: Biz, Aile Arabuluculuğu Derneği olarak, baroların staj eğitim programlarında ya da farklı hizmet içi eğitimlerinde bu desteği vermeye de hazırız. Çünkü hepimizin en büyük niyeti bu işi düzgün uygulamak.

Bir de devlet desteği meselesi var. Barolardan beklediğimiz desteğin yanında, devletten de destek bekliyoruz. Ancak bu, sınırlı bir alan için. Mesela arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarının ücretinin devlet tarafından karşılanması gibi. Orada her hâlükârda bir ücretlendirme söz konusu. Zaten burada dünya uygulamalarından da esinlenildi. Çünkü birçok ülkede üç ile altı seans arasındaki ücretleri devlet karşılıyor. Devlet aslında burada da kârlı. Zira bizde aile mahkemelerindeki davalar beş yıl, on yıl, bazen daha da uzun sürebiliyor.

Şimdi bunun yerine yani üç oturum ya da işte üç-beş oturumu devletin karşılaması yine bizim genel ülke maliyemiz açısından da karlı. Çünkü bir davanın devlete maliyeti olağanüstü. Ben ilk rakamı duyduğumda inanmamıştım. Hani şimdi güncel rakam nedir hakikaten bilmiyorum ama ilk öğrendiğimde o günün koşulları içinde astronomik gelmişti. Bu maliyet yalnızca hâkimin maaşından ibaret değil; adliyedeki personelden elektrige, sudan diğer tüm giderlere kadar her şey hesaba katılarak çıkarılmış bir maliyet. Dolayısıyla arabuluculuk süreci vergilerimizin de çarçur olmamasını sağlıyor diyebiliriz... Bu ilk bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarının devlet tarafından finanse edilmesi, taraflar açısından adalete erişim bakımından bir engel oluşturmaz; tam tersine, daha konforlu ve daha faydalı bir süreçten geçmelerine destek olur. Hatta bu uygulama, sosyal devlet olmanın harika bir adımı olacak, öyle söyleyeyim.

Aile arabuluculuğunun yaratabileceği mağduriyetler konusunda en çok dile getirilen muhalefet tezlerinden biri de şu: Devlet sosyal devlet olmalı, eşitliği korumalı. Ama biz de diyoruz ki sosyal bir

devlet zaten vatandaşının arkasında durarak onun kendini ifade edebileceği ortamı sağlayarak, finansal olarak da bunu karşılayan devlet aynı zamanda beş yıldızlı bir sosyal devlet hizmeti yapmış olur.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Toplumsal barışa da ciddi bir katkı sağlamış olur. Uzun vadede o toplumda adalet düzeni ve barış tesis edilirse, dediğiniz gibi yalnızca ekonomik açıdan değil; kalkınma, hatta estetik ve sanatsal gelişim açısından da olumlu sonuçlar doğurur diye düşünüyorum.

Av. Arb. Nur Özden

Kesinlikle hocam. Çünkü artık insanlar birbirine eskisi kadar tahammül edemiyor. Sanayi devrimi, ardından bilgi devrimi derken hayatın ritmi değişti. İnsanlar bir arada durmak zorunda değiller belki ama huzurlu ve iyi geçinme imkânı varsa bunun sadece kendilerine değil, içinde yaşadıkları topluma da yansması var. Çocuklarına yansması var. Problemlili bir insan yalnızca evde problemlili değildir; iş yerinde de öyledir, kendi kök ailesiyle ilişkilerinde de. Sürekli çatışmanın içinde büyüyen çocuk da okulda sadece ders dinleyen ya da yalnızca oyun oynayan bir çocuk olarak kalmaz. O da bu gerilimi taşır, daha zor bir hayatın içine girer. Dediğiniz gibi aile, toplumun çekirdeği; en temel birimi. Aileyi korumak demek, aileyi boşanmaktan uzak tutmak demek değildir. Aileyi korumak; istediklerinde, birbirlerini yaralamadan, üzmeden, ileride birbirlerinin yüzüne bakabilecek şekilde ayrılacaklarını gösterebilmektir.

Aile arabuluculuğunun risklerini özellikle vurgulamamın sebebi de bu. Çünkü bu çok faydalı bir uygulama ama doğru uygulanmalı. Ehil kişiler tarafından yürütülmeli. Bu amaçla, benzer hassasiyetlere sahip arkadaşlarımızla yıllardır bir aile arabuluculuğu derneği çatısı altında çalışıyoruz. Gerçekten bir hayalimiz var. Belki romantik bir hayal ama samimi bir hedef. İyi uygulanan bir aile arabuluculuğu modeline sahip olmak ve bu alanda örnek gösterilen bir ülke hâline gelmek istiyoruz.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Sizin de işaret ettiğiniz gibi aile bizim toplumumuzda çok önemli. Ve yani aslında geleneksel olarak da, aslında arabuluculuk bizim bugün modern pozitif hukuki anlamda belki değil ama geleneksel olarak da uygulanan bir şeydi ama biz onu zannedirim zaman içinde biraz ihmal ettik. Tekrardan onu canlandırmak gerçekten çok faydalı olacaktır diye düşünüyorum.

Av. Arb. Nur Özden

Evet hocam, ben de bu uygulamanın faydalı bir modül olduğuna inanıyorum. Dünyada aslında arabuluculuk ilk olarak aileden başlamış. Sebep; aile mahremiyeti. Genel mahkemelerde taraflar birbirini alenen hırpalamasın diye. Bizde maalesef en son uygulamaya alınıyor. Ama belki de her işte bir hayır vardır. Biz diğer uygulamalardan ders alarak belki daha dikkatli bir aile arabuluculuğuna adım atacamız bu şekilde.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Kesinlikle yani bir de sizler daha iyi biliyorsunuz. Yani bugün bir özel hukuk duruşmasına ne kadar vakit ayrılabilir? Bunu aile uyuşmazlığı gibi hassas bir meselede sizin dediğiniz gibi belki o ailenin yapısını anlamak gerekiyor. Biz de şimdi geniş bir coğrafyayız. Her coğrafyada farklı bir aile kültürü var. Sonuçta arabulucunun önüne geldiği zaman o aile, ilk önce bu aile nasıl bir aile? Sizin dediğiniz gibi burada çekirdek ailenin dışında bir güç unsuru var mı? Geniş aile içerisinde. Bunları anlaması bile belki birkaç oturum alacak. Bunları bu kadar iş yükünün olduğu yargılamada gerçekleştirmek gerçekten zor. Yani hâkimlere de haksızlık. Ama neticede onların da bu ailevi, aile dinamiklerini fark etmeden sağlıklı bir karar vermesi de ya bir taraf lehine bir adaletsizlik teşkil edecek ya da her iki taraf lehine bir adaletsizlik veya işte işin içinde çocuklar varsa onlar açısından da olumsuz neticeleri olacaktır gibi duruyor. Dolayısıyla sizin de dediğiniz gibi çok daha isabetli olacaktır.

Av. Arb. Nur Özden

Hocam bütün bunlardan dolayı mesela hukuk fakültelerinde mümkün olsa bütün hukukçular sosyal psikoloji öğrenmeli diye düşünürüm. Çünkü sosyal psikoloji kim kimi nasıl etkiler sorusunun cevabıdır. Ve de hukuk kişiler arası ilişkiler, kişiler arası problemler üzerine değil mi? Hukuk bu zaten. Yani ya kişiyle kişi ya kişiyle toplum ya kişiyle devlet. Dolayısıyla bizim hukukçularımızın gerçekten iyi bir sosyal psikoloji eğitimi almaları, aile arabuluculuğu eğitiminin içinde de bu kültürel farkları da görebilmesi için, bunları yorumlayabilmesi için çok önemli. Çünkü dünyada nasıl büyük, makro ölçekte kültürel farklar varsa, her ülkenin kendi içinde de doğusu, batısı, kuzeyi arasında ciddi tutum farklılıkları var. En küçük ülkelerde bile böyle; örneğin Hollanda'da, İsviçre'de dahi kuzey ile güney arasında belirgin farklar bulunabiliyor. Bizde de aynı durum söz konusu. Karadenizli, Güneydoğulu, Ege, Edirneli... Her bölgenin kendine özgü bir yaklaşımı, dili, ilişki kurma biçimi var. Dolayısıyla bu farkları hızlıca fark edebilen ve aynı zamanda bunları yönetebilen bir arabulucuya ihtiyaç var. İyi bir aile arabulucusu, adeta iyi bir orkestra şefi gibi olmalı. Farklı sesleri duyabilmeli, uyumsuzlukları fark edebilmeli ve bütünlüğü sağlayabilmeli. Biz de bu işe böyle bir niyetle bakıyoruz. Böyle bir hedefimiz, böyle bir heyecanımız var.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Umarım gerçekleşir, yapmış olduğunuz çalışmalar da realiteye dönüşür ve biz de aile uyuşmazlıklarını çok daha efektif ve sağlıklı bir şekilde çözüme kavuşturabiliriz. Sizlerin bahsettiğinden benim anladığım, aile arabuluculuğundan doğrudan anlamamız gereken boşanma değildir. Yine boşanma yine mahkemede gerçekleşecek. Aile uyuşmazlığı dediğimiz zaman şirket uyuşmazlıkları da bunun içine girebilir. Bunu da dikkate almak lazım. Ve riskler açısından da arabulucuların eğitimi olmazsa olmaz. İletişim, psikoloji ve gerçekten sözde değil özde bir eğitim.

Belki uzun vakte yayılacak ama sadece sertifika almak şeklinde değil ama gerçekten o konuyu özümseyip uygulayabilecek seviyeye gelmek önemli. Elbette dediğiniz gibi kanun uyuşmazlıkların çözümünü birçok geneli dikkate alarak bir çözüm tarzı benimsemiş. Sizin de dediğiniz gibi Harvard modeli. Ama işte diğer modellerin de sizin bahsetmiş olduğunuz terapötik model, anlatıcı model gibi arabuluculuğun diğer modellerinin de kullanılması özellikle aile arabuluculuğunda zannederim ki gerekecektir diye düşünüyorum. Özellikle yani sorulara da bakıyorum. Yani HMK 140 kapsamında hâkimin sulhe ve arabuluculuğa teşvik etmesi bir yasal düzenleme olarak var. Ama efektif şekilde uygulanamıyor. Belki sizin de az önce işaret ettiğiniz gibi, eğer doğru anladıysam, harçlar noktasında tabiri caizse ufak bir sopa gösterip “Arabuluculuğu deneyin” denmesi belki bir çözüm olabilir, bilemiyorum. Bu konuda bir şey söylemek ister misiniz?

Av. Arb. Nur Özden

Evet, arabuluculuğu hâkim bazı durumlarda kendisi gerekli görürse zorunlu olarak yönlendirebilir. Bazen de tavsiye edebilir taraflara. Her iki durumda da devlet, arabuluculuğa gidenlere bir harç indirimi sağlayabilir. Yani bu önemli bir destek.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Yani o zaman harç indirimi, artırımı değil de indirim sağlarsa belki yargılama giderleri noktasında bir teşvik olur.

Av. Arb. Nur Özden

Şöyle bir uygulama da olabilir. Arabuluculuğa teşvik ettiği ve tarafları arabulucuya gönderebildiği dosyalar için hâkimlere bir artı puan verilebilir. Bu uygulama hâkimlerimize ellerindeki dosyaları daha rahat incelemeleri için zaman da kazandırabilir.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Kesinlikle. Bence de bu çok isabetli bir tespit ve öneri diye düşünüyorum. Bu şekilde de onlar açısından da bir teşvik olmuş olacak hâkimler açısından da. Evet, bugün Aile Arabuluculuğu Derneği'nden kıymetli Avukat Arabulucu Nur Özden Hanımefendi ile birlikteydik. Gerçekten kendisi bize aile arabuluculuğu konusunda ne gibi riskler olabileceğini, ancak bunların da efektif bir şekilde nasıl karşılanabileceğini ve giderilebileceğini izah etti. Biz kendisine çok teşekkür ediyoruz. İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak kendilerine minnettarız. Aile arabuluculuğu serilerimiz devam edecektir farklı konuşmacılarla. Bizlere ilgi gösterdiğiniz için teşekkür ederiz. Görüşmek üzere.

Aile Arabuluculuğu Serisi V

Aile Arabuluculuğunda Mal Rejiminin Tasfiyesi

25 Őubat 2026

Moderat3r: Av. Arb. Cansev Turan
İstanbul Barosu

Konuşmacı: Av. Arb. Neriman Uygur
İstanbul Barosu

Açılış

Av. Arb. Cansev Turan

Değerli katılımcılar, kıymetli meslektaşlarım, hepiniz hoş geldiniz. Aile Arabuluculuğu Serisi'nin beşinci programında, "Aile Arabuluculuğunda Mal Rejiminin Tasfiyesi" başlığı altında bir araya gelmiş bulunmaktayız. Bugün burada sizlerle birlikte olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyoruz. Bu program İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenmektedir. Aynı zamanda danışma kurulu üyesi olmaktan onur duyduğum merkezimizin, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin gelişimine hem akademik hem de uygulama alanında sağladığı katkılar gerçekten çok kıymetlidir. Bu tür çalışmaların artarak devam etmesinin, aile hukukunda daha sağlıklı ve sürdürülebilir çözümlerin ortaya çıkmasına önemli katkılar sağlayacağını düşünüyoruz.

Bildiğimiz üzere mal rejiminin tasfiyesi aile hukukunun teknik boyutu ağır, güçlü ama bir o kadar da duygusal tarafında da hassasiyetleri olan bir alan. Tarafların sadece ekonomik değil de psikolojik olarak yıllarca vermiş olduğu emeklerinin de gözden geçirildiği, beklenti ve geçmişlerine dair önemli hususları içerisinde barındırıyor. İşte bu noktada da arabuluculuk taraflar arasındaki bu çatışmanın daha az olmasını, derinleşmesinin önlenmesini ve menfaat dengesinin sağlanmasını sağlamak amacıyla katkı sağlamaktadır.

Bugün bu önemli konuda yine bize değerli bilgi ve deneyimlerini paylaşacak Sayın Neriman Hocamı takdim etmek isterim. Avukat Arabulucu Neriman Uygur, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezundur. 1991 yılından bu yana İstanbul Barosu'na

bağlı olarak avukatlık mesleğini icra etmektedir. Aile hukuku, miras hukuku, borçlar hukuku, inşaat hukuku, kentsel dönüşüm, kira hukuku ve kat mülkiyeti hukuku alanlarında da çalışmalarını yine sürdürmektedir. Uzun süredir yine Neriman Hocamız aile ve miras mevzuatından, kat mülkiyeti mevzuatından, borçlar mevzuatından kaynaklanan nitelikli hesaplamalar alanında da bilirkişilik yapmaktadır. 2013 yılında kendisi fiilen arabulucu olmuş, dava şartı da dahil olmak üzere ihtiyari arabuluculuk faaliyetlerini aktif olarak yürütmektedir. Kendisi aynı zamanda arabuluculuk eğitmeni olup, aile, mal rejimi ve inşaat hukukuna ilişkin arabuluculuk eğitimlerini de sürdürmektedir. Yine bilirkişilik eğitimlerinde de eğitmen olarak çalışmalarını yürüten Neriman hocamız oldukça yoğun bir dönem geçirdi. Temel bilirkişilik, bilirkişilik yenileme eğitimleri, aile ve miras mevzuatından kaynaklanan teknik hesaplamalar alanında da eğitimler vermiştir. Kendisinin bilgi ve tecrübesinin bize önemli katkı sağlayacağını düşünüyorum ve sözü uzatmadan değerli Neriman Hoca'mıza veriyorum.

Aile Arabuluculuğunda Mal Rejiminin Tasfiyesi

Av. Arb. Neriman Uygur*

Merhabalar sevgili Cansev Hocam. Güzel tanıtımınız için teşekkür ederim. Her zamanki gibi çok nazıksınız. Aile arabuluculuğu bu kadar gündemdeyken, ne zaman dava şartı olacak diye meslektaşlarımızın soruları devam ederken İbn Haldun Üniversitesi'nin bu alanda, başlattığı bu Aile Arabuluculuğu Serisi gerçekten çok değerli. Bu seride benim de yer almama vesile oldukları için sevgili Yeliz Hocam'a Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne ve İbn Haldun Üniversitesi'ne sonsuz teşekkür ediyorum. Umarım faydamız olur bu aşamadaki sunumlarla, bugünkü programımızla diye düşünüyorum.

Aile arabuluculuğu aslında biz aile hukuku çalışan avukatların aynı zamanda bu alanda bilirkişilik yapan meslektaşlarımızın gerçekten dava şartı haline gelmesini beklediğimiz bir alan. Neden dava şartı haline gelmesini bekliyoruz? Tabii ki diğer arabuluculuk alanlarında olduğu gibi, tanıtılmasının sağlanması, arabuluculuk bilincinin geliştirilmesi ve gerçekten çok hassas bir konu olan aile uyuşmazlıklarının arabulucu önünde, arabulucu nezdinde çözülmesinin çok daha faydalı olacağını düşünen hukukçularданım. Şu aşamada dava şartı aile arabuluculuğu gelmeden zaten biz ihtiyari anlamda arabuluculuk çalışmaları yapıyoruz. İhtiyari arabuluculuk çalışmalarının yapılması ve bu süreçteki ihtiyari arabuluculuk çalışmalarından sağlanacak fayda, ileriki aşamalarda dava şartı haline geldiği zaman bizim için de ciddi bir referans olacaktır.

* Av. Arb. İstanbul Barosu.

Ayrıca buradaki güzel örnekler, güzel anlaşma örnekleri ve ailenin boşanma sonrasında da çocuklar ve büyük aile dediğimiz ebeveynler doğrultusunda ilerleyecek ilişkilerini, sürecek ilişkilerin de daha sağlam kalabilmesi anlamında örnek oluşturacak ve dava şartı arabuluculuğun yürürlüğe girmesinde de etkin olacaktır diye düşünüyorum.

Aile arabuluculuğunda seçtiğimiz konu neden mal rejiminin tasfiyesi? Aile arabuluculuğu geldiği zaman mal rejimi tasfiyesi en büyük alanı oluşturacak bölüm olacak. Neden? Çünkü çiftler evlilik aşamasında edindikleri mal varlıklarının tasfiyesinde anlaşmalı boşanmanın önünde en büyük engel olarak haklarını alamadıklarını düşünmeleri belki anlaşmaların önüne engel olarak geçiyor. Boşanmayı halletseler bile, bir boşanma kararı anlaşmalı boşanmayla ya da (çekişmeli) mahkeme kararıyla bir boşanma gerçekleşse bile, malumunuz üzere mal rejiminin tasfiyesi için boşanmanın kesinleşmesinin bekletici mesele yapılması nedeni ile sonradan davalar devam edebiliyor.

Şimdi İstanbul şartlarında yerel mahkemelerde yaklaşık 1-1,5 sene, Bölge Adliye Mahkemesi'nde 1,5-2 sene ve bir de Yargıtay uygulamasını göze aldığımız zaman 4 sene, 5 sene sonra boşanma kararı kesinleşiyor ve mal rejimi tasfiyesi davaları durduğu yerden devam ediyor. Tabii ki bu aradan geçen zaman, işte 01.01.2002 öncesi mal varlıklarındaki değer kayıpları, yine paralardaki değer kayıpları, şirketlerdeki tasfiyedeki değer kayıpları ne oluyor? Alacaklı eşin alacağının ciddi oranda alınmasını engelleyecek duruma geliyor. Tabii ki yargının uzaması her zaman eleştirildiği gibi arabuluculuğun yapılması için bir neden değil. Ancak tarafların bu tabloyu bilmeleri, tarafların bu tablo halinde maddi menfaatlerini korumaları anlamında bunu da bilerek arabuluculuğu değerlendirmeleri gerektiğini, biz her zaman ileri sürüyoruz. Avukat olarak bize gelen boşanma davalarında da öncelikle biz diyoruz ki; anlaşmalı boşanmayla siz bu süreci

bitirin. Bizim aslında yaptığımız bu anlaşmalı boşanma çalışmaları ileride arabulucu olduğumuz dava şartı arabuluculuk süreçlerinde, aile arabuluculuğu yoluyla bu sürecin sonlandırılmasına dönüşecek.

Tabii ki biz burada ne yapıyoruz? Boşanma değil bizim arabuluculuktaki konumuz. Boşanmanın fer'ileri olarak saydığımız tazminatlar, nafaka bedelleri ve en önemli alan olan mal rejiminin tasfiyesi. Şimdi mal rejiminin tasfiyesinde ciddi sorunlar çıkıyor. Neden ciddi sorunlar çıkıyor? Çünkü mal varlıkları üzerine kayıtlı olan eş, belki yargılamayı geciktirmekte kendine bir menfaat olacağını düşünebiliyoruz. Paranın değer kaybı, yargılamanın uzun sürmesi vesaire gibi kısımlar da var. Ama diğer taraftan yıllar sürecek, boşanmadan sonra, yaklaşık 4-5 sene süren boşanmadan sonra meydana gelecek bir mal rejiminin tasfiyesi davasının yıllara yayılması, ödeyeceği bedelin ne olacağını bilinmemesi, mal varlıklarına da boşanma aşamasında, boşanma davası aşamasında açılan mal rejimi tasfiyesiyle tedbirlerin konulması aslında borçlu eş için de ne yapıyor? Önünü göremeyeceği bir alan oluşturuyor.

Tabii diğer bir sıkıntı, diğer bir sonuç da çiftin boşanmaları bitmesine rağmen sonradan davalı olmaya devam etmeleri, ortak çocukların burada belki şahit olarak gösterilmesi, belki yeni hayat kurdukları zaman hayatındaki değişikliklere rağmen halen eski eşle bir mal rejimi tasfiyesi davasını devam ettirmeleri, mallar yönünden boşanamamaları sonucuna getirmiş oluyor. Bu nedenle de biz diyoruz ki, evet avukat olarak bize gelen dosyalarda anlaşmalı boşanma evladır, onu yapmaya çalışıyoruz ama o olmasa bile en kötü ihtimalle bu mal rejimi tasfiyesini, boşanmanın kesinleşmesinden sonra mal rejimi tasfiyesi dosyalarını ne yapmak gerekiyor? Anlaşmalı boşanmayla çözebilmek gerekiyor. Tabii ki bunu çözmeye çalıştığımız aşamada bizim önümüzde olan, büyük oranda konuştuğumuz aile arabuluculuğunun farklı bir arabuluculuk yöntemi olması gerektiği, bizim bildiğimiz ticari, işçi-işveren uyumsuzlukları, tüketici uyumsuzluklarından

farklı olarak, ailenin dinamikleri ve ailenin korunması, ailenin özel hayatının, gizliliğinin belki mal varlıklarıyla ilgili gizliliğinin korunması gibi nedenler de dikkate alınarak, biraz daha özel, biraz zayıf tarafın genelde ülkemizde mal varlıklarının büyük kısmının erkek üzerine olduğu düşünülürse kadın olarak değerlendirilelim, zayıf tarafın da korunması yönünden de mutlaka tedbirlerin alınması gerekiyor.

Yeni gelecek kanunumuza da bu yönde önlemlerin alınması gerekiyor. Mal rejimi tasfiyesi biraz teknik bir konu olduğundan, bu alanda aslında tarafların kendilerini mutlaka vekille temsil etmelerinin zorunlu hale getirilmesi düşünülebilir. Bu yönde barolarımızın bir dönem işçi-işveren uyuşmazlıkları yönünden belirli miktara kadar olan uyuşmazlıklarda avukat ataması gibi, avukat tayin etmesi gibi barolarımızın bir avukat görevlendirmesi, adli yardım üzerinden, olabilir. Bu şekilde de destek sağlanabilir.

Aynı zamanda tabii ki buradaki arabulucuların niteliği çok önemlidir. Tabii bu konuda ciddi çalışmalar var. Meslektaşlarımızın da daire başkanlarımızın da bu yönlü Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğümüz'ün de ciddi çalışmaları var. Arabulucuların nasıl arabulucular olması gerektiği, acaba aile uyuşmazlıklarına vâkıf, bu alanda avukatlığı çok fazla olan arabulucular mı olması, yoksa arabuluculuk anlamında çok yoğun bilgisi ve tecrübesi olan arabulucular mı olması gerektiği yönünde tartışmalar devam ediyor. İstedığımız tabii ki; hepsinin bir arada olmasıdır.

Bir de tabii ki bazı uyuşmazlıklar için, mesela işçi-işveren uyuşmazlıklarında, değerlendirmiştik. İşte alacakların acaba bir uzman tarafından hesaplanması gerekip gerekmediği, işçi-işveren uyuşmazlıklarında bir mali müşavir desteği alınıp alınmaması, inşaat uyuşmazlığı olursa orada bir inşaat bilirkişisinin desteğinin alınıp alınmaması gibi, mal rejimi tasfiyesine ilişkin aile arabuluculuğu dosyalarında da ciddi olarak uzman bu alanda bilirkişi olabilir, bu alanda hesaplama uzmanı olabilir ve bu alanı bilen uzmanlardan, uzman görüşü anlamında

destek alınması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ne diyoruz hep, acaba alacaklı eş hakkının ne olduğunu biliyor mu, bilecek durumda mı? İşte biz ona haklarını elbette anlatmayacağız, öğretmeyeceğiz ama bir yere geldiğimiz zaman artık bir sürü şeyden feragat ettiği zaman, bir hukuki destek alması gerektiği yönünde bir telkinde bulunma ihtimalimizi de değerlendirmemiz gerekiyor. O nedenle de arabulucunun da az çok mal rejimi tasfiyesini bilmesi gerekiyor.

Mal rejimi özeline geçtiğimiz için artık mal rejimi konusunda konuşuyorum. Diğer alanlarımız zaten, nafaka, tazminatlar vs. aslında daha kolay alanlarımız. Ama bizim en fazla sorun yaşayacağımız teknik anlamda mal rejiminin tasfiyesi dosyaları. O zaman da gerçekten uyumsuzluğu bilen, uyumsuzluğun çözümünde az çok alacakları öngörebilen, arabulucularla çalışmanın da çok daha faydalı olacağını düşünüyorum. Ya da bu alanda uzman desteğinden faydalanmanın da çok daha faydalı olacağını düşünüyorum.

Şimdi, biz arabuluculuk aşamasında dava şartı geleceği dönem için, ki gelmesini bekliyoruz, düşüncelerimiz ve isteklerimiz, beklentilerimiz bunlar. Peki, dava şartı arabuluculuk gelinceye kadar acaba biz aile arabuluculuğu yapmıyor muyuz? Yani bu mal rejimi tasfiyesi alanında çalışmıyor muyuz? Elbette ki çalışıyoruz. Bugün özellikle sunumun ağırlığını bu gerçekleştirecek. Özellikle bu alanda çalışan meslektaşlarımızın çok fazlaca bunu yapmaya başladıklarını da biliyorum.

Onlara biraz yol göstermek, beraberce bu konuyu konuşmak, tartışmak ve neler yapabileceğimizi, bu aşamada neler yaptığımızı biraz sizlerle paylaşmak istiyorum. Bakalım dava şartı arabuluculuk gelmeden biz ihtiyari arabuluculuk anlamında mal rejimi tasfiyesinde neler yapabiliyoruz?

Şimdi mal rejimi tasfiyesinde aile arabuluculuğunun ihtiyari arabuluculuk yönüyle uygulama alanı nasıl ve neler yapabiliyoruz? Sunumumuzun başlığı budur.

Şimdi anlaşmalı boşanma aşaması gerçekten neden uzuyor, biliyorsunuz. Tarafların boşanmanın mali sonuçları konusunda ve fer'ileri konusunda anlaşmaları gerekiyor. Bu fer'ilerimiz; Maddi tazminat ve manevi tazminat.

Çocuğun velayeti kamu düzeninden olduğu için, mahkemenin büyük oranda takdirinde iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası. Ne kaldı elimizde? Evlilik içinde edinilen mal varlıklarının paylaşımı. Aslında büyük oranda anlaşamama noktamız ne oluyor? Eğer çiftin tasfiye edilecek mal varlıkları varsa bunların tasfiyesi konusu anlaşmalı boşanmanın önünde bir engel ve çok fazla konuştuğumuz ve üzerinde anlaşmaya çalıştığımız nokta oluyor.

Şimdi anlaşmalı boşanma aşamasında, tabii ki bizim şu anda dava şartı olarak aile arabuluculuğu gelmediği için, bizlerin anlaşmalı boşanma aşamasında hazırladığı bir anlaşmalı boşanma protokolü gibi bir yetkimiz yok. Ancak bu alanda çalışan her avukatın yaptığı gibi biz ne yapıyoruz? Boşanmanın fer'ilerine ve mali sonuçlarına dair biz protokol hazırlıyoruz. İşte burada anlaşmalı boşanma aşamasında bu protokolün hazırlanmasında, kolaylaştırıcı arabuluculuk kapsamında, arabulucu olarak destek verebiliyoruz.

Aynı zamanda hem arabulucu hem avukat olmanın faydası, tabii ki biz kendi yaptığımız anlaşmalı boşanmalarda bunu yapmaya çalışıyoruz. Ancak şöyle bir engel var önümüzde. Tabii vekil olarak, vekil şapkasıyla biz o uyumsuzluğun içinde olduğumuz zaman, müvekkilimizi en fazla maddi menfaatle süreçten çıkarmaya çalışıyoruz. Tabii ki karşımızda diğer vekil de, diğer meslektaşımız da aynı şeyi yapmaya çalışıyor. O zaman iki tarafında pozisyonlarında kalması ve hiçbir fedakarlıkta bulunmaması durumunda anlaşmanın gerçekleşmesi çok daha zor olabiliyor. Bu nedenle kolaylaştırıcı olarak bir arabulucudan destek alınması, gerçekten de süreçte bizim işimizi büyük oranda kolaylaştıracak nitelikte oluyor.

Şimdi boşanmanın gerçekleşmesi halinde arabuluculuk anlaşma belgesi düzenlenir mi, düzenlenemez mi? Protokol arabulucunun desteğiyle hazırlanırsa, bu protokolün hukuki bir sonucu var mıdır, yok mudur dediğimiz zaman tabii ki biz hazırlanan protokolü bir arabuluculuk anlaşma belgesi gibi görmemiz mümkün değil. Bu protokol hepimizin bildiği üzere taraflar otururlar, anlaşarak bir protokol oluştururlar. Ancak mahkemeye boşanma aşamasında geldikleri zaman ne yapmaları gerekiyor? Mahkemenin de bunu kendilerinin hazırladıklarına, imzaların kendilerine ait olduğuna ve protokolü metnini kabul ettiklerine dair mahkeme huzurunda iki tarafın da beyanda bulunması gerekiyor. Tabii ki beyanda buldukları takdirde, boşanma gerçekleşirse, boşanmanın eki sayılabiliyor ya da hüküm kısmına bu protokol geçebiliyor.

Hazırlanan protokol mahkemeye sunuldu ve taraflarca duruşmada onaylandı. Mahkemece hükme geçilmesi halinde sonuç doğuracak hale geldi. Burada arabuluculuğun faydası nedir? Aile arabuluculuğu uzmanlığı ve özellikle mal rejimi tasfiyesi konusunda yapılacak anlaşmalı boşanma protokolünün doğru hazırlanıp hazırlanmadığı, sonuçlarının ne olup olmayacağı konusunda da yönlendirmesiyle ileride yeni uyuşmazlıklara, yeni davalara neden olmayacak şekilde bir anlaşmalı boşanmanın gerçekleşmesi mümkün olacaktır. Şimdi anlaşmalı boşanma protokolünün, arabulucu nezdinde hazırlanması, her iki taraf maddi olarak süreçten en iyi menfaatle, en iyi bedelle ayrılmaya çalışıyor. Çünkü artık evlilik nasıl olsa bitti. Devam eden süreçte herkes kendi bağımsız hayatlarına devam edecek. Ama burada evlilik içinde yapılan mal varlıklarından en fazla ne alabilirim, ya da en az ne veririm, düşüncesi olduğu için üçüncü kişi olan arabulucu nezdinde yapılan görüşmelerde, kolaylaştırıcı arabuluculuk yönünde görüşmelerde çok ciddi menfaat sağlayacağını düşünüyoruz ve bunların uygulamalarını gerçekten şu anda yapıyoruz.

Arabulucunun anlaşmaya katkısını da değerlendirmek gerekiyor anlaşmalı boşanma halinde. Taraflar anlaşmalı boşansalar dahi anlaşmanın mali sonuçları, özellikle mal rejimi tasfiyesine dair düzenlemeler, yeni davaların konusu olmaktadır. Bilirkişilik yaptığımız için, alanda da karşılaştığımız sorunlardan biri şu; anlaşmalı boşanma protokolünün gereklerinin yerine gelmemesinden kaynaklı yeni davalar. Protokole yazılan anlaşma maddeleri icra edilebilir nitelikte olmuyor. Mahkeme kararına geçmesi ya da onaylanması şeklinde yapılan düzenlemeler bu konuda etkili oluyor. Taraflar anlaşmalı boşanma nedeniyle edimlerini yerine getirmediği zaman ne yapıyoruz? Biz aslında uyuşmazlığı kalıcı olarak anlaşmalı boşanmayla sona erdirmek istesek bile, yeni davaların kapısını açabiliyoruz. İşte bu alanda çalışan uzman aile arabulucularıyla, uzman meslektaşlarımızla beraber, bu sorunların ortadan kalkacağını düşünüyorum.

Biliyorsunuz anlaşma belgelerini hazırlama yükümlülüğü HUAK'ta taraflara verilmiştir. Ama hepimiz biliyoruz uygulamalarımızda artık bu fiilen arabulucunun görevi haline gelmiştir. Tabi ki anlaşmalı boşanma aşamasında protokolleri bizler hazırlamayacağız. Ancak işte icra edilebilirlik şerhinin alınması ve icra edilebilir bir anlaşma belgesinin hazırlanması konusunda arabulucunun bilgi ve birikimi de hazırlanacak protokolün ileride yeni sorunlara neden olmayacak şekilde doğru ve anlaşılır olmasını da sağlayacaktır.

Hep beraber de anlaşmalı boşanma aşamalarında biliyorsunuz bu çok fazla yoğun olarak çalışıyoruz. Karşılaştığımız, dosyaların da olduğunu hatırlarsak. Anlaşma süreçlerinin bizi ne kadar yordüğünü ve sadece paraları konuştuğumuzu da hatırlarsınız.

Av. Arb. Cansev Turan

Ama hocam anlaşmalı boşanmaya sanki biz arabulucular biraz daha mı yatkınız? Arabuluculuk unvanımız anlaşmalı boşanmada taraflar açısından faydası oluyor.

Av. Arb. Neriman Uygur

Kesinlikle. Orada üçüncü bir arabulucu bir arkadaşımızdan, meslektaşımızdan faydalanmamız mı gerekiyor acaba? Yani biz yine arabulucu olsak da anlaşmalı boşanmanın faydalı olduğunu düşünelim de yine de müvekkilimizin menfaatleri, arabuluculuk şapkasından çok, bizim için daha üstün olması gerekiyor. O nedenle biz başka meslektaşımızdan arabulucu olarak destek alıyoruz.

Şimdi anlaşmalı boşanmayı konuştuk. Anlaşmalı boşanmadaki kolaylaştırıcı arabulucunun faydasını değerlendirdikten sonra, acaba başka hangi alanlarda mal rejimi tasfiyesinde anlaşma belgeleri düzenleyebiliyoruz? Sevgili katılımcılar, malumunuz üzere taraflar evlilikle bir mal rejimine tabi oluyorlar. Bu evlilik 01.01.2002 öncesi ise bizim kanunumuzun yasal mal rejimi dediği mal ayrılığı rejimi, 01.01.2002 sonrası ise de gene kanunumuzun yasal mal rejimi dediği edinilmiş mallara katılma rejimine tabi oluyorlar. Ancak devam eden süreçte taraflar herhangi bir nedenle başka bir mal rejimine geçmeyi tercih edebilirler. Yani her iki taraf, edinilmiş mallara katılma rejimi artık bizim için uygun değil, mal ayrılığına geçelim, mal ortaklığına geçelim, paylaşmalı mal ayrılığına geçelim gibi kanunda yazılı mal rejimlerinden bir başkasını seçebilirler.

Bunun için ne yapıyorlar? Notere gidiyorlar, noterde onaylama ve düzenleme şeklinde bir anlaşma yapıyorlar ve başkaca bir mal rejimine geçiyorlar. Ancak evlilik tarihinden başka bir mal rejimine geçtiği dönem arasında edinilecek mal varlıkları ne olacak? Tabii ki bu mal varlıklarının da tabi oldukları mal rejimine göre de tasfiyesi gerekecek. Çift şunu yapabilir; evlilik hali devam ettiğine göre bunu boşanmaya da bırakabilir. Ancak boşanmaya bırakmak zorunda mıdır? İşte bu aşamada da yine eğer tarafları başka bir mal rejimine götüren bir sebep varsa, ki genelde bu edinilmiş mallara katılma rejiminden mal ayrılığı rejimine geçirilen süreçtir. Burada da maddi kaygılar vardır. O

zaman geçmişteki mal rejimini de tasfiye etmek istiyorlar. İşte tam bu aşamada yine biz ihtiyari arabuluculuğu çok fazla yapıyoruz.

Şimdi tabii taraflar anlaşarak da başka bir mal rejimine geçebilirler. Ya da anlaşarak mal ayrılığına geçemiyorsa, kanundaki şartların sağlanması halinde, mahkeme kararıyla mal ayrılığı rejimine geçilmesi de istenebilir. Şimdi boşanma olmadan da mal rejimini tasfiye edebiliriz. Yani ille “biz başka mal rejimine geçtik, ne yapalım boşanmayı bekleyelim” demek zorunda değiliz. Önceki mal rejimini de tasfiye etmemiz mümkün. Çünkü bir önceki mal rejimi yani bir anlaşmayla veya mahkeme kararıyla sona erdi.

Şimdi bu aşamada yine arabulucunun kolaylaştırıcılığıyla, bu sefer usule uygun hazırlanması şartıyla, tapuda dahi işlem görebilecek nitelikte bir anlaşma belgesiyle önceki mal rejiminin tasfiyesi çok kolay ve güzel bir şekilde yapılabilir. Ben aile arabuluculuğu gelinceye kadar meslektaşların bu yönde de çalışmalar yapmaları gerektiğini düşünüyorum. Gerçekten de faydalı çalışmalar yapılabilir. Evet, şimdi taraflar evliliğe devam ederken, bu da çok önemli; çünkü evlilik ilişkisinin de zarar görmemesi lazım, o nedenle bir arabulucuya ihtiyaç var. İlişkilerini yıpratmadan, dönüştürücü ve kolaylaştırıcı arabuluculuk yöntemleriyle mal rejimlerini tasfiye edebilirler.

İhtiyari arabuluculukla yapılacak bu tasfiyede işte asıl burada ihtiyari arabuluculuk örneklerimiz ve uygulamalarımız bizim için dava şartı arabuluculuk için referans olacaktır. Yapılacak anlaşma belgelerinin düzenlenmesinde de arabulucularımızın buna dikkat etmeleri gerekiyor. Arabulucunun bu aşamada, tarafların karşılıklı mal varlıkları hakkında bilgi verip vermediklerinin netleştirilmesi gerekiyor. Şimdi bir dönemde edinilen mal varlıkları var. Bizim mal rejimi tasfiyesi davalarında bilirkişilik dosyalarımızda, boşanma dosyalarımızda çok fazla karşılaştığımız olay ne? Üçüncü kişi adına mal varlıkları edinmek, işte bir kısım mal varlıklarını saklamak, yurt dışında banka hesapları vs. işte burada arabuluculuk aşamasında aslında tarafların

karşılıklı olarak mal varlıkları hakkında diğer tarafa bilgi verip vermediklerini netleştirmek lazım. Bu konuda gerekirse gerçeklik testleri yaparak eğer bu konuda eksik olması halinde gelecekte herhangi bir mal varlığı, tabii hukuki danışmanlık şeklinde değil ancak aydınlatma görevimiz kapsamında, çıkması halinde aslında bu anlaşma belgesinin bu uyumsuzluğu sonsuza kadar kapatmayabileceği, yeni mal varlıkları çıkması halinde yeni davaların söz konusu olabileceğini de söyleyerek arabulucunun tarafları anlaşmaya yönlendirmesi gerekiyor.

Şimdi tutanağı, bir de anlaşmalı boşanma tutanaklarında yapacağımız gibi, bu tür anlaşma tutanaklarına mutlaka mal varlıklarının ne şekilde tasfiye edildiğini geçmek gerekiyor. Yani tarafların sayılan mal varlıklarının olduğu, işte bunlar edinilmiş maldır, kişisel maldır gibi ve tasfiyesinin ne şekilde gerçekleşeceğini tutanağa yazmak gerekiyor. Yani “A evi, A’da kalacak,” işte “B yazlığı diğer eşte kalacak,” “o onunla ilgili alacak istemeyecek, diğeriyle ilgili alacak, istemeyecek” gibi. Ya da bir fark ödenecek gibi.

Aslında bizim klasik aile hukuku çalışan meslektaşlarımız bilir. Bizim açtığımız mal rejimi tasfiyesi davalarında olduğu her mal varlığı için ayrı ayrı bir tasfiye gerçekleştirmek gerekiyor. Tabii bu anlaşmalı boşanmayla yapılan mal rejimi tasfiyesinde açılan davalarda da çok fazla tartışılıyor. Yani işte acaba genel bir ifade yazmak, bütün mal rejimiden kaynaklı alacaklar tasfiye edilmiştir, karşılıklı alacaklardan feragat edilmiştir gibi ifadeleri mi yazmak gerekiyor anlaşma belgelerine, yoksa işte böyle tek tek mi yazmak gerekiyor? Tabii ki yine tartışmaya açık. Ancak hem genel ifadeleri yazmakta fayda var, hem de edinilen mal varlıklarının neler olduğunu az çok belirlemek, bu mal varlıklarının dışında bir mal varlığı belki olmadığını belirlemek ve sonrasında bu mal varlıklarının tasfiyesi yönünde bir anlaşma yapmak gerekiyor ve tasfiyenin ne şekilde yapılacağını da belirlemek gerekiyor.

Az önce de izah ettiğim gibi böyle bir anlaşma yapılmadığı takdirde, işte bir tane evi ortaya koydular, evi tasfiye ettiler ya da

bankadaki parayı tasfiye ettiler. Sonrasında ne olacak? Yeni bir mal varlığı çıktığında yeniden bir mal rejimi tasfiyesi davası ortaya çıkacak. O zaman ne yapmak gerekiyor? Tasfiye şeklinin açık, net olması halinde ilerideki uyuşmazlıkların önüne geçmek için açık, net, anlaşılabilir ve icra edilebilir bir anlaşma belgesi hazırlanması gerekiyor. Burada yine aynı şeyi söylediğimiz gibi tekrarlayalım. Aile arabuluculuğu, bu alanda zaten tecrübesi olan arabulucularımızın, aile hukukuyla ilgili birikimlerini ortaya koydukları zaman gerçekten güzel icra edecekleri ve bu riskleri bildikleri için de düzgün anlaşma belgelerinin yapılmasına katkı sunacaklarına da ayrıca inanıyoruz.

Şimdi, mal rejimi tasfiyesinde talep edilebilecek alacak kalemlerini belirlemek lazım. Yani eğer bu 01.01.2002 öncesiye, işte “katkı payı alacağına mahsuben şu kadar ödenmesi” gibi bir ifade kullanıp “katkı payı alacağı bulunmamaktadır” gibi ifadeleri kullanmak lazım. Eğer 01.01.2002 sonrası paylaşılan bir mal rejimi söz konusuysa o zaman katılma alacağı, kişisel mallardan giden bedel varsa diğer artı pay alacağı gibi. Aslında burada işte mal paylaşımından kaynaklı genel ifadesinden çok alt başlık olan alacak kalemlerini bilip onları da ne yapmak gerekiyor? Anlaşmalı boşanma belgesine derç etmek gerekiyor ki, ileride işte ben katılma alacağımı aldım ancak değer artışı payı alacağım vardı onu almadım gibi herhangi bir itirazla karşılaşmaması için. Ne dedik? Tek tek belirtilerek tasfiye anlaşmasında dikkate alındığında anlaşma belgesine mutlaka yazılmalıdır. Diyoruz ki mal varlıklarımız şunlar ve bunlardan kaynaklı şu alacak kalemleri doğrultusunda şu şekilde anlaşıldığı şeklinde bir anlaşma belgesi düzenlemek bizler için faydalı olacak.

Şimdi bir başka konu da tarafların tasfiye konu mal varlığında kişisel mal ile katkı iddiası.

Varsa, bunu da belirlemek gerekiyor. Yani evlilik içinde alınan mal edinilmiş maldır, kişisel maldır, “sen takıyı verdin,” “sen evlilik öncesi parayı verdin,” “hadi malı aldık yarıya böldük” gibi deyiş

sadece bir katılma alacağı anlaşması yaptığımız zaman yine az önce izah ettiğim gibi, değer artış payı alacağı bir denkleştirme yönlerinden hesaplama yapılmadığı dikkate alınarak, ileride bu yönde bir alacak yönünden de bir uyuşmazlığın çıkmasına neden olabiliriz. O zaman ne yapacağız? Hem bir değer artış payı alacağı, hem de denkleştirme ve bedeli yönlerinden hesaplamaların yapıldığı, katılma alacağında bu bedellerin dikkate alınarak, hesaplanarak anlaşmaya varıldığında anlaşma belgesine yazılması gerekiyor. Tabi anlaşmanın alacak kalemlerinin hangisine yönelik yapıldığının da anlaşma belgesine tekrar geçmesi gerekiyor. Biraz teknik ama meslektaşlarımızdan bu yönde uygulama yapanlar için de ışık olması anlamında bunları da belirtmekte fayda var.

Tabi ki (dava şartı) aile arabuluculuğu geldiği zaman, bunlar uzun sürecek bir eğitimde tekrar sizlerle paylaşılacaktır diye düşünüyorum. Tabii ki ne yapacağız? İcra edilebilir bir anlaşma belgesinin hazırlanmasını sağlamak gerekiyor. Şimdi anlaşma sonrası ödenmesi gereken bir bedelde anlaşmaya varıldıysa, yani işte mal varlıkları bir eşte kaldı, diğer eşe bir para ödenmesi konusunda bir anlaşmaya varıldıysa o zaman ne yapmamız gerekiyor? Ödeme ne zaman yapılacak? Hangi zamanda yapılacak? Hangi hesap numarasına? Nereye yapılacak? Onu belirlemek gerekiyor. Bir temerrüt ihtimalinde, temerrüt olması halinde ne olacak? Anlaşma belgesinin temerrüdün sonuçlarını da içermesi gerekiyor. Yani ödenmediği takdirde acaba yeni bir davaya mı neden olacak yoksa, işte belirlenecek bir faiziyle mi ödenecek ya da işte bunun yerine bir ikame seçeneği edim mi getirilecek? Bunların da mutlaka anlaşma belgesinde düzenlenmesi gerekiyor. Yani şu kadar bedel ödeyecektir şeklinde belki bitirmek bazen bir tarafın aleyhine olabilecek.

Şimdi anlaşma belgesinin içeriği para değil de bir mal varlığının devrine ilişkin olacaksa, (ki biliyorsunuz HUAK artık buna izin veriyor) taşınmazın devrine ya da taşınmaz üzerinde sınırlı aynı hak

kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuk başlıklı düzenlemede, yeni gelen düzenlemede, HUAK bize neler getirdi, onların üzerinden geçelim.

Biz bir intifa verebileceğiz, bir sükna hakkı verebileceğiz. Bu tür anlaşmaları ya da bir mal varlığının devrini gerçekleştirebileceğiz. Bu tür anlaşmaları da taşınmazın devrine ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuğun kurallarına göre yaparak bir anlaşma belgesi düzenlememiz gerekiyor. Bu düzenlenmenin üzerinde kısa bir duralım. Arabuluculuk süreci sonunda tarafların anlaşması halinde, anlaşma belgesi, taşınmazın devri veya taşınmaz üzerinde sınırlı aynı hak kurulmasıyla ilgili olarak kanunlarda yer alan sınırlamalar ile usul ve esaslar gözetilerek düzenlenir.

Şimdi burada bir tarla almış çift, bir tarım arazisini ikiye bölme-ye karar verdiler. Yarısının diğer eşe tescili gibi bir anlaşmaya varmak istediler. O zaman biz diyeceğiz ki, burası bir tarla vasfında bir taşınmaz, bölünebilir nitelik taşıyor mu, taşımıyor mu, bunu değerlendirmek lazım ki anlaşma belgesi kadük kalmasın. Ya da bir arsayı paylaştırdıkları zaman, örneğin 150 metrekare bir imar olan arsa bölüldüğü zaman, bölünme konusunda bir anlaşma yaptıkları zaman imar değeri olmayan arsa haline gelecek. O zaman ne yapmak gerekiyor? Bunun bölünebilir olup olmadığı konusunda taraflara bir gerçeklik testi yapmak gerekiyor. Süreci de buna göre idare etmek gerekir.

Yine anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerhin alınması zorunlu olduğu için onu da değerlendirmek gerekir. Nereden alınacağı konusunda da anlaşma belgesinden sonra tarafları uyarmak gerekir. Taşınmaz söz konusuysa taşınmazın bulunduğu yer Sulh Hukuk Mahkemesi bununla ilgili yetkili ve görevli mahkeme.

Şimdi tabii ki o icra edilebilirlik şerhinin verdiği zaman mahkeme nelere dikkat edecek, neye bakacak onu da bir değerlendirelim. Mahkeme yapacağı incelemede anlaşmanın içeriğini arabuluculuğa

ve cebri icraya elverişli olup olmadığı, bakın, taşınmazın devri veya taşınmaz üzerinde sınırlı aynı haklar kurulmasıyla ilgili olarak yine aynı şeyi söylüyor. Kanunlarda yer alan sınırlamalar ile usul ve esaslara uyulup uyulmadığı yönünden denetleyecek. Bu nedenle ne yapmamız gerekiyor? Bizim yaptığımız taşınmazla ilgili anlaşma belgelerinin bu kurallara uygun yapıp yapılmadığını da değerlendirerek bir anlaşma belgesi çıkarmamız gerekiyor. Gene aynı şeyi söyleyeceğim. Tabi ki anlaşma belgesi tarafların hazırlaması gereken bir belge, ama siz aile hukukunda uzman arabulucu olarak dava şartında görev yaparsanız, bu konuda ilgili tarafları biraz yönlendirmeden icra edilebilir anlaşma yapılmasına katkı sunacaksınız.

Sevgili katılımcılar, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Tapu Sicilinde Arabuluculuk Uygulamaları başlıklı 2024/5 No.lu bir genelge yayımladı. Müdürlük, tapuda işlem görmesini istediğimiz arabuluculuk anlaşma belgelerinin bu genelgeye uygun yapılmasını istiyor. Yani bunu internette de bulabilirsiniz, indirebilirsiniz ve ciddi ayrıntıları var. Buraya uygun yapmayacağınız anlaşma belgelerinde mal rejimini tasfiye etmeniz de tapuda işlem yapamayacak durumda olacaksınız. Bu nedenle buradaki genelgeye uygun anlaşma belgesi hazırlamak gerekir.

Az önce bahsettiğimiz icra edilebilirlik şerhi alma konusu bizim için önemli kıstaslar ama şu anda konuştuğumuzda artık icra edilebilirlik şerhi aldığımız ve tapuya gittiğimiz durum. Tapuda işlem yapacağımız zaman tapunun bizden neler beklediğini göstermek anlamında bu genelgeye göre anlaşma belgesi hazırlamamız gerektiğini de hatırlatmakta fayda var. Şimdi bakın yine bir 07.11.2024'te gelen bir ek maddede de düzenleme var. Bu bizim işimizi gerçekten kolaylaştırıyor. Şimdi önceden yaptığımız belki anlaşma belgelerinde ya da taraflar arasındaki adi yazılı anlaşmalarda her iki tarafın da tapuya giderek işlem yapma zorunluluğu getiriyordu.

Ama şimdi diyor ki taraflardan biri icra edilebilirlik şerhinin verilmesinden sonra tapu müdürlüğünden tescil talebinde bulunabiliyor. Yani siz iyi bir anlaşma belgesi, iyi bir mal rejimi tasfiyesi, taşınmazlarla ilgili yaptınız, gittiniz, Tapu Müdürlüğü'ne genelgeyle uygun hazırladığınız zaman tek başınıza ne yapacaksınız? Siz anlaşma belgesindeki şartların yerine getirilmesini, bir taşınmazın tarafınıza verilmesini ya da bir intifa hakkı, bir sükna, bir oturma hakkının tesis edilmesini isteyebileceksiniz. Ama burada yine hep uzman olması gerekiyor dememin önündeki konu buydu, Tapu Müdürlüğünce taşınmaza ilişkin mevzuatla öngörülen gerek inceleme ve değerlendirme yapıldıktan sonra işlem yapılacağı için, gene mevzuata uygun anlaşma belgeleri yapmamız gerekir.

Evet, anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi verilmesi gene tarafların anlaşması halinde ne şekilde veriliyor ona da bir geçelim. Dava açılmadan arabulucuya başvurulursa anlaşmanın icra edilebilirlik şerhi vermek çekişmesiz yargı işi olduğu için arabulucunun görevini yaptığı Sulh Hukuk Mahkemesi'nden talep edilir. İcra edilebilirlik şerhinin verilmesi çekişmesiz yargı işidir. Bunlar için inceleme dosya üzerinden yapılır. Ancak Aile Arabuluculuğu, söz konusuysa bu incelemenin mutlaka duruşmalı yapılması gerekiyor. Mahkeme tarafları duruşmada dinliyor. Bu da aklımızda olması gereken bir konu olsun. Anlaşmayı yaptığımız zaman taraflara yapacağımız son tutanaktan sonra bilgilendirmeden, işte biz anlaşmayı yaptık, hadi icra edilebilirlik şerhini çok hızlı alırsınız, tapuya gidersiniz gibi bilgilendirme yaptığımız zaman buradaki bilgilendirmenizi eksik bırakırsınız. Bundan da mutlaka bahsetmek gerekiyor.

Evet, şimdi ne yaptık? Anlaşmalı boşanmada biz mal rejiminin tasfiyesinde kolaylaştırıcı arabulucu olarak destek verdik. Eşlerin başka bir mal rejimine geçmesi nedeniyle evlilik devam ederken yine ihtiyari arabuluculukla anlaşma belgesi hazırladık ve mal rejimlerini tasfiye ettik.

Şimdi yine ihtiyari arabuluculuk yaptığımız, daha önceki sorunlarla ilgili sıkça bahsettiğim bir alan. Eşlerden birinin ölümüyle mal rejimi sona ererse arabuluculukla mal rejiminin tasfiyesi nasıl gerçekleşir biraz da bunu konuşmak gerekiyor. Şimdi bunun öncesinde şunu da söylemek gerekiyor. Yaptığım aslında bütün açıklamalar, anlaşma belgesinin içeriği, icra edilebilir şerhiyle ilgili içerik, boşanmanın kesinleşmesinden sonra bizim yapacağımız mal rejiminin tasfiyesine ilişkin anlaşma belgelerinde de geçerli. Yani biz şunu da yapabiliriz. Boşanması kesinleşen taraflar bir dava açmış olabilirler. Mal rejiminin tasfiyesi devam edebilir. Ancak bize arabulucu olarak geldiği zaman yukarıdaki şartlar baki kalmak üzere, ne yapacağız? Biz bu şekilde bir mal rejimi tasfiyesini ihtiyari arabuluculukla çok rahatlıkla gerçekleştirebileceğiz. Ancak açılmış bir dava varsa ne yapacağız? Bu, icra edilebilirlik şerhini, açılan davada arabuluculuk anlaşmasına göre karar verilmesi için o mahkemede işlem yapmasını isteyeceğiz, açılan bir dava üzerine arabuluculuk yapmışsak. Bu yukarıdaki açıklamalarım orası için de geçerli olduğu için çok fazla onun ayrıntılarına girmiyorum.

Ancak ölümle sona ermede biraz daha spesifik alanlar var. Çünkü şimdi hem mal rejimi ölümle sona eriyor, ikinci evlilikler olabiliyor, işte başka anneden başka babadan kardeşler olabiliyor, çiftin çocukları olmayabiliyor ve tarafların mirasçıları arasında mal rejimi tasfiyesine gidilebiliyor ve bu durumda gerçekten de uyuşmazlık ölümle eşler arası olmaktan çıkıyor, çocuklar, aileler ve tüm mirasçılar arasında bir uyuşmazlık haline geliyor. O zaman burada bizim ölüm halinde mal rejiminin sona ermesinde arabuluculukta neler yapacağımız konusunda konuşmamızda fayda var ve en fazla en etkin uygulayabileceğimiz alanlardan biri de bu mutlaka uygulamamız gerekiyor.

Şunu diyebilirsiniz; işte ölümden sonra erdi, miras hakkını aldı, mal rejiminin tasfiyesi davası açmayabilir, açabilir. Ama on yıllık bir zaman aşımı süresi olduğunu düşünürsek ölümden sonra, mal rejimi

ölümle sona erdiği için, açılmayan bir dava olsa bile sadece miras tasfiye etmek bizim işimizi kolaylaştırmayacaktır. Sekizinci yılda, dokuzuncu yılda mal rejimi tasfiyesi davasıyla karşılaşabilirsiniz. Bu nedenle taraf vekilleri ile eğer bir paylaşım anlaşması olacaksa, mal rejimi ve mirasın bir arada tasfiye edilmesi çok daha faydalı olacaktır uygulama açısından diyebilirim.

Şimdi bakın bir de şunlar var, ölüm halinde sağ kalan eşe hem miras hukukunu sağladığı haklar var hem de mal rejimi tasfiyesi nedeniyle sağlanan haklar var. Tabi ki anlaşmalarda bu hakları bilmek, bu tekliflerin de getirilerek bir anlaşma sağlanmasını da sağlayabilir. Yani işte nedir? Ev eşyasını isteyebilir, aynı evde hatıralar olduğu için orada yaşamak isteyebilir, sağ kalan eş ve belki de diğer alanlardaki alacaklarından vazgeçebilir. O zaman bu hakların neler olduğunu, taraf vekilleri anlamında en azından bilinmesinde ona göre bir anlaşma yoluna gidilmesinde fayda var.

Ölüm halinde, paylaşma konusu mallar arasında ev eşyası ve çiftin birlikte yaşadığı konut varsa, sağ kalan eş için bunlar üzerinde kendisine miras ve paylaşmadan doğan hakkına mahsup yeterli gelmezse, bir bedel eklemek suretiyle mülkiyet hakkı tanınmasını sağ kalan eş, ölüm halinde isteyebiliyor. Yani eş bu haklarıyla eğer bir anlaşma masasına oturursa, bu haklarla beraber pazarlık yapmaya başlayacaktır. Belki bir de tabii işin gerçekten duygusal ve arabulucunun da üzerinde durması gereken kısmı, sağ kalan eşin yaşadığı, alıştığı ortamda -ölümlerinde belirli yaştan sonra olduğunu düşünürsek- oradan uzaklaşmamasını, bakiye ömrünü orada devam etmesini de sağlama yönünde düşüncesinin de duygusal yanında değerlendirilmesi gerçekten gerekecektir. Ona göre de bir anlaşma zemini hazırlamak için, sağ kalan eşi mirasçılarla müzakere ettirmesinde fayda olacağını düşünüyorum.

Haklı sebeplerin varlığında yine sağ kalan eş, ölenin diğer mirasçılarının birinin istemi üzerine intifa hakkı isteyebilir, oturma hakkı

tanınmasını da isteyebilir. Neden bunları bilmekte fayda var? Yani aslında bir hukuki bilgi olarak değerlendirilebilir ama şimdi teklif edilebilecek, müzakere edilebilecek konuları bilmek her zaman uyuşmazlığın önünde seçenek ve anlaşma ihtimalleri getirecektir. Bir intifa hakkı olması, bir oturma hakkı olması gerçekten sağ kalan eşin bu yöndeki anlaşmasının önünde bir gerekçe olabilecek. Belki diğer tarafın bununla ilgili bir anlaşmaya yaklaşması yönünden de diğer tarafı etkileyecek bir alan olacak diye düşünüyorum.

Şimdi, mal rejimi nerede sona erer konusuna kısa bir bakalım; ölümle sona erebilir, başka bir mal rejiminin kabul edilmesiyle sona erebilir veya iflasla sona erebilir. Yani burada tasfiyeyi de bundan sonra gerçekleştireceğiz anlamında bu hatırlatmayı da yapmakta fayda var. Yani bir tasfiye gerçekleştirebilmemiz için ne yapılması lazım? Öncelikle mevcut mal rejiminin sona ermesi lazım. Nasıl sona erebilir dediğimiz gibi başka mal rejimine geçiş olabilir, boşanma olabilir, ölüm olabilir, işte evliliğin iptali vesaire olabilir. Diğer gerekçeleri zaten var, bugün konuştuğumuz konular dışında.

Bakın TMK m. 279'da yine diyor ki eşlerin birlikte yaşadıkları konut, ortak mallarına dair sağ kalan eş payına mahsuben mülkiyetinin kendisine verilmesini isteyebilir. Yine haklı sebeplerin varlığında diğer mirasçuların itiraz hakkından konuşuyor oluyoruz.

Şimdi burada mal rejimi tasfiyesinden kaynaklı haklarına bir bakıldıktan sonra acaba eşin miras hukukundan kaynaklı hakları ne? Onu da gördüğümüz zaman acaba ikisini birleştirmek, nasıl bir anlaşma çıkarabiliriz konusunu konuşmakta fayda var. Şimdi yine mal rejimi tasfiyesindeki alacak hakkına karşılık ev eşyaları ve son yaşadıkları ev ile ilgili hakları aynı gerekçelerle bir kez miras hakkına mahsuben bir hak getirmiş sağ kalan eşe. Bakın TMK m. 652 diyor ki eşlerden birinin ölümü halinde, tereke malları arasında ev eşyası veya eşlerin birlikte yaşadıkları konut varsa, sağ kalan eş bunlar üzerinde miras hakkına mahsuben bu kez mülkiyet isteyebilir, işte haklı sebepleri varsa

oturma hakkı vs. isteyebilir. Diğer mirasçılarının bazı konularında itiraz hakkı var. Bakın ikisi de bir ne yapılabilir? Bir anlaşma zeminine konu olabilir. Katılma alacağı fazlaysa belki bu hakkını katılma alacağında kullanabilir, daha az bedel ödemek için.

Eğer miras hakkı daha fazlaysa miras hakkında bu bölümü ne yapabilir, kullanabilir. Şimdi bizim aslında dava şartı arabuluculuk olmamasına rağmen ihtiyari arabuluculukla ölümden mal rejimini tasfiye edebileceğimizi düşündüğümüzde ve aynı zamanda mirasın taksimini de TMK m. 676'ya göre yapabileceğimize göre, elimizde bir mal rejimi tasfiyesi, bir de miras paylaşımı söz konusu olduğunda, ikisini birleştirerek her ikisini de tasfiye etmemize yasal bir engel yok. Bakınız TMK m. 676'nın düzenlemesinde, mirasçılar arasında payların oluşturulması ve fiilen alınması veya aralarında yapacakları paylaşma sözleşmesi diyor ki "mirasçıları bağlar". Bakın sadece yazılı şekilde olması halinde bile bağlarken, o zaman biz bunu arabuluculuk anlaşma belgesiyle bir de tapuda işlem yapacak şekilde düzenleyeceğiz, taşınmazlarla ilgili bir anlaşma belgesiyle icra edilebilir bir belge haline getireceğiz.

Diyebilirsiniz ki "Giderler ne olacak?" Tamam paylaşma sözleşmesi yaparlar, anlaşmayı götürürler, tapuda yine işlem yaparlar. Bu ihtimalle tapu tüm tarafları ister. Ama biz miras paylaşımını ve mal rejimi paylaşımını arabuluculuk anlaşma belgesiyle yaptığımız zaman, buna icra edilebilirlik şerhi aldığımız zaman, yukarıda izah etmiştim, hatırlayın taraflardan biri tek başına gittiği zaman da bu anlaşmanın tapuda icrasını sağlayabilecek. O zaman ikisini birden biz bir arada yapabileceğiz. O zaman her iki tarafın mirasçıları arasında sağ kalan eşler, diğer mirasçılar arasında sonsuza kadar davalasmadan bir barışı aile arabuluculuğu aşamasıyla, ihtiyari arabuluculuk aşamasıyla yerine getirmiş olacağız.

Şimdi bakın, HUAK'ta bununla ilgili düzenlemelere de bakalım. Medeni kanunumuz yazılı şekilde yapılabilir diyordu, mirasın

taksimi, HUAK'ta yine taşınmazın devrine ve taşınmaz üzerinde aynı hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuğun mümkün olduğunu getirdi. Taşınmazlarla bunu yapabiliyoruz. Bakın, dava şartı olan kısım da var burada. Şöyle ki, eğer miras olarak kalan taşınmazlar varsa, bakın burada taşınmazların paylaşılmasına ilişkin ortaklığın giderilmesi davaları, biliyorsunuz hepiniz, dava şartı arabuluculuk kapsamında. Ne yaptık? Bakın, dava şartı arabuluculuk kapsamında olan bir alanla beraber ihtiyari arabuluculuk kapsamında olan bir alanı birleştirerek taraflar arasındaki uyuşmazlığı da sonuza kadar gidermek imkânına kavuşmuş olduk.

Şimdi şunu bilmemizde fayda var. Yargıtay öncelikle mal rejimi tasfiyesinin yapılması sonrasında mirasın tasfiyesinin yapılması gerektiğini öngörüyor. Ortaklığın giderilmesi davası vesaire açıldığı takdirde, bekletici mesele yapılması gerektiği konuları da var. Bu nedenle o alandaki uygulamaları da bilmek gerekiyor. Bir de şunu değerlendirmek gerekiyor.

Tabii ki hepimiz ne yapıyoruz? Sonuçta bir meslek icra ediyoruz ve bununla ilgili bir ticari kazanç sağlamayı öngörüyoruz. Biz arabuluculukla bunları çözdüğümüz zaman yapabileceğimiz eğer mal rejimi tasfiyesi ile mirasla beraber bir anlaşmaysa ortaklığın giderilmesini de hatırlayın nispi ücret geçerli. Şimdi mal rejimi tasfiyesinde paylaşacağımız gene mal varlıkları olduğu için gene nispi ücret geçerli. Aslında arabulucular anlamında ciddi bir kazanç gerçekleşiyor.

Yine dava şartı olduğu zaman hatırlayın, taraf vekillerinin eğer bir ortaklığın giderilmesi konusunda bir başvuruları varsa asgari ücretin ¼ fazlasını alıyorlar. Yani taraflar memnun, mirası tasfiye ediyorlar, mal rejimini tasfiye ediyorlar. Geldik burada taraf vekilleri dava sonunda alacakları avukatlık ücretinin ¼ fazlasını alabiliyorlar. Arabulucu nispi bir ücret alıyor. O zaman maddi anlamda da taraflar da haklarına kavuşabiliyor. O zaman maddi anlamda herkesin de mutlu olacağı ne yapıyor bir sonuca varmış oluyoruz diye düşünüyorum.

Soru ve Cevaplar

Av. Arb. Cansev Turan

Hocam, emeğinize sağlık, çok teşekkür ederiz. Çok değerli bilgiler verdiniz fakat ben şunu anlıyorum zaten sizin her eğitiminizden sonra bu mal rejimi konusunun çok kapsamlı olduğunu ve bu konuda bizim kendimizi, yani arabulucular olarak, yoğun çalışmayla geliştirmemiz gerektiğini anlıyorum.

Ben kendim böyle birkaç soru hazırlamıştım. Sonra da yine YouTube'daki sorulara da değineceğim hocam.

Şimdi biz arabulucular olarak etik ilkelerimiz çerçevesinde güç dengesizliklerini yönetmekle görevliyiz. İşte bunun için gerekli önlemleri alıyoruz. E tabii bunu dava şartı pratiklerinde gerçekleştirdik. İş hukukunda, zayıf konumda olan, tüketici hukukunda da. Şimdi herhalde bizim en çok tehlikeli gördüğümüz, aile hukukundaki risk olarak gördüğümüz durumlardan biri. Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz? Yani aile hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklardaki arabuluculuk uygulamaları için, bu güç dengesizliklerine neler yapabiliriz, nasıl risklerle karşılaşabiliriz?

Av. Arb. Neriman Uygur

Tabii bizim aile arabuluculuğunun gelmesindeki en büyük kaygımız ve korkumuz bu. Zaten bu nedenle diyoruz ki diğer arabuluculuklar gibi yapılmamalı. Farklı bir eğitimi olmalı, farklı yerlerde yapılmalı, farklı güvenlik önlemleri alınmalı. Tabii ki burada güç dengesizliklerinin önüne geçmek için de, az önce söylediğim gibi, işçi işveren uyuşmazlıklarında biz işçilerden kaynaklı böyle bir kaygımız vardı. Ne yaptı? Barolar bununla ilgili bir avukatla temsil gibi

bir kolaylık getirdi. Şimdi bu aşamada da eğer biz gelen eşin gerçekten buna bir mağduriyeti olduğunu, bazı şeylerin farkında olmadığını, haklarının farkında olmadığını düşündüğümüz zaman, zaten bizim arabuluculuğa devam etmeme gibi bir hakkımız da var.

Öncelikle bu şekilde bir korumaya geçebiliriz ama ısrarla gelen eşin haklarını bilmediğini anladığımız zaman, neleri isteyebileceğini bilmediğini anladığımız zaman da o zaman belki ona bir hukuki destek alması konusunda yönlendirme hakkımız var. Tabii bu baskı olabilir, tehdit olabilir, işte yoğun aile baskısı olabilir, bazen belki işin içinde miras olduğu zaman çocuklarından vesaire de baskılar olabilir. Tabii bunu hissettiğimiz anda biz artık arabuluculuğa devam edip etmeme konusunda karar vermekle beraber bunu acaba ortadan kaldırmak için neler yapabiliriz? Bununla ilgili kanunda düzenlemeler olmasına inanıyorum.

Ama bizim ihtiyari arabuluculukta yapabileceğimiz ne? Gerçekten haklarını bilmiyorsa sürece devam etmemek, destek almasını istemek ve barolarla iş birliği halinde aile arabuluculuğunda gerçekten adli yardımda zaten çalışıyorlar. Adli yardımda güzel çalışıyorlar. Mahkemeler biliyorsunuz adli yardımdan boşanma davalarında vesairelerde destek oluyor. Destek alınmasını sağlamakla biz bunları çözebiliriz. Ancak bu riskler şu anda da var. Yani biz anlaşmalı boşanma için oturduğumuz zaman masaya gene var. Yani burada baskı her zaman var. Yani duruşma salonlarında ağlayarak boşanan eşleri de görüyoruz, çiftleri de görüyoruz. Yine bu mal rejimi tasfiyesinde ne yapacak hâkim? Yine duruşma açacak. Bakın aile arabuluculuğu ile ilgili icra edilebilirlik şerhi için, ne yapacak hâkim yine duruşma açacak. Oraya gittiği zamanda zaten bir baskı varsa, bir hata, hile veya ikrah varsa belki onun dönme ihtimali olacak. Yasal yollarında bilinmesi anlamında biraz dengelenebilir diye düşünüyorum.

Av. Arb. Cansev Turan

Evet, hocam bu konu biraz daha detaylandırılması gerekir. Çünkü çok kaygılıyız meslektaşlar olarak. Hocam bir de şimdi siz anlatırken aklıma şu geldi benim şu anda doğaçlama olarak, şimdi bizim arabuluculuk kanunumuzun ilk maddesinde elverişlilik tanımlanmış, işte tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri özel hukuk uyumsuzlukları denmiş, yabancılık unsurları taşısı dahil, fakat aile içi şiddet iddiası bile elverişliliği ortadan kaldıracak. E şimdi bu aile içi şiddet iddiası hani psikolojik şiddet, ekonomik şiddeti de kapsar mı? O zaman hepsi elverişsiz mi olacak? Şimdi böyle düşünürken geldi, ne dersiniz hocam?

Av. Arb. Neriman Uygur

Çok doğru. Şimdi şiddet de gibi, ya da psikolojik şiddet anlıyoruz, sosyal şiddet anlıyoruz, ekonomik şiddet de bunun içine geniş kapsamlı şiddeti koyarsak, bunu da içine koyarsak, elbette arabuluculuğa uygun ve elverişli olmama da bu kapsamda kalır. Şu olabilir, taraf zorla anlaşmaya getirir, yani ekonomik şiddet yönünden söylüyorum, evin kirasını ödemez, kredi kartlarını ödemez, giderlerini karşılamaz. Biz boşanmalarda da bunu görüyoruz. Bir nafakaya mahkûm oluyor eş ve ne yapıyor? Anlaşayım, “bir şey alayım ve gideyim” durumuna geliyor. Tabii ki böyle olduğu zaman biz, bunun da önüne geçmek için arabulucu olarak elimizden gelen önlemi alacağız ama biz bunu alsak bile mahkeme aşamasında bunun önüne geçemeyen, biz acaba arabulucu olarak bunun önüne nasıl geçeceğiz? Yani taraf mahkemeye gidip boşanıp dediğim gibi az önce dışarıda ağlayarak ayrılan, bu baskı üzerine ayrılan, mahkemeden çıkan taraflar varken, acaba biz arabuluculuk içinde bunu nasıl engelleyebileceğiz? Tabii ki fiziksel şiddet vs. varsa bu, burada kesinlikle arabuluculuk yapılmaması gerekiyor. Duygusal şiddet varsa, mobbing varsa, baskı varsa, bizim direkt arabuluculuğa başlamamamız gerekiyor. Ama işte taraflarca bunun maskelenmesi, gösterilmemesi, baskıyla gelinmesi

halinde, o zaman etkin, iyi bir arabulucunun yetiştirilmesiyle, eğitimlerle bunu anlayabilecek, öngörebilecek, burada aksiyon alabilecek arabulucularla bu sürecin de yürütülmesi gerekiyor.

Av. Arb. Cansev Turan

Zaten o yüzden de eğitimlerin de çok uzun saatte olması planlanıyor diye duyuyoruz hep hocam, değil mi?

Av. Arb. Neriman Uygur

Kesinlikle.

Av. Arb. Cansev Turan

Hocam bir de bana gelen sorulardan sormak istiyorum, sonra da YouTube'dakine bakacağım. Mal rejiminin tasfiyesiyle alakalı, yani boşanma gerçekleşmeden, mal rejiminin tasfiyesi olmuyor ya da işte ölüm halinde dedik, peki boşanma gerçekleşmeden bir ihtiyari arabuluculuk yapılabilir mi?

Av. Arb. Neriman Uygur

Şöyle ki soruyu şöyle anlıyorum, açılan bir boşanma davası var, bu dava devam ederken, mal rejiminin tasfiyesiyle ilgili bir anlaşmaya varmak aslında mahkeme içi bir anlaşma gibi, bizim anlaşmalı boşanmalarda hazırladığımız protokol gibi hüküm görür. Çünkü boşanma kesinleşmeden biz mal rejimini tasfiye edemeyiz. Yapacağımız anlaşma belgesinin niteliği sadece bir anlaşmalı boşanma protokolü olur. Ama az önce söylediğim gibi anlaşmalı boşanma öncesi yaptığımız hazırlık gibi, biz tarafları bir araya getirip kolaylaştırıcı arabuluculukla devam eden bir davada belirli bir anlaşma metninde anlaşırırsak mahkemeye onu götürerek o anlaşmalı boşanmayla, o anlaşma ile mal rejiminin tasfiyesine ilişkin anlaşmayla boşanmalarını anlaşmalı olarak gerçekleştirirler. Devam eden bir mal rejimi tasfiyesi dosyası varsa da, onun da konusuz kalmasının nedeniyle kaldırılmasını sağlayabilirler. Yani bu süreçte de ama kolaylaştırıcı arabuluculuk yapabiliriz. Boşanma kesinleşmeden, kuralımız şu mal rejimi sona ermeden tasfiye yapamıyoruz.

Birinci anlayış, anlaşmalı boşanmada kolaylaştırıcı araboluculuk. İkinci de başka bir mal rejimine geçiş nedeniyle mal rejimi sona erdiği için tasfiye yapabiliyoruz. Ölümde de zaten doğal olarak devam edebiliyoruz ya da boşanmanın kesinleşmesinde devam edebiliyoruz.

Av. Arb. Cansev Turan

Yani şu an ihtiyari araboluculuk yapabiliriz ama boşanma kesinleşmiş olacak. Kesinleşmemiş ise de kolaylaştırıcı olarak yani Hukuk Uyuşmazlıklarında Araboluculuk Kanunu'ndan ziyade, eşlik edeceğiz ve araboluculuk pratiklerimizi kullanacağız diyoruz hocam.

Kendimizi de hazırlarız hocam. Hocam bir de çok güzel izah ettiniz ama bunu biz yine mevcut dava şartı pratiklerinde de özellikle ortaklığın giderilmesi davalarında, taşınmaza ilişkin bir anlaşma söz konusu olduğunda, işte anlaşma belgesinde icra edilebilirliğine ilişkin sorunlar tapuda yaşadığımız oluyor, her ne kadar genelge çıkmış olsa dahi, yahut da şarta bağlı kısmı hani Yargıtay'ın da kararları var şarta bağlı olmaz, eda hükmü içermelidir diye. Şimdi burada da çok karşılaşacağız değil mi hocam bu mal rejiminin tasfiyesinde?

Av. Arb. Neriman Uygur

Yani özellikle tasfiyeyi ve tasfiyenin dinamiklerini bilen arabolucularla çalışmanın faydasını o nedenle orada anlattım. Şimdi biz zaten icra edilebilir anlaşmanın nasıl olduğunu ticari uyuşmazlıklarda, tüketici uyuşmazlıklarında çok fazla öğrendik, çok fazla Yargıtay kararıyla karşılaştık ve artık bu konuda sürecin nasıl olduğunu yönetebilecek hale geldik.

Şimdi diğer taraftan aile hukukuyla ilgili ve mal rejiminin tasfiyesiyle ilgili konuları da bildiğimiz zaman, bunların ikisini birleştirerek, eminim icra edilebilir anlaşmalar yapabiliriz. Ancak şunu da unutmamız gerekiyor. Yani bizim aile araboluculuğunda yapacağımız anlaşmalar birkaç kademededen geçecek. Yani mahkeme duruşma açacak, taşınmazın aynına ilişkin sınırlamalar var mı, bölünebilir mi, bölünmez

mi onlara bakacak. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün genelgesini okumuşsunuzdur. Vekalette özel nitelikler arıyor, işte tarafların kimlik numarasını yazacaksın, bilgisini yazacaksın, özel şekil kurallarına bağlamış. Yani bunların hepsini yerine getirdikten sonra, tapunun işlem yapmama ihtimali çok zayıf. Burada harçlarda sorunlar çıkabilir, bunların da düzenleneceğine inanıyorum. Bir de tapu içinde, şimdi birkaç ay öncesine kadar, 5-6 ay öncesine kadar tapu “benim böyle bir sekmem yok, ben ne yapacağım bilmiyorum” diyordu. Kanun önden, yönetmelik önden gelmişti, tapudaki genelge arkadan geldi. Yani burada tapuyla beraber düzenlemelerin yapılmasıyla da bunun çok kolaylaştırılacağını düşünüyorum ama hepimiz tapuya gittiğimiz zaman biliyoruz. Tabii en basit işlemle gidersek şöyle hemen bir defansla karşılaşıyoruz. Mücadele edeceğiz. Gerekirse zorlanıyorsa, görüş isteyin diyeceğiz, başvurumuzu yazılı yapacağız gibi hepimiz hukukçu olduğumuz için onu biraz zorlayarak şekilde hareket edeceğiz. Ama şu da gerekli, yani aile arabuluculuğu dava şartı olarak geldiği zaman gerçekten bizim bir tapu iptal tescil kararı gibi, mahkemenin icra edilebilirlik şerhini tapuya göndermesiyle işlemlerin çok kolaylaşacağı şekilde bir düzenleme yapılması da gerekir. O da işimizi çok kolaylaştırır.

Ortaklığın giderilmesinde, daha başarılı, ortaklığın giderilmesinde şimdi ortaklık satış yoluyla giderilecek. Kim yapacak? İşte izale-i şüyu satış memurluğu yapacak. Hemen oraya havale etmesiyle bazı şeylerden belki çok daha fazla engelle karşılaşmadan kurtulabiliyoruz. Burada da güzel bir düzenlemeyle tapudaki kısmında da sorun yaşayabileceğimizi zannetmiyorum ama, diğer kısmı, şarta bağlı anlaşma yapılması, işte ödenmezse şöyle olacak, ödenilirse böyle olacak, işte şu kadar sene kadın oturacak, bu kadar sene sonra tahliye edilecek gibi. Aslında bunu biz anlaşmalı boşanma protokollerinde yaşıyoruz zaten. Burada ciddi bir sistemimiz var. Yani bir nafaka, özel okul giderlerini ödeyecek diye yazıyor, hangi özel okul bilmiyoruz. İşte oturabileceği bir evin kirasını ödeyecek. Kaç liralık bir ev, kaç liralık evin kirasını ödeyecek? Ne kadar ödeyecek? Hangi semtte

ödeyecek? Yani bunların anlaşmada mutlaka belirlenebilmesi lazım ki önümüze engel gelmesin. Bunun için de aslında belki aile arabuluculuğunda taraf vekillerinin de biraz özel olması gerektiği gibi bir yerlere gider miyiz? Meslektaşlarımızın tepkisiyle karşılaşmadan.

Av. Arb. Cansev Turan

Sürekli eğitim değil mi hocam?

Av. Arb. Neriman Uygur

Taraf vekilliği eğitimlerimizi aile arabuluculuğuna yönelik biraz daha ağır yapar mıyız? O da önemli. Yani taraf vekili eğitimi aile arabuluculuğunun eğitiminden de daha da baskın olabilir mi? Onu da bir değerlendirmek lazım. Barolarla beraber vekillere yönelik yapacağımız eğitimler.

Av. Arb. Cansev Turan

Evet, evet. Geliştirmek gerekiyor. Hocam çok güzel söylediniz. Aile mahkemelerindeki anlaşmalı boşanmada bile protokollerde bazen mahkeme de müdahaleyi kabul etmeyebiliyor. Bu alanı birazcık çalışmamız gerekecek hukukçular olarak.

Av. Arb. Neriman Uygur

Kesinlikle ama işte böyle ihtiyari arabuluculukla hazırlanacağız ve aile arabuluculuğunun faydasını çok uzun süredir konuşuyoruz. Bu nedenle de biraz hazırız gibi artık yani.

Kanunun gelmesini bekliyoruz.

Av. Arb. Cansev Turan

Evet, evet. İnşallah hocam. Şimdi hemen YouTube'daki meslektaşımızın sorusunu aktarıyorum hocam. Mal rejimi dosyalarında dava açarken tarafların birbirlerinin mal varlığı konusunda bilgisi olmaması halinde izlenecek bir yol var mıdır?

Av. Arb. Neriman Uygur

Bu aile arabuluculuğunda bizim de ciddi kaygımız. Aslında şu yapılabilir. Tarafların birbirlerine bilgi verme yükümlülüğü doğrultusunda gereğini yerine getirdikleri, belki başka mal varlıkları çıkması halinde bunların da tekrardan tasfiyeye tabi olacağı şeklinde biz yapacağımız anlaşma belgelerine maddeleri ekleyebiliriz. Tarafların mal varlıklarını tespit etme yönünde bizim avukatların elinde olan bir TAKBAS, işte onu da yapamazsak Tapu müdürlüklerine müvekkilimizin vekaletnamesiyle gidip mal varlıklarını istemek ya da işte araç kayıtlarını istemek belki bankalarla ilgili, mal varlıklarıyla ilgili bilgi vermemesinden kaynaklı Medeni Kanun'daki ilgili maddeleri uygulamak, evliliği riske sokmamak kaydıyla. Mahkemece, bazı mahkemeler yapıyor, mahkemedен bunların sorgusunu istemek. Envanter tutulmasıyla ilgili bir ihtarname göndermek gibi birçok yöntem var. Bunların hepsini sıralamasıyla sonuca varıncaya kadar uygulayabiliriz.

Av. Arb. Cansev Turan

Şimdi diğer soru, sağ kalan eşin oturma hakkı ile diğer mirasçılardan ortaklığın giderilmesini talep etme hakkında bilgi verebilir misiniz?

Av. Arb. Neriman Uygur

Evet, şöyle sağ kalan eş bu hakkından kaynaklı bir dava açıyorsa, ortaklığın giderilmesi davası bunun sonucunu bekliyor. Çünkü sükna hakkı, oturma hakkı olduğu zaman o evde oturabilmesi lazım. Ya da eğer ortaklığın giderilmesine gidecekse o oturma hakkının karşılığında belki bir bedel ödenmesi sağlanabilir. Ama mahkeme bir sükna hakkı verecekse, ortaklığın giderilmesinin önüne geçilebilir diye düşünüyorum. Ama bu dava ortaklığın giderilmesini bekler.

Av. Arb. Cansev Turan

Hocam, peki ben şunu sormak isterim size, deneyiminizle kaynaklanan. Evet, teknik kısım, hukuki kısım ile ilgili çalışacağız. Fakat bu tarafların psikolojisi? Siz çok davada takip ettiğiniz için söylüyorum.

Nelerle karşılaşabiliriz, o öfke patlamaları, ağlamalar, kızgınlıklar, hakarete varan durumlar vs. aile hukukunda başınıza gelenlerden?

Av. Arb. Neriman Uygur

Evet şöyle, şimdi taraflar tabii ki boşanmaya geldikleri zaman, evlenirken oldukları gibi mutlu şekilde gelmiyorlar. Mutlaka bir tarafın diğer taraf yönünden bir kırgınlıklar oluyor, yaşanan olaylar oluyor, o olayların üzerindeki etkileri oluyor. Tabii ki bir tarafları dinlendikten sonra belki biraz dinleyerek boşalmalarına, konuları anlatmalarına, fırsat vermek lazım. Yani, “hadi konuya gelelim,” “hadi uyuşmazlığa gelelim,” “hadi nasıl malları paylaşalım” kısmına gelelimden çok, işte güzel konuları hatırlatma, ne zaman tanıştınız, işte evliliğiniz, başlangıcı nasıldı, güzel günler, çocuklarımız, bayramlarımız vesaire oradan başlayıp belki sonrasında işte uyuşmazlığa gelen konulara yavaş yavaş belki giriş yapmak, biraz duygusal olarak açılmalarına fırsat vermek, toplantılar arasında belki günler bırakmak, zaman bırakmak, gibi değerlendirmeler yapmamız gerekiyor. Bir de en büyük tehlike aslında biraz perdeleme yaparak, onu saklayıp aslında konu sanki bir mal paylaşımıymış gibi, konu sanki bir nafakanın miktarıymış gibi hareket eden eşler de oluyor. Belki tecrübelerimizde bunu anlayıp biraz daha diğer konulara gelmek, işte “bakın sizin çocuklarınız var, çocuklar için de bu ilişkiye devam edilmek için neler düşündünüz,” önceliğe belki çocukları koyup, hani bir ebeveynlik planı yapıldı mı, neler planlıyorsunuz, neler yapmayı düşünüyorsunuz,” ortak velayet vesaire. Aslında küçük küçük konularla, daha ortak olacıklara, daha çok tartışmaya girmeyecekleri konularla başlayıp, daha zor konulara belki daha sonra devam etmek iyi olabilir.

Tabii bir de bizim boşanma davalarında, ben kendi adıma söylüyorum, pazartesi gelen boşanma davalarına vekaletname almıyorum. Hafta sonu kavga ediyorlar, tatil sonrası, pazartesi günü boşanmaya gidiyorlar. O nedenle sen git şunları hazırla, şunu hazırla, bunu hazırla. Böyle bir cumaya kadar beklettiğimiz zaman, soğuttuğumuz

zaman bakıyoruz ki boşanmadan vazgeçiyorlar. Yani burada da gerçekten böyle bir öfkeyle bir başvuru varsa, onu da öngörerek, yani bir olay oldu mu, yeni mi oldu bu olay, bu olayın üzerinde mi acaba böyle bir şey geldi, onu değerlendirerek de süreci yönetmekte fayda var.

Av. Arb. Cansev Turan

Hocam çok güzel söylediniz. Zaten boşanma davalarında da böyle biz avukatlık haricinde birazcık psikolojik danışmanlık... Yani tabii ki de alanımız değil ama öyle bir beklenti içine giriyor taraflar. Şimdi arabuluculukta da bunu da vaat edeceğiz aslında. Çünkü adı üstünde, görev gereği arabulucu. O zaman bizim iletişim tekniklerimizle ilişkin de yine derinlemesine çalışmalar yapmamız gerekiyor diye anlıyorum hocam.

Av. Arb. Neriman Uygur

Kesinlikle, yani ailenin durumu, ailenin dinamikleri, ailenin kültürel yapısı, onları bir de içinde de biraz tanımamız gerekiyor. Yani işte nasıl bir aile, aile çevresindeki insanlarla ilişkiler nasıl, aile apartmanda mı oturuyorlar, işte bu modern bir evlilik mi, nasıl bir evlilik gibi, bunların da dinlemeden, bizim bu meşhur aktif dinleme çalışmalarımız var. Bunları yapmadan, anlamadan da direkt uyuşmazlığa kesinlikle gitmememiz gerekiyor. Avukata bütün derdini ayrıntılarına kadar anlattığı zaman aslında anlaşıldığını ve en iyi savunulacağını düşündüğü gibi, arabulucuya da bunu yansıtabilirse dinlendiğini, gerçekten ilgili dinlendiğini ve anlaşıldığını, özetlemelerle soru sormak, bütün öğrendiğimiz aktif dinleme çalışmalarısıyla, görürse taraf zaten bize güvenecek. Güvendiği zaman açılması kolaylaşacak, anlaşma için de engelleri belki bir nebze kaldırabileceğiz ama ciddi bir zaman, ciddi bir süreç buna ayırmamız gerekiyor.

Av. Arb. Cansev Turan

Aslında hocam bu temel eğitimlerde de hatta şu anda yeni temel eğitim alan meslektaşlarımızla ben şunu görüyorum. Dava şartlı

pratikleri böyle biraz yani hani eleştiri anlamında da söylemek istemiyorum ama, daha böyle kâğıt üstü gidiyor gibi. “Biz hiç böyle bilmiyorduk arabuluculuğu” gibi tepkiler alıyoruz. Çünkü arabuluculuğun işte beş aşaması var. Bu aşamaların işte derinlemesine etkin bir şekilde uygulanması gerekiyor. Şimdi aile arabuluculuğunda özellikle bu inceleme aşamasına herhalde tekabül edecek. Bunları biz özel görüşmeler, diğer tekniklerle detaylı yapacağız. Yani sadece talebiniz nedir hani şu anda arabulucu olarak bazen öyle yapıyoruz. Yani sadece rakamsal değerlendiriyoruz. Biraz bunu bir değiştirmemiz gerekcek herhalde hocam. Öyle anlıyorum.

Av. Arb. Neriman Uygur

Hocam ona kesinlikle katılıyorum. Zaten bizim kısmen başarılı çalışmalarımız da olduğu gibi, işte hadi tutanakları hazırlayın geleceğim, imzalayacağım deyip hiç görüşmeden telekonferans şeklinde bir arabuluculuk çalışması yapmamız zaten aile arabuluculuğunda, mümkün değil. İnsanların arabuluculuğa gitmesinden caymalarına neden olacak bir durum. Yani burada biraz daha yüz yüze konuşmalar başladı. Belki bu ortaklığın giderilmesinde yeni alanlarda başladı ama diğer uyuşmazlıklarda siz de biliyorsunuz artık yüz yüze getirme, ikinci toplantıları yapma oranları çok azaldı. Yani bu aile arabuluculuğunun başarılı olmasının önündeki belki en büyük engel. Bu da kanun düzenlemeyle düzeltilebilecek bir durum.

Yani fiziki görüşmenin tabii ki şiddet vesaire yoksa ayrı ayrı da olabilir. Ama görüşmenin, toplantı sürelerinin net belirlenmesi lazım. Toplantı sayılarının çok net belirlenmesi lazım. Bunun kanunla veya yönetmelikle biraz aile arabuluculuğuna özel düzenlenmesi lazım.

Aksi takdirde yani dediğiniz gibi “ne istiyorsun, kaç lira istiyorsun, nafaka ne kadar, eviniz mi var, neyiniz var, hadi bunları söyle, hadi ikiye bölelim” gibi bir konuya girmemiz zaten mümkün değil. Ve bizim burada korumamız gereken çok büyük bir menfaat var. Çift boşanabilir, malları da tasfiye edebilir, sonradan çocuklar için devam

etmeleri gereken bir ilişkileri var. Yani biz arabuluculuk sürecinde daha büyük uyuşmazlıklara neden olmamalıyız. Onları dönüştürerek, iyileştirerek hem de maddi konularda paylaşımlarını sağlayarak yeni hayatlarına yollayabilecek durumda olmamız lazım. Yoksa biz de direkt mallardan başlarsak, yani üçüncü taraf olarak da biz de malları paylaşıyoruz artık mahkeme yargısından çok daha fazla zarar görürler.

Yargıçların son derece bu konuda etkin ve yetkin çalışıyorlar. Şuna dikkat ediyorum, arabuluculuğa sevk, arabulucuya yönlendirme gerçekten yargıçlarımızda çok fazla var. Hatırlayın size geçen emekli bir yargıçla karşılaşmıştık adliyede. Arabuluculuğa yönlendirerek insanları anlaştırmaya çalıştığını zorladığını söylemişti. Yani burada tabii ki mahkeme içi arabuluculuk olacak mı olmayacak mı onu da konuştuğumuz dönemlerde yargıçların önünde, aile mahkemeleri önünde de gerçekten bu konuda ciddi bir sorumluluk olacak, ciddi bir yönlendirme, ciddi bir arabuluculuğa sevk etme anlamında bir görev düşecek. Onların da o konuda değerlendirmesi gerekecek.

Av. Arb. Cansev Turan

Evet, yani biz burada sadece menfaati bir ilişkinin de yeniden yapılandırılması gibi düşüneceğiz. Hocam buradan şuraya da bağlayacağım. Ücretlendirme yani arabuluculuğun ücreti meselesi var hocam. Biraz çekiniriz konuşmaya ama sonuç olarak da önemli de, belki aile bu arabuluculuğunda daha tatmin edici ücretler olabilir. Çünkü dediğiniz gibi büyük bir emek olacak. Bir de ortaklığın giderilmesinde işte malın değerine göre yapılması söyleniyor ama orada da böyle birtakım tereddütler oluyor. Şimdi tasfiyede de bir mallar olacak vs. orada da muhtemelen malın değerine göre belirlenecek. Umarım burada bir yeknesaklık kazanırız.

Av. Arb. Neriman Uygur

Aile arabuluculuğu yapabileceğimiz ortamın daha farklı olması bekleniyor. Aile arabulucularının daha uzun süre eğitim alması

bekleniyor ve buna ciddi zaman ayırması bekleniyor. Şimdi anlaşma olmaması halinde verilecek saat ücretinin tabii ki Daire Başkanlığı buna şu şekilde bakıyor, anlaşmayı sağlarsanız zaten ciddi bir ücret alıyorsunuz. Bazen arabulucunun üstün gayretlerine rağmen anlaşmanın gerçekleşmemesi ihtimalinde yine arabulucunun bu kadar yatırdığı emeğinde harcadığı zamanın da maddi karşılığını alabilmesi lazım. Ücretlerin buna göre belirlenmesi lazım çünkü ortam ona göre, merkez ona göre olacak deniyor, işte eğitim ona göre olacak, belki destek alınacak, belki güvenlik vesaire olacak. Ona göre belirlemek gerekiyor. Diğer tarafta da tabii ki mal varlıkları üzerinden nispi olarak ücretlendirme yapılacak ama burada arabulucuların da dikkat etmesi gereken şu anda ihtiyari arabuluculukta da bu. Taraf tasfiyeden ne alıyor, ne kazanıyor? Yani biz 10 milyonluk bir malı tasfiye ettik ki 10 milyon üzerinden nispi ücret almamanız gerekiyor. Yani tamam çift taraflı bir uyuşmazlık ama mahkemeye gitseydi ne alacaktı onun yarısını alacaktı.

Av. Arb. Cansev Turan

Sayın Hocam, ortaklığın giderilmesinde de çok bahsetmişsiniz bu konuyu.

Av. Arb. Neriman Uygur

Orada da öyle. Yani ben tüm mal varlığımı tasfiye etmiyorum ki. Ben bütün mal varlığımı, herkesin mal varlığımı tasfiye ediyorum, tüm mal varlığı üzerinde, bir de maddi değerlendirme yaptığım zaman, şimdi bu davada bunu yapmıyorum. İzale-i şuyu davasına gittiğim zaman, ortaklığı giderilmesi davasından nispi değil maktu ücret, şimdi bütün mal varlığında bir taraftan bir tarafa giden bir aktarma yokken, hak devri yokken, aslında tarafların kendi hisselerinden yüksek bir oranda bir arabuluculuk ücretinin olması ortaklığın giderilmesinin önündeki bazen anlaşmayı da engelliyor. Herkes hisseleri oranında sorumlu. Hadi öyle bir paylaşım yaptığımız zaman belki rakamlar düşecek. Ama o zaman taraflar yoğun mal varlıklarında, bilmiyorum

biz de anlaşmalar yapıyoruz ama çok büyük mal varlıklarında İstanbul Boğazı'ndaki bir yalıyı tasfiye ediyorlarsa, arabuluculuğa onun üzerinden bir nispi ücret ödememek için ne yapıyor o zaman? Farklı yollara gidiyorlar. O zaman arabulucuya diyorlar ki sen dosyayı kapat, ben gideceğim dışarda anlaşacağım. Bunu açık açık söyleyen meslektaşlarımız da bazen olabiliyor biliyorsunuz.

Av. Cansev Turan

Evet, maalesef.

Av. Arb. Neriman Uygur

Burada da bunu önlemek gerekiyor ve tabii ki Daire Başkanlığı'nın bu dönem asgari ücret tarifesinin altında çalışmalarla ilgili ciddi önlemleri var. Aile arabuluculuğunda da bunu yapmak gerekiyor. Yani şuna dönmemeli. İşte hadi boşandık, anlaşmalı boşanmayı yaptık. Mal rejiminin tasfiyesiyle ilgili ileride dava olmasın. İşte gidelim bir arabulucu da yapalım bunu. Hadi bir tutanak düzenleyelim dönerse zaten bizim orada sağlamak istediğimiz menfaat, aile hukukunun dinamiklerine, aile arabuluculuğunun dinamiklerine uygun, barışçıl bir süreç yönetmek ve ilişkilerin devamını sağlamak. Şimdi gene biz malları, paraları konuşursak, biz bunu nasıl tasdik ederiz, bunu nasıl bitiririz şekline gelirse artık bundan beklediğimiz faydayı sağlayamayacağız. Tek amacımız aile uyuşmazlıklarının mahkemelere gitmemesi, tarafların kendi iradeleriyle çözülmesi değil. Aile hukukunun özelliğinden kaynaklı, ailenin özelliğinden kaynaklı çocuklar, geniş aile, akrabalar, mirasçılar arasında sonsuza kadar devam eden husumetlerinin önüne geçmek.

Av. Arb. Cansev Turan

Evet. Hocam inşallah çok güzel izah ettiniz. Şimdilik benim bakımından sorular böyle. Sizin son söylemek istediğiniz görüşlerinizi de alıp yavaş yavaş bitirebiliriz. Sizi yorduk çünkü hocam. Hiç ara da vermedik.

Av. Arb. Neriman Uygur

Güzel bir çalışma yürütüyor UÇAM, öncelikle teşekkür etmek istiyorum. Bu seri devam ettikçe biz aile arabuluculuğuna daha hazır hale geleceğiz. Tabii ki daire başkanlığımızdan, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nden artık çok fazla konuşulur, oldu yıllardır biz bunu konuşuyoruz. Artık bir an önce yeni bakanımızla beraber kanunumuzun artık yürürlüğe girmesinde, bu sürecin başlamasında fayda var ki biz davaların sayısını arttırmayalım. Yani her adliyede aile mahkemeleri 20 tane, 30 tane artık sayıları artarak gidiyor ve yargılamalar bir maldan kaynaklı alacağınıza kavuşmanız lazım Cansev Hocam siz de biliyorsunuz. 10 sene. Yani 10 sene sonra aldığınız para, en kötü ihtimalle karar tarihinde aldığınız bedeli kesinleşme aşamasına kadar, mal varlığı yoksa depo etmediyse kesinleşme sonrasındaki yasal faizle karşılanmayacak bir bedeli var. O zaman gerçekten 10 sene sonra alacağınız para belki anlaşmayla alacağınız bir daire varken, benim hakkım 3 daire diye devam ederken 10 sene sonra o bir daireyi bile alamayacak hale geliyorsunuz. Bu nedenle bir an önce artık bu aile arabuluculuğunun gündeme gelmesi lazım, yürürlüğe girmesi lazım. Taraf vekillerinin de arabulucularının da bu aşamaya kadar ihtiyari arabuluculuk ile buna destek vermeleri lazım.

Çünkü ihtiyari arabuluculukta baskı yok. Taraflar kendi iradeleri ile geliyor, kendi iradeleriyle anlaşılıyorlar. Bu güzel anlaşmalar bizi nereye götürür? Bizim aile arabuluculuğunun dava şartı olmasıyla ilgili korkuların ortadan kalkmasına götürür. Bu nedenle bu alanda biraz daha yoğun çalışmaya davet ediyorum ben meslektaşlarımı. Tüm katılımcılara da bu ilginç konuyu dinlemek için bize zaman ayırdıkları için teşekkür ediyorum.

Av. Arb. Cansev Turan

Çok teşekkürler hocam. O halde yavaş yavaş ben kapatıyorum. Değerli meslektaşlarım, sayın katılımcılar. Bugün aile arabuluculuğunda mal rejiminin tasfiyesi hem teknik boyutuyla hem de insani

boyutuyla değerli hocamız tarafından ele alındı. O yüzden ben Neriman Hocam'a tekrar tekrar teşekkür ediyorum.

Yani şunu anladım ben, mal rejiminin tasfiyesi sadece bir hesaplama ibaret değil. Çok yönlü bir konu. Tarafların beklentisi, adalet duygusu, güç dengesizliklerinde yer alabileceği yani çok şeyle mücadele edeceğiz biz arabulucu olarak. Bu yönüyle de bu şekildeki eğitimlerle de birbirimize katkı sağlayarak bence iyice pekiştireceğiz diye düşünüyorum.

Bu kıymetli sunum için değerli Neriman Hocam'a sonsuz teşekkür ediyorum, emeklerine sağlık. Bizlere hem uygulamaya dönük hem de farklı perspektiften de bakmamızı sağladı, çok sağ olsun. Bu programın gerçekleştirilmesine imkân sağlayan İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne özellikle teşekkür etmek istiyorum.

Değerli Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu Hoca'ma bizi teşvik ettiği için, yine teknik destek ve bize kolaylık sağladığı için Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı Hocam'a ve Arş. Gör. Yağızhan Kol Hocam'a bize destek olan onlara da çok çok teşekkür ediyorum. Ben kapanışa tam geçmeden önce merkezimizin bir etkinliği ile ilgili olarak bir paylaşım yapacağım.

Katılımınız ve ilginiz için herkese tek tek teşekkür ederim. Bu Aile Arabuluculuğu Serisi yine devam edecek. Yeniden bir arada olmak dileğiyle diyorum. Hoşça kalın.

Aile Arabuluculuğu Serisi VI

Aile İçi Şiddet ve Aile Arabuluculuğu

24 Mart 2026

Moderatör: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı
İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi
Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi
Müdür Yardımcısı

Konuşmacı: Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler
Aile Arabuluculuğu Derneği

Açılış

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Kıymetli izleyicilerimiz, bugün İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin altıncısını düzenlediği Aile Arabuluculuğu Serisi'nin webinarına hoş geldiniz. Bugün kıymetli Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler Hanımefendi'yi ağırlıyoruz. Kendisi aynı zamanda iş birliği ortaklarımızdan Aile Arabuluculuğu Derneği'nin kurucularındandır. Bugün kendisiyle birlikte aile içi şiddet ve aile arabuluculuğu konusunu konuşacağız. Bildiğiniz gibi, Aile Arabuluculuğu Serisi kapsamında daha önce beş webinar gerçekleştirmiştik. Eğer izleme şansınız olmadıysa, diğer webinarları İbn Haldun Üniversitesi UÇAM'ın YouTube sayfasından izleyebilirsiniz.

Ben sözü Ayşe Hocama vermeden önce kısaca kendisini takdim etmek isterim. Kendisi İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1985 yılında mezun oldu ve 2011 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde uygulamalı psikoloji yüksek lisans programını tamamladı. Dolayısıyla hukukçuluğunun yanı sıra psikoloji alanında uzmanlığa da sahip. Yaklaşık yirmi yıldır da arabuluculuk alanında çalışmalar yürütmektedir. 2007 yılında faaliyetlerine başlayan Tal-ya Mediasyon Uyuşmazlık Çözümü ve Eğitim Merkezi'nin kurucusudur. Ayrıca Adalet Bakanlığı'nın da paydaşı olduğu Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Projesi'nde aktif olarak görev almıştır. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ilk eğitim modüllerinde, miras ve aile arabuluculuğu uzmanlıkları modüllerinde bölüm yazarıdır. Arabuluculuk alanında birçok sempozyum, panel ve konferansta yer almıştır. 2013 yılından beri de Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Daire

Başkanlığı bünyesinde arabulucu olarak hizmet vermektedir. Kendisi birçok üniversitede eğitimci olarak görev almıştır; avukat, hâkim, savcı ve noterlere temel arabuluculuk ve uzmanlık eğitimleri vermeye devam etmektedir. Ayrıca aile hukukunda nitelikli hesaplamalar ile fikrî ve sınaî mülkiyet alanlarında bilirkişilik yapmaktadır. 2018 yılında kurulan Aile Arabuluculuğu Derneği'nde kurucu başkanlık görevine devam etmektedir. Dolayısıyla bugün konuşacağımız konularla ilgili oldukça yetkin bir konuşmacıyla birlikteyiz. Ben çok uzatmadan ve rol çalmadan sözü Ayşe Hocam'a bırakmak istiyorum. Buyurun.

Aile İçi Şiddet ve Aile Arabuluculuğu

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler*

Ömer Faruk Hocam, çok teşekkür ediyorum. Sağ olun, var olun. Sizi dinlerken biraz ben de yorulmuş gibi oldum. Sağ olun. Öncelikle İbn Haldun Üniversitesi'ne ve (UÇAM) Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nize çok teşekkür ediyorum.

Genel anlamda hukuka, arabuluculuğa ve özellikle de aile arabuluculuğuna verdikleri destek ve önem nedeniyle. Çünkü gerçekten çok önemli bir alan aile arabuluculuğu. Toplumumuzun temeli dediğimiz aileyi odağına alan ve dostane çözümleri geliştirebilmek için çalıştığımız bir alan, bildiğiniz gibi. Bugün de biz Aile Arabuluculuğu Derneği olarak, İbn Haldun Üniversitesi ile yaptığımız iş birliği kapsamında hangi konuları ele alalım dendiğinde, en önemli ve belki de insanların en çok çekinerek baktıkları alan olan aile içi şiddet konusunu ele alalım istedik. Sizinle birlikte bu konuyu bugün için kararlaştırdık.

Tabii ki şimdi aile içi şiddet, yani genel anlamda şiddet diye baktığımızda hepimizi çok ürperten, okullardaki akran zorbalığından tutun aile içi ve ev içi şiddete kadar uzanan, sokaklardaki şiddeti hiç saymıyorum, dünyadaki şiddete hiç gelmeyelim zaten. Ama bugün konumuz, aile içi şiddet ve arabuluculuk ilişkisini irdelemek olacak.

Tabii ki bunu yapabilmek için bir giriş ve bazı tanımlamalar üzerinden de gitmek zorundayız. İzleyicilerimizi, katılımcılarımızı çok

* Av. Arb., Aile Arabuluculuğu Derneği.

da yormamaya çalışarak; temel birkaç şey, şiddet nedir, aile içi şiddet nedir, bunun arabuluculukla bağlantısı ne, hukukumuzda nasıl, uygulamada nasıl, şiddet söz konusu olduğunda biz ne yapıyoruz gibi konuları cevaplayabileceğimizi düşünüyorum.

Aile içi şiddette aile arabuluculuğu dediğimizde aslında bunun riskleri nedir, sınırları nedir, güç dengesi dediğimiz konuyu nasıl sağlarız ve aile içi şiddetle arabuluculuğu bağdaştıracak ne gibi öneriler olabilir gibi konuları özetlemeye çalışacağım. İzleyicilerimizin ve sizin sorularınız olursa her zaman araya girip sorabilirsiniz. Yani bu bir ders değil. Nihayetinde bir amacımız var. Bir bilgi paylaşımı, deneyim paylaşımı olarak değerlendirilmesini istiyorum. Sürç-i lisan eylersem de affola diyorum.

Şimdi öncelikle şunu bir tanımlamamız lazım: Aile arabuluculuğu dediğimizde aile uyuşmazlığının ne olduğunu tanımlamamız lazım. Bunun tanımını nerede göreceğiz? Bizim, aile arabuluculuğunda genel hukuk arabuluculuğuna ilaveten yararlandığımız pek çok uluslararası ve ulusal kaynağımız var. Bunların en önemlisi de bizim en önemli kılavuzlarımızdan, yol göstericilerimizden birisi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (98) 1 sayılı tavsiye kararı. Bu karar bize aile arabuluculuğunun kılavuzluğunu yapıyor diyebiliriz. Gerçi çerçeve ve rehber ilkeler falan da var ama onların detaylarına girmeyeceğim bu genel bir konu çünkü.

Aile arabuluculuğunda aile uyuşmazlığını tanımlamaya kalktığımızda aslında aileyi ne olarak tanımlıyor? Birbirine bağlı olarak süreklilik arz eden ilişkiler içinde olan kişilerin taraf olduğu uyuşmazlıklar diyor aile uyuşmazlıkları için ve aile arabuluculuğunun bu uyuşmazlıkları dostane şekilde çözebilecek ve anlaşmazlıkların çözülmesini kolaylaştıracak bir yöntem olduğuna vurgu yapıyor tavsiye kararımız. Bunu bir kenara koyalım. Aile uyuşmazlıkları çok genel bir kavram. Aile içi şiddet ve ev içi şiddet dediğimiz bizim 6284 sayılı Kanun'umuzda nitelendirilmiş konulara göre çıkarım yapacağım.

Nihayetinde çok geniş bir kavram ve pek çok uyuşmazlık aile uyuşmazlığıdır. Miras uyuşmazlıkları da aile uyuşmazlığıdır. Aile şirketlerindeki uyuşmazlıklar da aile uyuşmazlığıdır. Boşanma, mal paylaşımı, nafaka, velayet, nişana bağlı uyuşmazlıklar; bunların hepsi aile uyuşmazlığıdır. Bunların bir kısmı arabuluculuğa elverişli, bir kısmı arabuluculuğa elverişli değil. Ama o elverişli olanların içerisinde de şiddet, bakalım işin neresinde. Çünkü bizim hukuk uyuşmazlığı olarak baktığımız uyuşmazlıklardaki kılavuzumuz neresi? 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'muz. Kanunumuzun daha birinci maddesinde, bakın ilk maddede diyor ki, ilk maddenin ikinci fıkrası: "Aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir." Burada bir duruyoruz. O zaman aile içi şiddetin de tanımlanması lazım ve görüyoruz ki 6325 sayılı Kanunumuz aileye özel bir önem vermiş. Bunun bir göstergesi de arabuluculuk anlaşma belgelerinin icra edilebilirliğine ilişkin uygulamalarda, eğer bir aile uyuşmazlığı söz konusuysa bunun normalde diğer uyuşmazlıklarda dosya üzerinden incelenip icra edilebilirlik şerhi verilirken, aile uyuşmazlıklarında duruşmalı olarak, incelemeli olarak bu icra edilebilirlik şerhinin verileceğinin düşünülmüş olmasıdır. Yani aileye koruyucu bir şemsiye getirilmiş. Aile; arabuluculukta da korunuyor. Onun için aslında çekinecek bir şey yok. Ara ara bunu söyleyeceğim değerli hocam. Çünkü aile arabuluculuğu denince insanlar gerçekten çok çekiniyorlar. Sanki aileye zarar verebilecek bir şeymiş gibi falan düşünüyorlar. Muhtemelen de arabuluculukta gizlilik ilkesinin yanlış anlaşılmasından kaynaklanan bir önyargı olduğunu düşünüyorum ben bunun. Ama tam tersine arabuluculuk, aile için koruyucu bir şemsiye aslında.

Diğer yandan biraz önce bahsettiğim aile arabuluculuğu konulu tavsiye kararı arabulucuya çok ciddi bir görev yüklüyor, çok ciddi bir sorumluluk yüklüyor. Diyor ki arabulucu, geçmişte şiddete başvurulup başvurulmadığına bakacak ya da gelecekte başvurulup başvurulmayacağına bakacak. Bakın, gelecekte başvurulup başvurulmayacağı

gerçekten çok geniş bir kavram. Ve şiddet varsa bunun tarafların pazarlıktaki konumları üzerinde doğurabileceği etkilere bakacak. Arabulucu buna özel olarak ilgi gösterecek. Buna göre de arabuluculuğa uygun mu, değil mi; o uyuşmazlıkta arabuluculuk yapılsın mı, yapılmamasın mı, karar verecek. Şimdi ana hatlarımız bunlar değerli hocam.

Kanunumuz “aile içi şiddet varsa arabulucu yok” diyor. Kanundaki düzenlemelerimiz aileyi koruyan bir görünüm içerisinde. Bizim kılavuzlarımızdan dediğimiz tavsiye kararı da arabulucuya “şiddet var mı, yok mu; geçmişte var mıydı, yok muydu; gelecekte de olacak mı, olmayacak mı buna bir bak; bunun da tarafların güç dengesi üzerindeki etkisine bir bak” diyor ve ona göre arabuluculuğa devam ediyor. Yani burada sorumluluk arabulucunun omuzlarına yüklenmiş durumda.

Neden aile içi şiddet arabuluculukta bu kadar önemli? Çünkü eğer şiddet varsa, şiddet dediğimiz şey insanın belli bir zarar görmesidir. Birazdan yine üstünden geçeriz. Farklı şiddet türleri var. Nihayetinde herhangi bir şiddet türü benim irademi sakatlıyorsa, yani gerçek anlamda serbest iradeyle ben o müzakereyi yürütüp karar verebilecek durumda değilsem taraf olarak, o zaman burada arabuluculuğun en temel ilkelerine aykırılık var demektir. Çünkü hem iradem sakatlanıyor, yani gönüllülük ilkesi zarar görüyor, hem de eşitlik yok. Çünkü arabuluculuk eşitler arasındadır. Neydi temel ilkelerimiz arabuluculukta? Arabulucu tarafsız olacak, sürecin gizliliği var. Farklı bir kavram gizlilik. Taraflar gönüllü olacaklar yani serbest iradeleriyle ilerleyecekler ve eşit olacaklar. Eğer aile içi şiddet varsa o zaman nasıl bir eşitlikten söz edebiliriz? Bir eşitlikten söz edemeyebiliriz. Çoğunlukla da söz edemeyiz zaten.

Diğer yandan bizim hukukumuzda aile içi şiddeti önleyebilmek için getirilmiş bir kanunumuz var biliyorsunuz, 6284 sayılı Kanunumuz. Orada şiddetin mağdurlarının kimler olduğuna çıkarım yapabileceğimiz düzenlemeler var. Bir kere aile içindeki her birey; bakın

dededen toruna, yani sadece anne, baba, çocuk, eşler falan değil, dededen toruna herkes birbirine şiddet uygulayabilir mi? Uygulamasın tabii de, uygulayabilir. Aynı hane içinde yaşayanların da 6284 sayılı Kanun kapsamında mağdur olabileceği belirtiliyor. Aile olmadıkları için bizim aile arabuluculuğumuzun dışında ama aynı evi paylaşsa da paylaşmasa da, yani ayrılmış olabilir, hâlen aynı evde evliliği devam ettiriyor olabilir, orada da şiddet olabilir. Ve eski eşler birbirine şiddet uygulayabilir, eski nişanlılar uygulayabilir. Ayrıca bir de ısrarlı takip dediğimiz bir olgu var, biliyorsunuz 6284'te. Partnerler, işte kız arkadaşı, erkek arkadaşı; farklı evde, aynı evde, aynı cinsten, farklı cinsten, onlar da birbirine şiddet uygulayabilir. Bunu çok geniş bir yelpazede değerlendiriyoruz.

Ama diğer yandan ülkemizde aile arabuluculuğunun en çok konuşulduğu ve yeni yapılacak yasal düzenlemelerde de olması beklenen boşanma davalarıyla ilgili arabuluculuk nasıl olacak konusu var. Elverişli konularda da aile içi şiddeti tarayacağız ama boşanma davalarında da bir düzenleme gelir mi, nasıl olur, bu nasıl olmalı diye baktığımızda ve bunu şiddetle ilişkilendirmeye kalktığımızda Türkiye'deki boşanma davalarının genel bir fotoğrafını çekmemiz lazım. Genel fotoğrafa baktığımızda davaların %78'i çekişmeli açılıyor ama bu çekişmeli davalar çok uzun sürdüğü için, muhtemelen ciddi bir yargı yükümüz var biliyorsunuz, genel olarak ortalama ilk derece dediğimiz yani ilk dava açıldığı aile mahkemesinde davanın bitme süresi ortalama 16 ile 24 ay. Bunun içerisinde velayet var, nafaka var. Hele bir de mal rejimi tasfiyesi çekişmeli boşanmadan sonra süreceksene, o mal rejimi tasfiyesi davaları 7-8 yılı buluyor. Bu çerçevede baktığımızda gerçekten çok uzun dava süreçleri insanların canına tak ediyor. "Yeter, bir an önce bitsin" noktasına geliyorlar. Ve o açılan %78 oranındaki çekişmeli davanın %30'u anlaşmalı boşanmayla bitiyor. Şimdi öyle olunca da genel istatistiklere baktığımızda Türkiye'deki boşanmaların %50'si anlaşmalı boşanma. Yani kusuratları vardır ama yaklaşık olarak boşanma davalarının yarısı anlaşmalı boşanma. Ve bu

anlaşmalı boşanmaların bir kısmı çekişmeli açılıp anlaşmalıya dönüşüyor. Ne oldu acaba da bu insanlar çekişmeli açıldılar, sonra anlaşmaya döndüler ya da o anlaşmalar gerçekten gerçek iradelerini yansıtan, gerçekten istedikleri bir anlaşma mıydı? Bu anlaşmalar olurken bizim göremediğimiz şiddet var mı, yok mu? Bakın, bu çekişmeliden anlaşmalıya dönende de böyle. Doğrudan anlaşmalı boşanma davası olarak açıldığında da böyle.

İstatistikleri bir başka açıdan değerlendirdiğimizde şunu görüyoruz. Aslında çekişmeli açılan boşanma davalarının dava gerekçeleri içerisinde şiddet iddiası %21. Bu oranı bir kenara yazalım hocam. %21 şiddet iddiası. Neden üstüne basarak “iddiası” diyorum? Çünkü kanunumuz aile içi şiddet iddiası varsa arabuluculuk uygulanmaz diyor. Boşanma davası özelinde söylüyorum; diğer aile uyuşmazlıklarına ilişkin bir istatistik veriye ulaşabilmiş değilim, şiddet açısından. Ama %21’inde sadece şiddet iddiası var. Geriye %79 kaldı. Bu %79’un içinde şiddet iddiası yoksa neden arabuluculuk olmasın, değil mi?

Diğer yandan doğrudan anlaşmalı boşanma olduğunda, doğrudan da anlaşmalı boşanmaya gidebiliyor değil mi insanlar? %50’si anlaşmalı boşanıyor dedik ya, çekişmeliden değil de kendileri anlaşıldılar, gittiler diyelim. Orada çok ciddi bir tehlike var. Şunu yapamıyoruz biz. Ben 40 yıldır ailelerle çalışıyorum, aile hukuku alanında çalışıyorum. Artık sayısını hatırlayamayacağım kadar çok boşanma davasında, sayısını hatırlayamayacağım kadar çok ailelerle çalışma imkânım, onları gözlemeleme imkânım oldu. Bu sahadan gelen bir gözlem deneyimi olarak aktarıyorum. Ama benim gibi bu alanda çalışan ya da başından boşanma deneyimi geçmiş olanlar varsa, bu söyleyeceğim şeye hak verecekler. Şimdi anlaşmalı boşanma nasıl oluyor? Bir yılı doldurunca boşanma ve sonuçları konusunda bir protokol yapıp mahkemeye sunuyoruz. Mahkeme tarafları bizzat dinliyor. “Bu protokolü siz mi yaptınız?” Gerçekten işte kimlikleri tespit ediliyor, onlar mıdır? Protokol uygulanabilir bir protokol mü? İşte çocuğun

velayeti düzenlenmiş mi? Yani kamu düzenine ilişkin dediğimiz konular düzenlenmiş mi? Nafaka düzenlenmiş mi? vs. Bunlara bakılıyor. Ve mahkemenin yapabileceği tek şey taraflar bir yılı dolduran evliliklerinde boşanıyoruz deyip uygun bir protokolle başvurularsa boşanmaya karar vermek. Bunun ötesi yok. Yani kanunumuz böyle düzenlemiş. Peki bu kararı verecek olan hâkimin, tarafların o boşanma anlaşmasını gerçekten serbest iradeleriyle yaptıklarından ve herhangi bir aile içi şiddet olmadığından emin olabilmesi mümkün mü? Ya da bunu araştırma gibi bir görevi var mı? Bunu araştırma gibi bir olanağı var mı anlaşmalı boşanmada? Yok. Yani ben öyle dosyalar gördüm ki... Varsayalım ki boşanma sebeplerinden, genelde şiddetli geçimsizlikle açılır boşanma sebeplerine baktığımızda, ha bu arada şunu da söyleyeyim: Mesela “pek fena muamele” diye bir boşanma sebebimiz var Medeni Kanun’da. Yani şiddet değil mi pek fena muamele? %2 pek fena muameleden açılan dava oranı. Çünkü ispatlaması zor, daha ağır şartlar var. İnsanlar boşanmaya şiddetli geçimsizlik dediğimiz, eski adıyla yani evlilik birliğinin temelinden sarsılması maddesinden gidiyor.

Nihayetinde şiddet var mıydı, yok muydu; anlaşmalı boşanma davalarında hâkimlerin denetim imkânı olmadığı gibi, avukatlar olarak bizlerin de çok sınırlı. Hatta bazen şiddet olduğunu bile bile... Benim bir tanımım vardır, affınıza sığınarak “lanet olsun anlaşması” diyorum ben. Yani “Boşanayım da kurtulayım, aman her türlü hakkımdan da vazgeçtim. Çünkü öyle bir baskı altındayım ki boşanayım da kurtulayım.” Anlaşmalı boşanma bunun adı. Bunun neresi anlaşmalı boşanma? Bu anlaşmalar bizim arabuluculuğun ruhu, felsefesi, amacı, hedefi olarak baktığımızda gerçek anlamda anlaşmalar değil. Çok ciddi bir tehlike var anlaşmalı boşanmalarda. Şimdi şiddet iddiası içermeyen %79’umuz vardı. Anlaşmalı boşanmalarımız var, yarısı anlaşmalı boşanma ama bunların ne kadarı gerçekten anlaşmalı boşanma, bilmiyoruz. İçinde şiddet var mı, yok mu, bilmiyoruz. Şiddetin ne olduğunu bilmiyoruz. Hukukçular olarak biz bile bazı

şeylerin şiddet olduğunun farkında değiliz. Şiddete maruz kalan kişi, maruz kaldığı şeyin şiddet olduğunun farkında değil. Bu sadece ailede değil, genel olarak toplumumuzda böyle. Şiddet deyince aklımıza ilk gelen cinsel şiddet, fiziksel şiddet. İlk aklımıza gelenler bunlar; işte tecavüzler, kadın cinayetleri, zaten arabuluculukla uzaktan yakından alakası olamayacak, çok derin bir toplumsal yara kadın cinayetleri. Yani oraya hiç dokunmayacağız, arabuluculukla hiç işimiz yok o kısımda. Ama arabuluculuk, yeri geldiğinde bunu önleme konusunda da bir basamak olabilir mi? Bunu da bir düşünmek lazım.

Şimdi şiddet türleri olarak baktığımızda, eskiden hep şeyleri söyledik: Fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet. Ama şimdi ısrarlı takip var. Bir de günümüzün dijital şiddeti var. Özellikle de boşanmış eşler arasında ya da boşanma aşamasındaki eşler arasında; gençlerde, gençlerimizde de akran zorbalığı dediğimiz kısım içerisinde çok ciddi anlamda dijital şiddet de hayatımızın içinde. Diğer yandan şiddeti biz normalleştiriyoruz. Normalleştirilmiş bir şiddetimiz var. Yani bir eşin diğerine kötü söz söylemesi şiddetmiş gibi algılanmıyor. Ya da hatta böyle esprisi yapılıyor örneğin hamile anne “Çocuk tekmeliyor” dediğinde baba; “babasının oğlu” diyebiliyor. Övünç meselesiymiş gibi bile algılanabiliyor. Normal bu, sıra dışı bir şey değil. Normalleştirilmiş bir şey. Şimdi bu hakikaten sosyolojik anlamda da baktığımızda gerçekten çok ciddi mücadele etmemiz ve ciddi paradigma değişikliklerine ihtiyacımız olan bir alan şiddet meselesi. Şöyle yapılan bir araştırma var: Eğer ki eşler arasında şiddet varsa, özellikle de görünür şiddet dediğimiz fiziksel şiddet, genelde erkekten kadına yönelik yani fiziken güçlü olandan fiziken güçsüz olana yönelik bir şiddet ya hani; böyle bir durumda çocuklar şöyle yapıyorlarmış: Babalarını kızdıracak bir şey yapıp “annem dayak yiyeceğine ben yiyeyim o dayağı” deyip şiddetin kendilerine yönelmesini sağlıyorlarmış. Bakın o kadar hassas dinamikleri olan bir şey ki şiddet. Ve aile arabuluculuğu yapan arabulucularımızın çok hassas bir şekilde bu dinamikleri algılayabilmeleri, görebilmeleri,

hissedebilmeleri, yönetebilmeleri gerekiyor. Buraya da geleceğiz birazdan. Çünkü aile arabuluculuğunun en hassas olması gereken nokta aile içi şiddet.

Diğer yandan şunu düşünüyoruz: Eğitimli olan kişilerde şiddet daha azdır falan diye düşünüyoruz ya, hiç de öyle değil. Şiddetin türü belki değişiyor ama eğitim görmüş olmak, yükseköğretimi bitirmiş olmak, belli bir sosyoekonomik altyapısı, daha güçlü bir yerlere gelmiş olmak ne yazık ki şiddet olmadığı anlamına gelmiyor. Şiddetin türü değişiyor, şiddet yok olmuyor.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Hocam tanımlamalarla çok güzel bir şekilde başladınız. Şiddeti izah ettiniz. Çünkü o, gözden kaçırılmaması lazım; sizin de dediğiniz gibi. Yani bazen insanlar, hatta yani eğitimli insanlar bile yani şiddetin türünü fark edemeyebiliyor. Dediğiniz gibi burada her zaman temel olarak, karı-koca arası diye düşünülebilir veya işte erkekten kadına diye düşünebilir ama çok farklı şekillerle karşımıza çıkabiliyor. Bunların hepsinin farkında olmamızı sağladığınız için teşekkür ederiz.

Benim ilgimi çeken bir husus da şey oldu: Tabii ben aktif avukatlık yapmadığım için aile uyuşmazlıklarına ilişkin uygulamaya pek yakından hâkim değilim. Şu çok ilginç bir bilgi: Dediğiniz gibi hâkim, anlaşmalı boşanmada da esasında belirli hususlar dışındaki meselelere temas etmiyor. Malumunuz, sizler de daha uzun zamandır farkındasınızdır; aile uyuşmazlıklarında arabuluculuk olmaz gibi bir yaklaşım var, sanki bir tek yargıda çözülebirmiş gibi. Ama burada görüyoruz ki esasında yargıda da bu konuya çok girilmiyor büyük ölçüde. Özellikle anlaşmalı protokol yani irade temelliyse girilmiyor. Buradan bakınca da aslında sadece beş davanın biri kabaca aslında aile içi şiddet iddiası içeriyor. Arabuluculukta da o zaman neden olmasın? Ama dediğiniz gibi burada tabii ki şiddet iddiasına mı bakmamız lazım? Onu şahsen merak ediyorum. Yani kanun lafzı “şiddet iddiası” diyor. Yani şiddet

iddiasını arabulucu, ben de bir arabulucuyum, nasıl tespit etmem lazım, nasıl yorumlamam lazım Ayşe Hocam?

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Şimdi değerli hocam, açıkça şiddet olduğunu söylerse zaten bu çok kolay.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Çok net.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Ama istatistikler şunu gösteriyor: Özellikle kadınlar, hatta erkeklerde de belki vardır. Kadınlara ilişkin istatistiklerde, yani şiddet ve kadın istatistiklerinde gözlemlediğim bir şey var: Şiddete maruz kaldıklarını ne yazık ki söylemiyorlar. Önemli bir kısmı söylemiyor. Şu anda oranlar aklımda değil fakat ciddi orandaki kadınılarımız şiddete maruz kaldığını dile getirmiyor. Bakın, istatistiklerde çekişmeli davalarda %21’miş ya şiddet iddiası; bence daha fazladır o oran. Ama dile getirilmiyor. Dile getirilmediği için gizli kalan, göremediğimiz şiddet de var. Şiddet çok yaygın bir şekilde var. Ve sadece anlaşmalı boşanmalarda değil, çekişmeli boşanma davalarında da bizim usul hukukumuz, malumunuz iddia ve savunmayla sınırlı. Ön incelemede yapacağı incelemeyi, tahkikatın sınırlarını belirledi hâkim; onun üzerinden yargılamayı görüyor değil mi? Hatta en sık karşılaştığımız şeylerden biridir: Boşanma davası açılır, açıldıktan sonra taraflar ya bilmedikleri için ya önemsemedikleri için ya yakalanmayacaklarını düşündükleri için üçüncü kişilerle ilişkilere girerler. Sadakat aslında boşanma kesinleşene kadar devam eden bir kavram olmasına rağmen zinaya varan olgular ortaya çıkar. Boşanma davası açıldıktan sonraki tarihte meydana gelen olayları o davada göremediğimiz için ikinci bir dava açıp birleştirmek zorunda kalıyoruz. Usulümüz böyle. Çünkü buralar çok geniş konular. Bunların üzerinde çalışılması ve daha hayata uygun, daha fonksiyonel hale getirilmesi lazım. Özellikle boşanma

davaları üzerinde. Ama şimdi bunları hâkim çekişmeli davada da kendiliğinden araştıramıyor. Yani hâkimin kendiliğinden “şiddet var mı yok mu, burada ben şiddet olduğunu düşünüyorum” deyip de bir araştırma yapabilmesi söz konusu bile değil. Ama arabulucunun söz konusu.

Şimdi sizin sorunuza dönecek olursam. Açıkça dile getirmede, söylemedi şiddetin varlığını. Birazdan yine bahsedeceğim; bizim şiddet tarama testlerimiz vardır. Doğrudan insanlara sorduğunuzda şiddete maruz kaldığını söylemez ama öyle şeyleri biz arabulucu olarak insanların sözsüz iletişimini diğer meslek gruplarına göre çok daha iyi okuyabilir durumdayız. Yani sözsüz iletişim deyince sadece beden diliymiş gibi anlaşılır ama sözsüz iletişim çok daha geniş bir kavramdır. Zaman içerisinde bu konuda sezginiz öyle bir geliyor ki baktığınız anda şiddetin var olup olmadığını farkını anlayabilecek hale geliyorsunuz. Yani serbest iradesiyle mi hareket ediyor yoksa bir şeyden çekinerek mi hareket ediyor? Sadece aile arabuluculuğunda değil, diğer tüm yaptığım arabuluculuk uygulamalarında tarafların iradesini sakatlayacak bir etken olup olmadığını kavrayabilir duruma geliyoruz. İşte bu da eğitimle ve deneyimle gelen bir şey. O nedenle de aile arabuluculuğu eğitimlerinin, geçtiğimiz haftalarda Nur Hocam’la yaptığınız bir webinarınız vardı, o dile getirmişti: Fransa’da 600 küsur saat, başka ülkelerde çok uzun saat süren aile arabuluculuğu eğitimlerinin sebebi bu. Çünkü o hassasiyeti, arabulucunun yakalayabilmesi, gerçekten kendini yetiştirmesi bu konuda ilerlemesiyle mümkün.

Şimdi aile uyumsuzlukları ile arabuluculuk arasındaki en büyük paradoks işte o, biraz önce kanunumuzda belirtmiş olduğumuz aile içi şiddet iddiası kısmı. Tabii kamu düzeni konusu var. Kamu düzenini de ilgilendirecek konularda arabuluculuğun güzel bir yasal altyapıya kavuşturulmasıyla aşılabileceğini düşünüyorum. Şimdi aile içi uyumsuzluklar olmak durumunda ama eğer ki çözümü için dava yerine barışçıl ve onarıcı, dostane çözüm dediğimiz arabuluculuktan

yararlanılabiliirse ve o güzel sonuçlara varılabiliirse ne güzel, toplumun en temel yapıtaşı olan aileyi de korumuş oluruz. Ama orada önümüze çıkan o aile içi şiddet kavramının belirsizliği bizi biraz tutuyor. Bir tarafta tarafların eşit şartlar altında müzakere edebilmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Ama diğer yandan aile içi şiddet varsa, baskın olan taraf diğeri üzerinde bir tahakküm kuracağı için serbest irade olmayacak. Bunu biz hukuki zeminde nasıl bir araya getirebiliriz? Mesela 6325 sayılı Kanun kapsamında, yani Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu kapsamında; nafakadır, tazminattır, mal paylaşımıdır, özellikle erişkinler arasında diyebileceğim kamu düzenini ilgilendirmeyen konular arabuluculuğa elverişli. Şu anda biz takır takır yapıyoruz bunların arabuluculuğunu. Ama aile içi şiddet iddiası ya da varlığını görürsek zaten kesiyoruz, orada arabuluculuk yok. Aile içi şiddet iddiasıyla karşılaşıldığında hop duvara tosluyoruz. Şimdi boşanmayla ilgili nasıl bir aile arabuluculuğu sistemi getirilsin diye yapılan çalışmalarda da buranın nasıl aşılabacağı tartışılıyor. Çünkü varsayalım ki 6325 sayılı Kanun kapsamında arabuluculuğa elverişli olan mal rejimi tasfiyesine ilişkin alacak davaları dava şartı arabuluculuk kapsamına alındı diyelim. Aile uyuşmazlığı mı? Aile uyuşmazlığı. Taraflardan biri, dava şartı arabuluculuk kapsamında önümüze gelen dosyada gelse, dese ki “şiddet var, bana şiddet uyguluyor,” dediği anda benim kesmem gerekecek o arabuluculuğu. Çünkü kanun aile içi şiddet iddiası demiş; kesip bırakacağım. O zaman dava şartı yapmanın da bir manası kalmadı. Arabuluculuğun avantajlarını anlayamamış olan kişiler aile içi şiddet iddiasında bulunur, arabuluculuk orada küt diye kesilir.

Demek ki bir şeyler yapmak lazım. Ona göre uygun bir düzenleme yapmak lazım. Çünkü bu “iddia” kelimesi bile durumu içinden çıkılmaz hale getirebiliyor. Burada dar yorumlamanın uygun olacağını düşünüyorum. Kanun “aile içi şiddet iddiası” derken geniş anlamdaki o biraz önce gördüğümüz bütün şiddet türlerini mi kastetti? Yoksa fiziksel şiddeti mi kastetti ya da bizim bakış açımıza göre tarafların

müzakeredeki iradelerini sakatlayacak türdeki bir şiddeti mi kastetti? Şimdi bu nüanslara dikkat ederek biz bir değerlendirme yapabilirsek, o zaman hele bir de şey vardı ya, bu direktifteki aile arabuluculuğu direktifinde ileride şiddet olup olamayacağını arabulucu araştırması hakkında oldukça geniş bir sorumluluk verilmiş arabulucuya.

Yetkin arabulucular buraları fark edip neden bunu araştıracaklar? Tarafların pazarlıktaki güçleri üzerine, müzakeredeki güçleri, serbest iradelerini etkileyip etkilemediği konusuna odaklanacak ki taraflar arasında bir güç dengesi olsun, eşitlik ilkesi güzelce yürütülebilir. 6284 sayılı Kanun'da da biliyorsunuz şiddet tanımlamaları var. Orada hani şiddet doğrudan arabuluculuğun konusu olamaz. Yani “şiddet var, şiddet olsun” böyle bir şey zaten dile bile getirmek yanlış. Ama şiddetin, tarafların iradelerini etkileyip etkilemediği kısmını araştırma yükümlülüğü arabulucuya verilmiş. Bizim burada şiddeti çok geniş yorumlayıp da “ay şiddet iddiası var, arabuluculuk olmaz” dediğimiz noktada aile arabuluculuğunun önü tamamen kesilir. Hiçbir şekilde, hiçbir aile uyuşmazlığına neredeyse bizim arabuluculuk yapamamamız lazım. Çünkü en böyle uyumlu gördüğümüz ailede bile hiç olmazsa psikolojik şiddet vardır. Bu kaçınılmaz bir şey. Yani çünkü çatışma varsa, çatışmadaki o tartışmalar, birbirine söylenen sözler, birbirini yaralayan insanlar... Çünkü duygudan ibaretiz biz yani. Duygu, düşünce, davranış. O duygularımızla biz aslında düşüncelerimizi üretiyoruz, davranışımızı ortaya koyuyoruz. Dolayısıyla her ailede neredeyse şiddet var; bazılarının içerisinde. Öyle ya da böyle, kısıtlı halinde de olsa şiddet var. O zaman aile arabuluculuğu yok mu diyeceğiz? Bunun için bizim biraz paradigma değişimine ihtiyacımız var. Belli filtrelerden geçirerek bu uyuşmazlıkları ele almamız gerekmektedir. Çünkü öyle uyuşmazlıklar vardır ki şiddet falan yoktur ama taraflar uygun değildir arabuluculuk yapmaya. Öyle uyuşmazlık vardır ki iki taraf bir gün önce birbirlerinin saçını başını yolmuştur. Bakın “birbirlerinin” diyorum; orada da bir eşitlik var. Yani zaman zaman katıldığımız arabuluculuk toplantılarında diyor ki

işte “eşim bana vurdu, ben de ona bir tane çaktım” falan. Yani oluyor böyle şeyler hayatın içinde. İki tarafın iradesini sakatlamıyorsa yani bir taraf diğerinin uyguladığı şiddetten korkup, çekinip geri adım atıp vermemesi gereken tavizler verecek derecede iradesini sakatlıyorsa, tabii ki biz arabuluculuk yaparak kötü bir şey yapmış oluruz. Orada arabuluculuk olmaz. Ama iyi bir filtreleme sisteminden geçirerek biz bunu yaparsak ne âlâ.

Benim yıllardan beri çoğunlukla uyguladığım ve kendi birtakım geliştirdiğim yöntemleri de eklediğim, diyeyim, terapötik aile arabuluculuğu dediğimiz bir aile arabuluculuğu modeli var, biliyorsunuz. Şu anda benim uyguladığım model birazcık daha değişik ama benimle arabuluculuk merkezimizdeki diğer arabulucularımız aile arabuluculuğunu geliştireceğiz diye uğraşıyoruz. Gene aynı şekilde Aile Arabuluculuğu Derneği’ndeki tüm üyelerimiz, meslektaşlarım; nasıl daha iyi aile arabuluculuğu yapabiliriz de kafa yoruyoruz.

Ama terapötik aile arabuluculuğunun da çok temel bize bir kılavuzu var. Orada şiddet değerlendirmesi vardır. Bir ön değerlendirme yapılır: Şiddet var mı, yok mu? Ön değerlendirmede birtakım tuzak sorularla biz şiddetin var olup olmadığını anlamaya çalışıyoruz. Eğer şiddet tehlikesi yoksa arabuluculuğa devam ediyoruz. Ama şiddet var, bir şiddet uygulanmış. Peki bu şiddet son zamanlarda mı uygulandı? Yoksa yıllar önce bir şey olmuştu da taraflardan biri bastırıldı, sürekli boyun eğiliyor? Biraz ona bakarız ve duruma göre başka yollara yönlendirilir. Örneğin terapiye gitmeleri önerilebilir. Bazen önleyici, koruyucu tedbirler almak için gerekli işlemleri yapmaları önerilebilir. Ama son zamanlarda uygulanmadı, tamam, güzel. Peki eski bir şiddet var. Bu eski şiddetin hâlâ taraflar üzerinde etkisi var mı? Bunların arasında bir güç dengesizliği yaratıyor mu? Eğer güç dengesizliği de var, baktık ki ... Hiç güç dengesizliği falan yoksa aynı masada da oturtalım, güzel güzel konuşalım. Ama güç dengesizliği varsa o zaman artık mekik arabuluculuğu diye adlandırdığımız, tarafları aynı

fiziki ortamda bir araya getirmeden yürüttüğümüz arabuluculuk modelleri var. Burada İngiltere-Galler örneği çok öne çıkan ve gerçekten güzel olduğunu düşündüğümüz, etkili olduğunu düşündüğümüz bir model. Arabuluculuk görüşmelerinden önce “arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısı” dediğimiz toplantıların yapılması. Bunu nasıl yapacaksınız? Taraflarla tek tek görüşerek. Aynı ortamda yaparsam çekinir, yine söyleyemez. Şunun gibi: şimdi anlaşmalı boşanmada tarafların ikisini aynı anda dinliyor değil mi hâkim mahkemede? İkisi aynı anda çıkıyor, “bu protokolü siz mi yaptınız?” Şimdi orada bir şiddet varsa, yani şiddetten kastımız diğerinin iradesini sakatlayacak ve onu yönetebilecek bir güç dengesizliği varsa, hâkimin huzurunda “hayır ben yapmadım” ya da “bu protokole uymuyorum” diyemiyor insanlar. Çünkü işte zaten şiddet faktörü, kendisine baskı kuran faktör de o anda o duruşma salonunun içinde. Yani en büyük handikap burada. Şimdi bu İngiltere-Galler modeli dediğimiz modelde taraflarla arabulucu ayrı ayrı görüştüğü için şiddetin olup olmadığını anlama imkânı ortaya çıkıyor.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

O zaman yani sırf geçmişte bir şiddet oldu, arabuluculuk yapmayalım değil de, eğer sürecin ayrı ayrı görüşmelerle yürütülmesi mümkünse, arabulucunun yardımıyla bir müzakere ortamı oluşabiliyorsa ve süreç ilerleyebiliyorsa, pekala o zaman yapılabilir.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Tabii ki.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

O zaman yöntemimiz çok önemli.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Evet, gerçekten aile arabuluculuğunda şiddet konusunda en güzel modellerden birisi bu Galler modeli hocam. Biraz önce söylediğim

terapötik aile arabuluculuğuyla da aslında yakınlıkları olan o arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarında her biriyle ayrı ayrı görüşüp bir kere bu insanlar arabuluculuğa uygun mu, istiyor mu, arabuluculuğun avantajlarını, dezavantajlarını biliyorlar mı, anladılar mı? Ve bu görüşmeleri yaparken de gerçekten serbest iradeleriyle hareket ediyorlar mı, etmiyorlar mı? Gerçekten bir şiddet var mı? Bizim anladığımız anlamda, yani aile arabulucusu olarak benim anladığım anlamdaki şiddet, diğerinin üzerinde baskı oluşturan ve iradesini sakatlayan güç dengesizliği. Ben aile içi şiddeti, arabuluculuk bağlamında baktığımda böyle tanımlıyorum.

Neden ayrı ayrı odalarda görüşüyoruz? Çünkü bu ayrı ayrı odalar şu açıdan da önemli: şimdi arabuluculuk merkezlerini mesela çok önemsiyoruz ya, arabuluculuk merkezleri olsun dediğimizde bu merkezlerin belli fiziki koşullarının da olmasını arıyoruz. En azından üç odası olsun. Bekleme odası olsun, görüşme yapılacaksa ayrı ayrı odalarda insanları alalım. Bu sadece aile arabuluculuğu için değil. Arabuluculuk uyguladığımız pek çok vakada taraflar birbiriyle husumetli ve özellikle ilk zamanlarda birbirlerine karşı çok yüksek öfke, kızgınlık duyguları içerisinde olabilirler. Birbirlerini tetikleyecek, iyi bir iletişim kuramama potansiyelleri yüksek olabiliyor tarafların. Bu yüzden ayrı ayrı görüşmeler yapıyoruz. Şimdi işte bu Galler modelinde de arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarının yapıldığı modelde ayrı ayrı görüşmeler yapıldı. Risk var mı, yok mu? Aile arabuluculuğu bunlara uygun mu, değil mi? Zaten risk varsa aile arabuluculuğu yapılmayacak. Ama risk yoksa, gerektiğinde görüşmeleri ayrı ayrı sürdürmeye de devam ederek taraflarla bir arabuluculuk sözleşmesi yapıp, onlarla gerektiğinde ortak oturumlarla da ilerlenebilir.

Arabuluculuk merkezleri açısından farklı farklı odalar olması, mekik arabuluculuğunu birazcık daha sistematize edebilme, görünür kılabilme adına önemli. Arabulucu biriyle konuşur, bir diğeriyle konuşur. Bizim arabuluculuk temel eğitimlerinde özel görüşme ve özel

görüşmeler nasıl yapılmalı diye ayrıntılarıyla anlattığımız kısmın en güzel uygulanma alanlarından birisidir aile arabuluculuğu ve özellikle de o güç dengesizlikleri olan uyuşmazlıklarda bunu nötralize edebilmek, tarafların güç dengesini sağlayabilecek önlemleri alabilmek açısından.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Burada eşik ölçüleri bence önemli. Siz de zannederim onları birazdan izah edeceksiniz. Yani oradaki eşik ölçüleri neler? Bence onları biz arabulucuların veya hukukçuların ya da işte tarafların anlaması önemli. Nerede “dur” demek lazım, nerede devam etmek lazım? Onu anlamamız önemli.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Şiddetin düzeyine göre arabuluculuğa uygun mu, değil mi diye bir matris hazırladım ben.

Eğer ki şiddet yoksa zaten gayet güzel. Güç dengesi yerinde. Rahatlıkla insanlar müzakere edebilirler. Burada da arabuluculuk tercih edilir hatta. Yani uygulanabilirliğin ötesinde tercih edilmeli böyle durumlarda ki yıllar sürecektir dava süreçlerinde ortada başlangıçta olmayan şiddeti, davanın yarattığı stresle ortaya çıkarmayacak şekilde bir an önce çözüm sağlanabilsin. Şiddetin olmadığı durumlarda aile uyuşmazlıklarında aile arabuluculuğu tercih edilmeli.

İkinci düzeyimiz düşük yoğunluklu, işte psikolojik şiddet; geçmişten, çok eskiden gelen tek bir olay olmuş yıllar önce ama insanlar onu içlerinde büyütürler. Yani o küçücük bir olaydır ama o büyür insanın içinde. Tarafların kısmen etkilenmesi gibi bir sorun. O zaman kontrollü olarak, işte bu mekik arabuluculuğunu da yaparak, özel önlemlerle yine arabuluculuğun uygulanabileceğini söyleyebiliriz. Ama sistematik şekilde, özellikle bu iş hukukunda gündeme geliyor, “mobbing” diye insanların dilinde ya, sistematik yıldırma konusu; sistematik psikolojik, ekonomik şiddet varsa - çünkü insanlar

bazen bunun farkında bile olmayabiliyorlar, onu arabulucu bulup çıkaracak - artık o noktada dikkatli olmak lazım. Ben özellikle kadınlarda çok fazla gözlemliyorum bunu. Bu arada erkeklerde de gözlemlemiyordum değilim. Çünkü şöyle bakarız biz: Şiddet, özellikle fiziksel şiddette erkekler daha çok fail konumunda ya, erkeğin şiddeti görünür şiddettir derim ben. Erkeğin şiddeti görünür. Kadının şiddeti daha pasif-agresif bir şiddettir. Ama var mı? Kadın da şiddet uyguluyor. Bazen kadının da erkekler üzerinde, yani eşler olarak baktığımda görüyorum bunu, gözlemleyebiliyoruz. Eğer ki sistematik böyle bir şiddet söz konusuysa artık onun düzgün düşünme - nörobilim açısından bile - kapasitesini bozmuş demektir. Müzakere edebilme becerisi çok düşük demektir. Çok tavsiye etmiyoruz. Yani taraflar ısrarla da bunu istiyorlarsa, arabulucu kendine çok güveniyorsa denenebilir ama tavsiye edilmez diyoruz. Bu da bir ölçütümüz.

Kırmızı düzey dediğimiz, artık en üst düzeye geldiğimizde fiziksel şiddet var, cinsel şiddet var, hayati risk var; arabuluculuğun A'sından bile bahsedemeyiz. Yani artık tamamen yasak diyebileceğimiz alan. Ciddi anlamda, artık iyice görünür hale gelmiş şiddet varsa, arabuluculuk yok diyoruz. Umarım aydınlatıcı olmuştur.

Beş adımlı bir şiddet tarama testi: Müzakere sırasında korku altında mı değil mi? Bunu hissederiz biz. Serbest iradesiyle konuşabiliyor mu? Taleplerde bulunabiliyor mu? Kendini ifade edebiliyor mu? Fiziksel güvenlik riski var mı? Gerek görüşme sırasında gerek görüşme sonrasında. Hatta aile arabuluculuğu merkezleri için özel güvenlikçi bulundurulması gibi konular da gündemimizde. Bunu bile değerlendirip konuşuyoruz. Aralarında bir güç dengesizliği olduğunu fark ettik ve arabulucu olarak benim müdahalemlerle bu telafi edilebilir bir şey mi? Arabulucu olarak ben bunu yönetebilecek durumda mıyım, değil miyim? Ve ortaya çıkacak olan anlaşma aslında bir baskı altında mı oldu, yoksa gerçek bir rıza var mı? Bunları bir kendi içimde sorguluyorum. Bunlardan en az üçü ne? “Evet, risk var.” diyorsan

ya da bir baskı var diyorsam, bu beşinden üçü varsa eğer o zaman arabuluculuğu yapmıyorum. Yani burada hem kendimi kandırmak olur hem tarafları kandırmak olur hem de arabuluculuk etik ilkelerini de düşündüğümüzde arabuluculuk kurumuna verilmiş çok büyük bir zarar olur bu. İlla her şeye arabuluculuk yapacağız diye bir şey yok. Biz şiddet tarama testimizi yapalım. Şiddet olabilecek, yani tarafların iradesini sakatlayabilecek bir durum olduğuna karar verdiğimiz anda “arabuluculuğa uygun değil” diyelim. Arabuluculuğu sonlandıralım. Çünkü arabuluculuğu sonlandırmak sadece tarafların değil, aynı zamanda arabulucunun da yetkisi olan bir alan. Buralarda arabuluculuğa devam etmeyelim. Şimdi bunu yapabilmek için de gerçekten iyi yetişmiş aile arabulucularına ihtiyacımız var. Evet, biz hukuk arabulucuları olarak gerçekten çok geniş alanlarda arabuluculuk yapıyoruz. Özellikle ben, kendi arabuluculuk becerilerimi geliştirebilmek, deneyimi artırabilmek için dava şartı arabuluculukta yoğun bir mesaim var. Ciddi anlamda yoğun dava şartı arabuluculuk yapıyorum. Hele bir de arabuluculukta anlaşma olduğunda bizim o puanlama sistemimizle anlaşma yapıldığında hemen iki yeni dosya gelmesi gibi konular da olunca oldukça çok sayıda dosyada arabuluculuk yapabileme imkânı elde ediyorum. Dava şartı kapsamında zorla masaya oturtulmuş kişiler diye düşünelim davada. Yani orada uyuşmazlıkları çözmeye destek olabiliyoruz. Ama aile arabuluculuğu devreye girdiğinde biraz daha fazla emek harcamamız lazım. Sabır, emek, zaman... Öyle üç haftada falan bitmiyor aile uyuşmazlığı. Zamana yaymak gerekiyor. İnsanların sindirmesini beklemek gerekiyor. Çünkü direkt duyguların üzerinden yürüyen bir alan. O nedenle de ticari ya da genel anlamdaki hukuk uyuşmazlıklarından farklı bir uzmanlık, biraz daha gelişmiş bir empati yeteneği, tehlikeyi sezebilme, şiddet var mı yok mu sezebilme gerekiyor. İşte bunu da ön görüşmelerle yapabiliyoruz. Tabii nelerin olması lazım? Mevzuatı çok iyi bilmesi lazım zaten aile arabulucusunun; aile hukukuna ilişkin mevzuatı. Artık olmazsa olmazımız. Zaten muhtemelen ilerideki aile arabulucularımız

da daha çok aile hukuku alanında çalışan hukukçulardan evrilecektir diye düşünüyorum. Aile dinamiklerini çok iyi bilmemiz lazım. Çok fazla teori var aile dinamikleriyle ilgili. Ama asıl, şiddet var mı yok mu taramaları yapabilme becerilerinin geliştirilmesi lazım.

Ve her şeye rağmen tüm taramaları yaptım diyelim. Şimdi yok taraflar arasında ama görüşmeler sırasında birdenbire öyle bir şeyde tetiklendiler ki bir kriz çıktı. Birbirlerine bağırımaya başladılar. Belki birbirlerinin üstüne yürüdüler. Olabilir mi? Olabilir. Bunların hepsi aile arabuluculuğunda karşılaşılabileceğimiz şeyler. Çok iyi yetiştirmemiz gerekiyor aile arabulucularımızı.

Şimdi başta sizin de beni tanıtırken dile getirdiğiniz gibi çok sayıda projelerde, çalıştaylarda yer alabilme, elimden geldiğince katkı koyabilme ve yararlanabilme olanağı elde eden şanslı arabuluculardan birisiyim ben. Aile arabuluculuğuyla ilgili de yaptığımız bir çalıştayda, özellikle aile arabuluculuğu eğitimlerine ilişkin bölümünde, kendisini çok severek ve saygıyla aldığım Prof. Dr. Seda Özmumcu Hocam'la birlikte raporunu hazırlama olanağı elde ettiğimiz bir çalışmada eğitimin 450 saatlik olması gibi bir şey raporlamıştık. Bunun en az 300 saati teorik bir eğitim olmalı. Ama 150 saat de süpervizyon dediğimiz tarzda eğitimler vardır. Bizim arabuluculuk uygulamalarımızda ve arabulucu yetiştirirken en eksik kaldığımız alanlardan birisi aslında o. Bir nevi staj gibi düşünelim. Staj değil ama yapa yapa çünkü geliştirilen beceri ya arabuluculuk. O olanağın da sağlandığı genişletilmiş bir eğitime tabi olmalı aile arabulucuları. Mevzuatta ne gelir, nasıl bir düzenleme gelir bilemiyorum. Ama bizim Aile Arabuluculuğu Derneği olarak da ülkemize uygun olabileceğini düşündüğümüz eğitim modelini dile getirmeye çalışıyoruz.

Diğer yandan psikolojik anlamda, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği konularını da derinlemesine bilmeli aile arabulucusu. Psikolojik görünüm, sistem teorileri, aileyle ilgili teoriler, belli bazı aile terapisi yaklaşımlarını teorik düzeyde - uygulama düzeyinde değil ama

- bilebilmeli. Oralar da bu eğitimin içinde yer almalı. Ve bunlar olmalı ki “şiddet var mı, yok mu” kısmı var ya hani, işte o şiddet var mı yok mu kısmında o taramaları gerektiği şekilde yapabilsin arabulucu. Ve şunun da getirilmesi gerektiğini düşünüyoruz: Eğer ki şiddet varsa, hele görünürse zaten kaçınılmaz ama gerektiği takdirde şiddetten şüpheleniyorsa yetkili mercilere ihbarda bulunabilme yükümlülüğü de olmalı aile arabulucusunun. Çünkü şiddet dediğimiz konu aile arabuluculuğunun en önemli konusu ve arabuluculukta gizliliğin de bence önemli bir istisnası. Buradan yola çıkarak dersek, biz şimdi “aile içi şiddet iddiası var ama olmaz, arabuluculuk değil bizim konumuz” demek yerine iyi yetişmiş arabulucularla çok rahatlıkla şiddet var mı yok mu, güç dengesizliği var mı yok mu bunu ortaya çıkarıp, özel bir uzmanlık eğitimi verip iyi arabulucular yetiştirerek çok da şahane aile arabuluculukları yapabiliriz. Dünyada örnekleri var zaten.

Ne veriyoruz temel arabuluculukta? İletişim, müzakere, çatışma analizi, uyuşmazlık nasıl çözülür, arabuluculuk nasıl yapılandırılmıştır, onları öğretiyoruz temel arabuluculukta. Uzmanlık eğitimlerinde birazcık daha derinleştiriyoruz. Ama aile arabuluculuğu dediğimizde artık bunun uzmanlık eğitimi içerisinde psikoloji, sosyoloji, biraz işin felsefesi, uygulamanın çok olması lazım. Bol uygulamalı bir eğitim olması lazım. Ve bunları verdiğimiz takdirde artık o şiddet taramasını yapabilir hale gelecek arabulucu. Fiziksel şiddet görünüyor ama ekonomik şiddet ya da psikolojik şiddet onları göremeyebiliyoruz. Ve ileri düzeyde de risk yönetimini bilmesi gerekiyor aile arabulucusunun. Herhangi bir olumsuz durum ortaya çıktığında nasıl müdahale edecek, gerektiğinde de yasal olarak nasıl ihbar edecek, konusunu bilmesi gerekiyor. Arabuluculuğun o gizlilik ilkesinin en önemli istisnası bence şiddet, aile içi şiddet. Yani normalde de şiddet de aile içi şiddet her halükârda mutlak bir istisna olmalı. Bu anlamda ilerlememiz gerektiğini düşünüyorum ben.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Bildiğiniz üzere Aile Mahkemeleri Kanunu'nda, aile hâkimlerinin normal hâkimlerden farklı yetkinlikleri olması gerektiği düzenleniyor. Özellikle, mesela tercihen evli gibi, işte belli bir yaş, çoluk çocuk sahibi ve belli bir yaşın üstünde olması. Bilmem siz ne dersiniz ama ben- ce aile arbulucularında da bunu aramak gerekir diye düşünüyorum. Belki hani katı bir kural olarak değil ama yani özellikle malum aile içi, tabii ki illa evlilik olmak zorunda değil, ama çoğunlukla evlilik ve boşanma tipi davalar olacağını düşünürsek yani arbulucunun, aile arbulucusunun tercihen evli olması, yani o evliliğin dinamiklerini bizzat tecrübe etmiş biri olması, sizin o işaret etmiş olduğunuz tarama noktasındaki o riskleri, hususları tespit etmesi noktasında önemli bir avantaj sağlayacaktır diye düşünüyorum. Siz ne düşünürsünüz?

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Hocam, katkı sağlayacaktır. Tabii ki katkı sağlayacaktır. Özellikle boşanma süreçleri konusunda dezavantajları da olabilir mi kısmına da bakmak lazım tabii bunun. Çünkü başından olumsuz bir evlilik deneyimi geçmiş ve bundan kendisi etkilenmiş olan bir kişinin de tarafsız bir şekilde arbuluculuk yapamama riski de olabilir. Yani artısıyla eksisiyle değerlendirmek gerekir.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

O tabii hâkimde de var.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Hepsinde var. Yani şöyle, aslında sadece yasalara yazdığımız, belirlediğimiz kriterlerden öte, uygulamada ne olacağı önemli. Bakın bizim ülkemizde 2013'te kanunumuz yürürlüğe girdikten sonra işte eğitimler ve ardından da sınavlarımız başlamıştı ya, yazılı sınav ve biz mülakat dediğimiz sözlü, daha doğrusu uygulama sınavı dediğimiz sınavlar yapılmıştı ilk dönemde. Ve uygulama sınavlarında özellikle ikinci grup uygulama sınavında çok fazla sayıda arbulucumuz da

elenmişti. Arabulucu olamadık. Sonraki sınav sistemlerimizde çoktan seçmeli test ve geçtiğimiz günlerde arabuluculuk daire başkanımız da saygı ve sevgiyle anıyorum Çağdaş Özer Bey’le yaptığımız bir sohbette şöyle bir bilgi edindim. En son yapılan sınavda başarılı olanların çok büyük kısmı yaş ortalaması 30 yaşının bile altında. Yani avukatlık mesleğinde 5 yılını doldurup da sınava girip başarılı olan çok sayıda arabulucumuz var. Bunun yanı sıra çok deneyimli ve gerçekten iyi arabuluculuk yapabileceği halde çoktan seçmeli bir test becerisi yeterli olmadığı için arabulucu olamayan bir grup var. Hatta sanıyorum ki o 20 yıllık mesleki deneyimi olan kişilerin sınavsız arabulucu olabilmesine ilişkin düzenleme de bir anlamda bunu desteklemek için getirilmiş bir düzenleme. Çünkü çoktan seçmeli testle arabulucu olunur mu? Soru bu. Bence olmaz. Bence arabulucu olmak için yeterli bir şey değil. O uygulamayı yapabildiğini bilmemiz lazım. Aile arabulucusu olurken de bunun kriterlerini kanunla belirlediğimizde tek başına yeterli olmayacaktır. Bence uygulama sınavı zorunlu olmalı. Aile arabuluculuğunda etkili bir uygulama sınavının da zorunlu kılınmalı diye düşünürüm.

Şimdi tabii ki ülkemiz için bir aile arabuluculuğu modelimiz olması lazım. Bu modeli ben önerecek değilim. Şekillenmesi gereken bir şey ama olmazsa olmazlarımız ne kısmına dikkat çekmek istedim. Burada bir kere HUAK m.1/2’deki o “aile içi şiddet iddiası” şeklinde geniş yorumlandığı takdirde çok ciddi sıkıntılar yaratabilecek, yani aile içi şiddeti geniş tanımla aldığımızda aile arabuluculuğunun önünü tıkama riski olan bu düzenlemede bir iyileştirme ve oradaki o bariyerin kaldırılmasını sağlayacak yeni bir düzenleme ihtiyacımız olduğu açık. Diğer yandan bu arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısı dediğimiz, yani bir anlamda aile içi şiddet olup olmadığını da anlamamızı sağlayacak o değerlendirme modelinin de getirilmesini ben çok önemsiyorum ve burada da eğer ki ileride, hani dava şartı olsun mu olmasın mı tartışmaları da olduğundan dolayı bunu vurgu yapmak istedim. Dedik ki dava şartı haline gelecekse aile

uyuşmazlıkları, o zaman bu toplantılara katılma zorunluluğu zaten olsun. Bu toplantılara katılacak ve bu toplantıları yapacak olan yetkin, iyi yetiştirilmiş aile arabulucularına belli bir saat kadar ücret devlet tarafından desteklensin. Nasıl ki işçi-işverende, ticaride, tüketicide, kirada, yani komşulukta, kat mülkiyetinde, ortaklığın giderilmesinde, tarımsal üretimde, bunların hepsinde ilk iki saatlik ücret devlet tarafından destekleniyor. Çünkü taraflar arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısı sonunda arabuluculuğa devam etmek istemeyebilirler. Çünkü bu toplantılarda sadece arabulucunun şiddet var mı yok mu taraması değil, arabuluculuğa elverişli mi bu insanlar, bu uyuşmazlık, buna da bakıldığı gibi taraflar, özellikle aile uyuşmazlıklarında katıldıkları bu bilgilendirme toplantısında “hayır, biz arabuluculuğu istemiyoruz” deme lüksüne de sahip olacakları için, çünkü kimseye zorla arabuluculuk yapamayacağımız için, arabuluculuk gönüllü bir süreç olduğu için, bu toplantılar bence olmazsa olmazımız diye düşünüyorum. Arabuluculuk bilgilendirme ve değerlendirme toplantısı zorunlu hale getirilip taraflar isterlerse arabuluculuğa devam edebilmeliler ve burada bir devlet desteğinin sağlanması da aile arabuluculuğunu geliştirecek bir model olacaktır.

Bu toplantılar, şiddet olup olmadığını da böylece anlayabilme ve aile içi şiddeti, nasıl diyeyim, görünmez kılan bir şeymiş gibi arabuluculuğun algılanmasının da önüne geçecektir diye düşünüyorum. Diğer yandan da eğer şiddet varsa arabulucuya ihbar yükümlülüğü getirilmeli ki taraflar o yapacakları teke tek bilgilendirme ve değerlendirme toplantısında arabulucunun şiddeti ortaya çıkarması halinde ihbar edebileceğini de bilmeliler. Herkes ayağını denk alsın yani arabulucuya gelerek.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Bence kesinlikle böyle bir önemli etkisi olur. Yani onu biliyor olması o kişinin orada fevri ve şiddet eğimli bir hareketlerde bulunmasını engelleyecektir.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Yani hem görüşmeler sırasında bunu engelleyecektir hem de yarın bir gün ileride, şimdi şeyden yola çıkalım, dava şartı olması olasılığından bahsediyorum. Diyelim ki dava şartı oldu aile uyuşmazlıkları. Taraflar şunu bilecekler, işin en başında bilecekler: ileride bir uyuşmazlık yaşarsak ve dava açmamız gerekirse arabulucuya gitmemiz gerekecek. E, arabulucuya gittiğimizde de o bizi toplantıya alacak. O toplantıda şiddetin varlığını arabulucu hissederse benim hakkımda bir yaptırıma da gidebilir. Arabulucunun şiddeti ihbar yükümlülüğü var diyerek. Belki önleyici, caydırıcı bir etki bile sağlayabilecektir diye düşünüyorum. En azından öyle umut ediyorum. Çünkü istiyoruz ki her şey barışla, güzellikle olsun, tatlılıkla ilerlesin.

Sonuca gelecek olursak değerli hocam, aslında biz barış istiyoruz toplumda eşitliği sağlamamız, işte aile arabuluculuğunda da bunu sağlamamız lazım. Bizim en büyük dikkatimizden kaçan bu anlaşmalı boşanmaların arasında hani %78'den bir kısmı anlaşmalıya dönüyordu ya o %30, ben bunu çok önemsiyorum. Çünkü istatistik bir bulgu bu. Uydurma bir rakam değil. Adalet Bakanlığı'nın istatistikleri, bunu biz görmezden gelemeyiz. Yani insanlar aslında hızlı bir sonuca ulaşabilmek için anlaşmayı tercih ediyorlar ama yasal olarak hızlı davranmak, can güvenliği var mı yok mu onu bile bilmiyoruz. Şiddete uğradığını söylüyor mu söylemiyor mu onu bile bilmiyoruz. Bu nedenle özellikle boşanma davalarında sahneye arabulucuyu da dahil etmek, şiddet taraması ve şiddetin bir şekilde sınırlanması anlamında işe yarayan bir şey olacaktır diye düşünüyorum. Tabii arabuluculara çok büyük sorumluluk düşüyor. Bunun için de gerekli önlemlerin, gerekli düzenlemelerin yapılması lazım. Biz aslında şiddetin bekçileriyiz yani. Öyle bakıyorum ben aile arabulucusu olarak kendimize.

Eğitimler planlanırken de gerçekten öyle kısa üstünkörü, sadece bir çoktan seçmeli testle sonuca varılacak aile arabulucuları yetiştirmek değil, gerçekten şiddeti tarayabilecek, toplumsal cinsiyet ve güç

denge­siz­liği konularında gerekli hassasiyeti ortaya koyabilecek arabulucular yetiştirmemiz gerekiyor. Yüce Atam'ı burada tekrar saygıyla anıyorum. “Yurtta sulh, cihanda sulh” demiş. Bizim toplumumuzun en temel birimi olan ailede barış sağlamamız lazım. Şiddet varsa korku altında yapılan bir şey var demektir. Şu %30'larda olduğu gibi sanki. Ama korku altında bir sözleşme yapıyorsak eğer o bir barış belgesi değil ne yazık ki. O nedenle de bizim üzerimize çok büyük bir vazife düşüyor arabulucu olarak. Arabuluculuk adalete erişilen bir yol olduğuna göre, bir adalete erişme yolu olduğuna göre, herkesin kendi serbest iradesiyle, kendi içsel adaletlerini dengeledikleri bir çözüme vardıkları bir yol olarak arabuluculuğa baktığımızda, onların özgür iradeleriyle hareket edebilmelerini sağlamamız gerekiyor.

Burada da işte en güzel aracımız o şiddet tarama testlerimiz olacak. Biz ailede barışla toplumda sulhu sağlayacağız. İyi aile arabulucularına iyi bir yasal düzenlemeye ihtiyacımız var ve biz aslında arabuluculukta şiddetten korkmamalıyız. Yani aile içi şiddet kavramı korkacağımız bir kavram olmamalı. Ya da arabuluculuğu şiddetle mücadelenin önünde bir engelmış gibi görmemeliyiz. Tam tersine, şiddetin daha erken aşamalarda tespitini amaçlamalıyız. Çünkü boşandıktan sonra da devam eden şiddet var mesela. Kötü boşanma süreçlerinden sonra daha da çok tırmanıp devam eden şiddet de görüyoruz. Dostane çözüm her zaman iyidir. Erken aşamada şiddeti tespit edebilmek ve onu onarabilmek için güçlü bir araç olarak arabuluculuğu kullanabiliriz diye düşünüyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Gerçekten şöyle söyleyeyim, ben çok şey öğrendim. Bakıyorum şimdi yani gerçekten birçok şeye temas ettiniz. Benim açımdan ciddi bir çerçeve ve o çerçevenin içi tamamen doldu diyebilirim. Bir izleyicimiz de bir soru sormuş: “Güç dengesizliklerini başlık halinde paylaşabilir misiniz?” diye sormuş. Yani herhalde aile içi şiddette ne gibi güç dengesizlikleri oluyor, buna ilişkin bir söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Yani aslında güç dengesizliği dediğimiz şey nedir? Birinin diğerinin üzerinde daha fazla baskı kurabilmesi, diğerinin eylemini etkileyebilecek güce sahip olmasıdır. Mesela işçi-işveren ilişkisinde bunu, işverenler genelde daha güçlü konumdadır, işçi güçsüzdür, orada pozitif ayrımcılık vardır. Ya da toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında baktığımızda, kadın-erkek eşitliği dendiğinde kadınlar açısından pozitif ayrımcılık diye değerlendirilen yasal düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duymuştuk. Çünkü kadınla erkeğin karşı karşıya kaldığı durumlarda kadının daha güçsüz konumda müzakere ettiği gözlemlendiği için, gibi gibi. Burada biz güç dengesizliğini oluşturan konunun ne olduğunu, işte o bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarında ortaya çıkarıyoruz dedik ya; bu psikolojik bir süreç olabilir. Kişilerin kendi mizaçlarından kaynaklanan süreçler olabilir.

Bakın, insanların müzakere süreçlerinde o çatışmaya verdikleri tepkiler farklıdır. Yani kimisi gerçekten çok sonuç odaklıdır, sadece kendi alacağına odaklanır. Kimisi çatışma yokmuş gibi davranır. Kimi, bizim o “uyma” dediğimiz bir davranış vardır; ben şey derim ona, “peki anne, peki baba” diyen böyle çok uysal çocuklar vardır ya, kimi insanlar müzakere masasında böyledir. İşte orada bir uyma davranışı var aslında. Neden o “peki” diyor? O “peki” deyip kendine sunulan her şeye evet diyen, yani uyma davranışı sergileyen kişinin o davranışını sergilemesindeki sebep mizacından da kaynaklanıyor olabilir. Bunu arabulucu olarak benim çok yapabileceğim bir şey yok. Baktım ki çok ciddi güç dengesizliğine yol açıyor, belki arabuluculuğu sonlandırırım en fazla. Ama korktuğu için de böyle davranıyor olabilir. Belli bir şiddet vardır ya da olmasından korkuyordur. Bunlar çok kapsamlı. Soruyu soran katılımcımız ya da izleyicimiz doğrudan bana da ulaşabilir. Daha ayrıntılı olarak anlatmaktan, hiç çekinmem; tanıyanlar bilir, soran herkese elimden geldiğimizi anlatmak için çabalarım hocam.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Yani mizaçtan kaynaklanabilir. Belki eğitim düzeyinden kaynaklanabilir. Cinsiyetten kaynaklanabilir. Yani şey derler, çok vakıf değişim ama karakterler, hani alfa karakter, beta karakter gibi şeyler var.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Önemli tabii ki hocam. Şöyle yani, mâli güçten kaynaklanabilir. Bilgi mesela; güç dengesi... Bilgi güçtür. Yani neler güçtür diye baktığımızda, oradan yola çıkarsak da belki bunları sınıflandırmak mümkün olur. Bilgi düzeyleri farklıysa bu bir güç dengesizliği. Parasal düzeyler farklıysa güç dengesizliği, değil mi? Mizaçla ilgili konular güç dengesizliği olabilir. Bunları her bir vaka özelinde bakarak değerlendiriyoruz.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Yani tek başına sadece bir, bu açıdan bir güç dengesizliği var diye, hani arabuluculuğa elverişli değil demek çok mantıklı olmayacaktır diye düşünüyorum.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Arabulucu yönetebilecek mi? Şimdi güç dengesizliği olan durumda asla arabuluculuk yapılmaz diyebilir miyiz? Diyemeyiz. O zaman işçi-işverenlerin hiçbirisinde arabuluculuk yapmayalım. Ama o güç dengesizliği yönetilebilir ve dengeli hale getirilebilir bir şey mi? Ona göre her vaka özelinde değerlendireceğiz.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Elbette. Sizlerin söylemek istediği son bir söz var mıdır? Ona göre yoksa kapanışa geçelim.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Şöyle, şimdi aile içi şiddet olgusunu arabuluculuğun önünde bir engelmiş gibi tutmayalım. Ya da arabuluculuğu, aile içi şiddeti örten,

gizleyen, aile içi şiddetin artmasına hele ki sebep olacak bir şeymiş gibi asla görmeyelim. Tam tersine bizler o sistemin bekçileriyiz arabulucular olarak. Hele ki aile arabulucuları olarak. Hele o gizliliğin istisnası falan konularını da düşündüğümüzde aile arabulucularına güvenelim. Ama her şeyden önemlisi çok iyi aile arabulucuları yetiştirelim. Orada çok eksiklerimiz var. Bu konuda çok yetkin olabilecek arabulucular tanıyorum, meslektaşları tanıyorum. Diğer yandan yetkin olmadığı halde, aile arabuluculuğu ileride dava şartı haline gelirse “ben de aile arabulucusu olayım” diyenler olduğunun da ne yazık ki farkındayım. Burada kişi kendini bilecek. Gerçekten o yetkinlikte, ailelerde şiddeti de ortaya çıkarabilecek, algılayabilecek, tarayabilecek becerimiz varsa aile arabuluculuğuna yeltenelim, aile arabuluculuğu yoluna girelim, orada kendimizi yetiştirelim diyeyim. Böyle bitirelim hocam.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Çok teşekkür ederiz. Gerçekten bugün Ayşe Dilek Hocam, teorik ve uygulamalı olarak tecrübesine dayanarak birçok bilgiyi paylaştı bizlerle ve önemli bir yol gösterdi diye düşünüyorum.

Ben şahsen çok şey öğrendim. Yani işte şiddet nedir, aile içi şiddet nedir, kim kime nasıl şiddet uygular. Bence önemli bir çerçeveydi. Yine bence sunduğunuz yöntemler çok akılda kalıcı ve şahsen hani bir gün olursa aile arabulucusu olarak cidden uygulayacağımı düşünüyorum.

Çünkü çok net, gerçekten böyle bir turnusol kâğıdı gibi; aile arabuluculuğuna bu uyumsuzluk elverişli mi değil mi, sürdürülebilir mi? Karar ağacı bence çok önemli bir yöntem olarak kullanılacak bir şeydir. Yine tarama testi uyumsuzluk kapsamında dikkate alınabilecek çok önemli bir filtre. Yani geçmişte bir şiddet var diye tabiri caizse bir yara açılmış olabilir ama yara kapandıysa, değilmiyorsa yine aile arabuluculuğu elverişli bir uyumsuzluk olarak görülebilecek diye anlıyorum ben.

Sizin de en son yine söylediğiniz gibi, işaret ettiğiniz gibi donanım; yani donanımlı, eğitilmiş olmak. Eğitimin de muhakkak surette

bizim zaman zaman göz ardı ettiğimiz, hızlı hızlı, o kapsamlı yetkinlik verebilmek adına gerçekten uygulamalı olması ... Nasıl bugün hâkim savcı adaylarımız uygulamalı olarak eğitim alıyorsa, yani avukatlar da stajyer olarak elbette bir uygulamalı bir eğitim süreci geçiriyorlar, aynı şekilde aile arabuluculuğunda da, arabuluculukta da önemli bir uygulamalı bir eğitim süreci geçirdikten, bu da değerlendirildikten sonra, belki bir jüri sürecinde tamamlandıktan sonra o kişilerin aile arabulucusu olması önemli.

Yine işte o tarama yetkinliği ve sizin işaret ettiğiniz gibi o risk, yani belki her şey çok güzel gidiyor ama riskli bir durumla karşılaşıldı. Salt o aşamada işi, süreci bitirmek değil de belki o riski yönetebilmek, kabarmış yelkenleri sakince indirebilmek önemli. Bence bunlar çok önemli. Yine sizin sunmuş olduğunuz model bence temel olarak güzel; ana hatlarını, ana ilkelerini söylediniz. Onun üzerine çalışmalar yapılırsa son derece verimli olacaktır diye düşünüyorum.

Evet, İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak bugün Aile Arabuluculuğunun altıncı webinarını düzenledik.

Bir sonraki etkinlikte görüşmek üzere, hoşça kalın diyeyim diyeyim ki demeden önce son olarak Ayşe Dilek hocama son sözü vereyim tekrar.

Av. Arb. Ayşe Dilek Ergüler

Arabulucu meslektaşlarıma olsun mesajım. Korkmayın değerli arkadaşlar, aile arabuluculuğundan korkmayın. “Yapabilir miyim?” diye de çekinmeyin. Hani biz anlatıyoruz ya böyle işte 450 saatlik eğitim vs. Gözünüzü korkutmasın bunlar. Bunlar yavaş yavaş oluyor. Öyle birdenbire olan şeyler değil. Baktınız ki yani siz şu anda gene aile, yani küçük küçük böyle zaten yetiştiriyorsunuz kendinizi. Zaten biliyorsunuz aile hukuku. Arabuluculuğun temel ilkeleri çerçevesinde iletişim becerileri, müzakere becerileri; onları da biliyorsunuz.

Baktınız takıldığınız noktalarda uzmanlardan destek alabiliyoruz ya, kanunumuz da yolumuzu açmış; orada bir engel yok. Gerektiğinde uzmanlardan destek almalarını söyleyin taraflara. Bir şekilde siz kendiniz uzmanlara danışarak onlardan kendinizi süpervize edin. Takıldığınız noktada Aile Arabuluculuğu Derneğimiz'in üyelerine içimizden birine başvurun. Biz elimizden geldiğince destek bulalım. Çünkü biz gönüllüleriyiz bu işin ve geliştirmeye çalışıyoruz. Bir kere yapmaktan korkmayın.

İkincisi, aile arabuluculuğuyla ilgili ileri düzey kendimizi geliştirebileceğimiz eğitimler almak için de “aman yasal düzenleme olsun da öyle alırım” diye beklemeyin. Yani işi yaparak öğreniyoruz. Umaram belki Ömer Faruk Hocamla da İbn Haldun Üniversitesi'yle de değerlendiririz. Aile arabuluculuğuyla ilgili ileri eğitimleri yani alacağımız bir arabuluculuk eğitimi illa bakanlığın zorunlu kıldığı ve sertifikasını alabileceğim bir eğitim olmak zorunda değil. Ben eğitime şöyle bakarım: Kendimi geliştirmek için o eğitimi alırım ben. Ben arabuluculuk eğitmeniyim. Bir sürü uzmanlık eğitimine katıldım ve oradan sertifikalarım var. Neden katıldım? Bilmediğim için mi? O eğitimlerin eğitimini de veriyorum ama daha fazla kendimi geliştirebilmek için. Eğitimden uzak kalmayın. Lütfen kanun çıksın diye beklemeyin. Aile arabuluculuğuyla ilgili gerekirse gidin psikolojiyle ilgili eğitimler alın. Gerekirse önümüzdeki günlerde açılacaktır. Aile arabuluculuğu yetkinliğinizi artırabileceğiniz eğitimlerle kendinizi güçlendirin. Bu işe bir an önce başlayın ve Türkiye'nin öncü aile arabulucularından olun.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı

Çok güzel bir kapanış oldu. Doğrudan meslektaşlara hitap etmeniz de bence çok etkili olmuştur diye düşünüyorum. Çok teşekkür ederiz.

Ben yine bir sonraki etkinlikte görüşmek üzere deyip sözü hitama erdireyim.

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
IBN HALDUN UNIVERSITY PRESS

دار نشر جامعة ابن خلدون

AİLE ARABULUCULUĞU SERİSİ

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ali Yeşilirmak | Prof. Dr. Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kafalı | Dr. Öğr. Üyesi Gülnihal Ahter Yakacak
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Petek | Arş. Gör. Abdülmecit Güldağı

Aile uyuşmazlıkları, yalnızca hukuki hak ve yükümlölüklerin değil; aynı zamanda duyguların, ilişkilerin, ortak geçmişin ve geleceğe dair beklentilerin de söz konusu olduğu özel bir alandır. Bu nedenle aile hukukuna ilişkin anlaşmazlıkların çözümünde, hukuki doğruluğun yanında psikolojik, sosyal ve etik boyutların da dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Aile arabuluculuğu, tam da bu noktada, tarafların çatışmalarını daha yapıcı bir zeminde ele alabilmelerine, iletişim kanallarını yeniden kurabilmelerine ve özellikle çocukların üstün yararını gözeten çözümler geliştirebilmelerine imkân sağlayan önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır.

Elinizdeki eser, İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen "Aile Arabuluculuğu Serisi" webinarlarında gerçekleştirilen konuşmaların gözden geçirilerek kitap bölümü hâline getirilmiş metinlerinden oluşmaktadır. Alanında uzman akademisyenler ve uygulayıcıların katkılarıyla hazırlanan eser, aile arabuluculuğunu farklı yönleriyle ele alan disiplinler arası bir bakış sunmaktadır.

Kitapta aile arabuluculuğunun psikososyal dinamikleri, çocuk merkezli yaklaşımlar, mukayeseli hukuk uygulamaları, aile arabuluculuğuna elverişli alanlar, mal rejiminin tasfiyesi ve aile içi şiddet bağlamında arabuluculuğun sınırları gibi güncel ve önemli konular tartışılmaktadır. Böylece eser, aile arabuluculuğunun sunduğu imkânları ortaya koyarken aynı zamanda bu yöntemin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken risk ve sınırları da kapsamlı biçimde değerlendirmektedir.